

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

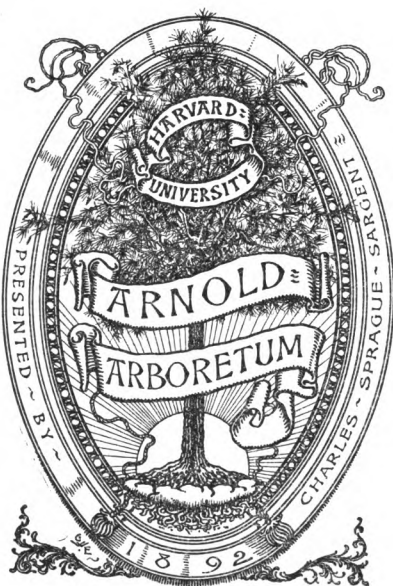
About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

3 2044 106 336 217

Per Sued
B-1

John Lane.

NYA
BOTANISKA NOTISER

FÖR ÅR 1849.

MED BITRÄDE AF

HRR AGARDH, FRIES, HARTMAN, HOLMGREN, HOLMSTRÖM, LANGE,
NYMAN, THEDENIUS och ÅNGSTRÖM

UTGIFNE

AF

N. J. ANDERSSON.

STOCKHOLM,
PÅ A. BONNIERS FÖRLAG.
1849.

Register öfver Botaniska Notiser för år 1849.

Original-Afhandlingar.

	Sid.
Agårdh, C. A. Ett nytt växtställe för <i>Salix Daphnoides</i> Vill.	137.
Andersson, N. J.: E. Fries' Symbolæ ad histor. <i>Hieraciorum</i>	4, 25.
a » Bidrag till kännedomen af <i>Carex ampullacea</i> och <i>C. vesicaria</i> , med hänsyn till deras formförändringar	28.
a » Om <i>Catabrosa algida</i>	39.
» Angående sl. <i>Betula</i>	61.
a Fries, E. Anm. öfver <i>Sparganium natans</i>	12.
» Nya Skandinaviska växter	57, 153.
Hartman, C. j:r. En ny art af sl. <i>Mercurialis</i>	66.
» Ett par excursioner i Londons omgifningar	185.
» <i>Linnés</i> Iter Dalekarlicum	195.
Holmgren, K. A. Några excursioner i Jönköpings närmaste omgifningar	89.
a Holmström, J. A. Utkast till den Svenska Florans Lit. Historia	105, 156.
Thedenius, K. F. Observationes de enervibus <i>Scandinavice</i> speciebus generis <i>Andreææ</i>	73.

Phytographiska Afdelningen.

Andersson, <i>Carex tumidocarpa</i>	16.
» Skånska växter	44.
Lange, J. Meddelanden (<i>Carex paludosa</i> , <i>Aira bottnica</i>)	165.
Nyman, C. F. Om skillnaden mellan <i>Myosotis hispida</i> o. <i>stricta</i>	69.
» Blomkronan hos <i>Valerianella olitoria</i>	69.
» Abnormiteter (<i>Acer plat.</i> , <i>Adoxa mosch.</i>)	69.
» Monstrositeter (<i>Saxifraga gran.</i> , <i>Rosa centif.</i> , <i>Scabiosa atropurp.</i>)	70.
» Släktbestämningar (<i>Adoxa</i> , <i>Asperugo</i> , <i>Chrysosplenium</i> , <i>Coralborhiza</i> , <i>Cotoneaster</i> , <i>Hottonia</i> —; <i>Linnæa</i> , <i>Monotropa</i> , <i>Montia</i> , <i>Myosurus</i> , <i>Nymphæa</i> , <i>Nuphar</i>)	142, 163.
Ångström, J. <i>Poa sudetica</i> , <i>remota</i> o. <i>hybrida</i>	81.

Litteratur-Öfversigt.

Andersson, <i>Plantæ Scandinaviæ</i> . Fasc. I.	168.
Blytt, <i>Norsk Flora</i>	47, 70.
De Candolle, <i>Prodromus syst. nat. Regni veg.</i> Tom. X, XI, XII	18, 97.

Fries, Herbarium Normale. Fasc. XI & XII	Sid. 21, 82.
» Summa Vegetabilium Scandinaviæ. Pars II	466.
Garcke, Flora von Halle	182.
Gottsche, Lindenbergh & Nees ab Esenbeck, Synopsis Hepaticarum	176.
Hartman jr, Flora Gevaliensis	19.
Hofmeister, Die Entstehung des Embryo der Phanerog. 131, 175.	
Kongl. Vet. Akad. Handlingar för år 1846:	
Agardh: Anadema.	
» Öfver den sammanvuxna Calyx hos Lo- nicera.	
Schimper: Nya Skand. mossor.	
Stenhammar: Gottlands Lafvegetation	121.
Lindeberg, Synops. pl. vasc. in regione Mæleri or.-bor.	100.
Peterman, Deutschlands Flora	204.
Petit & Thornam, Tidskrift för populær Naturvidenskab	129.
Pritzel, Thesaurus Lit. botanicæ	84.
Schagerström, De Antheris Plantarum	172.
Wahlström, Plantar. vasc. in reg. Telgæ borealis	102.
Wikström, Årsberättelser om bot. arbeten o. upptäckter åren 1843—1844	98, 144.
Wimmer, Ueber die Hybridität der Weiden &c.	178, 198.

Strödda Underrättelser.

Anslag, beviljade till bot. arbeten och resor	56.
Biographie öfver Torsell, Hartman.	54, 148.
Döde Botanister (Beilschmied, Brongniart, Bruch, Burkhardt, Delessert, Dutrochet, Edmonstone, Endlicher, Forster, Hartman, Kops, Mutel, Schauer, Sturm, Torsell, Trattin- nick, Zuccarini)	54, 88, 104, 148.
Exsiccata-samlingar (af Wirtgen, Bach, Wimmer)	136.
Rabenhorst. Om svampsporer i snöflingor	136.
Skandinav. Naturforskarnes 5:te möte	23.
Svensk Botanik	52.
Utnämnde (Areschoug, Hammar, Lindeberg)	56, 104, 204.
Utkomne botaniska arbeten i Sverige	72, 136.
<i>Thlaspi alpestre</i> , funnen vid Stockholm	136.

NYA

BOTANISKA NOTISER

UTGIFNE AF

N:o 1.

H. J. ANDERSSON.

Jan. 1849.

INNEHÅLL: Anmälan. ORIG.: FRIES' Symbola ad historiam *Hieraciorum*. E. FRIES: Anm. öfver *Sparganium natans* L. — LITT.: De Candolle: Prodrromus. Voll. X, XI; HARTMAN d. y.: Flora Gevalensis; FRIES': Herbarium Normale, fasc. XI. — PHYT. *Carex tumidicarpa*. — STRÖDDA UND.: Skand. Naturforskarnes möte i Köpenhamn 1846. Bot. Arbeten under tryckning. — ANNONSER: Herb. Norm. V önskas köpa.

ANMÄLAN.

Då Akad. Adj. A. E. Lindblom 1839 föttade det beslutet, att genom en botanisk tidskrifts utgivande göra Skandinaviens botanister delaktiga af samma fördelar, som de öfrige Europeiska ländernas vetenskapsidkare redan länge åtnjutit, yttrade han i den anmälan, hvilken innefattade motiveringen och planen till det nya företaget, att Linnés fädernesland väl ännu ej glömt bort Linnés vetenskap, men att det blott vore vid Universiteterna och i hufvudstaden, som den odlades, under det att de kring orterna spridde, för densamma intresserade småningom nödgades se sin i yngre åren lifliga håg för naturens studium slocka ut af brist på beröring med vetenskapens idkare på andra ställen, af saknad uppmuntran, af sparsamt erbjudna hjälpmedel, med ett ord, af brist på allt, som utgör villkaret för studium: tillfälle att meddela hvad man sett och erfarit, vinna kännedom af hvad andra arbetat samt att då och då se spårren af den bana, i hvilken vetenskapen går sin utveckling till mötes.

Under loppet af 8 år använde utgifvaren flersaldiga omkostnader och mycken möda på att förverkliga sin önskan, den att undanröjda de nyssnämnda olägenheterna. Botaniska Notiser spreda bland oss yngre mycket lif, varmt intresse och mången god kunskap; de utgjorde, hvad de skulle blifva, ett föreningsband mellan oss; och jag vågar tro, att ingen skall neka att de i betydligt mån verkat välgörande på det botaniska studiet i Skandinavien.

En allt mer och mer tilltagande sjuklighet gjorde det omsider omöjligt för adj. Lindblom att fortsärande ombesörja tidskristens reguliera utgifvande. Med år 1846 nedlades densamma.

De 2:ne år, som sedan dess förflutit, hafva verkligt varit såsom en lucka i den fortgående utvecklingen af de inhemska forskningarne. Man har blifvit isolerad från hvarandra, och de gamla, förutnämnda olägenheterna af ett sådant förhållande, hafva nu låtit känna sig så mycket starkare. Klarare än förut hafva många erfarit behovet af det förra föreningsbandet, lifligare än kanske förut har man önskat återknyta detsamma.

Då undertecknad ej tvekat att gå flere vänners önskan till mötes, genom återupptagandet af den nedlagda tidskriften, och ej dragit i betänkande, att för det gagneliga i företaget villigt möta de dermed förenade uppoffringarne och besvären, anser jag all utveckling af skälen för detta fortsatta utgifvande temligen öfverflödigt. Meningen är, kort taladt, att fortgå i samma riktning, som förut, att till gemensam egendom söka samla de spridda rönen, fynden eller åsigterna, att för dem, hvilkas vistelseort eller andra omständigheter ej lemna tillfälle till kännedom af den nyare litteraturen, meddela refereringar af det hufvudsakligaste nya, att vara det språkrör, hvarigenom alla, som älska sitt fäderneslands växtvärld, meddela sig till hvarandra, lära sig känna och värdera hvarandra.

Det sätt, hvarpå man tror sig kunna efter bästa förmoda förverkliga dessa uppgifter, är följande. Hvarje månad utkommer ett nummer af minst ett ark och innehållande: 1) Original-afhandlingar; Monographier af större eller mindre omfattning, växt-physiologiska eller anatomiska uppsatser, växt-geographiska framställningar, samt i allmänhet afhandlingar, hufvudsakligen upplysande den in-

hemska Floran, men stundom egnade, att mera än hittills varit fallet rikta uppmärksamheten på den, som lever utom våra landamären; 2) *Phytographiska* notiser, upptagande smärre anteckningar eller antydningar öfver gjorda iakttagelser, så inom som utom fäderneslandet. Så vidt möjligt blir, ernar man meddela afbildningar af de föremål, som sådant erfordra; 3) *Litteratur-öfversigt*, innefattande en i möjligaste måtto fullständig förteckning på utkommande arbeten samt referering af de viktigaste, till hvilken afdelnings noggrannare behandling åtskilliga vänner godhetsfullt lofvat biträda med sina speciellare insigter; 4) *Strödda underrättelser om vetenskapen och dess idkare från in- och utlandet, samt slutligen* 5) *Annonser om böcker, herbarier o. s. v.*

Väl äger utgifvaren, för möjligheten att förverkliga ofvanstående plan, någon garanti i sitt fortsarande vistande i hufvudstaden, der rikhaltiga och med liberalitet tillgängliga biblioteker, utmärkta samlingar samt en väl fournerad och expedit bokhandel finnes att tillgå.

Men »conjuncti valemus». Till fäderneslandets botanister, så yngre som äldre, vänder jag mig derföre förtroendefullt med den anhållan, att de ville med råd och dåd befordra det goda företaget. Måtte de icke tväka att välvilligt lemna sina bidrag, bestodo dessa ock endast i enstaka observationer, förfrågningar eller antydningar; de gagna alltid, fylla kanske mången lucka — och skola alltid med erkänsla emottagas. Hvad som på detta sätt egnas åt det gemensamma torde insändas till undertecknad. (Adress: *Nya Elementar-Skolan i Stockholm.*)

Förhoppningarne på den nytta, denna tidskrift skall medföra, äro hvarken dristiga eller ringa; de innefattas i den önskan, att den ej, under sin nya period, måtte verka mindre nyttigt och lifvande, än under sin första.

Stockholm i Januari 1849.

N. J. Andersson,

Botanices Docens vid Upsala Akademi.

I. Original-Afhandlingar.

1. Prof. E. Fries' *Symbola ad Historiam Hieraciorum**).

Detta släkte, ehuru ett af de mest egendomliga för den europeiska floran, hörer dock till dem, hvars kännedom är mest osäker; hvars arter äro minst utredda; ett förhållande, som dock mera faller de botaniska författarne än naturen själf till last. Ty ville man lemna åsido alla förutfattade meningar, mera rikta sina iakttagelser på de morphologiska och biologiska företeelserna och från det hållet uppsöka de kännetecken, hvilka bestämma hvarje arts verkliga beskaffenhet och begränsning, så skulle en nöjaktig lösning af de till utseendet stora svårigheterna blifva, om ej helt och hållet vunnit, dock åtminstone mindre aflägsen. Men så länge man äflar, att endast anse det för art, hvarför man tyckt sig utfinna karakterer i yttre utseende och skjuter i bakgrunden detta ofta mödosamma, många och långa års trägna observationer fordrande stu-

*) Ut i de nu utkomna XIII:e och XIV:e volumerna af Upsaliensiska Vetenskaps-Societeten's handlingar innefattas detta nyligen afslutade arbete. Då dessa handlingar inom fäderneslandet icke äro allmänt tillgängliga, har man ansett det vara gagneligt att här i korthet lemna ett utdrag af *Inledningen*, hvilken innehåller icke allenast grunderna till den helt och hållet nya utredningen af detta invecklade släkte, utan ock, i samma vidd som de föregående alstren af samma hand, tydliggöra vigten af andra iakttagelsesätt, andra metoder än de, hvilka hittills varit gällande i den descriptiva botaniken. Då vi snart hafva att förvänta andra delen af *Summa Vegetab. Scand.* och vi deruti få emottaga af Prof. Fries själf en komplett Synopsis af de skandinaviska Hieracia, har utgifvaren velat inskränka sig till att, med författarens begifvande, lemna efterföljande exposé af monographiens första och generella del, öfvertygad att hvar och en, som vill genom studier af detta i flersfaldiga hänseenden viktiga och intressanta släkte gå framåt i naturens kännedom, skall dervid finna en ledning i de åsikter, till hvilka den rikaste erfarenhet och lefvande uppfattning af naturen kommit.

dium af den inre naturen, så länge skall alltid artbegreppet blifva sväfvande och vår villrådighet om tingens verkliga beskaffenhet oförminskad. Karaktererne äro på intet sätt kriterier på arterne, endast och allenast hjälpmedel för deras igenkännande. Det är genom fördomen att concreta föremål skulle kunna absolut definieras, det är genom förbiseende deraf, att ingen historisk disciplin kan bestå utan tro på tradition, som dessa mångfaldiga varieteter och hybriditeter etc. etc. uppstått och, långt ifrån att bringa reda i framställningen, orsakat förvirring och antagande af artificiella indelningsgrunder. Mesta vigten i speciella botaniken ligger deruppå, att arterne, släktena o. s. v. sammanfattas och ordnas i naturliga grupper. Dessa må icke bestämmas efter karakterer, hvilka först sedermera måste uppsökas såsom medel för deras igenkännande af nybegynnaren. Natur och system förhålla sig till hvarandra som natur och konst. Ju mer systemerna bildas genom analys, efter abstracta karakterer, desto mera afvika de från naturen. Endast på syntetisk väg uppstår ett naturligt system och i hvarje sådant måste man öfverse karakterernes tillfälliga afvikelser. — Efter 40-åriga studier i den lefvande naturen, med bidrag från alla verldens länder, har författaren tillämpat dessa åsikter på närvarande slägte.

I. Liksom stjernorna i vintergatan synas så hopgyttrade, att hvar och en af dem med svårighet urskiljes, så tyckas *Synanthereæ*, växtverldens centrum, genom former och bildningar gränslöst sammanflyta. (Ty i olika släkten är förhållandet mellan arterna olika; i de större beröra dessa hvarandra på flera håll, till följe af mångfalden i former; i de på arter fattigare släktena, stå dessa arter mera aflägsna från hvarandra.) Och detta arternas sammanflytande äger företrädesvis rum bland *Cichoriaceæ*. De tvenne största underafdelningarne af dessa, *Lactucaceæ* och *Hieraciæ*, skiljas af Lessing och De Candolle efter fröffjunets färg och styfhet; men dessa karakterer icke blott skilja de mest förvandta från hvarandra, utan äro tillika högst osäkra i sin tillämpning. Säkrare och naturenligare skiljas *Lactucaceæ acheniis compressis* och *Hieraceæ acheniis teretibus, striatis*. Bland sednare flocken utgör sl. *Hieracium* centern, utstrålande till de kringstående slä-

tena så, att någon skarp gräns icke finnes. Så är öfverallt förhållandet i naturen med dess stora continenter, endast vissa ögrupper äro skarpt afsöndrade. I fornda tider innefattade *Hieracium* nära nog alla Cichoriaceæ; först *Vaillant* begränsade det 1721 såsom nu för tiden, sedan *Tausch* och *Frölich*.

II. *Roten* är hos alla *Hieracia* afstympad, snedt nedgående, hos *Pilosellæ* öfvergående till rotstock. De tågor, som från densamma utgå, äro i allmänhet hos alla species lika beskaffade. Synnerligen afvikande karakterer kunna således icke här sökas, hos en del slutar likväl roten med en hårtofs.

Någon skarp skillnad mellan *stängel* och *stjolk* synes helt och hållet försvinna hos detta släktes arter. Benämningen *stjolk* användes när der dock synes en olikhet mellan rot och stam; endast de krypande *Pilosellæ*, hvars stam och rot synas sammanflyta till en tydlig rotstock, äga *stängel*. Hos *Aurellæ*, *Pulmonareæ* och *Stenothecæ* varierar stammen enkel och grenig, bladlös eller bladbärande, så att sällan kännetecknen, ens för species, deraf kunna tagas. Det gifves dock en skillnad mellan *bladig stjolk* och *stängellik stam*; hos den förra äro alla bladen fästade på stammen äfven om i form af rosett kring dess bas, hos den sednare utgå rotbladen från rothalsen och bladskäften omfatta slidlikt den ur dessa rotblads midt framskjutande stängeln, som dock längre uppåt vanligen bär ett eller annat blad. Med *caulis aphyllopus* förstås en sådan, der alla bladen äro aflägsnade från stammens bas och de nedre i allmänhet bortvissnande. — Goda skiljemärken kunna dessutom knappast hemtas från stammens sammansättning, beskaffenhet (med undantag af om den är solid, slutligen nästan trädartad, eller fylld af en lösare märe), storlek, bladighet, beklädnad, blomsterrikhet eller riktning. *Hierac. umbellatum* lemna talrika exempel på alla dessa förändringar.

Hieraciernas blad äro alla oledade, fästade vid stammen eller rotstocken, skiftevisa, odelade, aldrig lyrformiga (sås. hos *Crepis*). Läget kan förändras, ty hos *Accipitrinæ* äro de stundom så närmade intill hvarandra, att de synas motsatta. I afseende på vidfästningen anmärkas 3:ne typiska olikheter: *stjelkomfattande*, *oskaftade* och *skaftade* blad, hvilka olikheter lemna ganska goda karakterer, om

de typiskt bestämmas; ty genom afvikelser kunna f. ex. på magra former stjelkomfattande, äfvensom skaftade blad blifva oskaftade o. s. v. De stjelkomfattande visa sig åter vara 1) vid basen utvidgade, 2) stjelken omfattande eller vid densamma helt och hållet fastväxte (subperfoliata former), eller ock 3) omfattande stjelken med fria flökar. Hvarje art har sin bladtyp, men denna kan variera till bredd, längd och kantens beskaffenhet. Så anträffar man *H. umbellatum* än med nästan trådlika hela blad, än med bredt ovala kamlikt delade. Sägtändernas närvaro är icke alltid constant; men det är af vikt, antingen de äro utvecklade företrädesvis vid bladets midt (sås. hos gruppen kring *H. umbellatum* och *tridentatum*), eller vid dess bas (sås. hos gruppen kring *H. Sabaudum* och hos *Pulmonareæ*). Större vikt ligger ock derpå, huruvida bladen äro till- eller aftagande i storlek uppåt, samt huruvida den nedre bladsidans nerver äro trefaldiga, obestämdt förenade genom sidonerver, eller tätt sammanflytande till nätådrighet.

Bladskafsten äro än vingade, än smalt rännformiga, sällan deremot tandade, men alltid mera håriga än bladskifvan.

Beklädnaden visar sig vara af tveggehanda art, hårig eller stjernludet flockig. Hårigheten utgöres af antingen enkla, glandelbärande eller, i varmare trakter, tydligen fjäderlika hår, hvilken sistnämnda form är så beständig, att den är egendomlig för en hel grupp. Glandelhårigheten kan stundom förändras, såsom hos de typiskt glandelhåriga *Pilosellæ*, der man ofta finner arter med ett mycket tätt ludd, bildadt af alldeles enkla hår. Likaså med glandulöst klibbiga blad, hvilken beklädnad dock för vissa arter är mera egendomlig än någon annan. Närvaron af någon slags beklädnad är af mindre vikt än beskaffenheten af den, som finnes; mest constant af alla är stjernludenheten, hvilken vanligen tilldelar växtdelen ett grått utseende.

Den blågröna (glauca) och den rent gröna färgen är väl äfvenledes underkastad förändring, men ett öfverdåd öga finner dock lätt, äfven der en förändrig från det normala äger rum, att bestämmningar med afseende härpå kunna erhållas. Hos de arter, som äro typiskt glaucescenta, såsom

Aurellæ, äga alltid bladdelarne en ljusare, mera gräsligt grön färg, hos de öfrige deremot finner man dem mera mörka, stundom gråaktigt gröna. Hos *Pulmonareæ*, der dagblåaktiga former bilda öfvergångarne, finner man alltid att de glauca arterna hafva gult och glatt stift, men hos de öfrige är det mörkt ströfludet och efter torkningen sotsvart.

Blomställningen (*Anthela*), den allmänna nemligen, ej hvarje särskildt blomster, varierar ofta hos en och samma art än högst sammansatt, än nära enblomstrig, och ehuru man hos detta släkte vanligen har urskiljt och stundom kan urskilja en blomflock, knippe, blomqvast, vippa, samt hos de amerikanska arterna blomspira och klase, så äro dock dessa bestämningar, såsom hvarje erfaren botanist tillräckligen känner, i allmänhet af föga gagn vid artdiagnostiken. Men skillnaden mellan en *grenig stjerk* och en *sammansatt anthela* måste nog iakttagas; de verkliga grenarne uppbära nemligen jemte blomstren äfven blad, i anthelan finner man på sin höjd blomskärmar.

Blomstrens storlek är likaledes föränderlig; de flesta arter äro än storblommiga, än småblommiga; vi finna dock aldrig *Aurellæ* äga så små blomster som *Stenothecæ*. Det är en hos flera släkten gjord iakttagelse, att ju mera stjerken är utdragen och mångblommig desto mindre blifva blomstren, och tvärtom; i fjälltrakter äro de alltid större och färre än annars; och af samma orsak, nemligen sjelfva blommornas ökade eller minskade antal, förändras äfven blomholkens form från cylindrisk till vid basen vidgad. Blomfästet är hos somliga arter beklädt med små franslika bildningar, hvilka stundom äro utvecklade nära nog till hår, och af detta förhållande kan man utfinna temligen säkra artskillnader.

Den vigtigaste, ehuru hittills nästan alldeles obegagnade karakter, så för seriers och afdelningars begränsande, som för arternas bestämning, är *blomholkens* bildning. Här äro alla de särskildta fjällen ställda i spiral och tegelagda, men i afseende på denna fjällens ställning urskiljas 2:ne hufvudformer: 1) *der fjällen bilda en sammanhängande, månggradig spiral*, antingen så, att a) *de yttre äro mindre eller kortare*, såsom hos *H. glaucum*, *umbella-*

tum m. fl., eller b) *alla af lika längd*, såsom hos Aurellæ, der holken således synes enradig, ehuru blomskärmen utgöra liksom ett ytterhülle; 2) *der fjällen bildå en på ett eller annat sätt afbruten spiral*, hvarigenom det, såsom hos *Stenothecæ*, synes som vore der en dubbel holk. *H. paludosum* (bildande öfvergången från *Crepis*) *H. in-tybacea* och *Pulmonarea*, *H. prænanthoides*. — Men af ännu större vikt är antingen holkfjällens inre rad a) *äfven är ställd i spiral och således öppen*, eller b) *i sig själf återgående, samt derigenom bildande en slutna krans*. I förra fallet blifva de inre fjällen småningom smalare, mindre och mera spetsade; i det sednare bredare, större och mera trubbiga. Holkfjällens form och färg kan väl också erbjuda karakterer, men dessa undergå som oftast förändringar, synnerligen genom odling och på skuggrika lokaler.

Likasom hos stam och blad är äfven holkens beklädnad flockig eller hårig. Det förra slaget är, såsom förut blifvit antydt, constantare; men håren saknas stundom, då holken blir svartbrun eller svartnande; vanligen äro de glandelbärande, men håren blifva, rätt ofta hos samma art, genom glandlernas försvinnande, ej sällan längre och tätare, ja ull-likå.

Blommorna (ligulæ), i allmänhet likformiga, äro än nästan strållika, d. ä. de ytterst sittande större (f. ex. *H. oreades*, *H. pilosella* m. fl.) än nästan likstora. *H. alpinum*, *parnasi* hafva öfverallt håriga ligulæ; hos andra lemnar hårigheten de yppersta karakterer vid artskillnaden, men icke alltid för bestämmande af tribus, emedan öfvergångar från helt och hållet till blott i spetsen håriga ej äro sällsynta, ja! hos *H. cydonæfolium* äro endast de inre ligulæ hårbräddade. Färgen deremot är alldeles icke constant, näppeligen hos *H. aurantiacum* eller *H. pilosella* etc., der de skottbärande formerna som oftast förekomma med å ömse sidor likfärgade ligulæ.

Af vida beständigare beskaffenhet är stiftets färg. Så skiljas f. x. *Pulmonarææ glaucæ* genom sitt gula stift med lätthet från *Pulm. coesiæ*, der det har en sotbrun färg. Hos *Aurellæ* är det grönaktigt, och märkvärdigt är, att arter, hvars stift äro gula, alltid hafva nästan glatt stift, då

deremot hos dem, der stiftet får en annan färg, detsamma är mörkt sträfbårigt.

Achenierna lemna endast i form eller färg karakterer. Hos *H. pilosellæ* äro de alltid mycket små, hos *Aurellæ* särdeles stora med plana fördjupningar mellan ryggåsarne, då de deremot hos *Pulmonareæ* äro färade. Att fröfjunet hos *Pilosellæ* är enradigt, utgör en föga märkbar skillnad från de öfriga, icke heller grunda sig några synnerliga olikheter på fröfjunets färg.

III. Då man således ser huru vanskeligt det är, att finna framstående karakterer, eller fasthålla vid yttre utseendet, följer klart nödvändigheten af ett noggrannt aktgifvande på dessa arters biologiska förhållanden.

Alla *Hieracia* äro perenna; deras förökning försiggår på 3-ne sätt: genom *bladrefsvor*, genom *bladrossetter* eller genom *slutna knoppar*, och dessa olikheter äro af den högsta vikt vid afdelningarnes urskiljande.

1) *Förökningen genom skott (stolones)* äger uteslutande rum hos *Pilosellæ*. Ehuru detta således tillkommer alla arter af denna grupp, är det dock icke alldeles ovanligt, att de arter, som främst af alla utmärkas af stoloner, sakna dem då de växa på torra, sterila ställen eller bland högt gräs; likasom arter, hvilka vanligen förekomma utan stoloner, erhålla dem på bar, lös jord. Skiljemärken för arterna kunna således näppeligen här af hemtas, ännu mindre för tribus. När hos de upprädda arterna sidostjelkar uppstiga, utan att äga någon tydlig rotstock, så äro dessa sidostjelkar former af stoloner. Somliga stoloner äga utseende af en uteder jordytan krypande, stängelbärande rotstock, hos andra, der skillnad emellan stam och rot är tydligare, uppstiga från en sned rot nya individer. Detta förökningssätt tillhör varen och sommaren, och de individer, som härigenom uppkomma, afvika mer eller mindre från den ursprungliga växten; de äro i allmänhet mera uppstigande, bära ofta blad på stängeln, samt äga en gaffelikt delad inflorescens och ligulæ oftast å ömse sidor af samma färg. En *inflorescentia furcata* är således ej alster af någon hybridisation (såsom Nägeli vill).

2) *Det genom bladrossetter* deremot är mera höstligt samt gemensamt för *Aurellæ*, *Pulmonareæ* och de flesta *Stenothecæ*. Ehuru de under jordytan krypande stolo-

nerna öfvergå till bladrossetter, är det dock en tydlig skillnad mellan dessa båda bildningar; rosetterna kunna till och med stundom, då de förekomma bland hög mossor eller på lös sandjord, förlängas nedanför bladen till en slags *caudiculus*. De först uppkommande bladen äro mindre, mera helbräddade och afvisnande, och ifrån deras midt utveckla sig sedermera de egentliga rotbladen samt kvarblifva och bilda nya bladrossetter. Rätt ofta bildas rosetter i bladvinklarna, men hos andra nedom eller från sjelfva roten.

3) *Förökning genom slutna knoppar* försiggår från stjelkens bas först sedan örten är afblommad. Detta sätt är egendomligt för de arter, som äga en förlängd och bladig stjolk, synnerligast *Accipitrinae*. Hos dessa förvandlas de första bladen, för den instundande vinterns skull, till fjäll, de nedre vissna förr än de öfre och alla de öfriga stiga normalt upp på stjelken.

Liksom i rotbladens vinklar, eller nedanför dem, nya individer uppkomma, så kan sjelfva plantan ur bladveckan förökas till nya stånd eller blomgrenar. Stjelken är hos *Pilosellæ* enkel; greniga former äro, såsom nyss visades, stolonbildningar; men alla öfriga *Hieracia* äga en grenig stam, ofta blott i anlag, ty till och med hos de enklaste individer finner man alltid i hvarje bladvinkel ett grenämne, och det beror af yttre momenter, huruvida detsamma utvecklas eller ej. *Pilosellernas* förmåga att bilda sidostjelkar eller stolonier motsvarar fullkomligt de öfriga anlag till förgrening.

Bland dessa växters biologiska förhållanden kunde äfven upptagas deras mjölksaftighet, hvilken hos åtskilliga arter är särdeles olika, samt hårens egenskap att på gamla exemplar hvitna och på sådane, som länge förvarats i herbarier, blifva roströda, en egenskap, som dock för vissa är mera utmärkande än för andra. Fläckiga blad constituera icke ens *varieteter*.

Bland artkännemärken intager tvifvelsutan öfvergången till blomställning ett utmärkt rum. *Anthelan* är af 2:ne slag: 1) *afskild* (*-discreta*), då de verkliga bladen upphöra nedanför anthelan och tvärt visa sig såsom bracteer; 2) *summanhängande* (*contigua*), då bladen småningom och omärkligt öfvergå till blomskärm, eller alla blomskäft un-

derstödjas af utvecklade blad. Märkligt är, att hos den sammanhängande anthelan bilda holkfjällen en oafbruten series, hos den afskiljda en afbruten.

Äfven hos sjelfva blomstren kunna åtskilliga biologiska karakterer återfinnas. De unga blomstren äro oftast upprätta, stundom också lutande; hos olika arter öppnas och slutas blomstren vid olika dagens stunder; f. ex. *Pilosellernas* blommor slutas vanligen till middagen, men *Accipitrinæ* hafva dem öppna till aftonen. Tidigare och sednare blomningstid sammanhänges med stjelkens större eller mindre bladrikedom. Redan i Maj blomma *Pilosellæ scapigeræ*, i Juni och Juli *caulescentes*, i Juni det nästan bladbärande *H. murorum*, i Juli *H. vulgatum* och *Pseudo-accipitrinæ*, i Augusti *H. umbellatum* och de närbeslägtade, samt slutligen i September *H. sabaudum*, *boreale*, *virosum* etc. Detta dock i största allmänhet.

(Forts.)

2. Anmärkningar öfver *Sparganium natans* Lin. Af Elias Fries.

Uti de flesta af våra bergs- och skogssjöar finnes en gräslig växt, af allmogen känd under namn af *Flotagräs*. Denna är onekligen en af våra märkvärdigaste inhemska växter, dels såsom växande i djupare vatten, utanföre Säf-gården och Neckrosornas lugna gördel, än någon annan svensk växt och ändock blommande på dess spegel; dels såsom nästan uteslutande tillhörande den högre Norden; ty hvad man benämner *Sparganium natans* söder om Östersjön, är en vida skild art, nemligen *Sparganium minimum* C. Bauhini, som från äldsta tider intill Linné förekommer under detta namn i hvarje Botanisk skrift. *Sparganii natantis* historia erbjuder en fräppant analogi med den likaledes högnordiska *Callitriche autumnalis*. Båda hafva samma geographiska utbredning; båda stå i analogt förhållande till sina samslägtingar; båda, ehuru utgörande just den utmärktaste arten i hvartera släktet, blefvo först urskiljde af Linné, men snart förvexlade af utländska botanister och genom de beskedliga svenska botanisternas benägenhet att öfvergifva inhemska auctoritet (i rak

motsats mot alla andra folks, som till öfverdrift bibehålla sina inhemska åsigter), för att hylla en främmande, har man alltför länge efterföljt dessa bland oss, f. ex. öfver *Carex caespitosa*, *Potamogetonerne*, ehuru de skäl, hvaruppå de stöja sin namnförvexling, uppenbart äro falska och diktade.

Hvad åter *Sparganium natans* beträffar, är Linné utan skuld. I sin *Flora Lapponica* *) (p. 271), der den första gången beskrefs, anmärker han uttryckligen, att den både var *en ny art*, för de utländske botanisterna okänd, och för Norden egendomlig. Vi anse oss här böra införa Linnés egna ord.

»*Sparganium natans*. *Flotagräs* Smolandis, quasi gramen natans. Planta, quam intellectam volo, dubia mihi movit multa nec eandem bene examinatum ab ullo novi. Crescit extra reliquas omnes in aquis quietis humanam altitudinem superantibus, nec facile in minus profundis se obtulit, adeo ut pro distincta (et nova) specie eandem exhibere haud dubitem.

Caulis simplex, teres, humanam superans altitudinem, crassitie pennæ minoris. — *Folia* alterna, per spithamam ab invicem remota, caule sesquilingiora, tamquam striæ vel fibræ parallelæ natantia, linearia, fere obtusa, viridia, nitida, superne parum convexa, latitudine duarum linearum. — *Caulem* terminat *pedunculus* spithamæus (sæpe ramosus) extra aquam prostratus, ad apicem gerens florum capitula 10—12 masculinea, inferius 3—4 feminea magis a se invicem remota, quorum infimum petiolo brevi insidet et sæpe ex ala folii emergit.

Antecedentem plantam (*Sp. minimum* C. Bauh. pin. 15) vidi per totam Sueciam, hanc vero in sola Lapponia, Norlandia et Smolandia, adeoque non crederem esse eandem plantas. Piscatoribus placent aquæ tectæ hisce foliis, quippe quæ plures alunt pisces. Folia per æstatem jucundo spectaculo aquas quasi linteo viridi tegunt et difficiliter elewantur fluctus levi vento agitati, ubi hæc aquam tegunt. Boves hujus folia omnibus aliis graminibus præferunt; hinc de homine inter delicias beatam agente vitam proverbium Suecanum: *Han lefver som ko i Flotagräs*.»

*) De barndomsminnen, som Linné sammanbinder med denna växt, instämman på det nogaste med mina egna!

Ehuru jag nogsamrat erfarit, huru tacklöst det är att införa *sanning* i växtsynonymien *) och bestämmande af Linnés arter, emedan de, som en gång antagit falska åsigtter, ogerna se sig rubbade i sin villfarelse och auctoritets-tro, så synes dock här ingen misstyndning af Linnés ord vara möjlig, ehuru vi icke tveka, att den skall försökas. Dertill kommer, att Linné på anförde ställen uttryckligen hänför den före honom allmänt kända *Sp. minimum* (*Sp. natans* Rec.) till *Sp. erectum*, till hvilken den också onekligen står vida närmare, än den verkliga *Sp. natans*. I alla mina skrifter förstår jag under *Sp. natans* Linnés art och upptager *Sp. minimum* som underart * *fluitans* i Fl. Scan. Hall. etc. **). Den förhåller sig nemligen helt och hållet olika i Smålands o. s. v. skogskärr, der den, växande bland *Calla* och *Bidens cernua*, får upprätt stjälk, breda fastän slaka blad och flera hanax — och på stränder i våra slättlandsprovincer. Den aftager i storlek ju mera vattnet blir dess omgifvande medium och på

*) Mycket vore ännu i denna väg att göra; så f. ex. är af Linnés utförliga beskrifning i Fl. Suec. af *Potentilla verna* klart, att han, i likhet med Prof. Wahlenberg, menat *P. alpestris*, och alldeles icke n. v. *P. verna*, hvilken borde benämnas *P. campestris*. Men det lönar verkligen icke mödan för närvarande, att upplysa om uppenbara misstag; sed *nulli celari possunt errores*, och att det samma en dag skall göra sig gällande, är min fasta tro.

**) Att den likväl efter min öfvertygelse utgjorde en egen art har flerstädes blifvit framställt, såsom i Recens. af Kochs Synops. Fl. Germ. i Litt.-Fören. Tidning 1838, och i Herbar. Norm. XII och XIII äro *Sparg. minimum* och *natans* lemnade som skilda arter. — I samband härmed torde tillätas mig fästa uppmärksamheten deruppå, att först jag i Nov. Mant. I urskiljde *Statice Limonium* och *Bahusiensis*; att jag, blott af villrådighet om hvilkendera borde anses för Linnés art, ej särskildt upptog, men att jag redan då ansåg dem som egna arter och såsom sådane meddelade både inhemska och utländske botanister — samt att jag i Fl. Scan. sedan jag blifvit förvissad att den skånska var *St. Limonium* Herbar. Linn. et omn. Exter.; uttryckligen angifver *St. Bahusiensis* som egen och ny art, ännan någon annan erkänt den. Det lär svårligen kunna bestridas, att jag både först urskiljt och benämnt dessa växter — och att man här blott tillämpar en vanlig undantagslag, då det gäller mina bestämningar. Med De Candolle och de fleste botanister anser jag benämning efter växtorten just för den lämpligaste.

större djup förekommer den icke, så att alltid ett bredt bälte, der ingendera förekommer, åtskiljer *Sp. natans* från *Sp. minimum*, och den förra utbildar sig fullkomligen på större djup, men aftynar på grundare, då den sednare bäst utbildar sig utom vattnet i f. ex. Småländske skogs-kärren.

Denna de båda arternas egendomliga historia bestyrker aldrig bäst deras artskillnad; men då man vanligen, fast efter min öfvertygelse i bakvänd ordning *), lägger mesta vigten på micrologiska karakterer, bör jag anmärka, att sådane ingalunda saknas uti bladens olika (slidlikt omfattande stjelken) insertion och bildning, axfästets förgrening, hanaxens stora antal, mera tillspetsade frukter och tydliga märke. Dessa karakterer visa tillräckligen, att *Sparg. affine Schnitzl.*, som sednaste åren blifvit upptäckt och beskrifven som en ny art från Vogesernas bergsjöar, endast är en förkrympt form af vår *Sparg. natans*, och att förf., då han urskiljde den, haft *Sp. minimum* under ögonen, i stället för den verkliga *Sp. natans*. Redan på Linnés tid förvexlades dessa af Linnés samtida, hvilket föranledde Linné, tvärtemot sin äldre, riktigare åsigt, att förflytta de äldres *Sparg. minimum* under sin *Sp. natans*.

Utom Skandinavien synes *Spargunium natans* vara spridd öfver hela arktiska zonen och i Siberien; och enligt de Nord-Amerikanska exemplar, jag haft tillfälle se, är

*) Så är nu allmänt bekant, att de för *Calamagrostis*-arterne upptagne karaktererne af aristæ insertion, böjning m. m. visserligen kunna användas såsom hjälpreda vid arternas bestämning, men för öfrigt äro af föga betydelse. Hos flera arter förekommer den både från agnskalens rygg och spets, utan att ens varieteter deretter kunna bestämmas; ja borsten saknas stundom alldeles. Af *Calamagrostis lapponica* har Dr. Nylander meddelat omisslydliga exempl. med krökt borst, lika *C. Hallerianae Suec.* Jemf. Spic. pl. Fenn. Funnos inga bättre biologiske karakterer, skulle vi ej tveka förena större delen af arterna. Derigenom förveklas ofta analoga former af olika arter. Så är, efter *Ruprechts* noggranna undersökning, den vanliga (till *C. montana* hörande) *C. acutiflora* falsk, endast den norska äkta, fullkomligen öfverensstämmande med *Schraders original-exemplar*, äfvensom med *C. subulata Gay*! Ännu märkvärdigare är förhållandet med *C. neglecta* Ehrh., hvilken blifvit förveklad med *Timms C. stricta*, ehuru Timm sjelf uttryckligen anmärker dess skillnad från *C. neglecta*, hvilket äfven original-exemplar af båda bestyrka.

Sp. angustifolium Michaux samma växt. Diagnosen passar på det nogaste på vår svenska mest utbildade form.

II. Phytographiska Afdelningen.

1. *Carex tumidicarpa*. Förledne sommar hade jag tillfälle att i medlersta Roslagen studera flera intressanta grupper af det svåra Starr-släktet. Landskapets skogiga och, genom de ofta vidsträckta och dystra kärren, om det nedre Lappland påminnande karakter visar sig äfven tydligare i frambringandet af en mängd i den högre norden mera allmänna växter, såsom *Salix livida*, *Rubus chamaemorus*, *Ledum palustre*, *Juncus stygius*, *Carex Buxbaumii* m. fl., och är isynnerhet gynnsamt för en mängd af *Carices*, hvilka här uppträda i så stor art- och formrikhet, att jag på få ställen funnit den sådan. — Med förbigående af de talrika och svårutredda *C. distigmaticæ*, vill jag för närvarande endast rikta uppmärksamheten på en växt, hvars upptäckande gjort mig mycket nöje och tvifvelsutan fyllt en lucka i den series, som formerna af *Carex flava* och *C. Oederi* ainsemellan bilda.

Dessa 2:ne arter hafva, såsom bekant är, varit föremål för många olika meningar, och många försök, att med en noggrann diagnos omfatta och begränsa alla till hvardera arten hörande former, hafva misslyckats och endast föranledt villrådighet, huruvida sjelfva arterna borde sammanställas till en eller kunde åtskiljas i tvenne. Jag bekänner, att likavisst som jag alltid tyckt mig märka att de voro väsendtligen olika, likavisst hade jag ej mäktat utfinna några karakterer nog constanta och nog tydliga att vara praktiskt användbara. Men sedan jag genom den mängd af båda arterna jag sednast undersökt och genom de talrika exemplar jag sjelf samlat eller erhållit från andra orter af fäderneslandet, kunnat öfvertyga mig att båda bilda alldeles analoga formserier, så att mot hvarje utvecklingsgrad af den ena svarar en likartad af den andra, har jag på dessa växter funnit bekräftad den allt mer och mer erkända sanningen, att icke så kallade framstående karakterer ensamt räcka till att begrunda goda

arter, utan att dertill fordras en märkbar olikhet genom hela utvecklingshistorien.

Hos båda dessa arter finner man nemligen ett gradvis nedstigande från en *forma elatior* till en *forma pusilla*, och här, likasom vid all begränsning i naturen, är det de lägsta graderna (: formæl pusillæ), hvilka stå hvarandra närmast, då deremot de högvexta modifikationerna af *C. flava* med sina breda, platta blad, sitt mera skarpkantade strå, sina rundade ax med de stora nedböjda fruktspröten och det gulgröna i hela örtståndet vida skilja sig från *C. Oederi elatior* med de inrullade bladen, det trubbkantade strået, de cylindriskt äggrunda axen med de smärre alldeles raka fruktspröten och det rent gröna i hela örtståndet. — Men utom alla de bildningar, hvilka småningom visa sig vid detta nedstigande till de mindre, framstår under *C. flava* en form, hvilken, skiljande sig från *flava* genom det aflägsna hanaxet och de mera raksprötade frukterna samt en annan färg, af Tausch m. fl. blifvit uppförd såsom egen art (*lepidocarpa*), men af andra föres till *C. flava*. Utan att här våga afgöra, huruvida den är en hybrid af *C. flava* med *C. fulva* (förutsatt nemligen att *C. fulva* sjelf icke, såsom någre vilja påstå, är bastard af *C. flava* och *Hornschuchiana*), eller ett försök hos *flava* att efterbilda och närma sig intill *C. fulva*, eller tvärtom; nog af, denna form har varit fristående i *C. flavæ* formserie. — Men i en hage invid Rånäs bruk, på ett fuktigt ställe, der på spridda fläckar alla de 3 omnämnda arterne ymnigt förekommo, insamlade jag äfven en 4:de, hvilken så alldeles står lika midt emellan *C. Oederi* och *C. Hornschuchiana*, som *C. lepidocarpa* mellan *C. flava* och *fulva*. Af *C. Oederi* har den det tufvigt utbredda växtsättet, de slutligen inrullade bladen, de mycket långa utböjda skärmen, samt de ärtrunda honaxen; men af *Hornschuchiana* den dunkelgröna färgen, de långt aflägsnade honaxen, de rundade längre sprötspetsade frukterna, samt det betydligt skafade hanaxet. — Då jag icke ännu öfvertygat mig om hybridisationen bland starrarterna (i detta fall lägger åtminstone local intet hinder i vägen), kan jag icke säga, om denna kuriösa form, hvilken jag benämnt *C. tumidicarpa*, uppkommit af *C. Oederi* och *C. Hornschuchiana*; det säkra är emedlertid, att den är alldeles analog med

C. lepidocarpa och äger till *C. Oederi* samma förhållande, som *C. lepidocarpa* till *flava*, samt ådagalägger huru nära förbundne med hvarandra arter och former af hvarje rätt naturlig grupp äro. A—n.

III. Litteratur-öfversigt.

Decandolle, *Prodromus Systematis Naturalis Regni Vegetabilis. Pars X. Paris 1846. 679 s. — Pars XI. Paris 1847. 726 s.*

Pars X. Detta band innefattar de egentliga Borageerna och familjerna *Hydroleaceæ* och *Scrophulariaceæ*, hvarefter (s. 599—679) följer register öfver de familjer, tribus, genera och subgenera, som hittills blifvit afhandlade i *Prodromus*. Vi referera endast hvad som för den Skandinaviska floran kan vara af intresse. — *Borageæ* äro bearbetade af Alph. De Candolle enligt DC d. äldres manuskript, med egna förändringar och tillägg. *Anchusa arvensis* kvarstår under *Lycopsis*. Släktet *Stenhammaria* uppträder under det äldre (men mera förblandade) namnet *Mertensia* Roth. *Pulmonaria azurea* Bess. upptages som egen art, skild från *P. angustifolia* L., hvilken sednare angifves för Europa i allmänhet, men den förra blott för Bäjern, Österrike och Volhynien. *Myosotis arvensis* kallas *M. intermedia* Lk. — *Hydroleaceæ*, författade af Choisy, äro främmande för vår Flora. — *Scrophulariaceæ* äro författade af Bentham. *Verbascum collinum* Schrad. och *V. seminigrum* Fr. äro »hybridæ *Verbasci* Thapso affines». *Linaria repens* heter *L. striata* DC. *Veronica media* Schrad. upptages under *V. longifolia* och anses för en medelform emellan denna och *V. spicata*. *V. persica* har namnet *V. Buxbaumii* Ten. *V. opaca* och *polita* Fr. föras båda till *V. agrestis* som synonym. *Veron. saxatilis* L. fil. upptages såsom synonym under *V. fruticulosa* L. spec. Till *Odontites rubra* Pers. (*Euphras. Odontites* L. *Bartsia Odontites* Huds.) föras såsom synonymer *Euphr. serotina* Lam. och *E. verna* Bell. (*Odontites* Rehb). Bland *Euphrasia* sakna vi *E. gracilis* Fr. *Rhinanthus alpinus* Baumg. är va-

rietet af Rh. major Ehrh. *Pedicularis Oederi* Vahl. bibehåller namnet *P. versicolor* Wahlenb,

2. *Pars XI.* I denna del afhandlas familjerna *Orobanchaceæ* (förf. Reuter), *Acanthaceæ* (förf. C. G. Nees v. Esenbeck), *Phrymaceæ* (förf. Schauer), *Verbenaceæ* (förf. Schauer) och *Myoporaceæ* (förf. Alph. DC). Ibland dessa finna vi blott tvenne Skandinaviska släkten: *Orobanche* och *Verbena*, och anmärka, att *Orobanche curyophyllacea* Sm. kallas *O. Galii* Dub. och att *O. Circæi* Fr. ej är upptagen.
N.

3. *Flora Gevalensis, seu Enumeratio plantarum circa Gevallam sponte crescentium. Auct. Carol. Hartman fil. Gevallæ, A. P. Landin 1847. p. 57. 8:o.*

Denna afhandling utgafs såsom Gradualdisputation under Prof. Fries' præsidium samt innehåller: 1) Topographia et character vegetationis, 2) Temperies Coeli et terræ, 3) Historia, 4) Uppräknig af de kring Gefle växande phanerogamer och kryptogamer samt plantæ adventitiæ, och slutligen en tabell, upptagande antalet af de till hvarje naturlig familj hörande arter inom denna och hela Skandinavians flora.

Värdet af en local-flora, sådan som denna, beror naturligtvis på tvenne omständigheter: 1) den vigt, som sjelfva trakten äger i växtgeographiskt hänseende att undersökas, och 2) den noggrannhet, hvarmed denna undersökning blifvit verkställd. Och ehvad man afser det ena eller det andra af dessa momenter, skall man finna skäl att erkänna denna ifrågavarande afhandling vara en af de viktigaste och förtjenstfullaste vår litteratur i detta hänseende har att uppvisa.

Gefle är, såsom bekant, beläget vid den bugt, som afdelar Bottniska viken från Östersjön, gent emot Finnlands sydvestligaste udde, på gränsen af det egentliga Svearike och Norrland, invid Dalelfsven och i en nejd, hvars karakter är högst egendomlig. — Gefle-floran har varit ända från 1812 (för att icke tala om de fynd, hvilka redan Linné och Wahlenberg deromkring gjort) genomforskad

af Dr. *Hartman*, *C. O. Ostling*, *Thedenius*, *Sillén*, *J. Emanuelsson* och *E. Bergström* m. fl., och hvad vigtiga resultater dessa forskningar lemnat, hafva vi sett i de 4 upplagorna af Dr. Hartmans utmärkta Flora. Vi äga således fullt skäl till det ofvan afgifna omdömet.

Beträffande beskaffenheten af den trakt för hvars vegetation här så fullständigt redogöres, meddelas i 1:a afdelningen en skildring deraf. Den är ett lågland, beströdt med ej öfver 300 fot höga bergklippor, genomdraget af 2:ne sandåsar, uppfyllt af kärr (*mur* här kallade) samt några sjöar, genom åar och bäckar utgjutande sig i Gesslebugten. Vidsträckta skogar lemna sparsamt utrymme åt odlade fält, och jordgrunden består till mesta delen af urformationen, här och der uppblandad med lera, sand, kalk och lerchiffer.

Alla dessa samverkande momenter gifva vegetationen en mera nordisk än sydländsk karakter, närmar den mera till Lapplands än till det släta Uplands skaplynne. Vi se detta af den mängd *Carices* (*foliacea*, *tenella*, *glareosa*, *aquaticilis*, *livida*, *globularis*), *Cornus suecica*, *Juncus stygius*, *Scheuchzeria*, *Rubus Chamæmorus* och *arcticus*, *Betula nana*, *Salix Lapponum* och nära alla *Splachna*, som här i stora massor uppträda. Men dessa nordens alster kämpa med *Anchusa*, *Campanula Trachelium*, *Geranium sanguineum*, *Pulsatilla vulgaris*, *Raphanistrum*, *Papaver dubium*, *Daucus*, *Fragaria collina* m. fl. om ett öfvervälde, det de dock på det hela ej erhålla. Lägga vi härtill den maritima vegetation, som uppträder genom *Isatis*, *Aster*, *Lithospermum officinale*, *Erythraea*, *Glaux*, *Ranunc. marinus*, *Helianthus*, *Hippophaë* m. fl., så skola vi lätt finna, af hvilken mångfald, af hvad intresse denna vegetation är.

Vi hafva återopat Dr. Hartmans Flora såsom det ställe, der vi redan förut erhållit kännedom af de märkligaste fynden från denna trakt; och vi kunna sålunda anse det såsom öfverflödigt att nu gifva en detaljerad framställning häraf, likasom af *Prima florescentia plantarum vernal. et æstival.*, hvilken redan förut lemnats i Bot. Not., öfvertygade att hvar och en, som anser det ligga någon makt uppå, att förvärfva sig en noggrann kännedom af vexterna i sitt fäderneslands särskildta trakter, ej skall försumma att förskaffa sig denna localflora, hvars nog-

grannhet borde tagas till mönster för alla likartade arbeten, så att vi derigenom erhålla enhet och fullständighet i bearbetningen af den Skandinaviska Floran. A—n.

3. *Herbarium normale plantarum rariorum et criticarum Sueciæ. Curante E. Fries. Fasc. XI. Upsaliæ 1846. Fol.*

I likhet med hvad som skett i de föregående årgångarne af denna tidskrift, meddela vi här en förteckning på de växter, hvilka i fullständiga och väl valda exemplar innefattas i den 11:te fascikeln af denna utmärkta och för den Skandinaviska floran viktiga exsiccatsamling. Då prof. Fries såväl i *Novitiarum Fl. Su. Mantissa III*, som ock i *Summa Vegetab. Scand.* framställt sina åsikter öfver dessa växtarter och former, hänvisa vi hvar och en, som önskar närmare upplysning häröfver, till dessa arbeten, hvilka tvifvelsutan redan ägas af alla vetenskapens idkare och vänner.

1. *Pyrethrum bipinnatum* W. Kusmin-Nos i ryska Lpmken.
2. *Gnaphalium* (Ant.) *carpathicum* Wbg. fjällen kring Wirih-jaur i Lul. Lpmk.
3. *Carduus Acanthoides* L. Wisby.
4. *Carduus crispus* L. var. Upsala.
5. *Hieracium æstivum* Fr. Christiania.
6. *Hierac. latifolium* Spr. odlad af Frön, sända af Kock.
7. *Hierac. Lycopifolium* Fröhl. Koch. Sætervolderne vid Hugelien i Torpen, i Norge.
8. *Hierac. crocatum* Fr. (*silvaticum* Wbg. Lapp. p. p. *H. prenanthoides* Fl. D. t. 2425), Quickjock i Luleå Lpmk.
9. *Hierac. corymbosum* Pers. Vogsteen i Norge.
10. *Hierac. boreale* Fr. (Horn! Koch! Wimmer!) Var. a Nov. Mant. III, Christiania.
11. *Hierac. cydonæfolium* Vill. Dovre, Norge.
12. *Hieracii ramosi forma simplex subuniiflora*, Gottland.
13. *H. ramosum* W. et K., odlad.
14. *H. longifolium* Schleich. Koch. odlad.
15. *H. Auricula v. minus* Fr. Hall. Upsala.
16. *Valeriana officinalis* L. Upsala.
17. *Valeriana sambucifolia* Mik. Fr. Kinnekulle, Westergöthland.
18. *Cuscuta (europæa) nefrens* Fr. B. N. Norra Halland.
19. *Ballota foetida* Lam. Stockholm.
20. *Glechoma hederaceum v. grandiflorum* Fr. N. Lund.
21. *Linaria repens* (L.) Mandal i Norge och Upsala.
22. *Linaria minor* (L.), Upsala.
23. *Odontites rubra* Pers. Upsala.
24. *Pedicularis flammea* L. fjällen kring Wirihjaur i Lul. Lpmk.
25. *Orobanche Cirsii* Fr. Mant. III. Mösseberg i Westergöthland.
26. *Littorella lacustris* Bergius. Mälarens stränder.
27. *Statice (Limon.) Bahusiensis* Fr. Fasc. III. (cujus var.: *St. rariflora* Drey. (nomen recentius et minus aptum). Hoffmansgave på Fyen.
28. *Angelica Archangelica* L. Luleå Lpmk.
29. *Haloscias scoticum* Fr. (*Ligusticum* L.); Warberg i Halland.

30. *Pastinaca sativa* L. (fol. utrinque glabr.) Warberg, Upsala. 31. *Nymphæa* (alba L.) *biradiata* Sommeraur. Upsala. 32. *Ranunculus silvaticus* Fr. Mant. III, Upsala. 33. *Batrachium heterophyllum* Fr., Upsala. 34. *Batr. heteroph. succulentum*, a var. *pantotriche ortum*. Upsala. 35. *Corydalis solida* Sm. Funbo i Upland. 36. *Nasturtium silvestre* (L), Stockholm. 37. *Nasturtium anceps* v. *micropetalum* Fr. Upsala. 38. *Hypericum quadrangulum* L., Upsala. 39. *Hyp. hirsutum* L., Upsala. 40. *Vahlbergella apetala* Fr. fjällen kring Wirihjaur i Lul. Lpmk. 41. *Silene Otites* Pers. Fanöe i Nordsjön. 42. *Stellaria crassifolia* v. *alpina* Fr., Quickjock i Lul. Lpmk. 43. *Chrysosplenium alternifolium* v. *tetrandrum* Lund. 44. *Agrimonia Eupatoria* L. Upsala. 45. *Elatine hexandra* DC. Düb., Götheborg. 46. *Potentilla recta* L. (P. obscura W.) Upsala, svild. 47. *Pot. rupestris* L. Kongsbacka i Halland. 48. *Pot. nivea* L. Niammats i Lul. Lpmk. 49. *Poterium Sanguisorba* L. *hirtum*, Svartsjölandet i Upland. 50. *Erica cinerea* L. Bueholmen vid Bergen i Norge. 51. *Polygonum Bistorta* L. Westerås. 52. *Astragalus hypoglottis* L. (A. danicus Retz.) Köpenhamn. 53. *Trifolium fragiferum* L. Lund. 54. *Polygonum (mite*) strictum* All. Meisn., Degeberg i WG. 55. *Rumex Acetosa alpina* L! Quickjock i Lul. Lpmk. 56. *Asarum europæum* L. Linnés Hammarby i Upland. 57. *Thesium ebracteatum* Hayn. Brede backer på Seland. 58. *Betula alba* v. *arbuscula*. Fr. S. V. Sc. Frötuna i Upland. 59. *Alnus barbata* C. A. M.? (A. pubescens) Quickjock i Lul. Lpmk. 60. *Salix pentandra tetrandra* L. Upsala. 61. *Salix acuminata* Sm. Köpenhamn. 62. *Sal. holosericea* W. Koch. Nyqvarn i Södermanland. 63. *Sal. ambigua* Auct. A) S. cinerea virgultosa Fr. (Södermanland och Bro i Upland.) B) S. aurita ambigua Fr. passim. 64. *Sal. borealis* Fr. var. *angustifolia*, Kistrand i Ost-Finmarken. 65. *Sal. plicata* Fr. Nov. var. a Bot. Not. 1840. Strängnäs. 66. *Chamærepes alpina* Rich. (Ophrys L.) fjällen kring Wirihjaur, Herjedalen: Midtäklappen etc. 67. *Herminium Monorchis* L. Mälarens stränder. 68. *Nigritella angustifolia* Rich. (Satyr. nigr. L.) Norge: Finden i Torpen. 69. *Juncus atratus* Krock. et Wimim. Fr. Mant III (J. atricapillus Drey.) Jutland: Romöe. 70. *Junc. pygmaeus* Thuill. Sylt, ö i Nordsjön. 71. *Zostera nana* (Roth) Nolte! Fr., Jutland, Romöe etc. 72. *Carex digitata* L. Upsala. 73. *Car. præcox* Jacq. (C. stolonifera Ehrh.) Upsala. 74. *C. strigosa* Huds. Flensburg. 75. *C. sparsiflora polygama* Anders. Kattisafvan i Umeå Lpmk. 76. *C. Pseudo-Cyperus* L. Upsala. 77. *C. saxatilis* L. (dichroa) typica, spicis haud infuscatiss. i. e. pulla Good. Lul. Lpmk (på fjellet Snjårrak). 78. *C. cuspidata* Wbg. (C. halophila acutangula Nyl.) Uleåborg. 79. *Carex* (incompletum) incertæ sedis [enl. Utg:s mening = *C. epigejos* Læst.] från Luleå, ej Umeå Lpmk. 80. *C. bicolor* All. Pollaure i Lul. Lpmk. 81. *C. canescens* L. (forma paludosa) Upsala. 82. *C. disticha* Huds. (C. intermedia succ.), Upsala. 83. *C. pauciflora* Lightf. (C. leucoglochis Ehrh.) Winnerstad i ÖG. 84. *Alopecurus pratensis* v. *alpestris* Wbg. Peuraur i Lul. Lpmk. 85. *Phleum phalaroideum* Koch, Upsala. 86. *Agrostis vulgaris* With. (A. stolonifera a. L.) Upsala. 87. *Agros-*

tis rupestris Scop. Snasahögen i Jemtland. 88. *Agr.* (rubra) quas *A. alpina* Fl. Lapp. Walli i Lul. Lpmk. 89. *Trisetum subspicatum* Trin. Walliware i Lul. Lpmk. 90. *Catabrosa latifolia* Fr. M. III. (*Colpodium* Br.) Warangerfjord i Ost-finmarken. 91. *Bromus s. Schedon. inermis laevigatus* Fr. Rosersberg i Upland. 92. *Bromus tectorum* L. (Schedonorus Fr.), Upsala. 93. *Triticum strictum* Dethard. (*T. acutum megastach.* Fr. M. III.) (Åhus i Skåne) Varne-münde. 94. *Triticum caninum v. biflorum* Fr. Omberg. 95. *Lepturus incurvatus v. strictus* Fr. Hvellinge i Skåne. 96. *Wood-sia ilvensis* L. Upsala. 97. *Hymenophyllum Wilsoni* Hook. Bergens stift. 98. *Equisetum fluviatile* L., Upsala. 99. *Equiset. limosum* L. Upsala. 100. *Isoetes lacustris* L. Mälaren. 101. *Selaginella spinosa* P. B. Vahlö i Upland. — Såsom supplement till 10:de Fasc. *Carex caespitosa v. retorta* Fr., Upsala i Läby kärr.

IV. Strödda underrättelser.

1. De Skandinaviska naturforskarnes 5:te möte hölls sommaren 1846 i Köpenhamn. Då detta mötes förhandlingar innan kort blifva tillgängliga, skola vi framdeles utförligare redogöra för de ämnen, som dervid i botaniskt hänseende afhandlades; för närvarande meddela vi blott notis om det hufvudsakligaste. — Lördagen d. 10 Juli hölls ett förberedande möte i Universitetets Sollennitets-sal, hvarefter den botaniska sectionen samlades uti ett af auditorierna, der prof. *E. Fries* utsågs till ordförande samt prof. *J. G. Agardh* till svensk och prof. *Liebmann* till dansk sekreterare. Sessionerna, till antalet 6, höllos sedermera hvarje dag den påföljande veckan uti den botaniska trädgårdens auditorium. Följande voro föredragen: Af prof. *Fries*: 1) om släktet *Hieracium*; 2) angående Bursers för den äldre synonymien högst viktiga herbarium; 3) om hybrida växter; 4) om upptagande i Flora Danica af figurer öfver äfven svenska växter. Etats-rådet *Schouw*: 1) de Italienska gräsarternas geograph. och hist. förhållanden; 2) förevisade en från Nicobar-öarne af Kamphövener hemsänd *Cuscuta*, som strax vid spirandet ur fröet utvecklade en slags pseudo-bulbus; 3) om några blomsterafbildningar, som förvaras i den Kgl. kopparsticks-samlingen i Köpenhamn. Prof. *Liebmann*: 1) om Cycadeernas befruktning; 2) om Mexicos Podostemoner.

Prof. *Agardh*: 1) om gräsens indelning (efter blommningens centripetala o. centrifugala utveckling); 2) anmärkningar mot Schleidens methamorphos-theorie, synnerligast i afseende på skillnaden mellan axel och blad; 3) om några alg-organers natur och betydelse.

Docent *Lange*: 1) om några danska växter; 2) åtskilliga monstrositeter.

Cand. *Nyman*: jämförelse mellan Siciliens och Skandnaviens vegetation.

Bat.-chirurg. *Petit*: jämförelse mellan det innevarande och det förra årets vår-almanach.

Mag. *Mathesius* förevisade sällsyntare växter från Westergöthland.

Mag. *Widegren*: om vegetat. kring Rio-Pardos öfre lopp. Gartner *Müller* förevisade spirande exemplar af *Anemone coronaria* och *Chærophyllum bulbosum*, närmande sig i detta tillstånd till Monocotyledonernas typ.

Ingendera af de tillernade excursionerna kunde, i anseende till den regniga väderleken, anställas. — Vi återkomma, såsom nämnt är, till en fullständigare redogörelse för ett och annat af ofvan antydda föredrag. N.

2. Vi kunna meddela den fägnande underrättelsen, att såväl 2:dra delen af prof. *Fries* Summa Vegetabilium Scandinaviæ, som ock 3:te upplagan af Dr. *Hartmans* Handbok i Skandnaviens Flora, ordnad i naturliga familjer efter det Friesiska systemet, äro under tryckning.

V. Annonser.

V:te fascikeln af Herbarium Normale önskas köpa eller mot växter tillbyta. Exemplaret, med utsatta köpevillkor, insändes till A. Bonniers bokhandel i Stockholm. A-n.

Uti A. Bonniers bokhandel i Stockholm finnes ett större lager af arbeten i *Botanik*, *Trädgårdsskötsel*, *Landthushållning* m. m. på flera språk, hvaröfver förteckning kommer att tryckas och åtfölja det nästa N:r af Tidskriften.

På NYA BOTANISKA NOTISER, månadsvis utkommande i minst ett ark samt stundom åtföljde af bilagor och plancher, mottages prenumeration med 2 r:dr bko för Stockholm hos A. Bonnier (dit requisitionerna insändas) och för landsorten hos samteliga bokhandels-kommissionärer, samt med tillagdt postarbode på alla postkontor i riket.

NYA

BOTANISKA NOTISER

UTGIFNE AF

N:o 2—3.

M. J. ANDERSSON.

Febr. Mars

1849.

INNEHÅLL. I. ORIG.: 1. FRIES' Symbolæ ad historiam *Hieraciorum*.
2. *Utgifvaren*: Bidrag till kännedomen om *Carex ampullacea* och
vesicaria. 3. *Utgifvaren*: *Catabrosa algida*. II. PHYTOGR. Skån-
ska växter. III. LITTERATUR: BLYTT, Norsk Flora. IV. STRÖD-
DA UNDERRÄTTELSE: Svensk Botanik. J. G. Torssell †. Anslag.
Utnämnd. ANNONSER: Herbarium till salu.

I. Original-Afhandlingar.

1. Prof. E. Fries' *Symbolæ ad Historiam Hieraciorum*.

(Forts. fr. N:o 1.)

Sedan i det föregående en öfversigt lemnats af de
växtdelars beskaffenhet, hvilka kunna och böra användas
vid framställningen af detta släktes artskillnad eller artbe-
skrifning, meddela vi här "*distributio Hieraciorum in gre-
ges naturales*," för att antyda den rätta tillämpningen af
det ofvan sagda, och uppräknat under hvarje grupp de
dithörande skandinaviska arterna, hvaraf en utförlig be-
handling inom kort är att förvänta i Författarens "*Summa
vegetabilium Scandinaviæ*. II."

Hieracium: involucrium multiflorum, squamis nunc in seriem contiguam, nunc interruptam spiraliter dispositis imbricatum. Receptaculum nudum, sed scrobiculatum, fimbriiferum. Ligulæ apice 5-dentatæ, circa faucem pilosæ. Achænia columnaria decem-costata, apice truncata, nec in rostrum attenuata. Pappus sessilis, albidus l. rufescens, pilis subuniserialibus simplicibus rigidis subfragilibus scabris, haud basi dilatatis. — Herbæ perennes, plus minus lactescentes, foliis sparsis indivisis antrorsum dentatis, vix umquam lyratis, runcinatis l. runcinato-dentatis, indumento duplici, altero piloso, altero stellato-floccoso.

Ser. I. *Pilosella*. Innovatio herbæ per stolones, nunc in rhizoma repens, nunc in caudiculos laterales abeuntes. Involucrium irregulariter imbricatum. Achænia minima, striatula. Pappi pili tenuissimi, æquales.

a. Stirps <i>H. Pilosellæ</i>. Rhizoma repens. Involucrisquamæ interiores spirales, acutæ. 1. <i>H. Pilosella</i> c. v. 2. <i>H. stoloniflorum</i>. 3. <i>H. cernuum</i>. 4. <i>H. auriculæforme</i>.	c. Stirps <i>H. præalti</i>. Radix a caule discreta. Involucrisquamæ interiores obtusæ. 11. <i>H. hyperboreum</i>. 12. <i>H. præaltum</i>. 13. <i>H. collinum</i> c. stolonifero. 14. <i>H. setigerum</i>.
b. Stirps <i>H. auriculæ</i>. Rhizoma repens. Involucrisquamæ interiores verticillatæ, obtusæ. 5. <i>H. Auricula</i>. 6. <i>H. suecicum</i>. 7. <i>H. floribundum</i>. 8. <i>H. pratense</i>. 9. <i>H. decolorans</i> (et fuscum Scand.) 10. <i>H. aurantiacum</i>.	d. Stirps <i>H. cymosi</i>. Radix a caule discreta. Involucrisquamæ interiores acutæ. 15. <i>H. fallax</i>. 16. <i>H. glomeratum</i>. 17. <i>H. cymosum</i>. 19. <i>H. sabinum</i>.

Ser. II. *Aurellæ*. Innovatio per rosulas. Involucrium multiseriale, contiguum. Achænia magna (longiora), elevato-costata. Pili pappi rigidi, inæquales. *Alpinæ. Extra-Scandinavicæ*.

- e. St. *H. villosi*. Glauca, radice ad collum nuda, inv. squamis villosis, acuminatis, ligulis glabris. Alpes Europæ centrales. 6 sp.
- f. St. *H. Cerinthoidis*. Herba et invol. prioris, ligulis ciliatis. Alp. Europ. occidentalis. 6 sp.
- g. St. *H. laniferi*. Glauca, radice lanoso-comosa. Invol. priorum, ligulis ciliatis. Pyrenæi et Hispan. 6 sp.
- h. St. *H. Alpini*. Subviridia, glandulosa, invol. squamis acuminatis, ligulis ciliatis. 6 sp.

19. *H. alpinum* c. varr.

i. St. *H. glauci*. Glauca, ad collum nuda, involucri farinoso, squamis obtusis, scalaribus!, ligulis glabris. 6 sp.

Ser. III. *Pulmonarea*. Innovatio per rosulas. Involucrum interruptum, squamis exter. abbreviatis inordinatis. Achænia brevia, truncata, striata, basi attenuata, pappo Aurellæ.

k. St. *H. Andryaloidis*. Herba involucraque pilis densis eximie plumosis tomentosis candicantia. Reg. mediterran. 6 sp.

l. St. *H. saxifragi*: Glauca, setosa, stylo persistenter luteo, glabro. Ligulæ glabræ (sp. 20—24) l. ciliatæ (sp. 25, 26). m. St. *H. vulgati*. Coesia aut viridia, pilosa, stylo fusco, hispidulo, sicco fuscescente, anthela discreta.

20. *H. pallidum*.

27. *H. atratum*.

21. *H. oreades*.

28. *H. murorum*.

22. *H. pallescens*.

29. *H. plumbeum*.

23. *H. argenteum*.

30. *H. coesium*.

24. *H. saxifragum*.

31. *H. ramosum*.

25. *H. rufescens*.

32. *H. vulgatum*.

26. *H. diaphanum*.

33. *H. gothicum*.

n. St. *H. italici*. Herba et stylo priorum, anthela contigua, squamis obtusis.

34. *H. dovreense*.

Ser. IV. *Stenotheca*. Innovatio per rosulas, raro per gemmas. Involucrum abruptum; exterior series abbreviata, involucrum quasi exterius præbens; interior e squamis æqualibus subverticillatis. Achænia gracilia, linearia l. sursum attenuata. Pappi radii æquales. *Extra-europæa*.

o. St. *Tolpidiformis*. Phyllopoda. Involucri squamæ elongatæ, longe attenuatæ. Achænia truncata. Africa austral. 3 sp.

p. St. *Pilosellæformis*. Phyllopoda. Involucrum multiflorum, squamis acutis. Achænia truncata. Amer. merid. 7 sp.

q. St. *H. erianthi*. Phyllopoda. Involucrum dense villosum. Achænia linearia, truncata. 6 sp.

r. St. *Pulmonaræformis*. Phyllopoda. Involucrum pauciflorum, gracillimum. Achænia elongata, linearia, sursum subattenuata. Amer. bor. 10 sp.

s. St. *Accipitrinella*. Aphyllopoda. Achænia sursum haud attenuata. 4 sp.

Ser. V. *Accipitrina*. Innovatio per gemmas clausas. Involucrum contiguum, plerisque distincte polyseriale. Achænia truncata, pilis pappi rigidis inæqualibus.

t. St. *H. intybacei*. Hypophyllopoda, glanduloso-viscida. Involucrum subobvallatum, squamis æqualibus obtusis. Ligulæ glabræ. Alpina. 1 sp.

- u. St. *H. Prenanthoidis*. Pseudophyllopoda. Involucrum vulgo squamis exterioribus paucis, interioribus æqualibus, obtusis. Ligulæ apice ciliatæ!
- * achæniis fusco-atris. ** achæniis pallidis.
45. *H. strictum*. 47. *H. lycopifolium*.
46. *H. elatum*. 48. *H. prenanthoides*.
- x. St. *H. tridentati*. Pseudo- y. St. *H. umbellati*. Aphylllo-
phyllopoda. Involucrisquamæ
interiores spirales decrescentes
sensim acuminatæ. Julio opti-
me florent.
35. *H. norvegicum*. 40. *H. umbellatum*.
36. *H. lapponicum*. 41. *H. crocatum*.
37. *H. tridentatum*. 42. *H. auratum*.
38. *H. rigidum*. 43. *H. corymbosum*.
39. *H. æstivum*.
- z. St. *H. Sabaudi*. Aphyllopoda. Squamæ involucrisubæquales,
adpressæ, obtusæ, intimæ verticillatæ. Septembri optime florent.
44. *H. boreale*. (49. *H. sabaudum*.)

2. Bidrag till kännedomen af *Carex ampullacea* Good. och *C. vesicaria* L., med k nsyn till deras formförändringar. Af Utgifvaren.

I de anteckningar öfver en resa genom Lappmarkerna, hvilka infördes i N:o 1—2 af Bot. Not. 1846, omnämndes (p. 26) huruledes jag under mina utvandringar i Quickjockstrakten hade tillfälle observera former, tillhörande *C. pulla*, *rotundata*, *vesicaria* och *ampullacea*. Jag har sedermera närmare genomgått de från spridda localer hemförda samlingarne, jemfört mina fynd med dylika från andra fjelltrakter och derigenom kommit till den åsigt, hvilken jag i det följande skall söka utveckla, att såväl af *C. vesicaria* som af *C. ampullacea* gifvas former, hvilka uppkommit af locala inflytanden, äro med hvarandra fullkomligt analoga, och att *C. pulla*  r den högsta fjellformen af den förra, likasom *C. rotundata*  r det af den sednare.

Det kan naturligtvis icke vara  sigtens med denna uppsats, att med den yttersta grad af bestämdhet förneka *C. pulla* och *rotundata* arträtt, helst då detta begrepp själf  r underkastadt så mycken stridighet, att mången synes alltför benägen att tilldela denna rättighet åt äfven

den lumpnaste afvikelse, och andra deremot endast kända och med envishet hålla fast vid collectiva bestämningar; jag har endast velat, till den kraft och verkan det kan föranleda, försäkra och söka ådagalägga, att jag funnit dessa, hos de flesta författare såsom 4 egna arter upptagne, stå i ett mera innerligt förhållande till hvarandra, visa att jag följt deras utveckling på olika localer och på dessa observationer grundat ofvan uttalade mening.

När man i det medlersta Sveriges, för *Carices* så gynnsamma, kärrmarker finner dessa båda växande tillsammans, kan man redan på långt håll se de båda hufvudarternas märkbara olikhet.

C. vesicaria är vanligen mera robust, har trekantigt hvasst skärande strå, bredare platta rent gröna blad, axen i allmänhet mera hängande med uppåt rigtade frukt-spröt, hvilka småningom kägellik vidga sig till det glänsande, gulgröna frögömmet.

C. ampullacea är nästan alltid mera spenslig, har rundadt trubbkantigt strå, smalare inrullade daggblåaktiga blad, axen mera upprätta med utåt n. horisontellt rigtade spröt, som mera tvärt utgå från det rundadt uppblåsta frögömmet, hvilket i allmänhet antager en gulare färg.

Under bibehållande af dessa motsatta olikheter visa de sig genom hela Norrland och det nedre skogiga Lapp-land. Der upptagas, såsom bekant är, stora sträckor af vidlyftiga dystra kärr, till enformig ymnighet hysande massor af Starrarterne; det under hela sommaren ymniga vattnet, upphettadt genom den solljusets insupande rödmossan, uppbringar växterna till en förvånande storlek i örtståndet, och af de ifrågavarande arterna uppstå här de resligaste former.

C. vesic. elatior uppnår här stundom $1\frac{1}{2}$ alns höjd; bladen blifva ofta lika breda som hos *C. riparia*, axen 2 tum långa och tjocka, alla fruktdelarne mera gulnande och hanaxen mera klubblika.

C. ampull. maxima förekommer icke sällan af samma storlek som *Scirpus lacustris*, med axen 3 tum långa och mycket hängande. Bladen blifva väl jemförelsevis smala, men mera blåaktiga än annars och hanaxen fördubblas till antal.

Från dessa myrmarker — deras rätta hem — krympa de båda arterna ihop ju mera man stiger uppföre det sig höjande landet. Af denna delarnes förminskning uppkommer en stadig och robust beskaffenhet, som blir allt märkbarare ju högre man följer växternas utbredning, och i

sammanhang dermed iakttagas en allt mer och mer framstående mörkare färg. Utan att minutiöst anteckna alla de formnyanser som i detta hänseende varseblifvas på skilda localer, kan man stadna vid den subalpina formen:

C. vesicaria dichroa: strået är alnshögt, vid basen något böjdt, bladen afsmalna märkbarare till spets, honhängena äro ännu mer eller mindre slaka, det nedra nästan alltid lutande, antingen helt och hållet eller åtminstone delvis mörkbrunt, skifvande af de i kanten och spetsen hinnaktiga fjällen, hvilka nå upp till frögömmets spröt. Detta är betydligt kortare, men ännu ganska tydligt 2-klufvet och småningom utskjutande från det tydligt nerviga frögömmet. Hanhängena oftast 2:ne.

C. ampull. brunnescens: Sällan öfverstigande en alns höjd är strået ganska trubbigt, nedtill beklädt af märkbarare rödaktiga fjäll; bladen ljusare än vanligt och kortare. Honaxen oftast kortare, det nedersta sällan lutande men alltid skafadt, glänsande af en ljusbrun färg, som i synnerhet efter pressningen är märkbar, men aldrig öfvergående till den mörkhet som hos *vesicaria*-formen. Frögömmena mindre upplåsta, med färre och ottydligare nerver, samt kortare och mindre tvärt uppskjutande spröt, hvars båda tänder sällan äro så från hvarandra utböjda, som på hufvudarten. Hanaxen alltid 2:ne.

Namnet hos *C. vesicariae* subalpina form antyder tillräckligen huruledes färgen kan variera från brun till grön, men äfven under den sednare formen visar den sig märkligt skild från den ljusa, i gult dragande färg, som karakteriserar den i skogstrakterna förekommande. Vi skola längre ned närmare belysa detta förhållande och dess orsaker, och fortsätta nu uppräknandet af de bestämmande formförändringarne.

Nående öfver björkregionen, i hvars mer eller mindre utbredda kärrmarker de båda förstnämnde modifikationerna förekomma utmärktast, inträder man på de sterila, torra fjäll-fältens trädlösa område. Dels i kauterna af de små vattensamlingar, som här i fördjupningarne bildas, dels och ännu oftare på mera torra ställen uppträda de båda hufvudarterna nu under andra drägter.

C. vesic. alpigena får ett kortare men mera robust strå, vid pass en fot högt, betäckt af breda, kölade, i spetsen tre-eggade blad af stråets längd och nedtill omgifvet af torra slidor. Honaxen

C. ampullacea borealis öfverstiger sällan $1\frac{1}{2}$ fots höjd, bladen äro mycket styfva och trinda, upprätta, honaxen ofta 3, det nedersta skafadt, alla upprätta, de öfversta tryckta intill strået; fjällen

oftast 2:ne, sällan 3 eller 1; det kortare än frögömmena, trubbiga, nedersta skaftadt, alla upprätta, bruna, i kanterna hvithinniga; vid pass tumslånga, med bruna frögömmen äggrunda med korta eller svartaktiga, glänsande, i spetsen föga hinnhvita fjäll och merändels mörkbruna, omärkligt nerviga frukter, hvars spröt är ganska kort och tjockt samt tudeladt, med 3:ne märken.

Med få förändringar, hvilka hufvudsakligen beträffa stråets höjd samt honaxens antal och färg, förekomma dessa former, temligen afvikande från de redan omnämnda, utefter hela regio alpina. Det händer väl att isynnerhet den till *C. vesicaria* hörande, får, då den nedstiger i vattensamlingarne, ett grönare utseende och blir snarlik med *C. ves. dichroa*; men i allmänhet kunna de skiljas derigenom, att den på fjellplatåerna förekommande har trubbigare axfjäll och mindre 2 tandad spröt-mynning. Formen af *C. ampullacea* liknar visserligen till hög grad *C. rotundata*, men förbindes så uppenbarligen med *C. amp. brunnescens*, att den ofta visar sig fullt lika med densamma. — Sluteligen återfinnas de båda arterna i de högsta fjelltrakterna, mellan de stora snöfälten, här utväljande de stundom uttorkade vattengropar, som bildas af den upplinade snön. Mest aflägsnade från sin ursprungliga central-local, mellan främmande omgifningar och erfarande inflytandet af ett i ordets fulla mening hårdt och omildt klimat, visa de sig ock under en gestalt, som skulle förefalla främmande, om icke de redan förut omnämnde bildningarne så småningom antydt denna ytterlighet i afvikelsen från den normala bildningen.

C. (vesicaria) pulla når stundom ej mera än en fingers höjd, sällan en fots. Strået är ofta nedtill alldeles trindt, men deremot upptill och mellan axen sträskantadt. Bladen platta, stundom till öfre hälften 3-eggade, raka. Honaxen sällan mera än 2, oskaftade, tryckta intill strået, äggrunda, tjocka, med glänsande helt och hållet svarta fjell och mörkt bruna frögömmen, på hvilka nästan inga

C. (ampullacea) rotundata utmärker sig med ett smalt kvartershögt strå, styfva, trinda och syllika blad, 2:e eller ett enda honax, alltid oskaftade med kort skärm, upprätta, brunglänsande. Frögömmen rundade utan framstående nerver; sprötet bildande nära nog en ganska kort spets, ej 2-tandadt, utan endast urnupet. Märken har jag alltid funnit 3:ne. Hanaxet alltid ensamt eller vid

nerver iakttagas och hvars spröt basen försedt med ännu ett föga är ganska kort, samt urnupet. utbildadt.

Märken sägas stundom vara blott

2. Hanaxet nästan alltid ensamt.

Dessa äro nu de former, hvilka jag funnit så småningom uppkomma efter hvarandra allt efter som man aflägsnar sig från deras mest gynnsamma hemtrakt — de lägre skogarne och de vidsträckta kärren, upp mot den ogästvänliga eviga snön, der allt krymper tillhopa, styfnar och antager den dystra svarta färgen. Vi se deraf, att såväl de, som bildas af *C. vesicaria*, som de af *C. ampullacea* väl kunna genom några karakterer från hvarandra urskiljas, men tillika, att i hvarje af dessa karakterer (strå, blad, ax, frukter) en lika förminskning och förändring "utan språng" äger rum, som i hela växten. Men det märkligaste är den fullkomliga analogi, hvarmed hvarje form af den ena arten svarar mot hvarje af den andra, en analogi, som verkligen finnes i naturen.

Tvenne frågor ansluta sig på det närmaste till ofvanstående framställning af de tvenne hufvudarternas form-utvecklingar; först, huruvida klimatet verkligen kan utöfva slik inverkan på växterna, att en och samma art, endast till följe af olika växtstation, kan så märkbart förändras; och dernäst, hvartill ett sådant aktigifvande och framställning gagnar vetenskapen.

Det är en bekant sak, att växternas olika fördelning på vår jord betingas, utom af flera andra orsaker, äfven efter värmens eller klimatets (i allmänhet fattadt) olika beskaffenhet på skiljda ställen, samt att hvarje växt, till följe deraf, har sig anvisad en bestämd region eller local. Men lika bekant är, att det gifves växtarter, för hvilka denna deras växtregion är så vidsträckt, att de förekomma under en synnerligt stor utbredning, genom vidt skiljda zoner, utan att från sin egendomliga artbeskaffenhet märkbarligen afvika, f. ex. *Scirpus lacustris*, *setaceus* etc., hvilka trifvas lika väl i Skandinavien som på Nya Holland, otaliga andra kosmopoliter att förtiga. — (Det är naturligt att detta bör vara fallet synnerligast med vattenväxter och de dem närmast beslägtade!) Deremot tro vi ett annat factum vara, att växter, hvilka inom icke så synnerligen stor geographisk vidd uppträda i sins-

emellan olika s. k. växtregioner, ss. f. ex. det alpina, subalpina och skogiga Lappland samt det öfriga Sverige eller Europa, derstädes visa sig under flerfaldiga förändringar, och till detta förhållande räkna vi företrädesvis de ifrågavarande växtarterna.

Lappland är, såsom alla känna, ej synnerligen vidsträckt, men rikt på sinsemellan olika localiteter. Inom samma qvadratmil kan man flerstädes finna fjell, hvars toppar nå öfver snögränsen, och der ofta sträng kyla beständigt herrskar, resaude sig upp ur djupa dalar, der en högt uppdrifven sommarvärme framalstrar den rikaste växtlighet, och slutligen, såsom förmedlande de båda ytterligheterna, sluttande fjellsidor, betäckta af lummiga och frodiga lundar. Det bör således blifva en naturlig följd, å ena sidan, att en mängd växter så småningom, af de snart sagdt omärkliga öfvergångarne från dalens hetta till fjelltopparnes isköld, likasom lockas upp eller ner från sina rätta bostäder, och å den andra, att det inflytande, hvilket yttre förhållanden likväl alltid och oafvisligen utöfva på de lefvande varelserna, skall visa sig i frambringandet af lika märkliga öfvergångar från den ena formen till den andra. När man nu dessutom känner, att växterna, sådana de förekomma i de bördiga, drifvande fjelldalarne, der värme och fuktighet äro der-till så gynnsamma, äga en reslighet och frodighet, hvilken de på intet annat ställe ernå*), men deremot uppe på de kalla fjellplåtarna, eller, ännu mera, i grannskapet af snögränsen krympa ihop och förändras till färg, så ligger i detta förhållande skäl åtminstone dertill, att *C. vesicaria* och *ampullacea* möjligen kunna, om de stiga upp i fjellregionen, antaga sådane hopkrympta och mörkfärgade former, som *C. pulla* och *C. rotundata* äro.

Vi äga inom vår inhemska botaniska litteratur ett

*) Att genom uppräknandet af alla de växter, hvilka detta yttrande gäller, gifva en bild af den Lappländska florans ståtligaste alster, skulle här upptaga för stort utrymme. Den, som önskar se en sådan förteckning, ingensinner den p. 10 i "Conspectus vegetationis Lapponiæ. Ups. 1846." För att emedlertid blott genom något exempel antyda sanningen af det ofvan sagda, må nämnas, att *Epilobium angustifolium* derstädes ofta uppnår 3-4 alnars höjd, och de öfriga nästan på samma sätt.

arbete, enkom egnadt att närmare belysa detta ämne, neml. *Læstadii: loca parallela plantarum seu animadversiones physiologico-botanicæ de variis plantarum variationibus præcipue in Suecia boreali observatis*, hvilket, ehuru det innehåller ett och annat, som kan uppväcka tvifvel och motsägelse, likvisst är en sådan skatt af rik erfarenhet, att hvarje botanist, som kommer i de trakter, der undersökningar närmast äro anställda, deruti finner många ledtrådar att i den nya omgifningen följa, och hvilket arbete ingen borde "döma ohördan." Författaren har deruti meddelat och genom högst talrika exempel sökt bevisa sanningen af sin öfvertygelse, att flersaldiga af de i sednare tider såsom egua arter uppställda växter i sjelfva verket intet annat äro än formförändringar, frambragte genom locala inflytanden, samt att växterne i allmänhet, liksom menniskor och djur, äro i hög grad underkastade dessa yttre förhållanden. — Jag ville rikta den allmännare uppmärksamheten på detta arbete, dels derföre, att det är så rikt på antydningar, hvilka åtminstone äro värda att begagnas och ej a priori förkastas, dels derföre, att jag derigenom kan bespara mig en framställning af alla de växter, hvilka på detta sätt uppenbarligen äro utsatta för de mest förvillande afvikelser, och häraf hemta stöd för det påstående, hvars tydliggörande utgör föremålet för denna uppsats.

Men på det jag genom uppvisande blott af några dylika klimatformer af en och samma art, analoga med de ifrågavande Carices, må lemna en indirekt bevisning, torde jag få nämna förhållandet med *Salix lanata* och *hastata* samt *Solidago Virgaurea*. *Salix lanata* förekommer i regio subalpina såsom en 1—2 famnar hög buske, ofta med glatta blad; vid gränsen af björkregionen är den blott några alnar, med tjockare hängen och silfverhvitt håriga blad, och slutligen visar den sig uppe mellan de högsta fjällen såsom en krypande låg, risaktig buske. C. v. Baer omtalar, att på Novaja Semblja denna växt har sin 2—3 tums långa stam dold under jordytan, och deröfver uppskjuter blott 3:ne blad samt ett enda hänge; och likvisst är det samma växt, som normalt är mer än famns-hög. Alldeles enahanda är förhållandet med *Salix hastata*;

utom det att den till den grad aftager i storlek, att den slutligen helt och hållet har utseende af *Salix reticulata*, får den i afseende på frukterna en helt annan färg; dessa, som alltid i de lägre skogstrakterna äro rent gröna, blifva uppe bland fjällen röda, ja mörkbruna! *Solidago Virgaurea* slutligen, som på backarne kring Quickjocks kyrkogård i regio subalpina har en särdeles reslig växt, synnerligt stora och sköna gula blommor (*Wahlenberg* har ock annoterat den såsom *variatio alpestris*), fann jag på den närbelägna Wallispiken knappt tumshög och mycket mörk! Intet vore lättare än att efter behag öka dessa exempel (*Hieracium alpinum*, *Leontodon autumnale*, *Gnaphalium supinum*, *Erigeron uniflorus*, *Coeloglossum viride*, m. fl.) på de stora förändringar växterna undergå, då de i fjelltrakter aflägsna sig från sin ursprungliga station; men det anförda må vara nog för att antyda att ett sådant förhållande äger rum.

Anställa vi slutligen en granskning med de karakterer, hvilka blifvit uppgifne såsom artskillnader mellan de ifrågavarande växterna, torde resultatet blifva, att de lätteligen kunna förklaras ur locala omständigheter. Beträffande olikheten i reslighet och färg, är det redan ådagalagt, att detta är något, som kan anmärkas på snart sagdt alla rent lappska arter; jag kan ej påminna mig en enda *Carex*, som i de högre fjelltrakterna har någon annan färg än den mörka, såsom *C. atrata*, *alpina* (hvilken på fjellen i regio subsylvatica och subalpina är ganska reslig och ljusgrön, men i högre fjelltrakter fingershög och svart som *C. nigra*!) *ustulata*, *capitata* (den är i skogstrakterna spenslig och blekgrön, bland fjellen robust och svartbrun!), *Buxbaumii* (var. *alpicola* är ganska svart, särdeles fjällen) *bicolor*! och alla *C. distigmaticæ*. Att i och med stråets förkortning och större stadighet axen blifva färre, mer eller mindre oskaftade och tjocka eller klubblika, är lika tydligt. Det är detta, som Læstadius kallar en *vegetatio collectiva*, det är likasom voro flera blomdelar förenade till färre, — hvarföre dessa ock blifva större (*Ranunculus acris pumilus*, *Luzula spadicea*, *sudetica* m. fl.), och denna delarnes hopdragning är märkbar äfven i frukternas beskaffenhet. De äro väl icke större på *C. pulla* och *rotundata* än på *C. vesicaria* och *C. ampullacea*, men

relativt till den ört, som uppbär dem, äro de det visserligen. Att sprötet så småningom liksom krymper ihop och blir helare i mynningen, är något, som likaledes står i fullkomlig consequens med de öfriga förändringarne. — Men bredvid allt detta bibehåller hvar och en likväl sin art-egendomlighet: *C. pulla* det trekantiga, åtminstone upp- till hvassa strået och de bredare bladen, *C. rotundata* det rundade strået och de rännformigt hoprullade bladen.

Ett förhållande, som synes vara af större vikt, än det i sjelfva verket är, är det, huruvida det är så alldeles säkert, att dessa former succedera hvarandra med tilltagande höjd och fjellklimat. Hvad mig beträffar, har jag grundat min ofvan genomförda åsigt på de iakttagelser jag, såsom redan nämnt är, varit i tillfälle göra i spridda trakter af Lappland, och det förefaller mig, som vore förhållandet enahanda på andra trakter. Naturligt är, att företrädesvis det land, som genom en mera jemn och ständigt tilltagande höjning mot snögränsen och genom mera framstående fjellnatur, är lämpligast för studium af en fjellflora, äfven är det i fråga om undersökning af momenterna vid de särskildta arternas utbredning och af villkoren dersför. Deraf följer ock, att i annorlunda beskaffade trakter åtskilliga afvikelser kunna förekomma, antingen genom en af de ofvannämnde formernas felande eller förekomst utom den för densamma mera vanliga lokalen; men vi föreställa oss, att liksom hvarje art i sin phytographiska beskaffenhet är underkastad vissa tillfälliga afvikelser, likaså kan den vara det i sin geographiska, ehuru förklaringsgrunder för bådadera troligen finnas och böra uppsökas. Om man således i Flororna finner upptaget att *C. ampullacea borealis* (hvilken jag kallat *brunnescens*, men bibehållit namnet *borealis* för den mera egentligt till fjellen hörande formen) förekommer ända ned till Gefle, så kan detta förklaras deraf, att den derstädes troligen finnes endast på samma, om Lapplands natur påminnande, lokaler som *C. sparsiflora*, *Juncus stygius*, *Salix Lapponum* etc. och att den vanliga *C. ampullacea* deraf antager samma dräkt, som den har i mera rent nordiska trakter. Dr. Nylander säges hafva samlat alla 4 arterna i ett och samma kärr! Om uppgiften är grundad, så bevisar den föga för deras rätt att upptagas

som sjelfständiga arter. Just den omständigheten, att jag 1845 nära nog i samma vattensamlingar trodde mig funnit dem alla (utom *C. rotundata*, som bestämdt är mycket hög fjellväxt), rigtade min uppmärksamhet närmare på deras inbördes förhållande, och när jag der märkte huru alldeles omöjligt det var att finna en enda karakter för de många formerna (jag kunde lägga flere hundra exemplar i rad efter hvarandra från den renast gröna till den mörkast svarta formen och i alla delar finna de minutiösaste öfvergångar), men likvisst tyckte mig spåra något skäl till förklarande af deras olikheter bestå i den större eller mindre vattenrikedom, den gyttigare eller stenigare jordgrund, hvarpå de förekomma etc. etc., bestyrktes denna min förmodan ännu ytterligare genom de vandringar jag sedermera gjorde in i de högre fjelltrakterna.

Beträffande historiken och utredningen af de till dessa växter hörande synonymer, är det bekant att Linné upptog *C. ampullacea* såsom en form af *C. vesicaria*, samt att man ansett Linnés *C. saxatilis* vara densamma som Goodenough benämnt *C. pulla*. I Kongl. Vetenskaps-Akademien's bot. samlingar finnes ett exemplar, samlat af Solander *), påteckadt "*C. saxatilis* L." och uppenbarligen hörande till *C. vesicaria alpigena* eller *C. vesic. pulla*; deremot ligger ett annat exemplar i Dr. Montins herbarium, med samma namnbestämmning, men lika uppenbart tillhörande *C. rigida*. Detta gör, att Linnés namn är något osäkert, och då dertill kommer, att namnet *saxatilis* antyder en stenbunden local, så träffar detta alldeles in med den för *C. rigida* vanliga, som just förekommer bland stensamlingarne på fjellplatåerna, då deremot *C. pulla* bäst frodas i vattengölarne. Detta har gifvit mig anledning att behålla Goodenough's namn. — *C. rotundata* slutligen urskiljdes först af Wahlenberg i dess Flora lapponica och har sedermera af alla nordiska florister blifvit upptagen. Prof. Fries framställde i Nov. Mant. III. p. 142 formen *C. vesicaria alpigena*, till hvilken form *C. membranacea* Hook et Dewey, samt *C. Grahami* Boott (transact. of Linn. Soc. 19. 215 och E. B. t. 2923) och

*) Solander upptäckte växten 1753 i Piteå Lpmk och tog den för en afart af *C. caespitosa* Herb. Berg. enl. Wikström. V. A. H. 1824. p. 461.

C. stenolepis Lessing (Loffod. p. 301. Hornem. ed. 3. II. 1. p. 273) äro synonymer, ehuru de 2:ne sednare namnen synas innefatta former, hörande såväl till *C. vesic. pulla* (sc. *C. Grahmi*) som till *C. vesic. dichroa* (sc. *C. stenolepis*). Den af Dreyer uppställde *C. hymenocarpa* synes mig snarare höra till *C. rotundata*, ehuru jag deraf sett för få och endast torkade exemplar, för att yttra något med full visshet. Den anses af Prof. Fries identisk med hans *C. vesic. alpigena*. Slutligen urskiljer Læstadius (loc. parallela p. 88) af *C. vesicaria* 3:ne former: α) *calcifoenum*, i de dunkla skogstrakterna, den normala; β) *inalpina* beskrifves äga smala inrullade blad och synes derföre tillhöra *C. rotundata*; γ) *subalpina* = *C. vesicaria alpigena*. *C. pulla*, om hvilken yttras: "varietas *vesicariae* e longinquo esse potest (hvar till tillägges: at *C. rotundata* magis aperte cum *C. ampullacea* confluit) äger ock 3:ne former: 1:o *subsylvatica*, hvilken utan tvifvel är *C. vesicaria dichroa*, enligt beskrifning och local, 2:o *pulla* a. den rätta formen och 3:o *subdioica* en tillfällig form, af mig äfven observerad flerstädes i fjelltrakterna kring Sulitelma.

Det kan visserligen, med den speciellare botanikens närvarande behandlingssätt, vara rätt vanskeligt, att uppträda med försök att reducera gamla godkända arter, att vilja förklara dem blott såsom modificationer af en och samma art, åstadkomne af de yttre omständigheterna. Den godtycklighet, som ännu gör sig gällande vid fråga om artbegreppet, kunde visserligen berättiga till hvad förfaringssätt som helst, — föredömen, godkända och "klassiska", saknas visserligen icke. Men vi tro, att det blir af allt större och för systematisk uppfattning af tingen nödvändigare vikt, att se bort från det tillfälliga och fasthålla det väsendtliga, lägga föga vikt vid en eller annan karakter, men stor deremot vid olika eller lika lefnadshistoria, och framförallt rikta en noggrann uppmärksamhet på växternas samband med och beroende af jordgrund, klimat och dylika yttre förhållanden. Genom detta behandlingsätt föreställa vi oss att man vinner en sannare insigt i arternas väsende, och att endast detta är ett fruktbringande och oss värdigt studium. Denna insigt kan likvisst icke vinnas hvarken på en gång, igenom fåtaliga observatio-

ner på de lefvande föremålen, eller ännu mindre på de döda reliquierna i herbarium; dertill fordras mycken uppmärksamhet ute i naturen. Må man därför ej föreställa sig att denna åsigt är något förordande för bequäma collectiva bestämningar; så länge man ej ännu vunnit full säkerhet om det förhållande, hvori en art står till en annan, så länge höra de såsom framstående annoteras *). Men när man sannt hunnit öfvertyga sig om sättet huru de uppkommit, graden af det inflytande yttre momenter på deras formförändringar utöfvat, och kan uppvisa ett sådant, då är det för vetenskapen en stor vinst att få ur sina digra systemer stryka ut de nominella arterna och der uppföra en art, om hvilken man kan säga att den är "väl känd."

3. Om *Catabrosa algida* Fr. Af Utgifvaren.

Den växt, hvaröfver här en närmare granskning skall lemnas, hörer visserligen icke till antalet af dem, som äro för vetenskapen nya eller föga iakttagne. Den har tvertom redan längre varit känd och ett föremål för flerfaldiga olika åsichter i afseende på dess generiska bestämning. Men då jag, till följd af Dr. *Hartmans* riktiga uppgift i dess Skand. Flora, att "alla figurer af denna art äro gjorda efter ofullständiga exemplar" under resa i Lapp-land rigtade min uppmärksamhet närmare på densamma och hade tillfälle att afrita den i växande tillstånd, har jag ansett det gagneligt, att meddela dessa afbildningar och på samma gång lemna den beskrifning, jag af växten haft lägenhet uppräta.

Artens historik är i korthet följande. Redan i *Phipps Voyage au pôle boreal (Paris 1775)* (det engelska originalet och den tyska öfversättningen har jag ej sett) omnämner (p. 204) *Solander* den under namnet *Agrostis algida*. *Wahlenberg*, som 1801 upptäckte växten i Lapp-land, bibehöll den både i Flora lapponica och Fl. suecica såsom en *Agrostis*, under hvilken benämning den upptogs i *Hornemanns* Plantelære och i de 3:ne första upplagorna af Dr. *Hartmans* Flora. *Roemer et Schultes* förde

*) Man återkalle i minnet Prof. Fries' yttrande om förhållandet mellan de s. k. växt-producenterna och växt-konsumenterna!

den i *Systema Vegetab.* II. p. 283 till släktet *Trichodium*, (så benämnes den äfven i *Svensk Botanik*), och sedermera bildade *Trinius* deraf släktet *Phippsia* (i Sprengels *Neue Entdeck.* 2:er Band p. 39), dock ännu såsom en underafdelning af det af *Palisot de Beauvois* redan 1812 uppställde släktet *Vilfa*. Först *R. Brown* upphöjde *Phippsia* till ett eget släkte (i *Ross' Voy.* ed. 2. p. 191, se *Browns' Vermischte Schriften*, herausgegeb. v. *Nees von Esenbeck*. vol. I. p. 412—414.), hvilken benämning *Kunth* (*Agrostographia* I. p. 204), *Hooker* (*Flora boreali-Americana* II. p. 238) och *Hartman* (*Skand. Fl.* ed. 4. p. 24) antagit. Prof. *Fries* slutligen (*Nov. fl. Su. Mant.* III. p. 173 och *S. V. Sc.* p. 246) har uppställt den ifrågavarande arten under *Pal. d. Beauvois* släkte *Catabrosa*, hvilket äfven, genom att innefatta *Colpodium Trin.*, vunnit en rättvis utvidgning och helhet.

Vid en granskning af de genera, till hvilka denna art sålunda skiftevis blifvit kastad, skall det lätt visa sig, att den rättast föres till sl. *Catabrosa*. Redan genom den med *Poaceæ* i allmänhet gemensamma karakteren af foderskalen mycket kortare än kronans, skiljer den sig från alla *Agrostideæ*, således både från sl. *Agrostis* och *Trichodium* samt *Vilfa*, i synnerhet efter *Links* nyare begränsning af det sednare i *Hort. berol.* II. p. 242, då det, sådant det af *Trinius* och *Palisot de Beauv.* upptogs, uppenbarligen innefattar vidt skiljda växter. Att åter uppställa den såsom eget släkte (*Phippsia*), grundar sig helt och hållet på felaktig uppfattning af dess karakterer, dels såsom saknade den yttre foderskal, dels emedan småaxen äro enblommiga, något som hos *Catabrosa* är lika vanligt. Att här ingå i en kritik af de närstående släktenas eller hithörande gruppernas naturliga fördelning och bestämning, kan ej utrymmet tillåta, helst den fullständiga exposition Prof. *Fries* häraf lemnat i *Mant.* III. innehåller det väsendtligaste, som i detta hänseende är gällande. Vi hafva dessutom för vår del ej ännu varit i tillfälle att noggranare studera de tvefvelsutan hit hörande *C. arundinacea*, *altaica*, *versicolor*, *humilis* och *pauciflora*; vi vilja endast uppvisa, att *C. algida* så öfverensstämmer med *C. aquatica* (hvars skillnad från *Glyceria* och *Molinia* Prof. *Fries* öfvertygande uppvisat), att dessa båda aldrig kunna skiljas

i olika släkten. Huruvida *Ruprechts* försäkran (då han i "*Flores Samoedorum*" p. 61 förer *C. algida* till *Poa*): "in generali graminum Systemate inter *Catabrosam* et *Poam* limites nulli", äger något skäl för sig, måste tillsvidare lemnas ofsgjordt.

Catabrosu algida (Fr. Nov. Mant. III. p. 174): panicula contracta, oblonga, ramis verticillatis simplicibus vel divisis, glumis inæqualibus acutiusculis, sæpe deficientibus, valvulis duplo triplove brevioribus, unifloris; foliis linearibus obtusis; radice fibrosa.

Syn. *Agrostis algida* Soland. in Phipps. Voy. p. 204. *Wbg.* fl. lapp. p. 25. *Vilfa algida* Trin. Unfl. p. 159. *Trichodium algidum* Roemer et Sch. Syst. 2. p. 282. *Phippsia algida* Trin. (subgenus *Vilfæ*) Sprengels Neue Entdeck. 2 p. 37. *R. Br.* Melvill. p. 27 (in *Vermischte Schriften*. I. P. 412—414.) etc. *Lindblom* Flora Spitsberg. (in Botaniska Notiser 1840. p. 155). *Hartm.* Skand. Fl. Ed. 4. *Catabrosa algida* Fr. l. c. *Poa algida* *Ruprecht* Samojed. p. 61.

Fig. *Wbg.* f. lapp. t. 1. f. a — i. Fl. D. t. 1505 (*Agrostis*). Svensk Botanik t. 545 (*Trichodium*) f. 2. Trin. Ic. t. 83 (*Vilfa*). Kunth. Agrost. I. 2. 13 f. 3 (*Phippsia*).

Exsicc. Herbarium Normale fasc. IX. n. 90.

Hab. per zonam arcticam in locis aqua nivali rapide fluente inundatis in *Spetsbergen* (Phipps, Sommerfelt, J. Vahl) *Groenland* (Wormskiöld, M. Vahl) *insula Melvilleana* aliisque arcticis (Parry, sec. Brown), in tota ins. *Kolgujew* copiose et in litore bor. peninsulæ *Kanin* *Samoedorum* (Ruprecht), in alpe Raste-kaisse *Finmarkie orientalis* (Wbg), *Saltdalen* (Sommerfelt) *Nordlandie* et in alpe *Dovre* (ad Knudhøe et Nystuhøe (Blytt, Lindblom) *Norvegie*, denique in *Laponia Lulensi* pluribus locis, ut *Tarrikaisin*, *Walli*, *Wassajock*, (*Læstadius*, *Wahlberg*) et *Umensi* in alpe *Skeblefjell* (Ullenius).

Descr. Gramen pusillum sæpissime unciale rarissime digitale, læte virens, molle, glaberrimum, succosum. Radix fibris longis, albis, tenuissimis densissime cæspitosa, perennis (?). Culmi sat robusti, oblique adscendentes, inferne vaginis brevibus scariosis, adpressis, laceris obtecti, foliisque 2—3 vestiti, subteretes, stolones foliiferos numerosos emittentes. Folia, vaginis laxis, breviter fissis, culmi dimidiam partem inferiorem tegentibus, patentia; plano-concava, pervo medio dilutiori, pollicaria, linearia, obtusiuscula. Ligula brevis integra, rotundato-obtusa. Panicula angusta, brevis, quasi interrupta simplex vel ramosa, coarctata, linearis vel ramis subpatentibus oblonga; pedicelli semiverticillato-fasciculati, simplices vel divisi, glaberrimi, sursum subincrassati. Flores parvi, graminum nostrorum facile minutissimi, glumæ nunc nullæ, nunc una tantum, sæpissime superiori restante, non raro duæ, molles, medio virides uni-

nerves, marginibus late hyalino-pellucidæ, acutiusculæ, valvulis arcte adpressæ; valvulæ 2, sub anthesi parum apertæ, subæquales, molles, concavæ, muticæ, glabræ: inferior oblongo-obovata, acutiuscula, marginæ in angulum retuso, nervis tribus parallelis ante apicem evanescentibus, viridi-notata ceterum fusco-hyalinæ, superior fere cuneata, apice subtruncata, lacera vel 2—3 denticulata, nervis duabus superne divergentibus inconspicuis, viridis, margine valde hyalino late cincta. Lodiculæ duæ, (*Wahlenberg* unam tantum vidit) ovatæ, acutiusculæ, minimæ, germine breviores, omnino hyalinæ. Stamina fere semper duo inveni, nec rudimentum tertii, de quo mentionem facit *Kunth*, in vivis indagare pouti; filamenta capillacea, glumas excedentia, antheræ utrinque bilobæ, longitudinaliter dehiscentes. Ovarium substipitatum, valvulis mox longior, iisque obtectum; ovatum, glaberrimum; stigmata 2, terminalia, sessilia, pilosiuscula. Caryopsis ovali-oblonga, teres, exsulca, sed uno latere et apice elevatione minutissima obscurius notata; embryo fructu quadruplo brevior.

De förändringar, hvilka man hos denna art kan iakttaga, äro följande. Stråets höjd varierar från 1 till 5 tum; den förre formen är hos oss den vanligast förekommande, den sednare finnes mera på Grönland. Bladigheten blir större eller mindre allt efter olika växtsätt; än förekommer växten i små spridda exemplar; då märkes strået betäckt af ganska många och särdeles utvecklade blad; än åter bilda de talrika tufvorna likasom små gröna mattor på de forsande snöbäckarnas botten, och kunna sönderdelas nära nog till tusentals exemplar; i detta fall tränga sig stråen synnerligen tillsammans och det gifves ej rum för bladen att fullt utveckla sig; de utbilda då företrädesvis sina slidor och de egentliga, korta bladskifvorna stå rakt upp, nående i jemnhöjd med de smala, ofta liksom hufvudlika vipporna. Slutligen är det likaledes växtstationen, som åstadkommer de förändringar i blommans byggnad, som nyss uppgifvits och orsakat de olika åsichter, man hyst angående artens rätta bestämning. På de om sommaren helt och hållet af snövattnet öfversvämmade ställen, der växten företrädesvis uppehåller sig, förekommer den vanligast utan eller med blott ett foderskal; på de något torrare deremot synes den alltid normalt utbildad med 2:ne; dock händer att man i samma tufva, ja ej sällan på samma stånd, finner dessa olikheter. Ståndarnes antal uppgifves till 2; bland den massa exemplar, som jag undersökt levande, har jag blott en gång och på ett frodigt stånd tyckt mig observera 3:ne, hvilket tvifvelsutan är det typiska.

Den öfverensstämmelse med *C. aquatica*, som ofvan antyddes (Trinius förer i Acta Petrop. VI. I. 393 denna art till *Colpodium*), blir, genom den nu lemnade beskrifningen, tydlig bestå i foderskalens, blomskalens, och fruktens beskaffenhet. Det händer väl stundom att kalken erhåller tecken till en andra blomma (Dr Hartman uppgifver, med flere författare, "blomkalken 1—3 blommig," ehuru jag nödgas instämma i Prof. Fries' yttrande "multifloram numquam legi"), men i hela förhållandet, formen och nervigheten af dessa båda arters blommor visar sig den största likhet. Bladens form och fästning vid strået är alldeles densamma hos båda, blott till alla delar större hos *C. aquatica*; roten slutligen äger hos båda enahanda bildning. Med ett ord: tänker man sig *C. aquatica* förminskad (såsom den af Prof. Fries på Hallandskusten observerade formen *subtilis*), så är det en stor svårighet att skilja den från *C. algida*. Allt synes sålunda antyda på, att den sednare är den förres fjellform, till alla delar sammandragen och förminskad. Men så länge *C. aquatica* ej blifvit observerad annat än på särdeles långt afstånd från *C. algida* region, emedan den ej ännu iakttagits i Sverige nordligare upp än i Ångermanland, så är det väl nödvändigt att tillse vidare upptaga den ifrågavarande fjellformen under eget species-namn, och lemna till följande undersökningar att utreda sanna förhållandet. Exempel på hafskust-växter, som helt plötsligt dyka upp bland fjellen, äga vi t. ex. i *Stellaria crassifolia* β *subalpina*.

Phippsia monandra synes i alla hänseenden ej annat vara än *C. algida* luxurierande form, intressant såsom upplysande den oskiljbara släktskap, hvilken råder mellan *Catabrosa*, *Colpodium* och *Phippsia*.

Förklaring öfver den bifogade afbildningen.

- a) det frodigaste exemplar jag sett, från Grönland.
- b) sådan växten vanligast förekommer i Lappland.
- c) en vippa, löstagen från toppen af strået.
- d) en samling af i krans på stråets ena sida sittande dels enkla, dels fördelade blomskaft.
- e) en blomma utan foderskal, med märken och ståndare.
- f) en blomma med ett foderskal.
- f) en d:o med 2:ne foderskal och 2:ne ståndare samt märken.
- g) det yttre blomskalet sedt från ryggen med sitt foderskal och dess fastknöl.

- h) ett likadant, mera förstoradt.
- i) ett inre kronskal med jemn, tandad topp, och 2:ne nerver, foderskal och dess fästknöl.
- k) ett dylikt med annorlunda beskaffad topp.
- l) d:o d:o.
- m) en blomma förstorad för att visa skalens förhållande till hvarandra.
- n) en blomma, der kronskalens skaftning är tydlig.
- o) densamma ännu större.
- p) pistill med lodiculæ, ståndare, och märken.
- q) lodiculæ skilda från hvarandra.
- r) en ståndare, s) densamma öppnad, sedd uppifrån, t) d:o d:o nedifrån.
- u) en pistill omogen, v) frukten i naturlig storlek, w) densamma förstorad, sedd framifrån, x) d:o d:o sedd från sidan.
- y) bladsnärp, seddt framifrån, z) d:o seddt från sidan.

II. Phytographiska Afdelningen.

Skånska växter. Sommaren 1846 företog utgifvaren, i sällskap med Studeranden A. G. Longberg, en botanisk resa genom Skåne och Halland. Då dessa trakter höra till dem, hvilka af alla fäderneslandets provinser äro i naturhistoriskt hänseende noggrannast undersökta, kan det å ena sidan anses öfverflödigt, att lemna någon hel framställning af den derstädes rådande vegetationen, men å den andra ganska angeläget, att meddela de få tillägg, man kan erhålla till den redan förhandenvarande kännedomen af dessa nejders växter. Vår resa medförde åtskilliga iakttagelser, och det är dessa, med hvars summariska meddelande jag här gör en början.

Trakten kring Ystad undersöktes främst; derifrån togs vägen öfver Romeliklint till Lund, i hvars omgifningar flitiga utvandringar företogs, jemte en utflykt till Landskrona och ön Hven. Återkomne till Lund, genomströfvade Hr Longberg Skånes sydligaste och östligaste fält kring Skanör, Cimbrishamn och kuststräckan upp för till Åhus, medan jag botaniserade kring Malmö och Ringsjön samt öfver Linderös-åsen begaf mig till Christianstad, derifrån vi gemensamt styrde kosan till Blekingsgränsen, ut på skären vid Sölvitsborg och återvände genom Willands härad (Oppmauna och Beckaskog) till

Christianstad. Resan fortsattes sedermera genom norra Skåne till Landskrona, Helsingborg och Kullaberg, der längsta stationen togs och hvarifrån vi begåfvo oss till Hallands Väder-ö, Torrekow och Laholm. Efter en sidoväg in till Femsjö socken i Småland, återkommo vi till Halmstad och fortsatte resan Halland uppföre till Götheborg.

Bland de intressantaste lokaler kring Ystad är tvifvelsutan hafskusten och trakten vid Krageholm. På den förre har man tillfälle att studera största delen af våra maritima växter, men af högsta intresse äro de kärrängar, som bildas af Köpingeåns gamla strömfåra; dessas märkvärdigheter äro de flesta i sednare tider i Skandinavien urskiljda arter af sl. *Triticum* samt *Salix angustifolia*. De förre voro vid vårt besök ej utbildade, den sednare deremot fullt utvecklad. Växande mellan *Salix repens* och *S. viminalis*, som här uppträder i en helt annan gestalt än uppe i det medlersta Sverige, är det ganska naturligt att *Sal. angustifolia* skall synas såsom vore den tydligen hybrid af sina båda grannar, så att den erhållit sina hängen af *S. viminalis* och sina blad af *S. repens*, ehuru till någon del med *S. viminalis* silfverhårighet. Men sedan man vunnit den upplysning, att *S. viminalis* blifvit utplanterad långt sednare än *S. angustifolia* der upptäcktes, är det naturligt att allt tal om artens hybrida beskaffenhet är fåvitskt. Emedlertid lemna detta ett slående bevis, huru aktsam man måste vara vid frågan om hybridisationer i växtriket (och särdeles bland släktet *Salix*); ehuru ingen botanist kan förneka förhållandet, gör dock hvar och en säkrast, att följa Prof. Fries råd, att inuan man förklarar Pil-arternes hybrida beskaffenhet, rådfråga naturen i dess historiska utveckling.

I samma dalsträckning förekom *Carex paniculata*, ehuru ingalunda så utvecklad som i Östergötthland eller vid Stockholm (vid Waldemarsudden der den blifvit tagen för *C. paradoxa*), utan snarare lik *C. teretiuscula*. Af *C. pulidosa*, som vid den förbirinnande ån i talrikhet frodades, förekom på gräsmarkerna en lågväxt form, så alldeles lik den bredvid stående *C. stricta*, att deras skillnad vid första påseendet svårligen utreddes. *Valeriana sambucifolia* växte här ymnigt, och i denna dalsträckning tycktes ingen *V.*

officinalis förekomma, då jag deremot i Rönneåns område fann densamma uteslutande. Redan detta geografiska förhållande, på flera andra ställen i större skala observeradt, tyckes ovedersägligen tala för dess arträtt, hvilken dessutom redan på långt håll är märkbar, genom ett mjukare, grönare och saftigare utseende. Köpingeådalen är en af Skånes herrligaste ängder och hyser tvifvelsutan ännu åtskilliga novitier för den, som har tillfälle att vartiden följa den uppföre. Längre upp ligger, gent emot den täcka Baldringe-skogen (der *Vicia dumetorum* och *Cardamine clandestina* äro anmärkte) Benestads kalkbackar, alstrande en ytterst egendomlig vegetation (*Lotus siliculosus*, *Geranium palustre*, etc.). I ängarna nedanför samlades *Bromus racemosus*, genom olika bildade småax lätt skiljd från *Br. pratensis*, hvilken jag i Skåne ej såg mera än på ett ställe kring Helsingborg. Äfven kring Lund tycktes *Br. racemosus* vara ensamt och ymnigt förekommande. En skillnad, som synes vara nog litet observerad bland detta släktes arter, är vissas benägenhet att ganska tidigt släppa sina frukter, hvarigenom foderskalen qvarstå tomma; denna benägenhet hafva *Br. racemosus* och *Br. arvensis* framför de öfriga, och enligt hvad jag i år iakttagit kring Stockholm, har den glatta formen af *Br. mollis* denna egenskap ganska mycket framför den ludna hufvudarten.

Krageholms nära invid Ystad belägne boklundar bilda en af de täckaste och växtrikaste localer i Skåne. En uppräknig af de der förekommande växter skulle lemna en nästan fullständig katalog på bokvegetationens alster hos oss. *Iris sibirica*, *Arum maculatum* och *Geranium phæum*, hvilka uppgifvas i Flororna för denna nejd, finnas här visserligen ganska ymniga, men i en gammal, nära nog igenlagd trädgård, der de uppenbarligen qvarstå förvildade, i likhet med en mängd andra vanliga växter. — All *Cardamine amara*, som här frodades, var synnerligen hårig och jag fann aldrig i Skåne den glatta och robusta form, som är vanligare i det medlersta Sverige. Här har man ook ett ypperligt tillfälle att studera förhållandet emellan *Carex virens* och *C. muricata*. Den förra stod i ojemförlig prakt inne i den tätare småskogen, der skyddad af bokarnes skugga, samt i reslighet jemförlig med

sina grannar *Rumex nemolopathum* och *Hieracium paludosum*; här ägde den småaxen ganska långt afskiljda och af en rent grön färg. Men ju mera man närmade sig mot den från träd fria ängsdalen, der luft och sol äga mera fritt spelrum, ju mera hopkrympte dess strå och närmades dess axgyttringar tillsammans. Jag fann visserligen derstädes ingen ren *C. muricata*, och skulle, med anledning af de iakttagelser jag i sydligaste delarne af Sverige haft tillfälle göra, lätteligen antaga, att *C. muricata* är den nordligaste formen, sådan den i det medlersta Sveriges hårdare gräsmarker och löfskogar uppträder, *C. virens* den form, som alstras bäst i bokskogarne och mindre tydlig i Ekskogar (f. x. vid Eds bruk i norra Smålands vestliga del) samt *C. divulsa* åter den, hvilken tillhör de mest sydliga trakter, helst på continenten. Emedlertid har jag icke tillräcklig erfarenhet för att våga häruti påstå något med bestämdhet. Samma series i utbildningsformer torde också möjligen äga rum mellan *C. remota*, *C. Boeninghausenia* och *C. axillaris*. Vid beskrifningen i Engl. Bot. af den sistnämnde arten lägges vikt på olikheten i tufvans bildning, antingen de ytterst utväxande stråen äro större och slakare än de innerst fästade, eller tvertom. En observation i detta hänseende på formerna af *C. virens*, *divulsa* och *muricata* torde förtjena anställas. — Den *Myosotis sylvestris*, som är allmän i boktrakterna, är, såsom numera antages, icke skild från den, hvilken förekommer äfven i Lappland; likvist synas rotbladen i allmänhet hos den sydligare formen samla sig mera till större rosett vid stjelkens bas, beklädnaden vara mera grön och blommorna blekare.

(Forts.)

III. Litteratur-öfversigt.

Norsk Flora. *Indeholdende Beskrivelser over de i Kongeriget Norrige fundne vildtvoxende Phanerogame Planter, ordnede efter det Linneiske System. Tilligemed Angivelse af Planternes geographiska Forholde, deres Egenskaber og Anvendelse. Af Mathias Numsen Blytt. 1:e Hefte. Christiania, Joh. Dahl. 1847. p. 1—160.*

Den Norska Floran, kanske den intressantaste af de skandinaviska syskonen, har länge saknat en sig fullt vär-

dig framställning. Detta kommer ej af brist på nitiska och lyckliga forskare; den har tverom varit föremål för en icke ringa uppmärksamhet af såväl infödde som fremmande botanister, hvilka i spridda afhandlingar offentliggjort sina bidrag till dess rätta kännedom; men hittills har den ej uppträdt själfständig bland vetenskapens helt och ordnad bearbetade floror, utan blott såsom ett bihang än till Danmarks än till Sveriges.

Den förste, hvilken man känner hafva anställt botaniska undersökningar i detta herrliga land, är O. Sperling (1622), öfver hvars kring Trondhjem observerade växter Fiurén utgifvit en förteckning. Linné gjorde, under sin märkvärdiga lappska resa 1732, äfven ett besök i Nordlanden; men det var hufvudsakligen Oeder, professor i Köpenhamn, som åren 1755—59 genomreste Norge i flerfaldiga rigtningar och i den då började *Flora Danica* meddelade sina upptäckter. Biskopen i Trondhjem, Guuner, en för lärdom och naturforskning nitälskande man, gjorde talrika färder genom sitt stift och författade det namakunniga arbetet *Flora Norvegica*, som upptager 1,118 växter, utan systematisk ordning, i 2:ne band (1766, 1772). — Väl erhöill kännedomen om landets vegetation sedermera några bidrag genom O. F. Müllers fortsatta utgifvande af *Flora Danica* och Tonnings föga märkeliga småarbeten, äfvensom genom M. Vahls resor 1770—1790, hvaraf föga blifvit bekantgjordt, samt slutligen genom Webers d. ä., Willes och Hammers (*Prodromus Floræ Norvegicæ* 1794) tillgöranden; först med Wahlenbergs *Flora lapponica* och Sommerfelts *Supplementa* dertill spreds ett klarare ljus öfver de nordligare trakternas växtalster, och i Hornemanns *Dansk Oeconomisk Plante-laere*, 2:a och 3:dje upplagan (1806, 1821) erhöill Norge en temligen fullständig bearbetning af sin sköna *Flora*. De rekryter, som sedan dess vunnits, hafva tillkommit genom flera oförtrutna resande, hvilka i mer eller mindre vidlyftiga arbeten publicerat sina viktigare fynd. C. Smith undersökte åren 1807 och 1810 Tellemarken, Nummedals- och Hallingdalsfjellen; Smith, Deinholl, Schouw och Flor företogo 1812 en fjellresa i det sydligare Norge, och Smith ytterligare en 3:dje 1813, hvilka alla blefvo af mycken vinning för vetenskapen. Wahlberg

besökte 1822 jemte andra trakter äfven Dowre och framställde en öfversigt af Dovre-fjelds Flora. Ibland Norges flitigaste örtkännare är Dieinboll, som efter 3:ne resor; anställde i det inre landet, bosatte sig i Vadsoe (1816) och gjorde derstädes lika vackra fynd, som täta utflygter. I de sedaste tiderna har af inhemska Botanister Sommerfelt varit den, som genom sin resa i Bergens stift 1827 och sina fynd i Saltdalen gjort Norge mera känt i vetenskapligt hänseende, och af utländningar hafva Kurr och Hübener, från Würtemberg afresande till Dowre 1828, och Lessing, som 1830 bereste Nordlanden, Loffodens öar och återvände genom Luleå Lappmark, samt slutligen Schimper, hvilken i bryologiskt hänseende granskade Dowre, ytterligare lemnat bidrag till insigt i detta lands vegetation. Äfven Svenskar hafva dit begifvit sig, och genom upptäckter riktat Skandinaviehs flora: Ahnfelt och Lindblom 1826 till Norges sydvestra del, Myrin 1834 till den nordligare delen af Bergens stift, Areschoug 1837 längst västkusten, och Lindblom 1837 till Dowre, samt för 3:dje gången 1839 *).

Men främst, ifrigast och lyckligast af alla har Blytt, professor i Christiania 1837 efter den 1817 döde Smith, genomforskat Norges spridda trakter, nästan årligen från 1822 berest sitt fädernesland från den ena gränsen till den andra, och från alla dessa resor hemfört ej blott oerhörda samlingar, utan en ovanlig massa af för vetenskapen och fäderneslandet nya växtalster, hvaraf vi anföra: *Cuscuta halophyta*, *Rosa alpina*, *Coleanthus subtilis*, *Blyttia suaveolens*, *Triticum violaceum*, *Carex pediformis*, *binervis*, *lævirostris*, *vitis*, *punctata*, *Calamagrostis* (*Epigejos*) *glaucæ*, *Conioselinum tataricum*, *Sedum hybridum*, *Cochlearia anglica*, *Erigeron rigidus*, *Platanthera obtusata* jemte många flera. Dessa alla har prof. Blytt offentliggjort antingen i Magazin for Naturvidenskaberne, (der finnes f. x. en Dowres flora), i denna tidskrift, eller såsom egna arbeten (såsom: *Enumeratio plantarum vascu-*

*) Den, som önskar närmare kännedom om Norges botaniska historia, hänvisa vi till Prof. Wikströms värdefulla årsberättelser, särdeles den för år 1826, der läsaren finner en noggrann och fullständig framställning af detta ämne, till hvars kompletterande de följande årsberättelserna lemna rika bidrag.

larium, quæ circa Christianiam nascuntur), eller ock meddelat prof. Fries att i dess Novitiarum Fl. Sueciæ Mantissæ I—III publiceras, och det är hufvudsakligen i dessa sednare arbeten vi vunnit kännedom om de vigtiga upptäckterna. — Bör således Norge äga en sjelfständig Flora, så är det prof. Blytt, som till dess utarbetande äger de mesta materialier, så af samlingar som genom oförtrutna arbeten i den lefvande naturen vunnit osfarenhet, att framställa densamma.

Också behöfver man ej länge studera denna "Norsk Flora" för att öfvertyga sig om den förtrogenhet med naturen, den noggrannhet i observation och framställning, den flit i samlandet af alla hvarje växt berörande förhållanden, som öfverallt röjer sin närvaro. De concist tillräckliga diagnoserna, upprättade med hänsyn att lätta urskiljandet af närbeslägtade arter, de trogna och utförliga beskrifningarne, de fullständiga uppgifterna om förekomst och utbredning, der Förf. angifvit localiteternas geologiska beskaffenhet, geographiska vidd samt höjd öfver hafvet — uppgifter, som man förgäfves söker i andra likartade arbeten och hvilka dock äro af så stor vigt vid naturföremålen rätta kännedom —, allt detta utgör härpå talande bevis.

Väl föreställa vi oss att ingen botanist, som älskar och studerar den *skandinaviska* floran, saknar detta verk, hvilket redan länge varit tillgängligt; men dess vigt, det otvifvelaktiga inflytande, som det skall utöfva på vetenskapens utveckling bland oss, kräfver att egna detsamma den uppmärksamhet, som åtnöjer sig med att få referera, då den känner sig oförmögen att recensera.

Detta första häfte, som utkom redan 1847, innehåller *Monandria*, *Diandria* och till sl. *Catabrosa* på *Triandria*. Hvarje klass börjar med en öfversigt af de dithörande släktena, med bifogad upplysning om deras plats i det naturliga systemet samt namn-derivation. Derefter följer framställning af arterna, der först en kort diagnos, synonymer, hufvudsakligen från skandinaviska arbeten, och uppställning af varieteterna lemnas, derpå en ganska minutiös beskrifning af den ifrågavarande artens alla organer, och sist, efter en ytterst i detalj gående uppgift om "Forekomst og Voxekreds" en mer eller mindre vidlöftig

öfversigt af de till hvarje slägte hörande arters "Egen- skaber og Anvendelse." Att en sådan method för en Floras utarbetning är i flera hänseenden fördelaktig, faller genast i ögonen; dock frukta vi, att man fällt ett rättvist omdöme, då man anser all denna vidlöftighet, så intressant den än kan vara, lämpligare höra till ett annat arbete (t. ex. till en Oeconomisk flora i mera inskränkt bemär- kelse, sådan som Retzii, närmast afseende practici och derföre utan anspråk på dessa lärda uppgifter o. s. v.) Af citaterna kunde möjligen åtskilligt, såsom Hammers i handskrift varande Norska Flora, och de många norska benämningarne uteslutas; beskrifningarne, hvilka i vår tanke så väsendtligen underlätta det botaniska studiet och göra en flora till en lärobok, borde dock ej ingå så i de samma specialiteter under *hvarje* art; men framför allt är det den ofta flera sidor, hos Asken 6½ sida, långa oeco- nomiska afdelningen, som, ifall den i ett rent vetenskap- ligt arbete ej borde helt och hållet bortfalla, åtminstone kunde betydligt inskränkas. Genom all denna, i flera hän- seende mindre nödvändiga utvidning af hvad till en brukbar flora i allmänhet anses tillräckligt, kunna möjligen 2:ne för arbetets och dess beräknade nytta väsendtliga olägen- heter uppkomma, dels att arbetets genom denna vidd upp- komna dyrhet hvarken lockar åkerbrukaren eller oeconomen och ännu mindre den ofta obemedlade studeranden att förskaffa sig detta för honom så gagnande verk och dels att samma vidd lägger hinder i vägen för dess snara afslutande; ty då nu detta första häfte kostar 2 Rdr Rgs och ej på 2:ne år efterföljts af ett andra, så skall priset å det fulländade verket stiga till närmare 20 Rdr om det någonsin kan nå sitt slut. — Prof. Blytt har så ofantligt stora materialier i ordning, att vi föreställa oss från det hållet inga svårigheter möta för ett raskare publicerande, helst det är på "det Kongelige Norske Videnskabers Sel- skabs" bekostnad som det utgifves. — Det vore sanner- ligen väl om man af alla de i sednare tider påbörjade botaniska arbeten kunde önska fortsättning och slut, med samma längtan och otålighet, som i afseende på denna Norska Flora.

(Forts.)

IV. Strödda underrättelser.

1. Svensk Botanik. Då det är en väl bekant sak, att upphörandet af Svensk Botanik för några år sedan hos ganska många, särdeles hos dem, som voro nog lyckliga att äga verket så komplett som det då förefanns, uppväckte ej föga missnöje, torde det vara af intresse att närmare lära känna de skäl, som föranledde det vigtiga arbetets ej nedläggande, såsom man trott, utan förändring. Vi låna följande underrättelser dels ur Prof. *Wikströms* *Conspectus litteraturæ bot. suec.* p. 254, dels ur en underdånig skrifvelse från Kongl. Vetenskaps-Academien till Kongl. Maj:t 1840.

Svensk Botanik började såsom enskildt företag utgifvas år 1802 af Ryttmästaren *Palmstruch* biträdd af Prof. *Quensel*; förlagsrätten öfvertogs efter den förres död af Kammarrättsrådet *Billberg*, som till 1818 biträdades af Prof. *Swartz*, och sedermera dels ensam, dels under in-seende af Prof. *Thunberg* och Medicinal-rådet af *Pontin* besörjde arbetets fortsättande till 1821, medan utgifvarne 1813—1815 erhållit af K. Vet. Akademien ett understöd af 300 R:dr B:co årligen, som från 1816 till 1820 höjdes till 450 R:dr, samt derjemte ett räntefritt lån af 2,600 R:dr från Manufaktur-Diskont-fonden. Till nyssnämnde år 1821 hade sålunda 591 plancher i 99 häften utkommit, då Kammarrättsrådet *Billberg* hos Kongl. Maj:t gjorde underdånig ansökan, att få till någon Akademi eller publikt verk öfverlåta förlagsrätten, plåtar och osålde lager mot 8000 R:dr. Kongl. Vetenskaps-Akademien, som ej fann sig i tillfälle att sjelf härpå ingå, erhöll genom Kongl. Maj:ts bifall summan såsom räntefritt lån, hälften från Manufaktur-Diskont-fonden och hälften af Statsverkets 9:de hufvudtitel, mot det att Akad. öfvertog förbindelsen på de förra 2,600 R:dr till Manuf.-Disk.-fonden samt att efter influtne medel genom Botanikens försäljning återgälda de nyss beviljade lånen; och verket fortsattes nu till 1840, då 774 plancher utgifvits i 129 häften. — Men endast från den tid, då Akad. mottog arbetet, till och med år 1829, hade Akad., utöfver hvad genom försäljning åter ingått, af egna medel användt B:co R:dr 4,052, 47 sk. och ingen afbetalning af skulden

sålledes kunnat ske. Vid Almanachs-arrendets uppgörande reglerades fortsättningen af Botaniken derföre så, att Boktryckarne *Norstedt & Söner* skulle i 10 år ikläda sig förlagskostnaderna för arbetets fortsättning efter förut följd plan. Då dessa Herrar, såsom naturligt var, på denna affär gjorde betydlig förlust, förutsåg Akademien rätteligen, att ingen skulle vilja ånyo öfvertaga arbetets utgifvande. Till alla dessa skäl för ett afbrytande af arbetet kom att Prof. Wahlberg låtit genom Kammarjunkaren *v. Wright* anskaffa förträffliga originaler till Svensk Botanik, hvilkas noggranna och värdiga gravur och kolorering skulle medföra betydligt ökade kostnader, som af *Norstedt & Söner* ej kunde påräknas, och dessutom, att verkets hela inrättning i flerfaldiga hänseenden måste förefalla olämplig.

I det Akademien sålunda i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t föreslog att Svensk Botanik af alla dessa skäl borde upphöra, erkände den vigten af dylika arbeten, om de fullt ändamålsenligt utfördes, samt anhöll att Kgl. Maj:t vid instundande Riksdag täcktes framställa behofvet af ett understöd till insamling af efter naturen målade *originaler af svenska växter*, hvilka, deponerade i Kongl. Vetenskaps-Akademien, för alla tider skulle bilda en dyrbar samling och, sedan ett tillräckligt antal erhållits, efter naturliga familjerna, på ett mot vetenskapens och konstens fordringar fullt svarande sätt så utgifvas, att hvarje afdelning kunde vara ett helt för sig och tillika en del af ett planchverk, värdigt den Svenska floran.

Kongl. Maj:t, som pröfvade denna hemställan skelig, aflät derom nådig proposition till Rikets då församlade Ständer, hvilka densamma godkände samt anslogo de begärda 800 R:dr B:co att till nästa Riksdag utgå; summan har sålunda forfarande vid hvarje Riksmöte blifvit anvisad att användas dels och företrädesvis till de ifrågavarande växt-originalsamlingarne, dels till zoologiska arbeten.

Då medel sålunda erhållits, började Hrr *W.* och *F. v. Wright* att under Prof. Wahlbergs inseende dels i trakten af Gusum i Östergötland, dels kring Warberg afbilda sällsyntare eller intressantare växter, företrädesvis sådana, hvaraf Svensk Botanik ej förut lemnat några plancher. Prof. *E. Fries* har sedermera öfvertagit denna inspektion och dels af ofvannämnde Herrar dels af Hr. C. Cardon hafva derunder åt-

skilliga kritiska växt-figurer från Halländska kusten blifvit utförde. Kongl. Vet.-Akad. har numera funnit det lämpligare att genom Prof. Fries' ledning erhålla naturtrogna och fullständiga copior af Prof:s Svamp-bestämningar och detta arbete har så rastlöst fortgått, att redan öfver 300 Svamparter finnas af Hr Pettersson aftecknade, till större delen innefattande nära nog kompletta serier af större genera, såsom: *Tricholoma*, *Cortinarius*, *Boletus* etc. De redan färdiga plancherna förvaras på Kgl. Vetenskaps-Akademiens bibliotek, och det gifves tvifvelsutan för en botanist intet större nöje, näst efter det att beundra och lära känna den lefvande naturen, än att beskåda dessa så i artistisk fulländning som botanisk korrekthet mästerliga teckningar. — Phanerogamerna äro till ett antal af 62 afbildade i samma format, som Svensk Botanik, och man kan utan fara för vederläggning påstå, att hittills intet vetenskapligt planchverk utkommit, som vågar mäta sig med de af Hrr Wright utförde plancher. Svamparnes äro i stor folio, med talrika genomskärningar och figurer af särskilda partier, formsförändringar samt utvecklingsstadier, och äga, synnerligen i den för dessa naturföremål så viktiga färgläggningen, stor förtjenst.

Det kan visserligen icke annat vara än bedröfligt att ett företag, sådant som Svensk Botanik (med alla sina ofullkomligheter och brister likvisst spridande mycken kärlek till och framsteg i "den älskliga vetenskapen" inom vårt fädernesland), saknat nödig uppmuntran för att blifva afslutadt och helt; men det är ock fägnande att se Staten offra en så för vårt land ganska betydande summa på ett företag, som, en gång bragt till sitt mål, länge kommer att stå som en heder för Sverige och en varaktig äminnelse af de män, hvilka till ett slikt verks företagande och fortsättning (måtte det vara oss förunnadt att tillägga: afslutande) egnat sitt nit och sina krafter. A—n.

2. **Gustaf Torssell**, född den 28 April 1811 i Tynnelö, enl. Nations-matrikeln i Öfver Sällö socken af Södermanland, afled den 5 Febr. innevarande år i Upsala. Student derstädes 1827, inskrefs han i Södermanlands och Nerikes Nation samt egnade sig med förkärlek åt Naturalhistoriens, speciellt lavarnes studium. Härutinnan ernådde Torssell en vidsträckt kändedom, sam-

manbragte rikhaltiga och vackra samlingar, synnerligast under en öfver Jemtland till Norges fjelltrakter och företädesvis Dowre företagen resa år 1842, hvaraf strödda underrättelser förut lemnats i denna tidskrift, (1842. p. 174), samt författade en "*Enumeratio Lichenum et Bysacearum Scandinaviae hucusque cognitarum. Ups. 1843 12:o*." Dessutom öfversatte Torssell Meyens arbete i Västgeographien, föranstaltade i anledning af det missväxtår, som 1844 hemsökte Uppland och flere andra provinser, en "*Anvisning till Nöddrödsämnen*" (innehållande torkade exemplar af några till näringsämnen tjenliga lafarter med beskrifning) och skref åtskilliga recensioner i tidningen *Eos* samt i *Bot. Notiser* för år 1843 p. 96 en förteckning å några för Upsala-floran nya lafarter. Ifrigast och med synnerlig ihärdighet arbetade Torssell på samlingar i Skandinavians naturhistoriska litteratur, och dessa ytterst rikhaltiga och noggranna anteckningar skulle säkert, engång bragte i ordning, genom sin fullständighet och tillförlitlighet, grundlagt ett viktigt och brukbart arbete.

Ådragen sjuklighet, tidtals utbrytande i svåra ryggmärgslidanden, hindrade honom från ifrigare sysselsättningar i Floras tjenst. Torssell öfvertog ett boktryckeri i Upsala och utgaf derifrån den för liberal ansedda tidningen *Thorgny*, flyttade sedermera till Fahlun och fortsatte derstädes sin publicistiska verksamhet. Sjukdomen tog sluteligen öfverhand och lade honom ändtligen, men ändå för tidigt, i grafven.

Den nu bortgångne lemnar ett nytt, ej sällsynt exempel på huru yttre missförhållanden kunna verka störande, ja! alldeles tillintetgörande, på många goda anlag, mången ärlig och kraftfull vilja att gagna och arbeta för en kär vetenskap. Ej må vi anklaga, men beklaga dessa offer för en alltför ofta jernhård, tvingande nödvändighet.

A—n.

3. Anslag. Af de medel, hvilka Rikets Ständer ställt till Kongl. Maj:ts disposition att lemna såsom understöd för vetenskapliga resors anställande eller lärda arbetens utgifvande, hafva följande *Botanici* innevarande år erhållit: Prof. E. Fries, 1000 Rdr för vetenskapliga arbeten, Prof. J. G. Agardh, 500 Rdr, för fortsättningen af det vigtiga arbetet *Species, genera et ordines Algarum*

(hvilket vi med det snaraste skola närmare omnämna), samt Mag. C. Hartman, 600 Rdr för att anträda en resa till England, i ändamål att studera Linnés herbarium samt öfriga växt-samlingar och odlingar. — Af Kongl. Vetenskaps-Akademien hafva 400 Rdr blifvit Hr Prof. Fries anvisade för att i Småland låta fortsätta de för vetenskapen så värdefulla svamp-afbildningar, hvarom ofvanföre talats.

4. **Utnämnd** till Botanices Adjunkt (Borgströmianus) vid Upsala Universitet Akademi-Docenten och Lektorn vid Götheborgs Gymnasium Hr Mag. J. E. Areschoug. Docenten Schagerström hade såsom specimen härför utgifvit en Afhandling "*De Antheris plantarum*", hvaraf vi i det följande skola lemna en öfversigt.

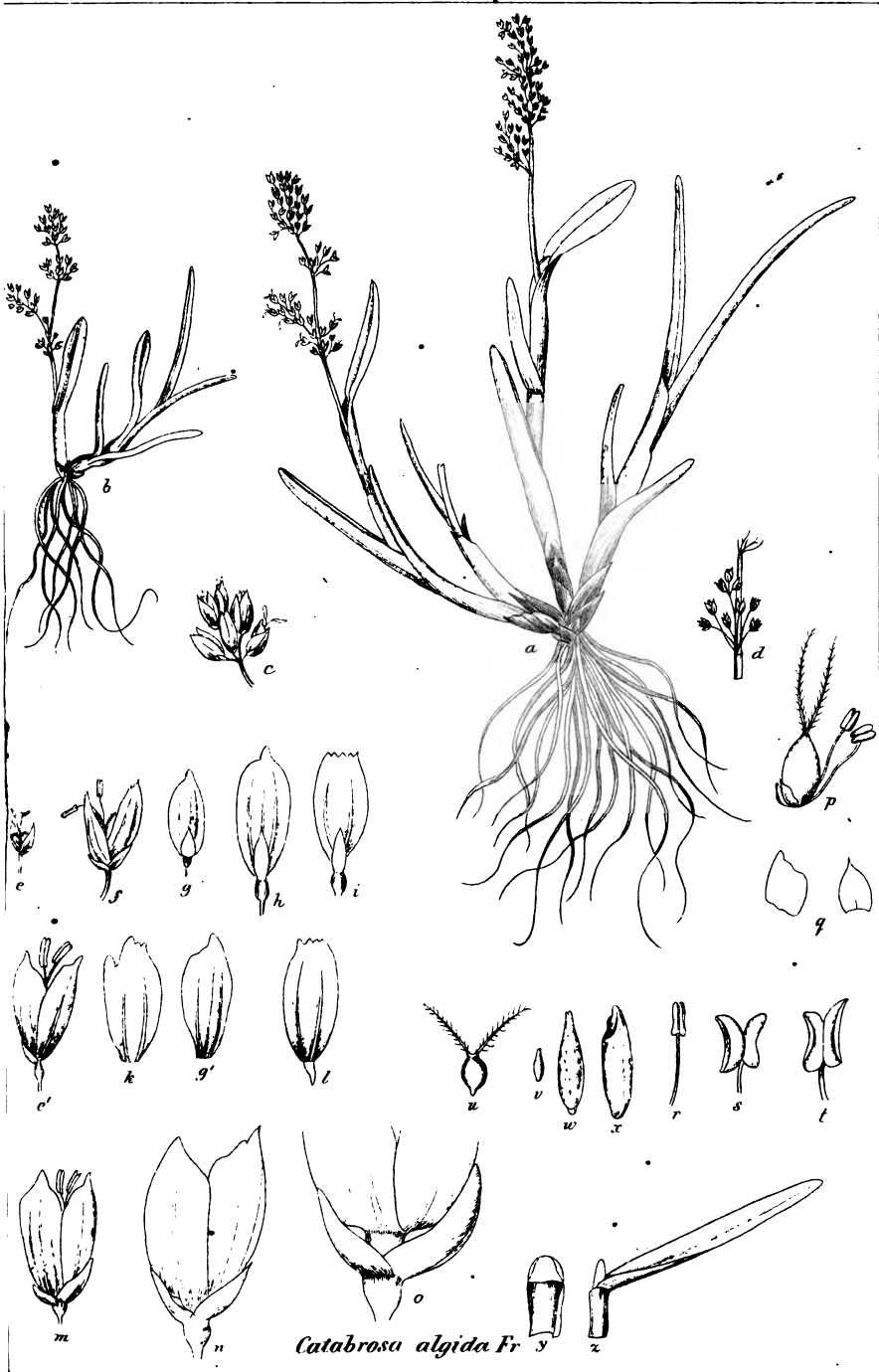
V. Annonser.

1. Ett i det närmaste komplett skandinaviskt herbarium samt vid pass 400 växter från Tyskland, Ungern o. s. v. är till afsalu inlemnadt hos Cand. C. F. Nyman (adr. Stockholm, Ladugårdslands Skepparegata N:o 8),

2. Utgifvaren anhåller hos lärarne vid de gymnasier och läroverk, der Naturalhistorien föredrages, att med det snaraste erhålla uppgifter om det sätt kvarpå detta ämne behandlas, om fordringarne, som vid de särskildta undervisningsverken göras, och om de resultat man trott sig finna af denna undervisning. De meddelade notiserna skola på det samvetsgrannaste begagnas vid en framställning af Naturalhistoriens ståndpunkt inom vårt fädernesland, hvilken uppsats är alsedd för en annan Tidskrift än denna.

På NYA BOTANISKA NOTISER, månadsvis utkommande i minst ett ark samt stundom åtföljde af bilagor och plancher, mottages prenumeration med 2 r:dr bko för Stockholm hos A. Bonnier (dit requisitionerna insändas) och för landsorten hos samtliga bokhandels-kommissionärer samt med tillagdt postarfnode på alla postkontor i riket.

☞ Utgifvaren anser sig böra för resp. pränumeranter tillkännagifva att brådska på boktryckeriet vållat Februari-numrets så sena utgifvande.

N. J. Anderson del.

Gen. Stat. Luth. Inv.

NYA

BOTANISKA NOTISER

UTGIFNE AF

N:o 4.

H. J. ANDERSSON.

April 1849.

INNEHÅLL: I. ORIG. 1. FRIES: Nya Skand. växter. 2. Utgifvaren: Ang. släktet *Betula*. 3. HARTMAN d. y.: *Mercurialis Ladanum*. II. PHYTOGR. NYMAN: *Myosotis*, *Valerianella*; Abnormiteter (*Acer*, *Adoxa*); Monstros. (*Saxifraga*, *Rosa*, *Scabiosa*). III. LITT. BLYTT: Norsk Flora. IV. STRÖDDA UND.: Nya bot. arbeten. V. AN-
NONSER: Herb. Norm. Bot. böcker.

I. Original-Afhandlingar.

1. Nya Skandinaviska växter, meddelade af E. Fries.

Efter utgifvandet af *Summa Vegetabilium Scandinaviae* och *Herbarium Normale* XII fasc., hafva vi erhållit, utom *Hieracia**), som särskildt blifvit afhandlade, ett icke obetydligt antal nya Skandinaviska phanerogamer. En förteckning öfver dessa torde intressera Svenska Florans vänner, hvarföre vi i denna tidskrift skola nedlägga en kort avis om dessa, till dess vi erhålla tillfälle i ett större arbete närmare beskrifva de samma.

Första Decaden

innefattar arter, som till största delen lemnas i den nu färdiga XIII fascikeln af *Herbarium Normale*:

*) *H. fuscum* Vill. (bestämdt skild från *H. aurantiacum*), är nyligen funnen flerstädes i Norge och lemnad af Professor Blytt till *Herb. Normale* XIII.

1. *Digitaria sanguinalis ciliaris* (*Panicum ciliare* Retz.) (Herb. Norm. XIII). Herr Kammarherren Baron Gyllenstjerna, som genom så många viktiga fynd riktat Svenska Floran, har äfven upptäckt denna art, växande i stor mängd på odlad jord vid Krapperup i Skåne. Den är egentligen *Digitaria ciliaris* Auctt. rec., hvilken vi likväl anse för en underart af *Digitaria sanguinalis* L. — Från *Dig. humifusa* äro båda utan allt tvifvel skiljda.

2. *Calamagrostis Langsdorfi* Trin. (H. N. XIII) Utom denne förekomma hos oss ännu flera egna obestämda *Calamagrostis*-former, och detta slägte kräfver en monographisk bearbetning. Arternes stora likhet har länge hos oss väckt tvifvel om deras artskillnad; men ehuru de af borsten och blomdelarne hemtade kännetecken äro föränderlige, blir deras arträtt allt mer och mer klar, ju längre man studerar deras biologiska förhållanden.

3. *Carex helvola* (Blytt in Herb. Norm. XIII): Spica composita, spiculis subquinis linearibus confertis (disticholimbricatis), conformibus, distigmatibus, terminali basi mascula; bracteis evaginulatis, membranaceis, brevissimis; squamis ovatis, acutis; fructibus basi cuneata ovatis, glabris, in rostrum compressum subintegrum attenuatis. — Redan för flera år sedan insamlades och meddelades mig denna med *C. microstachya* närmast förvandta art på Gousta i Norge; Prof. Blytt har funnit den talrik i Valdres o. fl. i Norge. Att *Carex microstachya* stod isolerad och skiljd från de öfriga arterna har alltid varit klart; sedan nu flera med den förvandta arter, såsom *Carex Gaudiniana*, *microstyla* o. s. v. blifvit urskiljda, är allt skäl hänföra den till sin egen grupp (*Carices helvolæ*), som får sin plats emellan *canescentes* och *brunnescentes* bland *Homostachyæ hyparrhenæ*. *Carex elongata* hör äfven till denna grupp.

4. *Carex orthostachya* C. A. Mey. (Herb. Norm. XIII). Vid Nevas stränder, i mängd samlad i Ryska Lappmarken. Enligt uppgift af framlidne Dr. Lund skall den äfven förekomma i Norge. (Det är denna, som efter ett oriktigt bestämdt exemplar, upptagits i Summa V. Sc. under namn af *C. secalina hordeistichos*).

5. *Betula humilis* Schrank (H. N. XIII). Funnen i Forserums socken i Småland af Studeranden Förssgård.

6. *Betula fruticosa* Pallas. Upptäckt af Domkyrko-
syssloman Forsander vid Mjöhult i Fryeleds sn. o. s. v.
i Småland. — Öfver båda dessa arter se Öfversigt af
Kongl. Vet. Ak. Förhandlingar, Okt. 1848. Utom dessa
förekomma ännu tvenne björkar, hvilkas synonymi icke
änna är fullt utredd. *Betula pubescens* Auctt. pr. p.
(Herb. Norm. XIII), som kring Upsala är allmän, har
frukter alldeles af *B. verrucosa*, men utseende af *B. glu-*
tinosa eller *B. odorata*. Bladen äro dock mera hjertlika
eller äggrunda, då de hos *B. glutinosa* eller *odorata* äro
rhomboidiska; tandning och växesätt äro äfven olika. Man
blir sannolikt tvungen betrakta äfven denna som egen
art, ehuru vi icke ännu haft tillfälle nog fullständigt stu-
dera densamma. Också skulle vi heldre för den vilja
antaga Pallas' äldre namn *B. davurica*, som är dess ty-
piska glatta form, än det olyckligt valda, förvillande *B.*
pubescens. *B. carpathica* Willd. är den typiska glatta
formen af *B. glutinosa*.

7. *Atriplex nitens* Rebent. Den allmänt vid Is-
hafvets stränder förekommande arten af afdelningen *Schi-*
zotheca tillhör denna, icke *Atr. hortensis*. — I Sverige
finnes den endast tillfälligtvis vid hamnar; 1846 vid
Kalmar, söder ut emot slottet; men vid Malmö fanns
den 1823 på ett fält söder om staden.

8. *Malva fastigiata* Cavan. (Herb. Norm. XIII.).
All *M. Alcea*, som jag sett från medlersta Sverige, liksom
de exemplar af denna, Hr Lector Wallman vänskapsfullt
meddelat mig från Östergötland, tillhör denna art. Den
synes mig utifrån införd hos oss, men liksom *Lavatera*
fullkomligt naturaliserad och skild från den tvifvelsutan
vilda *M. Alcea*, som växer i Skåne, V. Blekinge, Öland
och Gottland. Koch säger den genom kultur öfvergå i
M. Alcea; detta öfverensstämmer icke med min erfarenhet;
i Upsala trädgård hafva båda sedan urminnes tid bibe-
hållit sig skiljda, blott man ej söker karakteren i blad-
formen, som hos dessa, liksom hos *Malva moschata*, i
oändlighet varierar, utan i den helt olika pubescensen,
som ger *Malva fastigiata* ett helt annat gråaktigt utseende.
Snarare skulle *M. Alcea* kunna antagas genom kultur kunna
öfvergå till *M. fastigiata*, ehuru gråludenheten äfven gör
detta för mig osannolikt. Som verkligt vild har *M. fa-*

stigiata blifvit mig tillsänd af Professor Paulsen från Slesvig.

9. *Fumaria micrantha* Lagasc. Babingt. *F. densiflora* Dec. (Herb. Norm. XIII.) insamlades af mig i stor mängd här vid Upsala 1845. I Botaniska trädgården har den aldrig funnits. Den är en växt, som på sednare åren uppdykt i de flesta Nord-europeiska Floror, men den är så snarlik *F. officinalis*, att man endast tillfälligtvis kommer att fästa sig vid den. Först genom talrika exemplar af Hr Sonder lärde jag inse skillnaden från vår vanliga *F. officinalis*. Ehuru Koch förer vår *F. tenuifolia* till *F. officinalis*, kan jag icke finna någon skillnad mellan denna och *F. Wirtgenii* Koch. Det vore önskligt att man ånyo uppsökte denna i Skåne.

10. *Aster salignus* Willd. (Herb. Norm. XIII.), insamlad vid Eiderns norra strand af Prof. Paulsen.

Obs. 1. *Viola suecica*. V. *epipsila* Herb. Norm. III. Anders. Veg. Lapp. V. *palustris* Wbg. fl. lapp.

Genom talrika och fullständiga exemplar af V. *epipsila*, meddelade af Dr. Kühlewein i Petersburg, är utom allt tvifvel satt, att vår V. *palustris scanica* är den äkta V. *epipsila*, som växer på Seland, i Skåne, Småland (V. *palustris uliginosa* Fr. Nov.), Halland, Norge o. s. v., äfvensom att den i medlersta Sverige ända till nordligaste Lappmarken förekommande V. *epipsila* är en ny art. Den förra är närmast beslägtad med V. *palustris*, den sednare med V. *uliginosa*, till hvilken den räknas i Ryssland. Vi skola framdeles, i en särskild monographi, klarligen visa, att V. *epipsila* och *suecica*, ehuru snarlika, tillhöra tvenne olika naturliga grupper *).

Enligt den nu gängse farsoten, hybriditets-manien, vill man betrakta dessa båda arter som bastarder af V. *uliginosa* och V. *palustris*, ehuru orimligheten häraf klarligen inses af hvar och en, som känner deras olika växtsätt och utbredning. Men de, som angripits af nämnde farsot, blifva döfva för all erfarenhet och roa sig med

*) Under mitt vistande i Kalmar sommaren 1846 meddelades mig af Herr Doktor Pettersson tvenne högst intressanta, af honom i grannskapet funne växter, neml. V. *uliginosa* i stor mängd vid Hosmo å o. s. v., samt R. *lanuginosus*, som derigenom är en säker svensk växt.

att dikta genealogier för växter, som de aldrig sett, utom i ett och annat torkadt exemplar, utan att bekymra sig om deras förhållande i naturen. Vi anse läran om den ena växt-artens förvandling till en annau för en ganska oskyldig lek; deremot denna hybriditets-mani för den mest olycksbringande teori för speciella forskningen, som någonsin uppstått, och som förvandlar artbeskrifningen till det vildaste godtycke. Att tillfälligtvis bastarder förekomma i naturen har aldrig varit hvarken bestridt eller betvifladt; men aldrig har väl någon samvetsgrann botanist antagit former, som endast förekomma i spridda exemplar, för arter; men om ock former, som nu hafva egen historia och utbredning primitivt skulle uppstått genom hybriditet, så äro dessa numera fixerade till verkliga arter. Mig förefaller det som en förunderlig inskränkthet att tro, det man numera skulle kunna bestämma hvilka växter såväl äro de ursprungliga formerna, som ett lands ursprungliga infödingar. En riktig tanka ligger visserligen till grund härför, neml. att inga tillfälliga eller uppenbara bastard-former böra upplagas som arter, eller tillfälligt införda och vanligen snart försvinnande i ett lands Flora; men denna drifver man till karrikatur, begifver sig utom erfarenhetens gräns; allt sådant ligger utom Botanikens område, såsom erfarenhets-vetenskap. — Må vi undersöka *huru förhållandet nu är*, må sen hvar och en efter egen fantasi uppgöra arternas genealogier och migrationer, men icke sammanblanda detta med det man sett och erfarit, — och dertill fordras oändligen vidsträcktare kännedom om arternas olika utbredning och biologiska förhållanden, än hybrido-manerna hittills visat sig ega. Lyckligtvis är Sverige ännu förskonadt från denna, liksom andra tidens andeliga epidemier.

Obs. 2. Den *Orobanche*, som Ternström fordom funnit på Åland är högst sannolikt den kring Petersburg ymniga *Orobanche Libanotidis* Rupr. Till jemförelse lemnas den i Herb. Norm. XIII.

2. Angående släktet *Betula*. Af Utgifvaren.

Med anledning af hvad Prof. Fries i förestående uppsats antydt om några former af detta ännu så föga

vetenskapligt studerade slägte, vill utgifvaren i korthet samla de nyaste åsigter, som härvid sökt göra sig gällande. Afsigten är alldeles icke att för närvarande lemna någon i ringaste mån fullständig öfversigt af hvad vi hittills känna oss äga inom vårt fädernesland, eller att fixera någon enda bestämning, — ty vi veta i sjelfva verket ännu intet riktigt och afslutadt derom; utan endast att söka komma till en sådan insigt, genom att rikta alla botanisters allvarliga och begrundande uppmärksamhet på det myckna, som ännu återstår att härvidlag göra. Vi skola derföre endast referera 2:ne källor för den nyare behandlingen af detta ämne.

I. I den af H. v. Mohl och Schlechtendal utgifne *Botanische Zeitung* behandlades åren 1846—1848 denna »*Birkenfragen*» med den ifver och grundlighet, som är Tyskarne så egen. Striden gällde hufvudsakligen utredandet af Bechsteins *B. odorata* och Ehrharts *B. pubescens* och deri deltog synnerligast Wenderoth, Philippi och Hentze. Slutligen lemnade den sistnämnde (Febr. 1848. Stück. 5—6) en allmän sammanfattning af de i Tyskland i sednare tider funne och uppgifne trädartade Björkslag. Dessa äro:

1. *B. alba* L. Bladen rutformiga, triangulära, långspetsade, dubbelsågade, långskaftade, glatia; frukthängen något kägellika, $\frac{3}{4}$ —1 tum långa, 4 lin. tjocka, långt skaftade och hängande; hängfjäll 3-flikiga, medellfiken kort triangulär med tillbakaböjda sidoflikar, långskaftade, omärkligt hårkantade; vingfrukten elliptisk, vingen en gång så bred som fröet och nående ända upp till märkenas spets.

Redan vid första året af sin uppkomst utmärkes den af en tunn, kort och styf hårighet på den lilla stammen och bladen, sträfvä blad samt af genomskinliga vattendroppar, like små vårtor på den unga stammen, bladskäft och blad, blandade med gulaktigt hvita små fläckar (deraf *B. verrucosa* Ehrh.). Andra året försvinner hårigheten, men vårtorna framträda märkbarare, bladen blifva deltaformiga, ofvan glänsande mörkgröna; först på sednare tider få de sin rhombiska form.

2. *B. odorata* Bechst. Bladen äggformiga spetsiga, trubbigt tandade, skaftade, i kanten smått håriga och med större hårsamlingar i ådervinklarna; hängen något kägellika, $\frac{3}{4}$ —1 tum långa, 4 lin. tjocka, långskaftade, hängande; hängfjäll skaftade, sträfhåriga, 3-fli-

kiga, medelfliken triangulär, sidoflikarne afrundade; vingfrukten aflångt omvänt-äggrund, vingen något bredare än fröet, blott söga näende öfver dess topp.

Första året besatt med starka och långa hår, hvilka äro utstående på bladskafen, tilltryckta på bladen och der bildande nästan gråhvita streck, samt med gulhvita fläckar, men inga vårtor finnas. Bladskaft kortare än hos föregående art, bladen tjockare, spridande en stark lukt, enkelt och ojemnt tandade. Andra året är hårigheten större, särdeles på bladens undre yta, der de hvita linierne ytterligare utbildas, och blad-formen förändras ej förr än på 5:te eller 6:te året när frukten börjar bildas; då förminskas hårigheten och blott i bladens ådervinklar synas några kvarlevor. Hos fullväxta individer försvinner till och med denna skäggighet. Löfkronan är ansenligare, stammen tjockare; blommor något sednare än *B. alba*, och förekommer nästan uteslutande på sandig jordmån.

3. *B. pubescens* Ehrh. Bladen rundadt eller hjertformigt äggrunda, spetsiga, dubbelsågade, kortskäftade, mjukhåriga; hängen cylindriska, $\frac{3}{4}$ —1 tum långa, 3 lin. tjocka, kortskäftade, upprätta; hängfjällen kortskäftade, mjukhåriga, 3-flikiga, medelfliken tungformigt förlängd, sidoflikarne rundade, kortskäftade, mjukhåriga; vingfrukt omv. äggrund, vinge något bredare än fröet och nästan näende upp till märkenas spets.

Denna förekommer alltid på kärraktig dyjord, oftast som en buske med svartbrun bark. Första året är den ganska lik *B. odorata*, men bladen äro undertill ej gula, utan gröna med hvita nerver. Vid 6—8 år skiljes den genom sin bladform och sin kortare n. filtartade hårbeklädnad på ungskotten, bladen och dessas skaft. Såsom träd har dess blad bibehållit sina hår och den rundadt äggrunda formen.

4. *B. davurica* Pallas. Bladen rutformiga eller aflångt äggrunda, tillspetsade, jemnt hvass-sågade, långt skäftade, bladskäft, kant och nerver tilltryckt långhåriga; hängen cylindriska och tät fjälliga, 1— $1\frac{1}{2}$ tum långa blott 3 lin. tjocka, kortskäftade, upprätta; fjäll kortskäftade mjukhåriga, 3-flikiga, medelfliken bredt 3-kantig, sidoflikarne tillrundade; vingfrukt omv. äggrund, vinge af fröets bredd och blott näende till dess spets.

Två-årig äger den en stark hårighet, djupt inskurna dubbla tänder på de tillspetsade bladen samt spenslig

växt. 6—8-årig äro dess blad bredt äggrunda, tillspetsade, hvasst sågade, med skaft och nerver på ömse sidor betäckte af långa hår, unggrenarne med hvita fläckar, hvilka ofta se ut såsom vårtor, korthåriga. Fullvuxen äro grenarne i spetsen rikt besatta med utspärrade fina smågrenar, hvarigenom löfkronan blir särdeles yfvig; barken hvit, fint sprickig; bladen såsom i diagnosen, sällan elliptiska, deras kant och skaft mera långhåriga; hanhängen ej blott i spetsen utan äfven vid grenarnes sidor (hvilket stundom är fallet äfven med *B. pubescens* Ehrh.); fruktinge ofvantill bredt urringad. Den förekommer såväl på torf- som sandjord.

5. *B. carpathica* Willd. Blad spetsiga, dubbelt hvass-sågade, skaftade, föga mjukhåriga; hängen något kägellika, $\frac{3}{4}$ —1 tum långa, 4 lin. tjocka, kortskaftade, upprätta; hängfjäll långskaftade, mjukhåriga, 3-flikiga, medelfliken tungformigt förlängd, sidoflikarne snedt trubbad; vingfrukt omv. äggrund, vinge bredare än fröet, blott näende till dess spets.

Liknar föregående, men har redan såsom 8 fots buske rutformiga hvasst sågade blad. Fullvuxen är denna bladform mest karakteristisk; det smala trädets grenar äro ganska spensliga och slaka, hvarföre den mest förekommer såsom hängbjörk; frukthängen n. kägellika och vanligen kortare än hos *B. davurica*, hanhängen blott i grenarnes spets.

II. Prof. Fries lemnade i ett inför K. Vetenskaps-Akademien i Oktober månad 1848 hållet föredrag, hvilket finnes infördt i Öfversigt af Ak:s förhandlingar *M* 8, en uppräknig af de svenska arterna af detta slägte, samt diagnoser öfver de i föregående uppsats omnämnde *B. humilis* och *B. fruticosa*. Angående de trädartade, hvilka af Linné sammanfattades under *B. alba*, men af Prof. Fries skiljdes i de tvenne *B. verrucosa* och *glutinosa*, anmärktes huruledes Tyskarnes alla 5 ofvan närmare bestämde former finnas hos oss, till hvilka kommer en från alla föregående utmärkt art, som står på gränsen emellan de träd- och buskartade och möjligen är en frodigare form af *B. intermedia*. Bladen likna till formen *B. pubescentis* Koch, — hvilken genom hängfjällens likhet med *B. verrucosa* är en från *B. glutinosa* lätt skiljd art, —

men äro djupare inskurna, under groft nät-ådriga, hängfjällen nästan lancettlika, emedan sidoflikarne äro ytterst korta och sammanhängande med den långt utdragne medlersta fliken. Den är ovillkorligen en från de föregående skild art.

De buskartade äro för närvarande öfver 4. Linné namngaf blott *B. nana*, men anmärkte derjemte som fjellform af *B. alba* den art, hvilken Hartman benämner *B. humilis*, men Fries lämpligen upptog såsom *B. alpestris*. De 2:ne nya karakteriseras sålunda:

3. *B. humilis* Schrank, Koch, &c. Grenar kådaktigt vårtfulla; blad äggrunda, ojemnt sågade, undertill nätådriga, bleka; frukthängen kortskaftade, upprätta; fjäll fingerlikt 3-klufna, med jemnbreda n. likformiga flikar, de på sidan utstående; nöt omgifven ända till spetsen af en hälften smalare vinge. — *B. fruticosa* Willd.

Denna art har ett eget, täckt, från alla våra öfriga arter skildt utseende genom sin upprätta växt, sina smala, glatta, men kådprickiga grenar; sina tunna, äggrunda, vid basen ofta hjertlika blad, hvilka variera trubbigt och spetsigt sågade i kanten. Hängfjällens form skiljer den från alla våra öfriga arter; alla flikarne äro mycket och lika långt utdragna, likformiga, sidoflikarne utstående.

4. *B. fruticosa* Fr. Grenar håriga; blad n. runda naggsågade, undertill nätådriga, glandelprickiga, hvitt blågröna; frukthängen kortskaftade, upprätta; fjäll fingerlikt 3-klufne med framåt riktade flikar, hvaraf de på sidorna äro vidgadt rundade, kortare; nöt omgifven af en omvändt äggrund öfver dess spets näende vinge.

Utseendet är af *Betula nana*, vida skildt från föregående arts. Qvistarne äro brunsvarta, utan alla resinösa vårtor. Bladen närma sig mest till *B. nanæ*, dock är den yttersta sågtanden längre utdragen än de öfriga, som på föregående. Bladen på undre sidan kådprickiga och hvitaktiga. Så väl från föregående som *B. nana* skiljes den bestämdt genom hängfjällens och fruktvingens form.

Den fullkomliga analogie, som råder mellan de olika sectionernas arter, visas genom följande uppställning:

A. *Arboreæ*:

1. <i>B. verrucosa</i>	analog med
2. <i>B. glutinosa</i>	» »
3. <i>B. pubescens</i>	» »
4. <i>B. intermediæ</i> aff.	» »

B. *Fruticosæ*:

5. <i>B. humilis</i>
6. <i>B. alpestris</i>
7. <i>B. fruticosa</i>
8. <i>B. nana</i>

eller ännu bättre genom denna, mera naturligare anordning:

A. *Heterolepideæ*:

fjäll ojemnt 3-klufna, sidosflikarne tillbakaböjda eller mycket korta, rundade.

1. <i>B. verrucosa</i>	analog med
2. <i>B. pubescens</i> Koch	» »
3. <i>B. intermediæ</i> aff.	» »
4. <i>B. fruticosa</i>	» »

A. *Dactylolepideæ*:

fjäll fingerlikt 3-klufna, flikarne likformiga, smala, fränstående.

5. <i>B. glutinosa</i>
6. <i>B. alpestris</i>
7. <i>B. humilis</i>
8. <i>B. nana</i> .

Vi hafva, såsom läsaren finner, endast refererat tvenne källor. Det hade varit vår afsigt, att, på grund af egna insamlingar och de af Prof. Fries frikostigt meddelade normal-exemplar, bifoga afbildningar af de urskiljda arternas bladform, hängen och frukter o. s. v., samt på samma gång sammanföra de viktigaste författares åsikter härom. Det torde dock för närvarande vara lämpligast att på det enträgnaste uppmana alla, som intressera sig för den sanna och tidsenliga kännedomen om fosterlandets växter, att med flit och allvar observera, anteckna och insamla allt, hvad på spridda lokaler förekommer, allmänt eller sällsynt, af detta synnerligen tacksamma slägte. Derför hafva vi velat meddela hvad som bör iakttagas och pröfvas, för att bibehållas eller förkastas, och anhålla att de sålunda under vårens och sommarens lopp gjorda fynden måtte i höst blifva utgifvaren meddelade, för att, med biträde af Prof. Fries' erfarenhet, sätta honom i tillfälle i denna Tidskrift publicera resultaten af många gemensamma studier.

3. En ny art af slägtet *Mercurialis*, funnen och beskrifven af Carl Hartman jnr.

Helt nära intill Gefle ligga utåt fjärden, på hvar sin sida om Gefle-ån, tvenne smala långsträckta, hufvudsakligen af ballast bildade platser eller jordtungor, de så kallade Brobänkarne. Af dessa båda skeppsbroar (ty såsom sådana användas de äfven) har den på norra sidan om ån belägna, eller Gamla Brobänken, alltsedan början af detta århundrade tilldragit sig härvarande Botanisters uppmärksamhet för sin egendomliga, från de

med ballasten införda frön uppspirande vegetation, bestående af sydländtare dels Svenska, dels och hufvudsakligen utländska växter. Då likväl sedermera denna Brobänk började planeras och förskönas, försvunno snart de utländska växterna derifrån; men när nu en ny plats utsågs för ballastens uppläggande på åns södra sida, och sålunda inom kort den Nya Brobänken uppstod, så upplefde äfven här en dylik vegetation, så att särdeles under de sednare åren Nya Brobänken, i ännu högre grad än förr den Gamla, visat sig rik på Engelska, Tyska, ja stundom Sydeuropeiska och Medelhafsväxter, nästan alla årligen försvinnande, för att lemna rum åt andra, och sålunda bildande en, visserligen icke artrik, men ständigt växlande och ny flora, Gefles »Hortus Botanicus». Huru dessa Brobänkars vegetation beständigt förändrats, har jag förut sökt visa i den förteckning på Plantæ adventitiæ, som åtföljer Flora Gevaliensis; men sedan dess utgifvande har en sommar, fjol-årets, gått förbi, denna, ej mindre än hvar och en föregående, ur Nya Brobänkens ballasthögar framlockande några der förut, eller åtminstone sedan flera år tillbaka, osedda växter såsom *Senecio crassifolius*, *Glaucium luteum*, *Sisymbrium Irio*, *Trifolium fragiferum*, *Parietaria diffusa*, *Amarantus retroflexus*, *Mercurialis annua*, och den art af sistnämnda slägte jag nu går att framställa under namnet *M. Ladanum*, det namn, som först föll mig in, i anledning af växtens habituella likhet med *Galeops*. *Ladanum* till växtsätt, färg och bladform.

Af förut kända *Mercurialis*-arter är *M. annua* den, som denna art kommer närmast, ehuru äfven från denna väl skiljd. De karakterer, som visa denna skilnad, lemna följande diagnos:

Mercurialis Ladanum: læte viridis; caule *simplici*, vel *rarius supra medium ramoso*; floribus axillaribus, masculis racemosis, racemis pedunculatis; fl. femineis *sessilibus*, *solitariis* vel *raro binis*. Stigmata *decidua*. Folia opposita, petiolata, ovato-lanceolata, serrata, ciliata. Herba glabra.

Honblommorna äro aldrig, såsom hos *M. annua*, tre och derutöfver i hvarje bladveck, sällan till och med 2, utan nästan alltid ensamma; på hvarje led af stjelken, der de motsatta bladen hafva sin fästpunkt, befinna sig mellan dessa tvenne små fjäll, likasom hos *M. annua*, men smärre och mindre tydligt skiljda än hos denna. Både han- och honväxtens stjelk är upprät (knappt kvartershög), späd,

jemte bladen ljusgrön, nästan albescent, då hos *M. annua* såväl blad som stjelnk äro af en mycket mörk, grön färg.

För jemförelses skull må här äfven upptagas *M. annua* sådan som denna förekommer på samma lokal, som föregående.

Mercurialis annua L. obscure viridis; caule (usque a basi ramosissimo) brachiato; ramis axillaribus; floribus axillar., masculis racemosis, racemis pedunculatis; femineis breviter (1—2 lin.) pedunculatis, ternis quaternisve. Stigmata magna, persistentia. Folia eadem ac in præcedente, sed majora sæpiusque ovata. Herba glabra.

Honblommorna alltid 3 eller flera i hvarje bladveck, hvarigenom de begge motsatta bladveckens blommor tillsammans kring stjelnk nästan bilda en krans, afbruten endast af två små mellaurum, på hvardera af hvilka äro fästade 2 hvitaktiga, äggrunda, helbräddade, vid basen tjockare, fjäll. Derigenom att de nedersta grenarne, som utgå straxt ofvan rothalsen, äro de längsta, och de öfrigas längd aftager i samma mån som de närma sig toppen af den vanl. $\frac{1}{2}$ aln höga växten, får denna ett nästan pyramidlikt utseende.

Från denna art skiljer sig således *M. Ladanum* med sin enkla stjelnk, färre oskaftade honblommor, icke till fruktens mognad qvarsittande märken, ljusa färg och fullkomligt olika habitus; från de öfriga arterna af detta släkte är den skiljd genom de karakterer den har gemensamma med *M. annua*. Så skilja sig begge med sina glatta blad, och ganska kort- eller oskaftade honblommor, från *M. perennis* L.; med sina långt skaftade blad m. m. från *M. ovata* Sternb. & Hoppe; med sin helt och hållet örtartade stjelnk från de öfriga af Sprengel m. fl. anförda arter.

Begge förekommo, såsom förut är nämnt, förledet år, 1848, på Nya Brobänken vid Gefle, växande i sanden på ballasthögar på flera ställen, men ingenstädes tillsammans med hvarandra; *M. annua* då, liksom alla föregående år den här blifvit sedd, i ytterst spridda enstaka exemplar, *M. Ladanum* åter oftast i mängd, han- och honväxten om hvarandra. Intressant hade varit om man kunnat lyckas erhålla säker underrättelse om från hvad land de ballasthögar forskrefvo sig, på hvilka denna lilla vackra art växte; men detta var icke möjligt, och får man således tills vidare förblifva i ovisshet om hvarifrån växten egentligen härstammar. Sannolikt synes dock vara, att något af Medelhafsländerna är dess ursprungliga fädernesland.

II. Phytographiska Afdelningen.

1. *Om skillnaden mellan Myosotis hispida och M. stricta.* Utom de distinctiva karakterer, som hemtas af foderflikarnes rigtning o. s. v. torde följande för-
tjena anmärkas. Hos *M. stricta* hafva bladen rakare
kanter och afsmalna oftast jemnt mot spetsen, då de
hos *M. hispida* vanligen äro bredare mot spetsen, med
höjdare kanter. — *M. strictæ* hår äro n. uppstående,
M. hispida starkt utspärrade. — *M. stricta* har smala
och helbräddade kronflikar, *M. hispida* breda och i
spetsen intryckta.
2. *Blomkronan hos Valerianella olitoria* beskrifves
vanligen regulier, men är, noga taget, irregulier; ty
3:ne af brämflikarne äro större än de öfriga tvenne,
jäl den medlersta af de större är något mer utdragen
än sidoflikarne, så att ett sträfvande till två-läppighet
är tydligt. — Stundom träffas kronor med 6-deladt
bräm.
3. *Abnormiteter:*
 - a) *Acer platanoides* med 3-talig pistill; fruktämnet 3-
rummigt och 3-vingadt; märkena 3. Synes an-
märkningsvärd, såsom bestyrkande slägtets fränd-
skap med *Trikilata* L.
 - b) *Adoxa moschatellina*. Toppblomman med 5-delad
krona och fodret, såsom hos sido-blommorna, 3-
deladt, eller med både krona och foder 4-delade,
— i sednare fallet med 5 (—4) stift. Sidoblom-
morna (mycket sällan) med 6-delad krona och 10
ståndare.
4. *Monstrositeter:*
 - a) *Saxifraga granulata*. Blomkronan gröu, foderlik;
ståndarne stift-lika, sterila.
 - b) *Rosa centifolia fl. pleno* (genital. omnib. abortivis).
Blomskaflets spets, annars bestämd af det konkava
fruktfästet, här, i saknad af sådant, indeterminerad
och fortsatt igenom och öfver blomman till om-
kring 2-tums längd, med outvecklade örtblad i
toppen. Blomfodret af (5) skafade stora blad
af samma form som örtbladen; skafte vid basen

hopvuxna i en smal örtartad kant, ett med små stipler. Denna monstrositet torde bestyrka, att fruktfästet ej tillhör blomfodret utan axeln.

- c) *Scabiosa atropurpurea*. Blomfästet förlängdt till 1—2 linier; denna utskjutande del bar, slutande i en ensam blomma, omgifven af en krans små smala, nästan hela blad. De innersta paleæ dessutom af samma form som dessa toppblad. N.

III. Litteratur-öfversigt.

Norsk Flora. &c. Af M. N. Blytt.

(Forts. fr. N° 2—3.)

Vi lemna nu en kort öfversigt af detta häftes innehåll. Författaren hänförer *Salicornia* till Diandria, dels emedan redan Moehring och Aymen på växten observerade 2:ne ståndare, hvilket ock Mertens och Koch, DeCandolle, Ledebour m. fl. uppgifva oftast inträffa, dels emedan *Salicornia fruticosa*, odlad i den botaniska trädgården, blomstrar med 2:ne ståndare; sjelf har likväl Prof. Blytt aldrig sett *Sal. herbacea* med mera än 1 ståndare. Äfven sl. *Fraxinus* hänföres till Diandria. *Veronica maritima*, *longifolia* och *arguta* upptagas såsom skiljda arter, dels till följd af bladens beskaffenhet, dels efter foderbladens olika förhållande sinsemellan och till fröhuset. Hos *V. maritima* äro de nemligen olika långa och längre än fröh., hos *V. longifolia* lika långa och af fröhusets längd eller kortare, samt hos *V. arguta* olikstora och kortare än fröhuset; under den första af dessa har författaren lemnat noggranna underrättelser om den-
nas och de närståendes behandling af Linné och andra författare. Under *Ver. spicata* upptagas såsom former α) *vulgaris* med rundnaggade blad, äger 4 afvikelser; β) *hybrida* med längre skaftade, sågnaggade blad, äger 2 afvikelser, hvardera med ett eller flera ax, samt γ) *neglecta* (Vahl) med mera upprät gråluden stielk och lancettformiga, sågade blad. Denna framställning af arten, jemte utredandet af de dithörande synonymer, är att anse så-

som en verklig monographie, till hvilken vår Flora, särdeles från Skåne, kunde lemna åtskilliga bidrag. *Circæa intermedia* anses såsom en form af *C. lutetiana*. Under *Valeriana officinalis* upptagas 2:ne former α) 5—10 juga, β) 2—4 juga. Den sednare, som synes vara *V. sambucifolia* (ehuru detta synonym ej är bifogadt), erkännes således icke af Förf. såsom egen art, ehuru den egendommiga utbredning denna växt äger, framför allt i Norge, synes tala för dess specifika skillnad från *V. officinalis*. Lund uppförer nemligen i sin Christiania-Flora *V. sambucifolia* såsom ensamt förekommande derstädes, och Prof. Blytt sjelf säger: »Formen β er uidentivl den hyppigst forekommen-de». *V. dioica* har förf. upptagit efter gamla uppgifter, ehuru den i sednare tider ej påträffats i Norge. De nyare släktena *Rhynchospora* och *Heleocharis* äro antagne, men ej *Blysmus*, hvaraf arten *compressus* ej finnes i Norge, då deremot *rufus* är allmän ända upp till Alten. Angående *Heleocharis ovata* upplyser förf. att den ej finnes från Norge hvarken i Boers efterlemnade växtsamling eller i Hornemanns herbarium, och icke kunnat anträffas på den uppgifna lokalen vid Bergen. *Scirpus parvulus* har af Candidat Printz blifvit funnen på kanterna af en liten sjö i närheten af Holmestrand. Författaren uppställer *Scirpus lacustris* och *Sc. Tabernæmontani* såsom skilda arter, med den reservation, att han »har ladet sig dertil beväge mere af Hensyn til Andres Meninger end af en paa egen Erfaring grundet Overbevisning», emedan han funnit på en och samma lokalitet sådana individer, som kunna hänföras så väl till den ena som till den andra arten. *Cladium Mariscus* är väl upptagen, men osäker såsom norsk växt. Namnet *Eriophorum Scheuchzeri*, grundadt 1800 af Hoppe och således äldre än Schraders *E. capitatum*, antages, ehuru man ej bör neka att det sednare, för dess expressiva beskaffenhet, är mycket lämpligare. *Alopecurus nigricans* och *fulvus* anses såsom säkra arter. *Phleum arenarium*, upptagen såsom Norsk af Hornemann, uteslutes, likasom *Phl. asperum*, som lär ligga i Sommerfelts herbarium med Toten påtecknad såsom växtlokal. Det slägte emedlertid, som framför alla erhållit ett mot de förra Skandinaviska bearbetningarne nytt utseende är *Calamagrostis*, hvaraf följande uppställning meddelas: I. Vippa upprät, efter blomningen sammandragen; * kornborst framskjutande, knäböjdt: 1. *C. silvatica*, 2. *C. cutiflora*; ** borst inneslutet, jemnt: 3. *C. Epigejos* (β gracilescens, γ glauca), 4. *C. stricta* (β geniculata), 5. *C. strigosa*, 6. *C. Hartmanniana* (= *C. strigosa* β ambigua Hn. 4), 7. *C. lapponica*, 8. *C. chalybea*. — II. Vippa upprät, efter blomningen öppen eller något ensidigt hopdragen: 9. *C. Halleriana* (β gracilescens); 10. *C. latifolia* n. sp., 11. *C. pulchella* (ny för Skandinavien). III. Vippa lutande: 12. *C. phragmitoides* (β robusta, γ rariflora, δ glaucescens), 13. *C. elata* n. sp., 14. *C. lanceolata*. Äfven det närstående slägtet *Agrostis* har erhållit en vårdad

bearbetning. *Apera* föres derunder, likaledes *Trichodium* (Agr. canina och rubra) och till de återstående arterna, *A. vulgaris* och *alba* citeras *Vilfa* P. B. såsom subgenus-namn. *Agr. vulgaris* With. kännes på sitt korta afhuggna bladsnärp och sina utspärrade fruktgrenar, samt varierar: α) stolonifera, β) tenella (Hoffm.) δ) pumila (L. Mant. I.), och ϵ) vivipara. *Agr. alba* har aflångt utdraget snärp och hopdragna fruktgrenar, samt varierar: β) stolonifera (*a. decumbens*, *b. coarctata*, *c. aristata*, *d. lævigata*, *e. patula*, *f. maritima* och γ ? *elata*). Äfven *Agr. canina* varierar stolonifera, mutica, montana, pumila och pallida. *Agr. rubra* L. fl. su. är densamma som Hartmans *Agr. borealis* och väl skiljd från både *Agr. alpina* och *Agr. rupestris* (neml. Allionis rätta art), af hvilka ingendera finnes i Norge. Den *Agr. rupestris*, som upptages i de Svenska Flororna, är för författaren tvisfvelaktig, huruvida den bör utgöra en egen art eller betraktas såsom varietet af *Agr. rubra* eller *Agr. canina*. Referenten, som haft tillfälle att noga observera alla dessa arter nödgas tillstå, att han med Prof. Blytt gerna skulle vilja uppföra vår s. k. *Agrostis rupestris* ej såsom en frodigare, utan tvärtom (genom de sammanrullade bladen och den fåblommiga, smalt aflånga vippan) såsom en magrare och högre form af *Agr. rubra*.

Vi önska på det aldrahögsta att inom kort få anmäla fortsättningen af denna Flora, hvilken bland oss skall i hög grad bidraga till ett troget och lefvande studium af vårt fosterlands växter. *A—n.*

IV. Strödda underrättelser.

Nyligen hafva hos oss utkommit följande botaniska arbeten: 1) *Herbarium Normale*, fasc. XIII cur. E. Fries. Upsaliæ. 2) *Årsberättelser om Botaniska arbeten och upptäckter för åren 1843 och 1844, till Kongl. Vetenskaps Akademien afgifna den 31 Mars åren 1843 och 1844 af J. E. Wikström, Förra delen. Stockholm 1849. 8:o. 427 pag. samt 3) Botanikens första grunder för Begynnare, af C. F. Nyman. Stockh. 1849. 12:o, 110 pag. Vi skola med det snaraste om alla dessa lemna närmare underrättelse.*

V. Annonser.

1. Exemplar af 1:a och 2:dra fascikeln af *Herbarium Normale* inlösas mot boklädspriset af Utgifvaren.
2. Diverse botaniska arbeten äro till afsalu inlemnade hos Cand. C. F. Nyman, Ladugårdslands Skeppargata 8.

NYA

BOTANISKA NOTISER

UTGIFNE AF

N:o 5.

N. J. ANDERSSON.

Maj 1849.

INNEHÅLL: I. ORIG. THEDENIUS: Obs. de enervibus Scand. speciebus gen. *Andreæ*. II. PHYTOGR. ÅNGSTRÖM: *Poa sudetica*, remota och hybrida. III. LITT. Herb. Norm. fasc. XII. PRITZEL: Thesaurus litt. Bot. IV. STRÖDDA UND.: Afledne Botanister.

I. Original-Afhandling.

Observationes de enervibus Scandinaviæ speciebus generis Andreæ, quas exhibuit Canutus Fredericus Thedenius.

Necessitate illa, quæ studiis meis silentium, et mihi ipsi curam rei familiaris imposuit, si non funditus sublata, at certe imminuta, proximis his mensibus expromere potui ingentes illas muscorum hepaticarumque tamquam moles, quas mihi, æstate anni 1842 regiones patriæ alpinae pervestiganti, colligere contigit. Quod ad muscos attinet, alpicolæ primum *Andreæ* oculos animumque in se vertebant, quarum novam et, quod majus est, omnium sibi finitimarum maxime insignem speciem heic sum propositurus. Quam haud dubitanter quasi quandam signiferam alteri *Andreæ*arum cornu præfererim; dum, ceteris speciebus ad alias pedetentim formas abeuntibus, *Andreæ nivalis* alterum ejusdem aciei cornu tenet.

Novam hanc speciem nomine insignire ausim Cel. Hartmanni, quem constat omnium, qui nunc quidem vivunt, Botanicorum optime de muscis hepaticisque Scandinaviæ cognoscendis meritum esse, et cui præterea tantas ego gratias debeo, quantas numquam possim persolvere

Perspectanti mihi eum, quem supra dixi, muscum et ceteras simul enerves species, quæ peninsulam nostram incolunt, accuratius recognoscenti, illa species, quæ in omnibus fere australis mediæque Sueciæ montibus sylvaticis et saxis umbrosioribus reperitur, et cui Ehrhartius, prope Holmiam et Upsaliam a se inventæ, jam anno 1781 nomen *Andrææ petrophilæ* dixit, neque *A. alpina* neque *rupestris* rite vocari posse visa est; quamquam annos jam prope septuaginta, alterna hæc nomina usurpans, læti et tranquille pæne sub oculis nostris vixit et viguit. Nomen igitur diu aspernatum, quod Ehrhartius edidit, vulgari nostræ *Andrææ* restituere statui, dilucide, id quod spero, comprobaturus, Ehrhartium, quum *Andrææ petrophilæ* describeret, speciem illam, quæ in locis nostræ patriæ depressis et sylvaticis habitat, ante oculos habuisse.

Porro mihi persuasi, nullam earum, quas intra Scandinaviam ipse collegi aut ab aliis collectas vidi, alpicolarum *Andrææ* jure posse conjungi cum anglicana *A. alpina*, quam, cum ceteris comparandam, parvulæ huic synopsi inseram. At in illa Herjedaliæ regione, qua alpes surgunt altissime, aliam inveni *Andrææ*, quæ, tamquam in medio inter anglicanam *A. alpinam* et alpinas *A. petrophilæ* formas posita, tantopere tamen differt, ut peculiaris species sit proponenda, quam a forma foliorum *Andrææ obovatæ* appellaverim. Principio quidem eam alterutri proxime cognatarum subjicere in animo erat; quum vero dubitarem, utri earum esset assignanda, atque ex usu scirem, quomodo subspecies sæpe negliguntur, novam speciem non invitum institui, ut eam citius quam plurimi noscant et suo ipsorum examine recenseant.

Ut ostendam, quanta existat perturbatio, quum non nisi mancis descriptionibus minusve accuratis delineationibus Botanici nituntur, ea, quæ memoratu mihi maxime digna visa sunt, ex historia *Andrææ* breviter enarrabo.

Dillenius, quod sciam, primus mentionem plantæ alicujus huc pertinentis fecerit. In ejus »Historia Muscorum» (Oxonii 1741) occurrunt tab. 73 figg. 39 et 40 duo musci, nominati »*Lichenastrum alpinum*», quorum ille prior *Andrææ alpina* anglorum valgo adnumeratus fuit, hic vero posterior nunc *A. petrophilæ homomallæ*, nunc, id quod veri est similis, *Andrææ Rothii* creditus est effingere.

Quas delineationes memorans Linnæus in »Specierum Plantarum Ed. 1.» (Holmiæ 1753) *Jungermanniam alpinam* et *rupestram* suscepit sedemque illi »rupes Sueciæ et alpes Britannicæ», huic »rupes frigidas humentes Europæ» attribuit. Nihilominus tamen secius in *Floræ Sueciæ* Ed. 2 (Stockholmæ 1755), *Jungermannia alpina* omissa, *Jungermanniam rupestram* solam habet. Eodem modo, quum in »Specierum Plantarum Ed. 2» (Holmiæ 1762) de sede *J. alpinæ* quæritur, omissis illis: »rupes Sueciæ», hæc sola: »alpes Britannicæ» servantur. Hinc apparet, Linnæum in primo opere non recte *Jungermanniam alpinam* inter suecicas plantas numerasse. Linnæum sequentes et Linnæana nomina usurpantes hi quoque botanici utramque speciem memorant: Weber in »Spicilegio Floræ Gœttingensis» (Gothæ 1778), Roth in »Tentamine Floræ Germanicæ», Schrader in »Spicilegio Floræ Germanicæ» (Hannoveræ 1794), Anglorumque Lightfoot, Withering, Hudson, cet.

Parum ad has plantas, quippe quæ species intricati generis *Jungermanniæ* existimarentur, viri botanici contentes attenderant; attamen ex quo tempore Ehrhartius (1778) evidentissimis rationibus solita sagacitate demonstraret, novum illud genus *Andreææ*, quod ex Linnæi *Jungermannia alpina* fecerat, tantopere ab omnibus muscorum cognitis generibus distare, ut, nisi ipsa natura violaretur, cum nullo eorum posset in unum contrudi, omnes fere, qui botanici colerent, rem novam cognoscere maturarunt, quamquam Linnæus junior, quantum in eo fuit, ne divulgaretur, impedivit. Characteres vero generis *Andreææ* tam conspicui erant, ut nemo de iis falleretur. Alia ratio erat specierum; nam, id quod in generibus perquam naturalibus contingere solet, species tam finitimæ tamque habitu similes inter se erant, ut eas describere difficile esset. Dolendum erat, quod Ehrhartius non nisi unam speciem, *A. petrophilam*, nosset. Omnes enim illam *Andreæam*, quam in sua patria aut in suis herbariis invenirent, Ehrhartii *A. petrophilam* existimarunt; quod vero longe secius est. Potius credendum est, paucos exterorum hanc speciem invenisse aut omnino in manibus habuisse etsi plurimas ea Sueciæ rupes nigricantibus vestit tapetibus. Inde exstitit illa, quæ usque

ad nostram ætatem permansit, perturbatio; cui ipse quoque Ehrhartius materiam quodammodo præbuit, quum crederet, Linnæi *J. alpinam* suam esse *A. petrophilam*.

In Sturmii »Deutschlands Flora« (Nürnberg 1799) invenitur *A. petrophila* simul cum delineatione, quæ tamen, maximam partem ex Dillenii Historia Muscorum exscripta, *Andreæam alpinam* effingit.

Tum exortus est Hedwigius, qui accuratius, quam umquam antea, muscos recognovit. Dispositiones ejus probabantur tamquam nulli errori obnoxie; species autem *Andreææ* non contigit ei expedire. Error, quem in *A. rupestri* et *alpina* admisit, dubitationem, quæ numquam forsitan tolli poterit, de speciebus ejus attulit. Equidem crediderim, *Andreæam* ejus *rupestem* eandem esse, quam Ehrhartius *A. petrophilam* vocat; quamquam delineatio tab. 7 ejus operis, qui inscribitur »Species Muscorum« (Lipsiæ 1801), tam male facta est, ut vix possit agnosci, et synonyma, quæ ad *A. Rothii* sine dubio pertinent, perperam sunt allati. *Andreæa alpina* Hedw. in illo etiam, cujus titulum nuperrime scripsi, opere parum est perfecte descripta. Ne Hedwigium quidem ipsum existimasse suas se species habuisse cognitæ, ut commonstrem, afferre mihi hoc liceat, Hedwigium Ehrhartii *A. petrophilam* neque omnino commemorare, neque, quo referenda sit, ostendere, etiamsi hæc una fuit ante eum nominata species generis *Andreææ*.

Quum identidem eveniat, ut *Andreæa petrophila* habeat superiora, immo nonnumquam omnia, folia homomalla, credibile est, Hedwigium ea re adductum esse ad illum errorem, ut ad suam *A. rupestem* referret Dillenii fig. № 40, quæ folia habet plane homomalla, quamquam descriptio ad *A. Rothii* pertinet. Smithius in »Flora Britanica« (Londini 1804) præcipuum *Andreææ rupestris* characterem in foliis homomallis posuit, quæ tamen enervia esse expressis verbis in descriptione dixit. *Andreæam petrophilam* γ ante oculos habuit, quam in English Botany tab. 1277 (Londini 1804) haud male delineavit. Postiores Botanici priorum species perperam cognoscere perseverarunt; quum vero præterea non dubium sit, quin aliquot scriptores *A. alpinam*, *obovatam* et orthophyllas *A. petrophilæ* formas confuderint, delegatos lectores velim,

ne longior sim, ad synonymiam illam, quam ordine quasi chronologico sub unaquaque specie studui perscribere. In recognitionibus meis instituendis mihi persuasi, et species hujus generis difficiles esse extricatu, et plures in regionibus Sueciæ alpinis reperiri formas, quæ aut species sint peculiare aut tamquam subspecies debeant referri; quum vero non satis magnam earum copiam collegisse mihi videor, describere eas supersedeo. Optandum denique mihi videtur, ut observationes, quas in lucem heic protuli, id saltem boni offerant, ut alii etiam animum ad species hujus generis accuratius cognoscendas advertant. His paucis obiter allatis, ad eruditos refero lectores, num liceat eas, quæ accuratius adhuc recognitæ sunt, Europæ species enerves generis *Andreæ* hoc ordine collocare.

1. *A. Hartmanni* Thed. Monoica; surculi pulvinato-cæspitosi, adscendentes, ramosissimi, dichotomi, molles; folia enervia, approximata, late ovata, concava, semiamplexicaulia, obtusa, lævia, erecto-patentia; perichætalia majora, ovato-oblonga vel ovata, convoluta, erecta, obtusa, apicem versus hyalino-marginata; seta fusca.

Tab. nostræ figg. 1—17 et 23—26.

Habitat in saxis rivulorum alpinorum vallium Midtådalén et Nedalen Herjedalæ boreali-occidentalis; æstate fructifera.

Surculi pulvinato-cæspitosi, bi-tripollicares, e fibrillosi, adscendentes, flexuosi, ramosissimi, dichotomi, molles, nigro-fuscescentes; rami apice subincrassati, surculorum longiorum subincurvi, breviorum erecti; folia enervia, alterna, erecto-patentia vel patenti-subincurva, sursum crescentia, infima minima sæpius putrefacta, ramea late ovata, maxime concava, contractione quasi subpanduræformia, semiamplexicaulia, basi subimbricata, obtusa, integerrima, lævia, apice, chlorophylli defectu, rarissime hyalino-marginata, rotundato-areolata, basin versus oblongo- vel linearis-areolata; fructus solitarius, terminalis, vel innovationibus prominentibus pseudolateralis; folia perichætalia rameis duplo majora, ovato-oblonga vel ovata, erecta, convoluta, siccitate adpressa, obtusa vel apiculata, apicem versus plerumque hyalino-marginata; seta fusca, brevis, crassa; capsula oblonga, apiculata, infra medium in laciniis quattuor demum partita; folia floralia rotundata; flores monoici, masculi polyandri; antheridia oblonga, brevistipitata, paraphysis breviora; archegonia suboctona, paraphysis perpaucis multo longiora.

2. *A. alpina* Smith (Flora Britannica p. 1179 excl. synonym. *A. petroph.*). Dioica; surculi erecti, cæspi

tosì, molles; folia enervia, approximata, spathulato-obovata, subpanduræformia, concava, semiamplexicaulia, breviter acuminata apice acuto, lævia, patentia; perichætialia majora, oblonga, convoluta, erecta, acutiuscula, apicem versus hyalino-marginata; seta fusca.

Tab. nostræ figg. 18—22.

Lichenastrum alpinum atrorubens teres, calycibus squamosis. Dillenius *Historia Muscorum* p. 306. *Tab. 73 f. 33?*

Jungermannia alpina. Linn. *Spec. Plant.* Ed. 1 p. 1135. Ed. 2 p. 1601. Murray *Syst. Veget.* p. 303. Lightfoot *Flora Scot.* p. 737. Laicharding *Veget. europ.* Vol. 2 p. 637. Hudson *Flora Anglica* Ed. 2 p. 317.

Andreæ alpina. Hedw. *Spec. Musc.* p. 49 secund. *synon. Engl. Bot.* 1278 excl. *synon. Ehrhartii.* Hooker in *Transact. of the Linn. Society* Vol. 10 p. 333. *Tab. 31 fig. 1, excl. syn. plur.* Smith *Compend. Fl. Brit.* Ed. 3 p. 163. Bridel *Bryol. Univ.* Vol. 2 p. 728 partim. Hook. et Tayl. *Musc. Brit.* Ed. 2 p. 2 t. 3. Sprengel *Syst. Veg.* Vol. 4 p. 216. Hook. *Brit. Flora Vol. 2* p. 5 excl. *syn. plur.* Hook. *Flora Antarctica* Vol. 2 p. 395.

Habitat in alpinis Britanniae*).

3. *A. obovata* Thed. Dioica; surculi erecti, compacte caespitosi, fastigiato-ramosi, rigidi; folia enervia, conferta, ovali-obovata, subpanduræformia, concava, semiamplexicaulia, sensim acuminata apice obtusiusculo, lævia, e basi adpressa divaricata, siccitate arcte adpressa; perichætialia majora, oblonga, erecta, acutiuscula, apicem versus hyalino-marginata; seta fusca.

Tab. nostræ figg. 27—36.

Habitat in alpinis Herjedalæ boreali-occidentalis; æstate fructifera.

Surculi bi-tri-pollicares, crassi, atrofusci in pulvinis magnis arcte connexi. Ceterum *A. petrophilæ* formæ alpestri habitu sub similis, attamen omnibus partibus robustior.

4. *A. petrophila* Ehrhart (*Beiträge zur Naturkunde* Vol. 1 p. 192). Dioica; surculi erecti, caespitosi, ramosi; folia enervia, conferta, ovata vel ovato-lanceolata, concava, semiamplexicaulia, sensim acuminata, cellulis pro-

*) Opusculo jamjam typothetarum manibus tradito, et pæne sub prælo sudante, accepimus inopinanter ex herbario Cel. Hartmanni exemplaria quædam hujusce speciei, in Oesteræ, præfecturæ Bergensis Norvegiæ lecta, et ita læti vidimus etiam istam sibi locum inter plantas scandinavas vindicare, quod lectori heic raptim narrare voluimus.

minentibus dorso papillosa, e basi adpressâ divaricata vel in forma degenerante foliis falcatis secunda; perichætalia majora, oblonga, convoluta, erecta, acutiuscula, apice sæpiissime concolora; seta plerumque pallida.

Tab. nostræ figg. 37—34.

α *vulgaris*. Laxe pulvinata, virens; surculi vix pollicares; folia ovato-lanceolata, dorso papillosa, undique divaricata; perichætalia apice concolora. Figg. 37—44.

Jungermannia alpina. Weber Spicileg. Floræ Goetting. p. 422 excl. synon. Retzius Floræ Scand. Prodr. Ed. 1 p. 221 excl. syn. Liljeblad Sv. Fl. Ed. 1 p. 323. Schrader Spicil. Fl. Germ. p. 76. Liljebl. Sv. Fl. Ed. 2 p. 413. Roth Flora Germ. 1 p. 423.

Andreaea petrophila. Ehrh. Beitr. 1 p. 492 excl. synon. Hoffm. Deutschl. Fl. p. 80. Sturm Deutschl. Fl. 2 fasc. 3 f. h. C. D.

A. petrophila α *alpina*. Wallroth Fl. Crypt. p. 92 excl. syn. plur.

A. rupestris. Hedw. Spec. Musc. p. 47. Tab. 7 fig. 2 excl. syn. Hooker Flora Antarctica Vol. 2 p. 396.

A. alpina. Turner Muscol. Hib. Spicil. p. 13. Weber et Mohr Bot. Taschenb. p. 323 t. 11 f. 3, 4. Schwægr. Suppl. prim. Sect. 1 p. 42. Wahlenb. Fl. Lapp. p. 306 excl. syn. Linn. Dill. et Engl. Bot. Wahlenb. Fl. Carp. p. 334 excl. syn. Linn. et Engl. Bot. Swartz Summa Veget. Scand. p. 38. Liljebl. Sv. Fl. Ed. 3 p. 332. Wahlenb. Fl. Upsal. p. 332. Aspegren Blök. Flora p. 74. Fries Stirp. Agri Fensjøn. p. 29. Bridel Bryol. Univ. 2 p. 728 partim. Swartz Adpot. Bot. p. 120 excl. synon. Linn. et Dill. Hartman Skand. Fl. Ed. 2 p. 334. Wahlenb. Fl. Sv. Ed. 2 p. 302. Hühener Hepaticol. Germ. p. 301 excl. syn. plur. Hartm. Sk. Fl. Ed. 3 p. 315. Garovaglio Bryol. Austr. excurs. p. 40. Ångström Dispos. Musc. p. 23. Hartm. Sk. Fl. Ed. 4 p. 334. Fries Summa Veget. Scand. p. 27.

A. alpina α *aqualis*. Hartm. Skand. Fl. Ed. 1 p. 320.

Habitat in rupibus saxisque subalpinis et sylvaticis Scandinaviæ borealis et mediæ frequenter, austrum versus rarior. In Britannia et Germania ut videtur alpium incola.

β *alpestris*. Dense pulvinata, fusco-atra; surculi pollicares et ultra; folia ovata, sublevia, undique divaricata; perichætalia apice hyalino-marginata. Figg. 45—47.

Habitat in alpiibus et montibus altioribus Scandinaviæ borealis. Quasi media inter *A. obovatam* et *petrophilam* vulgarem,

γ *homomalla*. Laxe pulvinata, virens; surculi vix pollicares; folia ovato- vel oblongo-lanceolata, falcato-secunda, dorso papillosa; perichætalia apice concolora. Figg. 48—54.

A. rupestris. Smith Fl. Britann. p. 1178 excl. syn. Engl. Bot. 22 1277 excl. syn. plur. Web. et Mohr Bot. Taschenb. p. 324 t. 11 f. 5, 6. Hook. in Transact. of the Linn. Soc. Vol. 10 p. 591. Tab. 31 f. 2 excl. syn. plur. Schwægr. Suppl. prim. 1 p. 42. Smith

Compend. Fl. Brit. Ed. 3 p. 163. Bridel Bryol. Univ. 2 p. 726. Hook. et Tayl. Musc. Brit. Ed. 2 p. 2 t. 8. Spreng. Syst. Veg. Vol. 4 p. 216. Swartz Adnot. Bot. p. 181 excl. syn. Linn. et Dill. Hübener Hepat. Germ. p. 303 excl. syn. plur. Fries Fl. Scan. p. 248. Hartm. Sk. Fl. Ed. 3 p. 315. Garovaglio Bryol. Austr. exc. p. 10. Ångstr. Disp. Musc. p. 23. Hartm. Sk. Fl. Ed. 4 p. 434. Hook. Brit. Flora V. 2 p. 8. Fries Summa Veg. Scand. p. 97. C. Müller Synops. Musc. frond. p. 6 excl. synon. Linn. et Dill.

A. petrophila β *rupestris*. Wallr. Fl. Crypt. Germ. p. 92.

A. alpina β *subsecunda*. Wahlenb. Fl. Lapp. p. 306. Swartz Summa Veget. Scand. p. 38. Liljebl. Sv. Fl. Ed. 3 p. 869. Hartm. Skand. Fl. Ed. 1 p. 380. Fries Stirp. Agri Femsjon. p. 29. Hartm. Sk. Fl. Ed. 2 p. 354. Wahlenb. Fl. Svec. Ed. 2 p. 809.

Habitat locis similibus ac forma *vulgaris*, in Scandinavia rarior, in Germania et Britannia frequentior.

Quamquam synonymia *A. Rothii* huc non pertinet, tamen additam volui, utpote quæ species diversis temporibus diversa nomina habuerit.

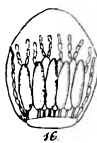
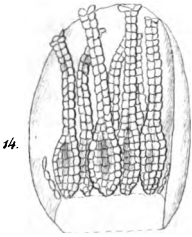
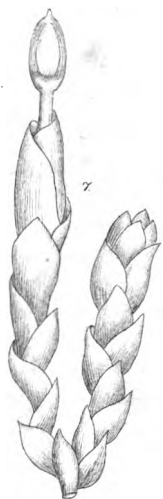
Lichenastrum alpinum nigricans, foliis capillaceis reflexis. Dill. Hist. Musc. p. 307 t. 73 f. 40.

Jungermannia surculosa erectiuscula, foliis undique imbricatis acuminatis hinc reflexis. Linn. Fl. Sv. Ed. 1 p. 336.

J. rupestris. Linn. Sp. Plant. Ed. 1 p. 1133. Fl. Suec. Ed. 2 p. 402. Sp. Plant. Ed. 2 p. 1601. Murray Syst. Veg. p. 303. Lightfoot Flora Scot. p. 787. Weber Spicileg. Fl. Goett. p. 154. Retz. Prodr. Ed. 1. p. 221. Laichard. Veg. Eur. 2 p. 637. Liljebl. Sv. Fl. Ed. 1 p. 323. Schrad. Spicil. Fl. Germ. p. 75. Liljebl. Sv. Fl. Ed. 2 p. 413. Huds. Fl. Angl. Ed. 2 p. 816. Roth Fl. Germ. 1 p. 423.

A. rupestris. Turn. Muscol. Hib. Spic. p. 14. Wahlenb. Fl. Lapp. p. 306 excl. syn. Engl. Bot. Swartz Summa Veg. Sc. p. 38. Liljebl. Sv. Fl. Ed. 3 p. 869. Wahlberg Fl. Gothob. p. 112. Fries Stirp. Agri Femsjon p. 29. Wahlenb. Fl. Svec. Ed. 2 p. 810.

A. Rothii. Web. et Mohr Bot. Taschenb. p. 386 t. 11 f. 7, 8, 9. Engl. Bot. \mathfrak{M} 2162 excl. syn. Smithii. Hook. in Transact. of Linn. Soc. Vol. 10 p. 393 t. 31 f. 3. Schwægr. Suppl. prim. Sect. 1 p. 43. Suppl. secund. Sect. 1 p. 19. Tab. 106. Smith Compend. Fl. Brit. Ed. 3 p. 163. Hartm. Sk. Fl. Ed. 1 p. 380. Brid. Bryol. univ. 2 p. 730. Hook. et Tayl. Musc. Brit. Ed. 2 p. 2 tab. 8. Sprengel Syst. Veg. Vol. 4 p. 216. Swartz Adnot. Bot. p. 182. Hartm. Sk. Fl. Ed. 2 p. 353. Hübener Hepat. Germ. p. 304. Hartm. Sk. Fl. Ed. 3 p. 315. Garovaglio Bryol. Austr. exc. p. 10. Ångström Disp. Musc. p. 23. Hartm. Sk. Fl. Ed. 4 p. 434. Hook. Brit. Flora Vol. 2 p. 8. Fries Summa Veg. Sc. p. 97. C. Müller Synops. Musc. frond. p. 9.

Andreaea Hartmanni. Thed.

Andreaea alpina. Hedw.

II. Phytographiska Afdelningen.

Poa sudetica, *remota* och *hybrida*. På en af mina excursioner under sommaren 1847 i öfre delen af Medelpad påträffade jag, i en trång och fuktig skogsäng på Randklöfsberget i Borgsjö socken, en form af *Poa remota* Fr., hvilken jag straxt ansåg vara den rätta *Poa hybrida* Hæncke; en mening, den jag dock vid närmare påseende och jemförelse med original-exemplar nödgats frångå. Äfven vid Mosta-marken nära Trondhjem såg jag den samma 1836.

Denna form, som är analog med den af Reichenbach i Deutschlands Flora under *N* 422 såsom *Poa sudetica* β *rubens* afbildade, skiljer sig vid första påseendet och redan på långt håll genom rigidare, vid basen mera upprätt strå samt vippans grenar åt alla håll utspärrade, då deremot den af Prof. Fries i Nov. Fl. Su. p. 11 beskrifna och i Norrland samt isynnerhet i Medelpad temligen allmänna *Poa remota* har ett mycket gracilare, vid basen mera nedliggande strå och vippans grenar i alla utvecklingsgrader ensidiga och hängande. — Figuren hos Reichenbach p. 40 och *N* 423 »*Poa sudetica* γ *remota* Fr.» (*P. hybrida* Gaud. på planchen!) öfverensstämmer ej heller i anseende till bladformen med någon af de former, som jag sett af *Poa remota* från Norden, utan den har helt och hållet bladen af *Poa sudetica* Hæncke och måste således vara analog med vår *Poa remota*, men ej dermed identisk.

Då jag icke varit i tillfälle att se den *Poa*, som Prof. Fries i Mant. III. p. 4 omnämner såsom den rätta *Poa sudetica* Hæncke från Norge, kan jag icke afgöra, huruvida denna form hör till vår *P. remota* eller till Tyskarnes *Poa sudetica*. Skulle detta vara händelsen, så äga vi, i Norden trenne former af *Poa remota*, efter mitt förmenande hörande alla till samma art, ehuru sins emelln analoga med hvardera af de trenne former, hvilka Reichenbach afbildat. Dessa äro:

Poa remota α) *nutans*: analog med fig. 423 hos Reichenbach genom sina ensidiga, hängande vippgrenar.

β) *divaricata*; analog med fig. 422 hos Reichenbach genom sina åt alla sidor utspärrade vippgrenar.

?γ) *contracta, alpina*: analog med fig. 421 hos Reichenbach genom sin sammandragna och täta vippa.

Alla dessa former (åtminstone de tvenne första) skilja sig från *Poa sudetica* Hæncke och alla hos Reichenbach afbildade genom de mycket längre och mera spetsade öfre bladen (de nedersta hafva temlig likhet med dem hos *P. sudetica*) samt genom blommornas större smalhet. — De karakterer, hvilka enligt min åsigt äro tillräckliga att specifikt åtskilja de ifrågavarande trenne arterna, äro följande:

1. *Poa sudetica* Hæncke: paleis ovato-oblongis, foliis omnibus lanceolato-linearibus, subito acuminatis et cucullato-contractis.
2. *Poa remota* Fr.: paleis angustius oblongis, foliis inferioribus linearibus subito acuminatis et cucullato-contractis, superioribus angustioribus sensim acuminatis et quam in priore duplo longioribus.
3. *Poa hybrida* Gaud.: paleis ovato-oblongis, foliis omnibus linearibus, sensim attenuatis, longissimis.

J. Å—m.

III. Litteratur-öfversigt.

1. *Herbarium normale plantarum rariorum et criticarum Sueciae. Fasc. XII. Curante E. Fries, Upsalæ 1846.*

I likhet med hvad som förut skett meddela vi nu katalogen öfver de växter, hvilka innehållas i denna för någon tid sedan utkomna fascikeln af denna utmärkta Exsiccata-samling, under hopp att i nästa nummer så uppräknade de skatter, som fasc. XIII innesluter.

1. *Chrysanthemum arcticum* L. Svjätaj-noss i ryska Lpmk.
2. *Matricaria maritima* L. forma minor silv. Ray. Kullaberg i Skåne.
3. *Achillea Millefol.* v. *setacea* K. Sölvitsborg i Blekinge.
4. *Senecio nemorensis* v. *octoglossus* Ledeb. Jekonga i ryska

Lpmkn. 5. *Arnica alpina* Murr. Roudnas i Lul. Lpmk. 6. *Gnaphalium uliginos. nudum* Hoffm. Kullaberg i Skåne. 7. *Hieracium paludosum* L. Skara. 8. *Hieracium elatum* Fr. S. V. Sc. Misthjerget i Eidsvold i Norge. 9. *Hierac. prenanthoides* Vill. v. *latifol.* Åreskutan i Jemt. 10. *Hierac. virosum* Pall. (*H. foliosum* W. K., var. *H. jacobæfolium* Fröhl.) Culta. 11. *Hierac. crocatum auratum* Fr. Upsala. 12. *H. boreale* v. *hispidum* Fr. (*H. hispidum* Forsk.!) Odlad. 13. *H. rigidum* Hm. v. alpestre. Kroklevnen nära Christiania. 14. *H. tridentatum* Fr. Nov. Mälarens lundtrakter och Christiania. 15. *H. lapponicum* Fr. af Irön från Karesuando i Torn. Lpmk. 16. *Hierac. Oreades* Fr. Upsala, Gottsundabergen. 17. *Hierac. saxifragum* Fr. Upsala vid Norrby. 18. *Hierac. bursæfolium* Fröhl. Christiania. 19. *Hierac. cæsium* Fr. Upsala och Stockholm. 20. *H. cæs. v. nemorosum* Fr. Upsala. 21. *H. cæs. plumbeum* Bl. Fr. Ormoen vid Christiania. 22. *H. cæsio-nigrescens* s. ab *H. cæsio* diversum ut *H. nigrescens* ab *H. murorum*, potissimum cum *H. inciso* Hoppe jungendum. 23. *H. murorum* v. *integrifolium* Bl. Christiania. 24. *H. humile* Jacq. Host. odlad. 25. *H. pumilum* V. Jemtland, Snasahögen. 26. *Leontodon autumnale* var. quæ *H. Taraxaci* L. Synishorn, Valdres i Norge. 27. *Valeriana capitata* Pall. Vostra Gubba, ryska Lpmkn. 28. *Polemonium (cæruleum v.) arcticum* W. Kildin, nära Kola, ryska Lpmkn. 29. *Cuscuta Epilinum* Weihe. Ethelhem, Gottland. 30. *Cuscuta halophyta* Fr. v.? *pallida*. Christiania, Næsodden. 31. *Cusc. epithymum* Murr. St. Petter i Eydersted, Slesvig. 32. *Mentha gentilis* v. *glabrata* Fr. Röstånga, Skåne. 33. *Galeopsis ochroleuca* Lam. Rendsborg, Slesvig. 34. *Ajuga pyramidalis* L. Upsala. 35. *Orobanche major* L. su. Bildstruggaard nära Roeskilde, Sjælland. 36. *Casteleja pallida* Kunth. (*Bartsia* L.) Raddeoj, ryska Lpmkn. 37. *Odontites litoralis* Fr. Jonsberg, ÖG. 38. *Pedicularis sylvatica* L. Femsjö, Småland. 39. *Pedicularis sudetica* W. Svjätöj-noss, ryska Lpmkn. 40. *Pedicularis verticillata* L. Gavrilova, ryska Lpmkn. 41. *Veronica saxatilis* Jacq. Åreskutan, Jemtland. 42. *Ver. alpina* L. Renfjället, Jemtland. 43. *Lomatogonium (Swertia) rotatum* L. Svjätöj-noss, ryska Lpmkn. 44. *Torilis nodosa* Gärtner. Vestra Slesvig. 45. *Libanotis montana* All. Upsala. 46. *Libanotis (Athamantha L.) condensata* Fr. Upsala bot. Trädgård. 47. *Ranunculus Pallasii* Schlecht. Triostrova, ryska Lpmkn. 48. *Batrachium peltatum* Fr. Stockholm. 49. *Barbarea præcox* v. *arcuata* Fr. Upsala. 50. *Arabis hirsuta* Scop. Upsala. 51. *Sagina nivalis* Fr. Dovre, Norge. 52. *Stellaria humifusa* v. *oblongifolia* Fenzl. Tana, Ostfinmarken. 53. *Rubus arcticus* v. *leuciticus* Fr. (fl. albo, fr. pallido) Wilhelmna, Umeå Lpmk. 54. *Fragaria vesca* L. v. *monophylla* Bjäsarps skog nära Skurugata i norra Små. 55. *Lathyrus latifolius* L. su. Klädesholm i norra Halland. 56. *Vicia angustifolia* Roth. Upsala. 57. *Hedysarum obscurum* L. Jokonga, ryska Lpmkn. 58. *Lotus tenuifolius* Reich. Landskrona, Skåne. 59. *Corrigiola litoralis* L. Husum och Flensburg, Slesvig. 60. *Illecebrum verticillatum* L.

Wanderup nära Flensburg, Slesvig. 61. *Scleranthus annuus* bien-
 nis Fr. Upsala. 62. *Scleranthus perennis* L. Upsala. 63. *Ulmus*
montana C. Bauh. Sm. Fr. 64. *Populus nigra* L. su. Upsala. 65.
Salix, quæ *S. polyandra* Bray. Strengnäs. 66. *Salix austriaca*
 Host, exotica. 67. *Salix*, quæ *S. Linn. Lapp. n. 362*. Upsala. 68.
Sal. discolor Schrad. Upsala. 69. *Iris sibirica* L. Larf, WG. 70.
Iris spuria L. Saltholmen i Öresund. 71. *Gagea minima* (L.)
 Upsala. 72. *Juncus articulatus* (lampr.) v. *subatratus* Fr. Win-
 nerstad, ÖG. 73. *Luzula campestris* (L.) Upsala. 74. *Luzula*
albida Hoffm. Gielshacke, Sjælland. 75. *Potamogeton* (gramineus
 var.) *heterophyllus* Schreb. Upsala. 76. *Potamogeton pusillus* L.
 Stockholm. 77. *Ruppia maritima* Koch, Landskrona, Skåne. 78.
Sparganium minimum C. Bauh. et patr. omn. Fr. Upsala. 79.
Cyperus fuscus L. Bagsvær, Sjælland. 80. *Blysmus rufus* v. *bal-*
ticus Fr. Skanörs Ljung i Skåne och Lärbro på Gottland. 81. *Scirpus*
carinatus Sm. mellan Rendsburg och Süderstapel, s. Slesvig. 82.
Scirpus triquetus L. Süderstapel, s. Slesvig. 83. *Carex pilulifera*
 L. Upsala. 84. *Car. pallescens* (v. *undulata*) L. Tana, O. Finn.
 85. *C. aquatilis* v. *cuspidata* Læst. Kandalax, ryska Lpmkn. 86.
Car. halophila Nyl. Litsa, ryska Lpmkn. 87. *C. discolor* Nyl.
 Jokonga, ryska Lpmkn. 88. *C. rigida* v. *glacialis* Læst. Snäsa-
 högen, Jemtl. 89. *C. hyperborea* Dreyer. Svjätöj-noss, ryska Lpmkn.
 90. *C. gynocrates* Wormsk. Dr. Raddeoj, no. ryska Lpmkn. 91.
Glyceria (Poa) *fulva* Trin. var. *lapponica* Nyl. Triostrova, ryska
 Lpmkn. 92. *Festuca rubra* L. v. *paludosa*, Upsala. 93. *Brach-*
hypodium (Bromus) *pinnatum* L. Upsala. 94. *Brach. (Festu-*
ca) silvaticum Huds. Mälarens öar. 95. *Hordeum maritimum*
 With. Marsch-diger ved Husum, v. Slesvig. 96. *Sessleria cœrulea*
 Scop. Upsala. 97. *Woodsia hyperborea* (Lilj.) Christiania, Hovedoe.
 98. *Osmunda regalis* L. Småland. 99. *Chara vulgaris* L. var.
 Upsala. 100. *Chara mucronata* Braun, Stockholm.

**2. Thesaurus literature botanice omnium gentium
 inde a rerum botanicarum initiis ad nostra usque
 tempora, quindecim millia opera recensens. Cura-
 vit G. A. Pritzel. [Fasciculus I—IV.] Lip-
 siæ: F. A. Brockhaus. 1847—48. 4:o [pp. 320].**

Det är med en särdeles tillfredsställelse vi anmäla detta om den
 noggrannaste forskning och den outtröttligaste samlingsflit vittnande
 verk. — Ett arbete, hvilket tillförlitligt redogjorde för alla de tal-
 rika skrifterna inom vetenskapen, har redan länge varit ibland den
 botaniska litteraturens »pia vota». Omfattningen i ett dylikt företag
 har dock alltjemnt afskräckt från detsamma, tilldess Förf. beslöt så-
 väl en revision af de äldre hufvudskrifterna i detta ämne som ett
 sammanfattande af hvad särskilda länders forskare framställt i mono-
 graphier öfver botanikens speciellare literatur-historia. Uti Tysklands,

Frankrikes och Belgiens rika biblioteker har Förf. egt tillfälle att *sjelf* se och beskriva *de flesta* af de anförda skrifterna och vid de af honom osedda alltid citerat hvarifrån titlarne äro hemtade. Genom detta förfarande har Förf. verk erhållit ett *bibliographiskt* värde, hvilket alla föregående inom samma ämne nästan sakna. Detta är en destomär glädjande företeelse vid betraktandet af den noggranna och vetenskapliga bearbetning, som den *allmänna* bibliographien i sednare tider erhållit genom Brunet, Dibdin, Ebert, m. fl. Med den sistnämndes »Allgem. Bibliograph. Lexikon» har Förf. »Thesaurus» en träffande likhet både i anordning och uppställning. — Innan Ref. öfvergår till speciellare anmärkningar vilja vi, till ett noggrannare bedömande af Förf. möda, korteligen anförä och karakterisera hans föregångare. Den »älskeliga vetenskapens» bibliographier äro ej talrika. Polyhistorn Conrad Gesner, detta mångsidiga snille, bröt här, likasom flerstades, först vägen. Till den latinska upplagan (Argent. 1552) af Bocks (Tragi) Örtabok har han bifogat ett företal, som uppräknar »rei herbariæ scriptores, qui in hunc usque diem scripserunt». I följd af vetenskapens ringa bearbetning till denna tid, upptager nämnde katalog blott få skriftställare. Den utgör emedlertid ett vördnadsvärdt minnesmärke af den man, som med rätta benämndes »der deutsche Plinius» och »historiæ naturalis parens», som genom »Biblioth. universalis» (Tiguri, 1543) blef den egentliga bibliographiens grundläggare och om hvilken nutidens störste bibliognost, Ebert, utropar: »*O bibliographorum quidquid est, assurgite huic tam colendo nomini!*» — Italienaren Ovidius Montalbanus (pseudonym: Joh. Ant. Bumaldus) var den första, som under titeln: »Bibliotheca botanica» gaf en förteckning på alla för honom kända auctorer inom vetenskapen. Detta lilla arbete, hvilket i sin första upplaga (Bonon. 1657, 12:o min.) är ganska sällsynt, har fyra hufvudafdelningar, neml. *Græci, Latini, Arabes, Recentiores*, under hvilka författarne i chronologisk ordning anföras. Det är äfven för sin tid ganska ofullständigt och upptager titlarne oftast stympade och oriktigt. — Under sitt vistande i Amsterdam utgaf Linné, näst efter Systema Naturæ och Fundamenta botanica, sitt Bibliotheca bot. (Amstel. 8:o min.). »Författadt redan före hans 30:de år», bär det flera spår af omogenhet och utgör, oaktadt Hallers och Agardh's loford, den store mannens måhända svagaste arbete. Uppställningen i Classes, Ordines och Species är paradox; missstagen talrika. Det hela vittnar emedlertid om den systematiserande och ordnande ande, som genomgår alla Linnés skrifter. Snillrikt är företalet, hvarest han jemför botaniken under sin utbildning med växtens olika utvecklingsgrader*). — Näst efter honom följde J. F. Seguiet, hvilken utförligare och noggrannare behandlat ämnet (Bibl. botan., Hage Comitum, 1740, 4:o). Verket är indeladt i trenne parter, af hvilka den första upptager: Index Libr. Rei Herbariæ, den

*) De följande edit. (Halæ, 1747 et Amst. 1781, 8:o) äro något rättade och förökade, hufvudsakligen efter Seguiet, som i sitt företal (p. 8—11) strängt men rättvist bedömt den första uppl.

andra: Ind. librorum, qui de medicamentis &c. tractant, samt den tredje: Ind. librorum de re rustica et de hortorum cultura. Inom dessa partes uppräknas författarne alphabetiskt. Med särdeles flit äro en mängd af bibliotheks-kataloger begagnade och excerperade, samt titlarne i allmänhet ganska utförligt meddelade; dock har förf. själf sett endast det minsta antalet af de anförda skrifterna. Vid slutet bifogas ett aftryck af Montalbani Bibliotheca. År 1760 omtrycktes titelbladet till Seguiers verk, hvilket då änyo utgafs af annan förläggare (Lugd. Bat., C. Haak), på hvars begäran L. Th. Gronovius bifogade ett Auctuarium, upptagande tillägg och rättelser. — Derefter framträdde Alb. Haller, med sitt kolossala verk Bibl. botan. Tom. 1—2. (Tiguri, 1771—72, 4:o). Det utgör en afdelning af hans secular-arbete »Bibliotheca medica», och i följd deraf har Förf. afhandlat sitt ämne i den mest utsträckt omfattning. I de tio böcker hvart arbetet är fördelat, uppräknas uti paragrapher, mest efter nationaliteterna, *öfverfullständigt* alla arbeten, som äfven på aflägsnaste sätt beröra växtläran. Såsom ett bevis på denna öfverfullständighet må anföras, att utom en massa af oekonomiska och pharmacologiska skrifter, utan egentligt botaniskt syfte, upptagas öfver 50 anonyma *kobböcker!* Vid alla vigtigare arbeten bifogas en kort men concis resumé af deras innehåll. Titlarne äro deremot högst ofullständigt och ej sällan origtigt aftryckta. — I Bibliotheca scriptorum hist. naturalis (Lipsiæ, 1785—89, 8:o) upptog Geo. Rud. Böhmer den botaniska litteraturen i 3:dje delen. Hela detta verk är en ganska otillförlitlig compilation och måste med varsamhet begagnas. Samma omdöme gäller i ännu högre grad om de tvenne arbeten, som under detta århundrade äro de enda, hvilka behandlat den allmänna botaniska bibliognosien, neml. Bibliotheca botanica af Fr. von Miltitz, (Berlin, 1829, 8:o) och det sednaste Bibl. botanica af M. S. Krüger (Berlin, 1841, 8:o). Begge hvimla af origtigheter och misstag. — Dessa äro Pritzels egentliga föregångare. Dyrbara materialier erbjuda dessutom flera naturhistoriska bibliothekskataloger, särdeles Rivini och Banks', den förre författad af G. S. Hermann, den sednare af den noggranne Jon. Dryander. Med alla dessa hjälpkällor, jemte talrika monographiska försök öfver särskilda folkslags botaniska litteratur, har Förf. dock främst stött sig på autopsien och med olika tecken utmärkt om han *sett* böckerna i Tyska eller Franska boksamlingar. — Ordningen är alphabetisk, den, i vår tanke, enda rätt användbara i ett vidsträckt bibliographiskt verk. Deremot saknas alla hänvisningar, t. ex. från pseudonymer till det verkliga författarnamnet, o. s. v., genom hvilken brist onödiga upprepningar af samma artiklar ofta förekomma. Jemför t. ex. 6736, Meerfels, C. G. med 6276, Quarizius, K. G.; 6778, Menegoti, V. med 6048, Scarella, G. m. fl. Äfven vid andra, icke pseudonyma arbeten eger samma förhållande rum, t. ex. Beckman, J. W., 646 och 6150, Hedin, S. A., 4253 och 6144. På begge dessa ställen sökes förgäfvast den för Linnés lifverne ej ovigtiga Hedinska skriften: »Minne af von Linné fader och son, 1—2 Afd. Stlm, 1808, 8:o». Då vi kommit att exempelvis nämna tvenne Svenska författarnamn blifve detta en an-

ledning att särdeles loforda den rigtighet och fullständighet, hvarmed Sveriges bot. litteratur är af Förf. behandlad. Äfven de på *Svenska* författade böckernas titlar äro nästan aldeles korrekt afstryckta, en ovanligare företeckelse i utländska verk. Närmaste anledningen härtill är utan tvifvel, näst Förf. egen omhugsamhet, att finna i den förträffliga ledning han haft både af den genom *Svensken* Dryander redigerade, på Sv. böcker rika Banksiska katalogen samt förnämligast af Prof. Wikströms värderika mästerverk: *Conspectus Litt. bot. in Suecia* (Holmiæ, 1831, 8:o), som han alltjemt citerar och med skäl benämner: »*eximium opus*» (p. 161). Egentliga fel, sådana som anförandet, 76, af Lundeqvists *Flora* par. Bränkyrka, under Agardh's namn (jemf. 9655), citerandet af C. Alströmers (och Sparrmans, endast i V. A. Handl. införda) Beskrifn. på Sv. *SlokGranen* (172) såsom särskild utg. skrift, förekomma ytterst sällan. Af Sparrmans *Resa* känner Förf. endast första (»*unicum*») delen, och af *Euphraséus* blott den tyska öfversättningen. Upptagandet af Alströmers »*Tal om den finulliga färaveln* (Sthm 1770)» förekom oss i början besynnerligt, men sedan vi genomläst det, funno vi det innehålla åtskilliga, om man så vill, botaniska anmärkningar. Det torde ingalunda hafva varit bland Förf:s lättaste uppgifter, att utvälja hvad som i en »*Thesaurus*» botanicus borde upptagas och icke upptagas bland den oräkneliga mängden af oekonomiska och hortulaniska böcker, som förefinnas. Författaren synes oss i allmänhet hafva gått en klok medelväg, dock kvarstår ännu mycket i hans codex, som utan skada kunnat utelämnas. — De gamla Grekiska och Romerska författarne har Förf. temligen lösligt och, i afseende på utförligheten i editioners anförande, inconsequent behandlat. Bäst är artikeln *Theophrastus*. Vid *Dioscorides* hänvisas till alphabetets slut. Af *Hippocrates* och *Galenus* anføres blott en äldre upplaga för hvardera. För *Plinius* äro blott titlarna af de upplagor, hvilka Banks (!) egde upptagna, med tillägg af några nyare. Deremot utförligare *Pseudo-Apuleius* och *Pseudo-Macer*, särdeles den sistnämnde. — En öfversigt af Arabernas bot. skrifter af *Wüstenfeld* skall bifogas vid verkets slut. Det sista utkomna häftet går till: *Wessén, C. J.*

Emedan vi anse detta verk af ett högt värde och väl förtjent att egas af hvarje vetenskapens idkare, hafva vi egnat det en utförligare redogörelse. Ref. ämnar att främdeles meddela Författaren de talrika tillägg han antecknat, särdeles rörande den Svenska litteraturen, och han önskade, att i hvarje land någon vetenskapsidkare likaledes meddelade sina adnotata, för att dymedelst befordra det förtjenstfulla arbetets möjligaste förfullständigande; ty »*postquam in immensum excrevit Botanicæ studium, Libros omnes Botánicos pernoscere difficile est*» (Seguier, *Bibl. bot. præf. in init.*). H—m.

IV. Strödda underrättelser.

Sedan denna Tidskrifts utgifvande 1846 hafva följande märkligare botanister aflidit: Dutrochet, J., död i Paris 1847, Endosmo-

sens upptäckare, har i ett verk: »Mémoires pour servir à l'histoire anatomique et physiologique des végétaux et des animaux. Paris 1837» samlat de flesta och viktigaste af sina physiologiska småskrifter. — Edmonstone, en ung ytterst lofvande forskare, ihjälsköts af våda nära Acatames i S. Amerika. — Bruch, pharmaceut, den utmärkte Bryologen. — Delessert, Benj., politiker, nationalekonom, konstvän och ägare af det rikaste enskilda Herbarium. Utgaf ett ståtligt praktverk: *Icones selectæ plantarum, quas in systemate universalis . . . descripsit A. P. De Candolle &c.* V. voll. folio. — Mutel, A., dog 1847 $\frac{1}{4}$ i Vincennes; har författat: *Flore de Dauphiné*. Gren. Paris 1830; *Flore française*, Paris 1834—38, V voll.; *Mémoires sur les orchidées*, Paris 1838 et 1842; *Elémens de Botanique*, Grenoble 1847. — Brongniart, Alex., botanisten Ad. Brongniarts fader och förf. till några smärre uppsatser öfver fossila växter. — Zuccarini, J. G., Prof. i München, dog derstädes 1848 $\frac{18}{2}$. Var en ytterst flitig och skarp sinnig forskare, som i mångfaldiga smärre och större arbeten nedlagt resultaten af sin långa och inflytelsrika botaniska verksamhet. Han efterlemnade manuscript till en Greklands Flora. — Burkhardt, apothekare i Lausitz och författare till en *Prodromus floræ lusaticæ*. — Beilschmied, K. Traugott, afled 1848 $\frac{9}{2}$. Detta dödsfall är lika mycket en förlust för den svenska som för den tyska floran; ty det var B., som ej blott genom öfversättning af Prof. Wikströms så högt skattade Årsberättelser, — hvilka öfversättningar, från 1820—1842, B. till största delen gjorde på egen bekostnad, och derigenom i ej obetydlig grad förminskade sin egendom — utan äfven, genom upptagande i Hornschuchs Archiv Skandinavischer Beiträge af de öfriga förhandlingarne angående vår flora, dymedelt gjorde dem och oss bekanta för det öfriga Europa. — Schauer, dog 1848 $\frac{23}{10}$ på Eldena vid Greifswald. S. var en utmärkt Gartner och bekant genom flera dugliga arbeten. — Sturm, J., afled i Nürnberg 1848 $\frac{28}{11}$. Såsom tecknare af naturföremål har St. vunnit ett stort och rättvist rykte. — Forster, Edv., död af Cholera 1849 $\frac{2}{2}$, var en af Englands äldsta och mest äktade botanister. — Kops, J., död 1849 $\frac{1}{4}$ i Utrecht, var medarbetare i *Flora Batava*, hvaraf 5 delar redan utkommit. — Till denna förteckning öfver vetenskapens kännbaraste förluster skulle vi önska att ej nödgas tillägga den af Endlicher, en man, hvars inflytande på botanikens utveckling var och kunde blifva så stor, att få i nyare tider haft en sådan.

A—n.

Med detta nummer följer den första planchen, tillhörande Afh. om sl. *Andræa*; den andra har ej ännu på Lithografiska Inrättningen medhunnits. Den skall dock med det snaraste i ett följande nummer meddelas och på samma gång en förklaring öfver bådas figurer lemnas.

NYA

BOTANISKA NOTISER

UTGIFNE AF

N:o 6.

H. J. ANDERSSON.

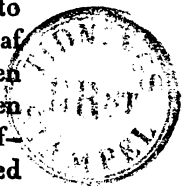
Juni 1849.

INNEHÅLL: I. ORIG. K. A. HOLMGREN: Excursioner kring Jönköping.
II. LITT. DECANDOLLES prodromus, XII vol. WIKSTRÖMS Årsberättelser
för 1843 och 1844, 1:sta del. LINDBERGS Syn. plant. in reg. Møleri
or.-bor. WAHLSTRÖMS Pl. vasc. in reg. Telge borealis syn. III. STRÖDDA
UND. TRATTINICK †. LINDBERG. *Salices*. ANHÄLLAN.

I. Original-Afhandling.

Några excursioner i Jönköpings närmaste omgifningar under Sommaren 1846, af K. A. Holmgren.

Det var en skön sommarafon. Jag befann mig ombord på en ångbåt, som med jemn fart framgled öfver Wetterns spegelklara yta mot det välbelägna Jönköping. Ju mer vår bullrande farkost närmade sig sitt mål, desto mera höjde sig de särskildta partierna från duken af den tafra, som låg upprullad framför oss; och hvilken tafra! I förgrunden, föga öfver vattenbrynet, ligger den vackra staden, utsträckt liksom en brygga, slagen öfver den långa men trånga dalsträckning, som med sina sjöar å ömse sidor inneslutes af höga och brauta sluttningar. I dessas afsattser höja sig täcka landtställen ur de frodigaste lundar och le så vänligt mot den anländande främlingen, då deras fönster glittra mellan träden i aftonsolens gyllene strålar; och längst bort står Taberg som en hörnsten vid slutet af dalen, dystert och hemlighetsfullt, der det reser sig med sin platta topp öfver skogar och berg i det blånande fjerran.

Om Botanisten med rofgirigt öga spejar öfver nejden, så ser dock icke taflan så särdeles lofvande ut. Han ser visserligen redan på afstånd de yppiga ängarne på sluttningarne, men han ser också att ängar upptaga största delen af nejden. Kastar han likväl sin ränsel öfver skuldran i den afsigten att lära känna traktens natur, att göra bekantskap med dess Flora, sådan den är, så tröttnas han naturligtvis icke af att genomströfva en naturskön nejd, äfven om den icke skulle hafva så många sällsyntheter att erbjuda.

Mina få excursioner inskränkte sig till den ofvan-nämnda dalen med dess omgifvande höjder samt det när-belägna Husqvarna, men till och med detta inskränkta område var, tillfölje af otillräcklig tid, alltför stort för att af mina ströftåg kunna så tätt genomkorssas, som jag hade kunnat önska. Dessutom drogs jag af vissa omständigheter ifrån orten vid en period af sommaren, då Jönköpingstrakten isynnerhet förtjenar uppmärksamhet i vegetativt hänseende.

Någonting karakteristiskt för nejden är den snart sagdt otaliga mängd af dälдер, små och stora, som på tvären skära sluttningarne mot Wettern och den stora, förut omnämnda dalen. Dessa äro merändels djupast ned i fåran fuktade af större eller mindre räunilar, som antingen uppkomma ur något ofvanför höjderna befintligt vatten eller ock så småningom uppvälla i sjelfva sluttningarne. Vegetationen på sidorna af dessa dälдер står naturligtvis i sammanhang med den, som förekommer i deras närmaste omgifningar, men hvad som i sjelfva fåran alltid återkommer och som till stor del gifver Jönköpings-Floran dess karakter, är: *Impatiens*, *Stellaria nemorum*, *Scirpus sylvaticus*, *Lychnis sylvestris*, *Mercurialis*, *Hieracium paludosum*, *Valeriana sambucifolia*, *Cardamine amara* β *hirta* (Koch), bland *Alnus glutinosa* och *incana*.

Stiger man nu upp ur en sådan dæld, så befinner man sig än i en grönskande äng, der den vackra *Arnica montana* samt *Trollius* och *Platanthera chloranta*, jemte våra vanliga ängsväxter såsom *Melampyrum pratense* och *sylvaticum*, frodas i skygd af Ekars, stundom en ensam Linds eller Alms lummiga krona, — än i en steril beteshage, der *Carlina vulgaris*, *Gnaphalium dioicum*, *Jasione*

montana, *Myosotis stricta* och *Hieracium Pilosella*, m. fl. skaffat sig ett svagt rotfäste i gruset mellan Enbuskarne, — än på ett åkerfält eller i en skogsdunge. — Så omväxlar på mångfaldigt sätt sluttningarnes utseende; men som naturligt är, erbjuda de nedtill en långt gladare anblick än den, som framställer sig-närmare höjderna, der dessutom en och annan urklippa träder fram i dagsljuset. Vid foten af dessa, isynnerhet när de visa sig i sluttningarne vester om den stora hufvuddalen, hvarest de i allmänhet äro af en mindre torr natur, påträffas en liflig grönska: här växa t. ex. *Lychnis sylvestris*, *Hieracium paludosum*, *rigidum*, jemte flera former af *Hieracii murorum* närmaste, samt *Galium Aparinè* β *infestum*, — den sistnämnda så till myckenhet som dimensioner ovanlig. De vestra sluttningarne, som äro mera branta, äro eljest, isynnerhet på vissa ställen, vida mindre grönskande än de östra. Så upptagas t. ex. vid de så kallade Dunkeshallar stora sträckor af idel beteshagar, alldeles öfverklädda af låga Al- och Enbuskar, som här och der på ett öfverraskande sätt smyckas af stora och prydliga, hvita blommor, tillhörande *Rubus suberectus* hvars glänsande stjelkar och blad bana sig väg genom de täta buskarne.

I den gula sanden på Wetterns strand från östra ändan af staden ända till den en half mil derifrån utlöpande Husqvarna-strömmen växer *Elymus arenarius* i större och mindre grupper, hvilka sammanhålla sanden till ett slags fasta bankar, på hvilka *Carex arenaria*, *Silene inflata*, jemte några andra växter, såsom *Centaurea Scabiosa* och *Sinapis arvensis*, slagit sig ner. Med Wettern stå de små sjöarne Lillsjön och Råcksjön i förbindelse. Dessa båda åter skiljas sinsemellan endast af ett smalt bälte, som utgöres, liksom en del af deras öfriga stränder, af våta, flacka kärr, blott sparsamt beväxta med smärre Al- och Pil-buskar, omkring hvilkas rötter *Aspidium cristatum* och *spinulosum* m. fl. skjuta upp. På de större eller mindre mellanrummen mellan dessa buskar utgöres vegetationen på våtare ställen af *Glyceria fluitans*, *Scirpus palustris*, *Selinum palustre*, *Cicuta virosa* och dylika, på något torrare af åtskilliga *Carices*, såsom *paludosa-spadicea*, *chordorrhiza*, *limosa*, *paradoxa* och *teretiuscula*, m. fl. och ned emellan dessa ser man *Utricularia intermedia* (allmänna),

minor, vulgaris, neglecta (i Ryhofs trädgård) samt *Bremis* (söder från Ryhof), jemte de vanliga *Drosera*-arterna. Stundom äro dessa kärr tuffiga och mossartade, då de utom med *Drosera*-arterna äro beväxta med *Rubus Chamomorus*, *Oxycoccus palustris*, *Andromeda polifolia* och *Secheuchzeria*. Äfven *Malaxis paludosa* sticker upp ur tuffvorna. Ungefär af lika beskaffenhet äro Storåns omgifningar. Denna å framskrider makligt i några bugtningar på djupet af den stora hufvuddalen, tilldess den uttömmar sig i Lillsjöns södra ända. I ån, liksom också i småsjöarne, träffar man, utom några *Potamogetoner* såsom *natans*, *lucens*, *rufescens* och *perfoliatus*, *Nymphaea* och *Nuphar luteum*, *Arundo Phragmites*, *Scirpus lacustris* och *Typha angustifolia*; dessutom i Råcksjön och den s. k. kanalen (en utdikning af Råcksjön) *Potamogeton crispus* och *obtusifolius*, samt *Ceratophyllum demersum*. Vid eller på sjelfva bräddarne af dessa vatten förekomma: *Iris Pseudacorus*, *Mentha sativa*, *Stellaria glauca*, *Nasturtium palustre*, *Scutellaria galericulata* och *Acorus*, m. fl.

Men gerna öfvergår jag till det ungefär en half mil öster om Jönköping belägna Husqvarna. Detta är i mera än ett afseende ett smycke för hela trakten: botanisten beundrar den frodiga vegetationen, natursinnet de herrliga vattenfallen, som dåna och brusa emellan de på ömse sidor brådstupande klipporna. Dessa vattenfall hafva nemligen genombrutit den höga bergås, som stryker längs efter Wetterns östra sida ända till ett par mil norr om Grenna. Här vid Wetterns sydliga ända äro de mot sjön vettande bergväggarne isynnerhet beklädda af en sällsynt rikedom på våra ädlare löfsträdarter: Almar, Rönnar, Applar, Askar, Lindar, Ekar, Oxlar och Lönnar, hvilka trängas här om hvarandra. Emellan dessa bildas de tästaste snår af *Rhamnus*-arterna, *Rosa mollissima*, *canina* och *dumetorum*, de vanliga *Ribes*- och *Crataegus*-arterna, *Lonicera Xylosteum*, *Cotoneaster* och *Daphne*, men framför allt af *Berberis*, som här växer i oerhörd mängd. På de sparsamma mellanrum, som dessa lemna, ser man *Arabis hirsuta*, *Origanum* och *Clinopodium*, *Sedum Telephium* och *annuum*, *Agrimonia*, *Thymus Acinos*, *Melica nutans*, *Geranium lucidum* och *sanguineum*, *Jasione*, m. fl. — Nedanför denna bergås återkomma de herrliga, förr omnämnda,

sluttande Ekängarne med sin *Arnica*, *Hieracier* och *Melampyrer*. Men en yppigare vegetation än den, som framställer sig i Husqvarna-strömmens dal, är åtminstone sällsynt. Skummet från de branta fallen bestänker de omgifvande bergväggarne och deras vegetation med ett ständigt och oändligt fint duggregn, och när nu solen badar på emot de sålunda fuktade branterna, så uppdrifves vegetationen till en otrolig yppighet. Sådane växter som *Convallaria verticillata*, *Campanula latifolia*, *Valeriana sambucifolia*, *Scrophularia*, *Actæa*, *Angelica*, *Epilobium angustifolium* och *Hieracium paludosum*, samt de vanligaste *Aspidium*-arterna frodas här i största massa och i ovanliga dimensioner. Såsom vanligt på likartade ställen ser man kring de ur den svarta myllan framsipprande, kyliga, vattendragen och kring de murkna rötterna af till hälften nedfallna Almar, Lindar och Häggar, *Chrysosplenium* och *Majanthemum Convallaria*, strödda på en glänsande matta af *Mnium affine*, *lingulatum*, m. fl. Att det nu sagda icke eger sin tillämpning på öfra hälften af de väldiga bergmassor, som uppresa sig öfver forssen på dess norra sida, faller af sig sjelft, då dessa genom sin rigtning äro utsatta för middagssolens brännande strålar och dessutom äro för höga för att ända till topparne kunna hinnas af forssens rykande skum; tvertom förmå dessa endast framalstra en torftig tallskog, med *Carex digitata* och *montana* samt *Luzula pilosa*, jemte de högre och solbrända urklippornas trogna följeslagare, såsom: *Geranium sanguineum*, *Jasione montana*, *Crepis tectorum* och *Viola tricolor*. Här förekommer äfven *Hypericum montanum*, samt en raritet för Jönköpingsfloran, neml. *Platanthera bifolia*.

Husqvarna-strömmens nedre lopp, d. v. s. emellan fallen och dess utflöde i Wettern, går fram genom en jemn mark, hvarföre den utbreder sig och bildar ett stort, mer eller mindre vattensjukt kärr, midtigenom hvilket den egentliga strömfåran stryker fram. Närmare Rumlaborg, der kärret består af en tufvig gungvall, som karakteriseras af sin rikedom på *Oxycoccus palustris*, *Carex limosa*, *Drosera*, *Schænus albus* etc. förekomma dessutom flera mindre vanliga, men dock för sådana kärrmossar särdeles karakteristiska växter, såsom *Carex irrigua*, *livida* och *pauciflora*, *Schænus fuscus*, *Salix ambigua*,

samt *Malaxis paludosa*, hvilken icke här, såsom på andra ställen der jag sett den, växer på tufvorna utan emellan desamma nästan i sjelfva vattnet. På en fastare plats, hvilken här liksom nästan alltid på likartade ställen bildar ett slags ö uti det sankt kärret, beväxt med några små halfmurkna, af lafvar och Mossor beklädda, Tall- och Björk-telningar, samt *Ledum palustre*, växa *Pyrola media* och de enda exemplar af *Orchis latifolia*-gruppen, som jag sett i hela Jönköpingstrakten. I likhet med Storåns nedre lopp, samt Lillsjön och Råcksjön omgifves äfven Husqvarna-åns mynning af mycket sankt kärr med *Licuta virosa* och dylika emellan af Albuskar beväxta tufvor; här och der bland dessa buskar gunga ett par anmärkningsvärda former af *Calamagrostis lanceolata*-gruppen*) sina glänsande vippor på höga men, i jemförelse med höjden, spensliga strån.

Det är öfverflödigt att vidare tala om traktens utseende. Hvar och en känner t. ex. att det i en bergsbyggd förekommer smärre skogskärr med en *Sphagnum*-matta inidi, som ej når stränderna, hvilka återigen närmast vattnet äro beväxta med *Carex stellulata* och *vulgaris*, samt *Juncus conglomeratus* och *effusus*, o. s. v. Öfverflödigt är det väl också att tala om de steniga och magra beteshagarne, öfverklädda med Lingonris emellan den mer eller mindrö täta Björkskogen. Jag tror mig således efter att hafva lemnat en kanske föga upplysande

*) Så förekommer på sistnämnda ställe en stor, något gröfre, form med yfvig, starkt färgad, lutande vippa, stora småax, grof och stråft borst, som utgår ur toppinskriningen och är ungefär 3 gånger så långt som densamma. Vid Storåns nedre lopp deremot förekommer en annan med mindre, ljusare, mera upprätt vippa, stråft borst, som utgår från skalets rygg och öfverskjuter detsamma med ungefär toppinskriningens dubbla längd. Hvad borstet beträffar, är således mellan dessa båda former blott den skillnaden, att det hos den förra såsom ryggnerf följer skalet ända till toppinskriningen, då det deremot hos den sednare formen släpper detsamma ungefär vid dess midt. Hr D:r Hartman anser den förra vara *C. Phragmatoides*, den sednare *C. Haleriana*. — Utom dessa båda finnas i trakten flera former af *Calamagrostis stricta*, bland hvilka en mycket stor med breda, platta blad, mörkblå, i toppen något krökt vippa, förtjenar att nämnas. Denna växer vid Sanna by på fuktig ängsmark utmed Wettern.

profbit af de särskildta mera karakteriserande vegetationsförhållandena för trakten, kunna öfvergifva detta gebit.

Vore nu fråga om att anställa en jemförelse emellan en trakt vid Wетterns norra ända med den nu omtalda vid dess södra, så skulle jag i afseende på naturskönheten, huru högt Jönköpingstrakten än förtjenar att prisas, likväl vilja föredraga en utaf Wетterns norra omgifningar, nemligen Medevi- och Motala-trakten, och såsom skäl anföra den behagliga, omväxlande physiognomi, som talrika uddar och en mängd små holmar, öfversålade öfver Wетterns norra del, gifva hela trakten, då deremot dess tomma, flacka, södra halfva utan några vikar eller holmar i detta afseende har något ängsligt och ödsligt i sitt utseende, hvilket dock närmast Jönköping till en del döljes af herrliga omgifningar. Norra delen af Wетtern täflar med de närliggande nejderna i naturskönhet, — om vatten och land i detta afseende kunna jemföras; — icke så den södra: här har landet ett afgjordt företräde. — För att nu tala om vegetationsförhållandena så skulle man, om man blott öfvergifver den mathematiska noggranheten, kunna likna hela sträckan utmed Wетterns östra sida från Medevi till Jönköping vid 2:ne cirkelradier med Omberg till medelpunkt. Hvad då först sjelfva centrum beträffar, så är den visserligen till och med något excentrisk, men har dock det gemensamt med alla andra medelpunkter att, jemförd med de öfriga punkterna, hafva en mängd egenheter, hvaribland den egenskapen, att alla andra punkter på radierna symmetriskt ordna sig kring densamma, ty med sin egna vegetation har Omberg först och främst både uppåt och nedåt landet en del af Östgöta-slätten till granne; derefter vidtager en i afseende på vegetationen något mager, bergaktig, bygd, till dess ytterst, i sjelfva periferien vegetationen liksom koncentreras, hvarigenom betraktaren stöter på ett nytt hufvudmoment, som genom sina afvikande egenskaper ånyo hejdar honom i hans analytiska undersökningar. Men icke nog med att vegetationen är liksom mera koncentrerad i dessa punkter, utan en viss motsvarighet tyckes till och med ega rum mellan dessa punkters inre vegetationsförhållanden. Man öfvertygas lätt här-om, då man vid anställda undersökningar finner att flera

karaktiserande växter förekomma på båda dessa ställen ungefärligen lika sammanparade. Som exempel härpå kunna anföras de förut nämnda mossartade kärren med *Carex limosa*, *Drosera*, *Malaxis paludosa*, *Schænus albus*, m. fl. Vidare Ekängarne och de på *Impatiens*, *Stellaria nemorum*, *Scirpus sylvaticus*, så rika dällderna, hvilka visserligen äro sällsyntare i Medevi-trakten, men dock finnas. Öfverhufvud är Medevi-trakten rikare på arter, hvar emot vegetationen är vida yppigare i Jönköpings-trakten. Dock finnas flera växter på sednare stället, som icke blifvit fanna på det förra. Hit höra: *Imperatoria Ostruthium* (vid Sanna), *Convallaria verticillata* (Husqvarna och Ekängen), *Utricularia neglecta* och *Bremii*, *Mercurialis* (allmän i trakten), *Veronica spicata*, *Elymus europæus*, *Potamogeton obtusifolius* och *crispus*, *Allium ursinum* (i fåran efter en uttorkad ström norr om Husqvarna), *Aquilegia vulgaris* (Husqvarna), *Mentha sativa*, *Dentaria bulbifera*, *Erysimum Alliaria* (båda dessa vid Husqvarna), *Erysimum hieracifolium* (fl. st. såsom Rosenlund, Jordbron, Slottsvallarne), jemte några andra.

Bland mindre allmänna växter kan jag, utom de redan nämnda uppräknade följande ur Jönköpingsfloran: *Avena strigosa* och *intermedia* (Ryhof, Torpa), *Salix viridis* (närmare staden), *Glyceria plicata* (Rumlaåborg, Ryhof, Ekhagen), *Holcus lanatus* (allmän), *Viola epipsila* (Ryhof), *Pedicularis sylvatica* (Fiskarhemmet), *Cardamine impatiens* (Husqvarna), *Anemone ranunculoides*, *Filago minima* (Fiskarhemmet), *Lamium intermedium* (Borgmästarns torp), *Carex speirrotachya*, *remota* och *sylvatica* (vid Husqvarna), *Stratiotes* (Ryhof), *Humulus*, *Orobanchis niger* (Husqvarna), *Carex paradoxa*, *Acorus Calamus* (Ryhof), m. fl.

Såntligen förtjenar att anmärkas i hvilken fullkomlig öfverensstämmelse Jönköpingsfloran står till traktens lokala förhållanden i förening med dess geografiska läge. Oaktadt hela det ifrågavarande området utgör så att säga en fortsättning och slutet af Wetterns med dess stolta förmurar, och resliga berg och höjder således i hästskorform innesluta en dal, som endast är öppen mot den kyliga nordanvinden, så har dock icke denna missgynnande omständighet alldeles hindrat en och annan mindre ömtålig kolonist från de närgränsande sydliga trakterna

att här slå neder sina bopålar. Exempel härpå lemna *Imperatoria*, *Mentha sativa*, *Salix ambigua*, *Utricularia neglecta*, samt utom några andra äfven den ytterst allmänna *Platanthera chlorantha*, som nästan helt och hållet utträngt sin samart *bifolia*. Det bör härvid noga observeras, att inom ifrågavarande område icke finnes någon kalkformation — en omständighet, som genom sin egen- skap att höja jordtemperaturen, plägar medföra en syd- ligare vegetation. Å andra sidan trifvas *Carex livida*, *irrigua*, *Viola epipsila*, *Polygonum viviparum*, ganska väl. Äfven vegetationen i vestra delen af riket har här sina representanter, neml. *Convallaria verticillata* och *Stellaria nemorum*.

Mycket i denna natursköna trakt har troligen undgått min uppmärksamhet; med tre à fyra excursioner ut- rättar man icke mycket. Det skulle därför vara mig intressant att när tid och omständigheter så medgifva, få utvidga mina rekognosceringar, samt efter förmåga upp- spåra och granska de alster, som inom det förra lilla området undgått min väg eller uppmärksamhet.

II. Litteratur-öfversigt.

1. *Decandolle, Prodromus Systematis naturalis Regni vegetabilis. Pars XII. Parisii 1848, 707 p.*

Åter hafva vi nöjet anmäla en ny del af detta värde- fulla och raskt framskridande verk. Den upptages till det mesta af *Labiata*, framställde af familjens berömda monograf Bentham. Det öfriga innehåller smärre fa- miljer: *Selaginaceæ* (förf. Choisy), *Stilbaceæ* (förf. Alph. DC.), *Globulariaceæ* (förf. Alph. DC.), *Brunoniaceæ* (förf. Alph. DC.) och *Plumbaginaceæ* (förf. Boissier).

Labiata. Beträffande Skandinaviska arter och släkten, afvika författarens åsigter från de hos oss allmännast an- tagne i följande: *Mentha hirsuta* L. upptages som varietet af *M. aquatica*. *M. sativa* L. och *gentilis* L. föras medt såsom synonymer till *M. arvensis* L. *M. lapponica* Wbg upptages deremot som egen art. — *Thymus Chamædrys*

Fr. anføres under *Th. Serpyllum* såsom varietet. — Släktet *Clinopodium* indrages under *Calamintha* (*Cal. Clinopodium* Bth.). — *Stachys ambigua* Sm. är var. γ hybrid af *S. palustris*. — *Galeopsis versicolor* Curt. och *pubescens* Bess. anses såsom varr. af *G. Tetrahit*. — Släktet *Galeobdolon* bildar en section af *Lamium* (*L. Galeobdolon*). — *Ballota ruderalis* och *fetida* äro upptagne som varr. under *B. nigra* L. — *Ajuga alpina* L. anføres såsom synonym till *A. genevensis*.

Plumbaginæ. Med Prof. Fries upplöser Förf. *Statice Limonium* L. i tvenne arter. Härvid bibehålles namnet *Limonium* för den trindstänglade arten och *S. Behen* Drejer upptages derunder som varietet. *S. bahusiensis* Fr. uppställs i enlighet med Prof. Fries' uppfattning och bestämning deraf. — *Armeria purpurea* Koch upptages som var. under *A. elongata*. N.

2. Årsberättelser om botaniska arbeten och upptäckter för åren 1843 och 1844 till Kongl. Vetenskaps-Akademien afgifne den 31 Mars åren 1843 och 1844 (?) af Joh. Em. Wikström. Förra delen. Stockholm 1849, P. A. Norstedt & Söner, p. XXIV 427, 8:o.

Ett af de företag, hvilka bidragit till vårt fosterlands gagn och ära, är denna samling af den vetenskapliga forskningens resultater, som innefattas i de af Kongl. Vetenskaps Akademien i Stockholm utgifne årsberättelser. Dessa arbeten ej allenast verka gagnande på hela vetenskapens utveckling — såsom ställande bredvid hvarandra de olika åsigterna och de gjorda upptäckterna — de äro företrädesvis för oss af det största inflytande, af den oundgängligaste nytta. — Det gifves nemligen i vårt land blott ett ringa antal personer, nog förmögne att sjelfve kunna förskaffa sig alla de arbeten, hvilka redogöra för de vetenskapliga framstegen; våra offentliga biblioteker, så rika de än på några få ställen tyckas vara, hafva dock ett alltför obetydligt rörelsekapital att anskaffa alla de nyare eller viktigare verk, som årligen utgifvas; tidskrifter, äfven de, som egna sig till redovisning af den nyare gediagnare litteraturen, bära sig aldrig, af brist lika mycket på offentligt som enskildt understöd.

Hvart skulle då synnerligast de yngre vetenskapsidkarne vända sig, för att taga vara på och draga sig till nytta det gagnande af sednare tiders arbeten och erfarenhet? — Det var Berzelius, som genomdref, att den Svenska Vetenskaps Akademien skulle, genom af dess Intendenter utgifue årliga berättelser om Vetenskapernas framsteg, ersätta hvad yttre förhållanden ej kunde göra, i fråga om naturalhistoriens utbildning i vårt land.

Hvad Berzelius genom dessa arbeten verkat inom och utom fäderneslandet, derom skola Chemiens och Physikens häfder bära oförvanskeligt vittnesbörd. — Och af huru viktigt inflytande på vetenskapen om växterna de botaniska Årsberättelserna varit, derom höfves det icke oss att orda. »Wir freuen uns,» säger Oken, »dass es Menschen gibts, von denen man sagen kann, dass sie sich für die Wissenschaft und sogar für die Bequemlichkeit Anderer aufopfern.»

Ty i dessa Årsberättelser har den obemedlade nära nog ett rikt, fullständigt och i alla hänseenden värdefullt botaniskt bibliothek, den äfven med original-verken utrustade en concis och sann öfversigt, alla en ymnig källa för inhemtandet af den nyare forskningens vunna insigter.

Det är ur denna synpunkt vi tro oss böra betrakta dessa årsberättelser, snarare såsom ett Archiv, der under samvetsgrann vård vetenskapens förhandlingar bevaras, tillgängliga ej blott i dag, utan äfven i en sen framtid. Dermed torde ock till någon del förfalla den anmärkning, mången velat göra i afseende på dessa arbetens stundom fördröjda utgifvande, hvarigenom man ansett flertalet af de upptäckter de meddela redan hunnit af andra rön utmönstras och öfvergifvas.

Att ingå i referering af den nu ifrågavarande delens innehåll är af flera skäl öfverflödigt. Den sluter sig i allt väsendtligt på det närmaste till sina föregångare; den upptager, såsom de, större eller mindre utdrag af viktigare arbeten, med hufvudsakligt afseende på det, som kan intressera den Svenska Florans bearbetare; den redogör, såsom de, för de framsteg och upptäckter, som i större eller mindre vidd kommit vetenskapen och dess idkare till godo; den är, korteligen taladt, en botanisk krönika för åren 1843 och 1844.

I denna förra del redogöres endast för den Phyto-graphiska afdelningen, upptagande följande sectioner: I. *Artificiellt System*. II. *Naturligt växtsystem*. *Floror*. *Beskrifningar öfver botaniska trädgårdar*. *Trädgårds-kataloger* och *Skrifter i Trädgårdsskötseln*. *Botaniska läroböcker*. *Bot. Journaler* och *Periodiska arbeten*. Blotta innehållsförteckningen uppräknar 541 artiklar, utom alla dem, som flerstädes finnas tillagde i noter under texten!

Det vore kanske möjligt att redogöra för dessa så talrika ämnen efter en annan plan, än den Hr Prof. Wikström lagt till grund för sitt arbete. En och annan skulle kanske finna dessa historiska referater, dessa fullständiga titlar, dessa stundom vidlyftiga utdrag, denna minutiösa noggrannhet i alla uppgifter, detta afhållande från allt subjektivt tycke i åtskilliga hänseenden böra vika för ett annat framställningssätt. Hurusomhelst — det gifves tvifvelsutan ingen, hvilken, då han tagit sin tillflykt till dessa Årsberättelser för att deri söka några uppgifter, ledningar eller kunskap, ej funnit hvad han sökt och, liksom referenten, tyckt denna gediegena och gagnande samling bära på hvarje sida vittne derom, att dess författare arbetat ej blott för den nu lefvande generationen, utan ock, liksom det lärda samfund, till hvilket Han hörer, »för efterkommande».

A—n.

3. *Synopsis plantarum vascularium in regione Merleri orientali-boreali sponte nascentium*. Auctore C. J. Lindeberg. Upsaliæ 1848, P. Hanselli, p. 33, 8:o maj.

Af huru stor vikt för den fullständiga utredningen af ett lands vegetativa förhållanden det är, att de spridda punkterna noggrannt undersökas, med hvarandra jemföras och först sedermera allmänna, landets hela vegetation rörande, slutledningar och skildringar framställas, har, till vetenskapens fromma, blifvit ett af dess axiomer. Men till en sådan fördels vinnande fordras, att dessa undersökningar riktas, så vidt möjligt är, på mera omfattande, mera utmärkta lokaliteter, och största gagn erfar botaniken af den fullständiga kännedomen af en egendomlig region.

Men det är icke lätt att alltid bestämma, hvad en växtregion är; den inneslutes ej af en sockens, knappt af ett landskaps gränser; det är ej bergshöjder, som utgöra dess centralpunkter, ej floder som bilda dess råmärken. Det är kring en större vattensamling den breder sig och mångfalden af dess alster beror på modifikationerna inom de vid denna bassin liggande trakterna.

En bland de mest bestämda, mest intressanta växtregioner i vårt land är Mälarens. I hjertat af Sverige, genom vattendrag, nedflödande från de allestädes omgifvande landthöjderna, erhållande tributer af dessa skiljda provinser, har den att uppvisa en rikedom, en mångfald af växter, som få andra och som dock mera än i mången annan genom sin öfverensstämmelse utgör karakteristiken af den rent Svenska Floran. Ty i Skåne emottager den Tysklands representanter och i de nordligare trakterna lemnar den sina skatter åt den arktiska. Det måste således gifvas endast få trakter, så värda undersökning och skildring som denna.

Också hafva många gjort den till föremål för sina studier. Fischerström har lemnat en visserligen ej fullständig eller felfri »Beskrifning öfver Mälaren». Carlsson utgaf under Thunbergs tid en Flora Strengnäsensis, sedermera förökad genom uppsatser af Hr Hoffstedt, införda i Bot. Notiser. Hamp. von Post har, likaledes i denna tidskrift, skildrat det vestligaste hörnet af Mälarefloran, Schagerström i Conspectus Veget. Upl. meddelat resultaterna af sina excursioner på de till Uppland hörande delarne af Mälarens område, och sednast har Lindeberg, äfven i Bot. Not., gifvit nya växtuppräknin-gar för denna trakt. Foga vi nu till dessa bidrag Stockholms Flora af Prof. Wikström och denna nu ifrå-gavarande afhandling, så kunna vi glädja oss öfver en tem-ligen fullständig bearbetning af Mälaretrakternas intres-santa vegetation.

Vi hoppas att inom kort kunna framlägga en re-daktion af alla dessa behandlingar af ett och samma äm-nes särskildta delar, och dymedelst lemna en öfversigt af denna viktiga regions växtgeographiska förhållanden. För närvarande hafva vi endast velat i korthet anmäla Hr Lindebergs Gadualafhandling.

Inledningen (p. 1—13) innefattar den sedvanliga redogörelsen för Florans vidd, jordgrund, delar, temperatur, samt en skildring af de särskilda trakternas mera egendomliga blomsterskatter; der meddelas äfven en tabellarisk öfversigt af de förherrskande växtfamiljernas artantal, der författ. jemfört denna Floran med den kring Strengnäs, Stockholm, vestra Mälaretrakten och hela Skandinavien. Förhållandet mellan dessa familjer har förf. ytterligare åskådliggjort genom att framställa den del af hela växtnumerären, som belöper sig på hvarje familj; och sluteligen uppräknat de växter, hvilka inom detta område finna sin nordliga gräns. Härpå följer sjelfva växtförteckningen, i enlighet med Prof Fries' Summa Veg. Scand., med utsatte lokaler för de sällsyntare och flerfaldiga, om noggrann observation vittnande, iakttagelser. Denna Tidskrifts inskränkta utrymme tillåter oss ej lemna välförtjent plats åt de utdrag, vi önskade härifrån kunna meddela. Till och med i typografiskt hänseende är arbetet ett af de förtjenstfullaste vi äga. A—n.

4. *Plantarum vascularium in regione Telge borealis sponte crescentium Synopsis.* Auct. J. E. Wahlström. Upsaliæ, Wahlström & Co. 1847, p. 40, 8:o.

Att det i sednare tider vaknat en håg att undersöka den skandinaviska jordens växtalster och att de flesta botanikens unge idkare med förkärlek granska sin hembygds vegetation, är en i sanning glädjande företeelse. Genom dessa bidrag vinna vi småningom den fullständigare kännedomen, och en noggrann framställning af vår halfös växtgeographiska förhållanden blir först genom dessa förarbeten möjlig.

De unge forskarne äro dock icke många, men flere de lokaler, som i och genom sin viktiga belägenhet tarfva all möda, all undersökning. Om ock således intet arbete i denna vetenskap, huru litet det än må vara, är ogagneligt eller i en viss mening fäfängt, kunde man dock önska, att krafterna användes på de värdigaste föremål.

En undersökning af Norrtelge-trakten är alltid intressant. Belägen ($59^{\circ} 45' 57''$ lat., $36^{\circ} 11' 15''$ long.)

ytterst mot öster af Uppland, utgörande gränsen mellan Ålands haf och den egentliga Östersjön, gifva bergen och vattendragen denna trakt en helt annan physiognomi än den det öfriga af landskapet äger. — Men Hr N. E. Forssell hade i Bot. Not. 1844 p. 33—45 och Mag. Schagerström ej allenast i sin uppräknings af de i den nära intill staden liggande Roslagsbro socken förekommande växter, utan särdeles i sin Conspectus vegetationis Upplandicæ lemnat ganska fullständiga underrättelser om denna nejd, så att man genom dessa arbeten hade kännedom om de växt-alster, som här förekomma. Vi hade således hellre önskat att vårt lands ej rika botaniska litteratur fått emottaga någon annan förökning — t. ex. en framställning af vegetationen på de öar, som utgöra Stockholms skärgård, hvarest vi föreställa oss många rika efter-skördar ännu gro —, men äro dock glade, att få till de föregående samlingarne i nordisk växtgeographi lägga denna afhandling.

I den korta inledningen redogöres för florans omkrets (vid pass en mil kring staden), jordgrundens beskaffenhet (urberg, öfvergångsformation, lera och sand), geographie samt hafvets temperatur ($+15^{\circ} + 21^{\circ}$). Sjelfva växt-uppräkningsen är baserad på Prof. Fries' Summa Veget. Scand. och innefattar *Phanerogamer* och *Filices* i 729 arter; för de sällsyntaste äro lokalerna i noterna korteligen angifna. Stundom äro några anmärkningsvärda bifogade, såsom vid *Nuphar pumilum* att Förf. sommaren 1845 samlat en form, hvilken genom sina n. runda, djupt hjertlika blad med divergerande flikar förmodas vara *N. Spennerianum*; vid *Polygonum aviculare* uppmärksammas tvenne former: *domesticum*, herba viridi foliis latioribus; en annan *campestre*: herba fusca, foliis angustioribus (det gifves många mera notabla former, om man vill urskilja dem!), och slutligen *Convallaria multiflora* * *bracteata* Thom.: pedunculis omnibus in ramulos elongatis et ad basin florum foliis 1—4 minutis, en hos oss ej förut iakttagen monstrositet!

A—n.

III. Strödda underrättelser.

1. Till de i förra numret meddelade uppgifter på under de 2:ne sednare åren afledne celebrare botanister, få vi meddela ett tillägg. I Wien dog neml. '1/4 49 L. Trattinick, »hvars talrika botaniska skrifter, visserligen utgifne i bästa afsigt, ej kunde vinna det erkännande, som deras författare deraf väntade sig».

2. Hr Magister C. J. Lindeberg är förordnad att, i ledigheten efter Akad. Adj. Areschoug, hvilken redan anländt till Upsala, bestrida lärarebefattningen i Natural-historia vid Götheborgs Gymnasium.

3. I Numr. 3 och 4 af tidskriften *Flora* har Wimmer i Breslau lemnat en förteckning öfver de i Schlesien vidt växande Pil-arterna, samt i bihang dertill framställt dels de öfriga europeiska arterna, dels anmärkningar rörande synonymie o. s. v. Såväl med afseende på den egendomliga hybriditets-äsigt, hvilken Wimmer i så vidträckt mening hyllar vid frågan om detta släktes arter, som i sammanhang med de bestämningar af Central-Europas *Salices*, hvilka Reichenbach nyligen lemnat i sitt mästerverk *Iconographia* &c., skola vi i det följande meddela ett utförligare referat öfver båda de nyssnämnda arbetena.

Anhållan.

Allt sedan Wahlenberg i företalet till sin *Flora suecica* (1831), genom en »*Conspectus regni et vegetationis*», och Lindblom medelst sina »*In geographicam plantarum intra Sueciam distributionem Adnotata*» (1835) lemnade Grunddragen till Sveriges växt-geographi, hafva Skandinaviska växternas geographiska förhållanden icke blifvit på något allmännare sätt belysta. Under den tid, som förflutit sedan ofvannämnde arbetens publicerande, har dock fäderneslandet blifvit i mångfaldiga riktningar genomforskadt och rika och intressanta materialier hopbragta för en noggrannare kännedom af de särskilda trakternas vegetation. — Utgifvaren, som, dels genom egna utflygter och dels genom flere kamraters arbeten, från spridda lokaler erhållit icke obetydliga samlingar till en Nordisk växt-geografi, och tror det vara ett allmänt behof att framdeles ett sådant efter vetenskapens närvarande ståndpunkt lämpadt arbete framställes, ville derföre vördsamt hos botanikens älskare och idkare anhålla, att få emottaga växt-förteckningar öfver de trakter, hvilka blifvit eller ännu kunna blifva föremål för botanisk undersökning. Må ingen tveka att lemna sådane derför, att de ej ännu synas completa; på den äfven föga afslutade förteckningen öfver en viss trakt till och med blott vanligare växtalster har mången ytterst vigtig upplysning ofta vunnits. Efter Författrarnes yttrade vilja skola dessa listor antingen i denna tidskrift meddelas — ehuru vi anse dylika uppräkningsförtjena ett annat offentliggörande än i ett för läsbarare notiser ämnadt periodiskt arbete —, eller ock af Utgifvaren på det samvetsgrannaste till det uppsifna ändamålet framdeles begagnas.

NYA

BOTANISKA NOTISER

UTGIFNE AF

N:o 7—8.

H. J. ANDERSSON.

Juli, Aug.

1849.

INNEHÅLL: I. ORIG.: HOLMSTRÖM: Utkast till Svenska Florans Literatur-Historia. II. LITT.: 1. J. G. AGARDH: sl. *Anadema*. — *Dens.*: Om den sammanvuxne Calyx hos *Lonicera*. — SCHIMPER: Nya Skand. mossor. — STENHAMMAR: Gottlands Laf-vegetation. 2. PETIT & THORNAM: Naturvid. Tidskrift. 3. HOFMEISTER: Die Entsteh. des Embryo der Phaner. III. STRÖDDA UND.: 1. Utkommet arbete. 2. Växt-exsiccater. 3. Svamp-sporer i snö. 4. Nytt växtställe för *Thlaspi alpestre* L.

I. Original-Afhandling.

Utkast till Svenska Florans Literatur-Historia af Johannes Aug. Holmström.

Nec quicquam omnium est, quod
possit in primordio sui perfici.
Apuleius. Florid.

Ju mera en vetenskap utbildas och ju talrikare upptäckterna inom densamma blifva, desto önskvärdare synes en framställning af dess fortskridande, ett historiskt ordnande af särskilda tidens bidrag. Väl är det en sanning, att »vetenskapen sjelf bäst skrifver sin historia»; men samlandet af de spridda dragen till en spegelbild bör dock ingalunda sakna sitt intresse. — »Den älskeliga vetenskapen» är emedlertid en *levande* naturvetenskap och just derföre måste *dess* historia, jemförd med sitt ämne, alltid blifva hvad Curt. Sprengel (med användande af Pomp. Melas ord), i inledningen till sin Hist. Rei Herbariæ, träffande yttrar: »impeditum opus et facundiæ minime capax». Gäller detta om Botanikens literaturhistoria

i allmänhet, huru mycket mera då om den inskränkta del¹⁾ deraf, hvilken utgör föremålet för denna afhandling. Måtte den, om ock utan prydlighet, dock *troget* framställa detsamma och dess ändamål är vunnet! —

Vid en öfverblick af de talrika bidragen till kännedomen om Fäderneslandets Flora från äldsta tider till den närvarande, framstå för betraktaren sjelfmant trenne hufvudperioder. Den *första* sträcker sig från forskningens barndom till utgifvandet af Linnés *Systema Naturæ* 1735; den *andra* från detta år till Linnés död 1778; den *tredje* derifrån till nutiden. Vi följa denna indelning och skola inom hvarje period redogöra för de skrifter, som derunder blifvit utgifna, naturligtvis här *endast* fästade oss vid dem, hvilka serskildt röra vår Flora, öfvergående alla af vidsträcktare syftning.

Perioden före Linné.

Växtkunskapen var i begynnelsen blott en mediciners tjenarinna; primitierna till Sveriges likasom andra länders Flora måste således sökas i läkareböcker. Att ej omtala de få örter, hvilka nämnas dels i handskrifter från medeltiden, dels i tryckta arbeten från 1500-talet, var Arfwidh Månson Rydaholmens den första, som författade en handledning till de svenska växternas medicinska begagnande. Hans »Örtabook»²⁾, utgifven 1628 af

- 1) Förf., som en längre tid samlat materialier till en »Hist. Rei Herbar. in Svecia», har här lemnat ett utdrag ur sitt tillämnade större verk. Den förtjenstfulle C. G. Myrin förehade ett dylikt arbete, hvilket afbröts genom hans förtidiga död, och hvaraf endast början utkom såsom Disp. i Upsala, 1833. De få bladen innehålla några inledande betraktelser.
- 2) Een mykit nyttigt [!] ÖrtaBook, om the herliga Örter som uthi thetta höghberömda Konunga Riket wårt kära Fäderneslandh Swerige åhrligen wäxa: såsom och, [!] om några Vthländska Örter, huruledes som the emoot bådhe inwertes som vthwertes Krankheeter och Siukdommar brukas skola, etc. Aff Latiniska och Tyska Böcker in på wårt Swenska Tungomåål affsatt aff Arfwidh Månson Rydaholmensi och vthi Ordningh satt aff Petro Jonæ Angermannö, Wex. Ep. Calmar, Hooß Christoph. Günther, Anno 1628. 8:o. pp. 352; p. t. ded. præf. pp. 16. reg. pp. 22. (s. p.) Utom denna *första* upplaga hafva vi sett och jemfört följande 8, neml.: Linköping, 1637; — Linköping, 1642; — Stockholm, 1642; — Upsala, 1643; — Upsala, 1644; — Up-

Biskopen i Wexiö Petrus Jonæ, upptager i de 132 capitel, hvori den är indelad, en utförlig beskrifning af nästan lika många örters »dygder». Ibland förekomma nemligen tvenne växter i samma capitel. Det botaniska består blott i de latinska och svenska örtnamnen, samt någon gång ett angifvande af blommans färg och växtplatsen. Boken synes således, såsom af rent medicinskt innehåll, knappast kunna räknas bland botaniska skrifter 3), fastän den vanligen som sådan anföres. Utan någon ordning äro vilda och odlade officinela träd och örter blandade om hvarandra. Af de inhemska upptagas endast de särdeles allmänna.

Den första egentliga Svenska Flora utgafs, tio år der-
 efter, af d. v. Botanices Prof. i Upsala Joh. Franck eller Frankenius (f. 1590 † 1661). Han benämnde sin skrift: »Speculum Botanicum» 4). Den är en i tvenne »partes» fördelad växt-catalog, upptagande columnariskt både de latinska och svenska namnen. Första afdelningen handlar: »De Herbarum nomenclaturis»; den andra: »De Arborum, Fruticum & Suffruticum Nomenclaturis». Ordningen är alphabetisk, namnen till en stor del Tabernæmontanska; inga växtställena, beskrifningar eller observationer förekomma. I det korta förordet anför Förf., att växternas kännedom vinnes så väl genom herbarier som ock i synnerhet genom forskning i den lefvande na-

sala, 1647; — Linköping, 1650; — Stockholm, 1654. — De äro alla oförändrade, utom att i några finnes tillagd: »Een Nyy Träägårdz Book».

3) Detta gäller i ännu högre grad om den, sednare (anonymt) utgifna, såsom folkskrift mångfaldiga gånger omtryckte: »En liten, dock nyttig Örtebok». Den äldsta daterade upplaga vi känna är: Strengnäs, 1734. 8:o.

4) M. Johannis Franck, Anatomie & Botanices in Academia Upsaliensi Profes. publici, Speculum Botanicum. In quo juxta Alphabeti ordinem, Præcipuarum Herbarum, Arborum, Fruticum & Suffruticum Nomenclaturæ sive Appellationes, tam in Sueticâ quàm Latinâ linguâ, ad lustrandum proponuntur: In gratiam studiosorum Medicinæ, aliorumq; Philo-Botanicorum concinnatum, atq; Autoris operâ & impensis publici juris factum. Upsaliæ, Excudebat Aeschillus Matthiæ Acad. Typog. Anno 1638. 4:o pp. 45 (s. p.), pag. t. et præf. pp. 2. Denna upplaga är sällsynt, Linné hade ej sett densamma (jfr Flor. Lapp. p. (33), ed. Smith. p. XLI).

turen; här vill han blott lemna en uppsats på örtnamnen, både de latinska och svenska, hvilket seduare han anser att ingen gjort »tam copiose, tamque fideliter» som han. Odlade och officinela växter anföras talrikt. Samma ört återfinnes ofta på flera ställen under olika namn. Bland de inhemiska anmärka vi: *Aconitum Lycoctonum* (*Aconitum* p. 1), *Actæa spicata* (*Acon. racemos. ibid.*), *Ononis spinosa?* (*Anonis* p. 3) och *hircina* Jacqu. (*Anonis non spin. purp.* p. 4), *Asperula odorata* (eod. nom. p. 5), *Myosurus minimus* (*Cauda mur.* p. 10), *Cicuta virosa* (*Cicut. palustris* p. 11), *Convolvulus sepium* (*Conv. major* p. 12), *Daucus Carota* (*Daucus* p. 13), *Lathræa Squamaria* (*Dentaria* p. 14), *Eupatorium cannabinum* (*Eup. Avicennæ* p. 16), *Adoxa Moschatellina* (*Fumar. bulb. min.* p. 17), *Hierochloa borealis* Röm. (*Gramen odor.* p. 18), *Lithospermum officinale* (*Lithosp.* p. 23), *Ophioglossum vulgatum* (*Lingua serpent. ibid.*), *Impatiens Noli me tangere* (*Noli me tang.* p. 27), *Achillæa Ptarmica* (*Ptarmica* p. 31), *Trollius europæus* (*Ranunc. multiflor.* p. 32), *Asplenium Ruta Muraria* (*Rut. mur.* p. 33), *Trapa natans* (*Tribulus aquaticus* p. 37, jfr Rudb. Nor. Sam. p. 11), *Lycopodium complanatum* (*Chamæcyparissus* p. 41), *Hedera Helix* (*Hed. arbor.* p. 42), *Pyrus communis* (*Pyr. sylv.* p. 43), *Sorbus scandica* Fr. (*Sorb. tormin.* p. 45), *Viscum album* (*Viscum ibid.*), *Rubus Chamæmorus* (*Vaccinia Norvegiana ibid.*).

I företalet till den andra⁵⁾ upplagan, hvilken utkom 1659, tillkännagifver Förf., att han, sedan den förra editionen blifvit utsäld, genom Botanisternas enträgna böner förmått att utgifva en ny. Dels hade ifrån åtskilliga provinser växter blifvit honom tillsända, dels hade han sjelf funnit flera, med hvilka han riktat sin afhandling. Han har äfven till lättnad af bestämningen förökadt synonymerna. Slutligen lofvar han, att upptaga växternas »vires et facultates» i en särskild afhandling, hvilken likväl, i följd af Förf:s snart timade död, ej utkommit. Vid slutet af bo-

5) *Johannis Frankenii, Medicinæ & Botanices in Academia Upsaliensi Profes. publici Speculum Botanicum Renovatum ... denuo revisum, pluribus plantarum speciebus auctum, atque Authoris opera & impensis secunda vice publici juris factum. Upsaliæ, Excudebat Johannes Pauli Acad. Typog. Anno 1659. 4:o. pp. 38 (s. p.), p. t. et præf. pp. 2.*

ken klagar han öfver tilltagande »senium & visus imbecillitatem». Anordningen är alldeles densamma som i första upplagan. På några få ställen äro korta observationer bifogade. Bland de tillagde växterna torde följande förtjena att nämnas: *Cornus suecica* (Alsine baccifera Suecorum p. 3), *Gnaphalium arenarium* (Amaranth. lut. ibid.), *Arnica montana* (Caltha alpina p. 7), *Dentaria bulbifera* (Dent. baccif. septifol. p. 12), *Utricularia vulgaris* (Filipend. aquat. p. 14), med kort beskrifning och uppgift, att den »ante triennium» blifvit upptäckt af Ol. Rudbeck; *Rubus arcticus* (Fragar. septentrionalium ibid.), *Hermidium Monorchis* Br. (Orch. unic. bulb. p. 22), *Platanthera chlorantha* Cust. (Orch. bif. magn. ibid.): »crescit in promontoriis Holmensibus»; *Listera ovata* Br. (O. bifol. ibid.), *Chrysosplenium alternifolium* (Saxifraga aurea p. 27), *Stratiotes aloides* (Sedum aquatic. ibid.), *Scorzonera humilis* (Scorz. Svetica latif. ibid.), *Alnus incana* Willd. (Aln. alba p. 32): »crescit in Ostrogothia & Smolandia»; *Betula nana* (eod. nom. ibid.).

Frankenius var en ifrig Paracelsist, hvilket bland annat bevittnas af hans under vistandet i Rostock utgifna besynnerliga skrift, kallad »*Signatur*» (Rost. 1618, 4:o).

Mera begagnad än Frankenii Speculum blef den af d. v. Lectorn i Strengnäs Joh. Palmberg († 1694) författade »*Serta Florea Svecana*». Den första upplagan 6)

- 6) I. N. J. Serta Florea Svecana eller Den Swänske Örtekrantz, Gudhi den Aldrahögste til ähra; dem Naturälskarom til lust och behagh. Den studerande Vngdomen i Strängnäs til en liden påminnelse och underwijsning. Hwar effter föllier, itt liden Exerцитium Botanicum, eller huru man skal bruka samma Örtor, och på hwad tijdh the skola inhämtas, at dhe sin bästa krafft och nytta hafwa vthi Läkiarekonsten, och kunna aff dem brukas som på Landet boo, och icke alltijdh binna til Apoteken; efter Siukdomarnas åtskilligheet stälte, ifrån Hufwudet till Fötterna på Meniskian. Aff åthskillige Böcker sammanflätat igenom Johan: Palmbergium, Med. & Phys. Lect. i Strängnäs. Tryckt Åhr 1683. den 2. Junij af Zacharia Asp Capitels Booktryckiare ibid. 8:o pp. 121 (ic. xylogr.), p. t. & indd. pp. 13 (s. p.). — Vi lemna derhän huruvida denna sällsynta bok åsyftas i Bisk. Emporagrii, vid uppl. af 1684 bifogade, recommendationsbref, hvar est det heter, att Palmberg »låtit Tryckia itt Proff» af sitt arbete. Detta bref är neml. dateradt den 28 Junij 1672. Måhända är titelbladet *sednare* tilltryckt; vi hafva åtminstone, oaktadt all

är af en stor sällsynthet och hittills fullkomligt okänd för *alla* bibliographer. Här finnes ingen text, endast xylographiska figurer, en på hvacje sida och deröfver de latinska och svenska örtnamnen i alphabetisk ordning. Boken är delad i: »*Λενθογραφία*», med 20 figurer och »*Botanologia*», med 103 figurer, samteligen klena. Ibland de märkeligare äro: *Rubus Chamæmorus* (Chamæm. p. 10); denna figur är samtida med eller måhända äldre än Til-Landz's, hvilken af Sprengel (Hist. Rei Herb. T. 2, p. 191) anses såsom den första afbildningen af detta species; *Cichorium Intybus* (Cichor. p. 45), *Erythræa litoralis* Fr. (Cent. minus p. 49), *Paris quadrifolia* (Herba Paris p. 69), *Sempervivum tectorum* (Sedum maj. p. 107). Vid slutet följa ett latinskt och ett svenskt register.

I den andra, till Drottning Ulrika Eleonora d. äld. dedicerade upplagan af år 1684 7) förekomma alla den föregående trädsknitt jemte flere nya, ännu rårare, samt bland de sämsta inom den äldre botaniska literaturen. Hufvudindelningen i »*Λενθογραφία*» och »*Botanologia*» är bibehållen. Den förra har 23, den sednare 109 capitel. I hvarje meddelas först växtens latinska, svenska och tyska namn jemte några synonymer, mest efter C. Bauhinus och Becher, samt en serdeles knapphändig beskrifning. Desto utförligare är Förf. i anförandet af örternas mångbeprisade »dygder» och »nyttigheeter». Så har t. ex. Enen 26 och Malörten 21 sådana. Såsom curiosa förtjena framställningen af Björkens åttonde egenskap (p. 11) och »beskrifningen» på Alen (p. 7) samt flera andra ställen att genomläsas. Oaktadt all sin bristfällighet både i figurer och descriptioner utgjorde likväl denna upplaga, en ganska lång tid, den nästan enda ledningen särdeles för yngre forskare i Svenska Floran. Linné sjelf nämner 8) den ibland de hjälpredor, han begagnade under sin

använd möda, ej kunnat anträffa något äldre aftryck. Det i titeln omnämnde Exercit. Bot. har troligen *aldrig* blifvit tryckt; det saknas i de 4 exemplar vi jemfört!

7) I. N. J. Serta Florea Svecana eller Swenske Örtekrantz. Aff Johanne Palmberg Medicin. & Phys. Lect. Vthi Strengnäs sammanflätad cum gratia & Privilegio. Åhr efter Christi Börd 1684. Tryckt aff Zach. Asp, Capit. Bookt. 8:o. (c. ic. xylogr.) pp. 416, ded. præf. grat. & indd. pp. 52 (s. p.).

8) »Piltén hade skaffat sig åtskilliga (Botaniska) Böcker, dem han

ungdom. Bland de tillagde växterna förekomma: *Angelica sylvestris* (eod. nom. p. 154), *Primula farinosa* (Prim. vel *sanicula alp.* p. 401) och *Herniaria glabra* (Hern. p. 416).

En ny förökad upplaga utgafs 1733 9) af d. v. Rectorn vid Tyska Skolan i Stockholm J. B. Steinmejer († 1738). Han berättar i sitt företal att han af förläggaren blifvit anmodad, »at bifoga ett Anhang af the Örter som befinna sig och wäxa omkring Staden och af Doctor Palmberg blifvit förbigångne». Detta har skett i ett särskildt »appendix», som äfven innehåller medicinska tillägg till de redan i Örtekrantzen upptagna växter. Bland de här anförda nämna vi: *Chenopodium rubrum* (Atriopl. Silvestr. Latifol. p. 2), *Carlina vulgaris* (Carlina p. 14); Förf. föreslår, i anledning af denna örtens förmodade benämning efter Carl den Store och den »nyligen» funna och namngifna *Sceptrum Carolinum*, att uppkalla *Epilobium angustifolium* (*Lysimachia flore cærul.*) efter Fredrik d. förste med »Sceptrum Fridericianum»; *Menyanthes trifoliata* (Trifol. Aquat. p. 15); beskrifningen på dess medicinska användande upptager 30 sidor! *Ophioglossum vulgatum* (Ophiogl. p. 74). Denna uppl. är oförändrad omtryckt 1738 10). I de begge Steinmejerska editionerna äro Palmbergs företal samt figurerna uteslutna, deremot är bland annat en underrättelse tillagd om örternas samlande och inläggning till ett Herbarium.

Kännedomen om fäderneslandets Flora tyckes genom Palmbergs skrift snarare hafva gått tillbaka än framåt, ty knappast finnes hos honom någon enda svensk växt, som ej redan förekommer hos Frankenius; han har

natt och dag läste, att han dem kunne på sina fingrar, såsom [Arvidh Månsons] Rydholm. Örta-Book, Tillands's Flora Aboënsis, Palmbergs Serta Florea Svecana (usla vägledare), hvar till kommo änteligen *Bromelii Chloris Gothica* och *Rudbeckii Hortus Upsaliensis*, fastän dessa sednare tycktes ännu för honom vara nog höglärde.» Linn. Eg. Ant. p. 7.

- 9) I. N. J. Serta Florea Svecana, eller: Swenske Örte-Krantz, af Johanne Palmberg, Medicin. & Phys. Lect. sammanflätad. Men nu å nyo vplagd och förbättrad, samt wid slutet försedd med en wacker Tilökning af många härliga och hälsosamma Örter. Af J. B. Steinmejer, Lyc. Holm Teut. Rectore. Stockholm, J. L. Horrn, 1733. 8:o. pp. 282 & 118 p. t. präf. & indd. pp. 80 (s. p.).
- 10) [Id. tit.] Stockholm, J. L. Horrn, 1738. 8:o (samma sidotal, men verkligen nytt aftryck!).

tvärtom försummat en mängd af de hos denne anförda. Palmbergs syfte synes ock allenast hafva varit att »sammanfläta» en »dygderik» örtekrans.

Efter redogörandet för dessa arbeten, de enda, hvilka under denna period angifva sig såsom allmänna Svenska Floror, synes en öfvergång lämpligast böra ske till de strödda, njugga upplysningar om fäderneslandets växtgeographi, som samma tidehvarferbjudit. Med förbiseende af tidsföljden, ordnas de här efter trakterna, räknadt från norr till söder.

Joannes Schefferus (Prof. i Upsala, f. 1624 † 1679) är den förste, som lemnat några underrättelser om de Lappska växterna, i sitt namnkunniga arbete öfver *Lapland* 11). Verket sammanskrefs, enligt Grefve Magni Gabr. de la Gardies önskan, hufvudsakligen för att skingra de hos utlänningarne gängse falska berättelser om lappska förhållanderna. Schefferus, som aldrig sjelf besökt Lappmarken, har endast samlat hvad äldre författare derom yttrat. Han har dessutom begagnat flere handskrifna uppsatser af prester, som der varit bosatte. S. Rheen och Ol. Petri Niurenus hafva lemnat de få uppgifter om träd och örter, som i det 31:a capitlet finnas upptagne. Bland träden nämnas »bioreck, tall och gran»; andra äro »sällsynta». Bland buskar: *Ribes rubrum* (»cum rubris acinis» p. 358), och *nigrum* (»cum nigris» ibid.), *Empetrum nigrum* (chamætaxus p. 359), m. fl. En kort beskrifning lemnas på *Rubus C amæmorus* (»Suecis hiortron»). Bland nyttiga örter: *Angelica Archangelica* (*Angelica petrosa* p. 359) och *Rumex Acetosa* (Acet. maj. p. 360). Ibland »græs, som pao andre orter ey væxa», omtalas »ett, som Lapparne kalle reen kool (*brassica rangiferorum*) eller

- 11) Joannis Schefferi Argentoratensis Lapponia id est, Regionis Lapponum et gentis, nova et verissima descriptio. In qua multa de origine, superstitione, sacris magicis, victu, cultu, negotiis Lapponum, item Animalium, metallorumque indole, quæ in terris eorum proveniunt, hactenus incogniti produntur et eiconibus adjectis cum cura illustrantur. Francofurti, Ex officina Christ. Wolffii, Typis Joh. Andreae anno 1673. 4:o. pp. 378, p. t. præf. ind. pp. 16 (s. p.). Pp. 357—362. »Cap. XXI. De Arboribus et Plantis.» — Öfversatt på Tyska, Nürnberg, 1674, 4:0; Frankf. am Mayn, 1675. 4:0; på Franska, Paris, 1678, 4:0; på Engelska, Oxford, 1674, fol. London, 1704, 8:0; på Holländska, Amsterdam, 1682, 4:0.

Lappskogræs, efter des blomstræt ær i anseende soom een Lappskoo, hvilket blomster ær blaodt, och med tree radher froe inne i blomstret, des blad æro stora, som Koolblad, des stielka ett finger tiock, des rooth ær ganska bitter» = *Aconitum Lycoctonum*. Vidare nämnas »mosarooth» = *Selinum palustre*, och några slag af »musci»; bland dessa *Cladonia rhangiferina* Hoffm. (musc. sec. p. 361) och *Sphagnum palustre* (musc. quart. ibid.).

I sammanhang med Schefferi verk må i korthet omtalas den, af I. inné (i Flora Lapp.) några gånger citerade, under en ganska anspråksfull titel 12) utgifna Lappska Resebeskrifningen af Johan Gerhard Scheller. — Förf., då Tysk student, anlände, såsom informator hos en Svensk Baron, från Stralsund till Stockholm d. 6 Sept. 1705 och vistades der till 1707, då han ämnade hemresa, men i stället företog han en färd till Torneå, dit han ankom d. 27 Maji sistnämnde år, men återvände ånyo till Stockholm d. 14 Junii, hvarpå han, efter skedd bekantskap med Pastorn i Torneå, återreste dit d. 6 (15) Julii. Der qvarstannade han ett år till d. 5 Juli n. st. 1708 och anlände till sitt fädernesland d. 17 Sept. s. å. Från hans vistande i Lappmarken härleder sig hans lilla bok, som dock endast är en serdeles mager compilation ur Schefferi arbete. Uti det femte cap. om örterna återfinnes, i sammandrag, det nyss anförda innehållet af Schefferi trettiondeförsta, utan några tillägg.

Före den mångkunnige Ol. Rudbeck d. y. (f. 1660 † 1740) hade ingen verklig Botanist besökt de Lappska nejderne. Hans »Nora Samolad» var ämnad att i 12 delar

- 12) Reise-beschreibung von Lappland und Bothnien, worinnen nicht nur von der Landes-Art, Winter und Sommer, Nord-Licht oder Nord-Schein, Mineralien, Gewächsen, Thieren, wie auch der Einwohner Beschaffenheit, Religion, Gouvernement, Kaufmannschaft, Wohnungen, Jagden und andern denckwürdigen Dingen, aus selbst-eigenen Augenschein und Erfahrung durch einige Figuren gezeigt; sondern auch die dahin und wieder von dar zurück genommene Reise ordentlich dargelegt wird von Johann Gerhard Schellern, h. t. Pastore zu Hermstedt und Stober. Jena, H. Ch. Cröker, 1727. 8:o pp. 35 & ind. 3 (s. p.) (med 7 trädsnitt ur Schefferus!) Pp. 29—32. »Das V cap. Von Bäumen, Gesträuchen, Beeren, Kräutern, Mooss, Grass und eigentlicher Beschaffenheit des Erdreichs.»

framställa en utförlig beskrifning öfver Lappmarken. Innan den olyckliga Upsalabranden 1702, då manuscriptet till det öfriga förstördes, hade endast första Tomen 13) utkommit, hvilken innehåller intet af botaniskt intresse, utom fig. af *Pedicularis Sceptrum Carolinum* och en förteckning öfver nordens ätliga »bär och frugter». Bland dessa märka vi: *Rubus arcticus* (Rub. humilis fragar. fol. p. 9), *Arbutus alpina* (Vitis Idæa repens ibid.) och *Juniperus communis* *β alpina* Hartm. (Jun. Alpina p. 11).

Ännu ett minne af den flitige forskarens Lapplandsfärd qvarfinnes, neml. en uti Acta lit. Sveciæ införd växt-catalog 14). — Handlingarnes utgifv. berätta i den korta inledningen, att sedan de fått veta, att Rudbeck egde i behåll en förteckning öfver alla under hans resa funna växter, hade de begärt och erhållit del af densamma. Den innehöll 140 genera med öfver 500 arter, bland hvilka voro 30 *Salices*, 90 *Fungi*, 15 *Ranunculi*, 8 *Rubi* samt 7 af *Vitis Idæa*. Härur meddelas blott ett utdrag, upptagande sällsyntare eller af ingen Botanicus förr beskrifna arter 15). 95 växtnamn uppräknas. Afhandlingen åtföljes af tvenne, på begge sidorna af ett blad aftryckte, ganska sköna

-
- 13) Olof Rudbecks Sonens Nora Samolad eller Uplyste Lapland medh Resan igenom Upland, Gestrikland, Helsingland, Medelpa, Ångermanland, Wästerbotn, Lule Lapmark, Norbotn, Torne Lapmark, Österbotn, Finland, Åland, &c. Hwar uthinnan wäl alla thessa Landskapers beskafenheter och inbyggare; dock likwäl i synnerhet Laparne, så til theras kynne- som Lynnelag, Gudztienst, Seder, Språk, Lefernes art, första härkomst, Diur, Örter, Bergarter, Fiällar, Skogar, Siöar, Träsk, Forsar och Floder, ibland andra små infall och gahsamheter föreställas, och på thet nogaste beskrifwas; Uthi wissa fläckar fördeld, och widh ändan försedd med en Lapsk Ordebok, kallad then Hebraeiska Lapen uthi Norden: alt igenom med sköna Koparstycken och Träsnidt utsirad, och på egen bekostnad yplagd uti Upsala; Åhr efter Christi börd 1701. Thet oss nu äfip är. [På motsatta sidan latinsk titel] 4:o. pp. 79 p. t. ded. grat. & epistol. ad Joh. Wallisium pp. 32 (s. p.), tvenne trädsnitt och 1 charta.
 - 14) Acta literaria Sveciæ. Vol. primum. (Upsaliæ, Werner, 1720—1724. 4:o.) Trimestre quart. anni 1720. Pp. 95—100: Index plantarum præcipuarum, quas in Itinere Laponico anno 1695, observavit Dn. Olaus Rudbeck, Filius.
 - 15) Om Rudbecks lappska växter jfr Doct. Hartmans förtjenstfulla uppsats i Bot. Not. 1841 pp. 49—57 och 65—70.

trädsnitt. De föreställa *Linnæa borealis* (Campanula serpillifolia p. 96) och *Lobelia Dortmanna* (Dortm. lacustr. p. 97), begge mycket bättre afbildade än förut hos C. Bauhinus (Prodr. p. 35) och Clusius (Cur. post. 75). Bland de öfriga växterna äro dessa mest anmärkningsvärda: *Oxyria digyna* Campd. (Acetosa rotundif. rep. p. 96), *Petasites frigida* Hartm. (Cacalia fol. cutaneis ibid.), *Saussurea alpina* Dec. (Cirsium minus angustif. p. 97), *Erigeron uniflorus* (Conyza cærulea ibid.), *Menziesia cærulea* Sm. (Erica... Piceæ folio ibid.), *Andromeda hypnoides* (Erica... Coris folio ibid.), *Juncus trifidus* (eod. nom. p. 98), *Arabis alpina* (Leucojum vernum ibid.), *Lychnis alpina* (Lychnis muscaria ib.), *Silene acaulis* (Lychnis alp. frutescens ib.), *Bartisia alpina* (Pedicularis alp. Teucr. fol. p. 99), *Pedicularis flammea* (Ped. alp. fol. Ceterach ib.), *Pinguicula villosa* (Pingv. Laponum ib.) och *alpina* (Pingv. fl. alb. ib.), *Ranunculus glacialis* (Ran. alp. ib.), *Salix myrsinitis* (Sal. alp. fol. Betnan p. 100), *Sonchus alpinus* (Sonch. lævis ib.) och *sibiricus* (Sonch. sylvest. ib.), *Tofieldia borealis* Wbg (Statice mont. ib.), *Viola biflora* (Viola alp. ib.).

I den af Petr. Uglä utgifna akademiska dissertationen om Näsgård i *Dalarne* 16) finnes (p. 26—47) en catalog öfver traktens odlade och vilda växter, med till största delen Tournefortska namn, och i noter bifogade citater af dennes Instit. Rei Herb. och Königs Regn. veget. Här förekomma: *Hypericum hirsutum* (Androseumum p. 27), *Cypripedium Calceolus* (Calc. p. 33), *Botrychium Lunaria* (Lun. p. 39) och *Ophioglossum vulgatum* (Ophiogl. p. 42).

Eric Alrots (f. 1693 † 1751) akademiska afhandling om *Gestrikland* 17) har allenast några få rader,

16) Dissertatio gradualis, de Præfectura Næsgardensis Dalecarliæ, quam, &c. sub moderamine D:ni Johannis Hermansson, &c. in publico Eruditorum consessu, bonis placide examinandam modeste exhibet Petrus Uglä. Upsaliæ, 1734. Werner, 4:o. pp. 150 et 16 (s. p.). — De öfriga af andra responder, under andra præsides, försvarade fortsättningarna (Contin. I—V. Ups. 1768—1785) innehålla intet botaniskt, utom tvenne växtställen för *Lychnis alpina* (»Grufbacken» och »Kongsgårds-strömmen», Cont. I. p. 211) samt den upplysningen, ätt det af Uglä (p. 40) omtalade Mullbärsträd är *Arbutus Uva Ursi* (»Mjölénris»), ty dess frukt kallas af innevånarna »Mullbär». (Cont. V. p. 279.)

17) Dissertationis Academicæ de Gestricia Pars Prior quam &c. sub

tillhörande vårt ämne. Förf. tillkännagifver (p. 40), att han ej upptagit någon växtförteckning, emedan detta arbete öfversteg hans krafter. Han säger dock, att i Gestrikland finnas nästan alla växter, som uppräknas af Rudbeck i Lapp. illustrata p. 8, 9, äfvensom de flesta genera och species, som anföras i Bromelii Chloris Gothica. Säsom sällsyntheter nämner han följande, jemte deras växtställen: *Linnæa borealis* (Camp. serp. C. B. prod.); *Lobelia Dortmanna* (Dortm. lacustr. Rudb., Leucoium pal. cærul. C. B. P.); på en kärrig äng »prope templum Hedesendense»; *Hedera Helix* (Hed. arb. C. B. P.): »in silva Harnäsensi»; *Rubus Chamæmorus* (Mesomora alba Rudb. A. L. 1720 p. 98, Periclym. hum. Norvag. C. B. P.): »in par. Hillen»; *Pulsatilla vernalis* Willd. (Puls. apii fol. C. B. pr.): »in silva Harnäsensi»; *Mentha citrata* Erh. (Mentha marit. odore fortiss. ocymi), sedd endast vid stränderna af Östersjön nära Gefle.

Fastän *Finland* ej *numera* tillhör Sverige, bör Professor Til-Landz's 18) († 1692) catalog öfver Åbotraktens växter här ingalunda förbigås. Den första upplagan utkom 1673 19). I den andra förökade af 1683 20) äro de Svenska och Finska örtnamnen jemte korta anvisningar om den medicinska nyttan tillagde. Sjelfva catalogen innehåller föga anmärkningsvärdt; af mera värde äro de särskildt bifogade figurerna 21), hvilka, såsom temligen

moderamine &c. Dn. Olavi Celsii... Pars Posterior quam &c. sub moderamine &c. Domini Joannis Steuchii publicæ bonorum censuræ subjecit Ericus Alrot. Upsaliæ, Werner, 1720 et 1722. 4:o. P. I. pp. 4 & 6 (s. p.). P. II. pp. 40 & 41 (s. p.).

18) Han hette förr Tillander, men förändrade detta namn »til ständig åminnelse af et engång lidit skeppsbrött, hvarutur han mot förmodan kommit lyckeligen *til lands*.» Bergius, Talom Stockholm för 200 år sedan, p. 150.

19) Catalogus plantarum quæ prope Aboam tam in excultis, quam incultis locis huc usque inventæ sunt &c. auctore Elia Til-Landz. Aboæ, 1673. 8:o.

20) [Id. tit.] In gratiam Philo-Botanicorum auctior editus. Accessère præterea usitatiora Svetica atq; Finnonica nomina, cum brevi virtutum recensione. Collecta ab Elia Til-Landz Doct. & Prof. Med. Publ. Mense Majj 1683. Aboæ, Excusus á Johanne L. Walio, Regiæ Univ: ibid. Typogr. 8:o pp. 72 (s. p.).

21) Elia Til-Landz, Med. Doct. & Prof. Ord. Acad. Ab. p. t. Rect. Icones novæ in usum selectæ, et Catalogo Plantarum pro-

goda, nästan samteliga citeras af Linné i hans Flora Lapp. och Svec., samt troligen, äfven i det egentliga Sverige, utgjorde en ofta anlitad hjälpreda vid växtbestämningen. Vi anföra bland de bättre och viktigare: *Drosera longifolia* (Ros Solis p. 10), *Erythræa Centaurium* Pers. (Centaur. min. p. 29), *Corydalis fabacea* Pers. (Fumaria Bulb. p. 52), *Pulmonaria officinalis* (Pulmon. p. 62), *Isatis tinctoria* (Isat. p. 91), *Plantago Coronopus* (Coron. p. 94), *Thalictrum minus* (Ruta Prat. p. 98), *Cuscuta europæa* (Cusc. p. 117), *Glauz maritima* (Gl. Marina p. 137), *Rubus Chamæmorus* (Morus norvag. p. 159) 22).

Den af Ad. Werner, under Prof. L. Robergs præsidium, 1727 försvarade acad. disp. om Gräsön 23) i Upland innehåller egentligen intet för vårt ämne, om man ej dit vill räkna omnämnandet af de märkligaste trädslag och buskar, som förekomma på den här korteligen beskrifna, utanför Öregrund belägna ön. Sjelf utesluter Förf. allt rent botaniskt, då han (p. 7) säger: »*Angelicam [= Ang. sylvestr.] et Aristolochiam [= Coryd. fabac. Pers.] & Orchidum species plurimas sive variationes, aliaque non injucunda botanices Studiosis hic prætereo*». Skriften eger likväl för växtforskaren en märkvärdighet genom de af d. v. Stud. Petr. Sandel på titelbladet och slutsidan, såsom gratulationsgård, bifogade rätt vackra trädsnittsfigurer öfver *Cornus svecica* (Periclymenum) och *Corallorhiza innata* Br. (Dentaria). Titelfiguren föreställer af den förra en blommande topp, och slutfigurerna af densamma ett helt, fruktbärande stånd samt den sednare fullständig med rot.

Rika skördar för kännedomen om den Upländska vegetationen lemnas deremot uti den af Domprosten Ol. Celsius (f. 1670 † 1756) i tredje volumen af Acta Lit. Sveciæ införda förteckning öfver Upsalatraktens väx-

miscuè appensæ. Sumptibus Auth. Aboæ, Excudit Joh. .L. Walilius, A. T. Anno 1683. 8:o pp. 160.

- 22) »Haec vere prima est icon, quum Clusii pro R. arctico etiam haberi possit». Sprengel, Hist. Rei Herb. T. 2 p. 191.
- 23) Dissertatio physica Græsoeam representans, quam &c. Præside D:mo Laurentio Roberg, &c. publico Eruditorum examini modestè submittit Adamus Werner. Upsaliæ, Werner, 1727. 4:o. pp. 22. c. ic. xyl.

ter 24). Ingen inledning finnes, endast en vers innehållande Förf:s initialer: »Avia Meleridum peragro loca». Ordningen är, såsom vanligen under hela denna period, alphabetisk; observationer eller anmärkningar ytterst få; nomenclaturen mest efter C. Baubinus, Rivinus, Rarjus och Dillenius. I denna catalog, som utan tvifvel utgör ett bland de viktigaste bidragen till Svenska Floran före Linné, har dess skarpsynte författare upptagit många, förut förbisedda, mindre phanerogama växter, varieteter och färgförändringar samt en ej obetydlig mängd af mossor, lafvar och svampar. Han synes dock temligen långt hafva utsträckt Upsala-florans gränser, emedan här äfven förekomma flere hafsstrandväxter. Bland de för första gången såsom Svenska anförda, eller eljest för nejden märkeligare örter, må följande omnämnas: *Elatine Hydropiper* (Alsinastr. serpyllifol. p. 10), *Androsace septentrionalis* (And. vulg. ibid.), *Zannichellia palustris* (Aponogeton aquat. p. 11), *Montia fontana* (Cameraria aquat. p. 14), *Campanula Cervicaria* (Camp. altiss. ibid.), *Scutellaria hastifolia* (Cassida fol. non serr. p. 15), *Chenopodium urbicum* (Chen. erect. p. 16), *Lathyrus palustris* (Clymen. Parisiense, ibid.), *Draba incana* (Dr. Alp. p. 19), *Geranium pratense* (Ger. batrach. Dod. p. 22), *Peplis Portula* (Glaux palust. p. 23), *Lathyrus sylvestris* (Lath. sylv. maj. p. 28), *Linaria minor* Dec. (Lin. arv. minima p. 51), *Melampyrum sylvaticum* (Mel. latif. flor. parv. lut. p. 32), 25) *Limosella aquatica* (Plantaginella p. 35), *Littorella lacustris* (Plantago palustris p. 36), *Pyrola chlorantha* Sw. (Pyr. folio obtuso Riv. p. 37; jfr V. A. H. 1810, p. 197), *Jasione montana* (Rapunculus scabiosæ capit. p. 38), *Salvia pratensis* (Sclarea prat. p. 39), *Tillæa aquatica* (Sedum minimum p. 40), *Lycopodium Selaginoides* (Selag. fol. spin.

24) Acta Literaria et Scientiarum Sveciæ Vol. Tert. (Ups. Kiesewetter, 1738. 4:o). — Anni 1732. Pp. 9–44: Plantarum circa Upsaliam spontè nascentium catalogus. Är äfven särskildt afstryckt, med förändrad paginering under samma titel: pp. 36. Efter denna upplaga citerar Linné oftast i Flora Svecica.

25) Här först distinguerad, sedermera af A. Haller i Comm. Litt. Noric. 1735 p. 92 (Stæhelia fl. parvo). — »Nemini prius dictum præter Celsium, cujus catalogum ignorabam.» Haller, Bibl. Bot. T. 2 p. 237.

ibid.) *Sagina nodosa* Fenzl (*Spergula minor*, fol. Kna-
wel p. 41), *Subularia aquatica* (Sub. erecta ibid.). — Dess-
utom finnas bland cryptogamerna flere sällsyntare mossor
och lafvar.

Om *Södermanlands* vegetation ega vi från denna tid
allenast en torftig upplysning i Doct. Joh. Linder's (f.
1676 † 1723) *Flora Wiksbergensis* 26), hvilken uppräknar
växterna omkring den då begagnade hälsobrunnen
Wiksberg, belägen nära Södertelje. Detta lilla arbete bör-
jar med en prolog och slutar med en epilog på rimmad
vers. Förf. är särdeles frikostig i anförandet af former
och varieteter. — Här förekomma *Cornus svecica* (Alsine
baccifera p. 2), *Inula salicina* (Aster atticus p. 4.), *Betula*
nana (eod. nom. p. 5), *Convolvulus sepium* (Conv. maj.
p. 9), *Geranium lucidum* (Ger. mont. rotundif. p. 15), *He-*
dera Helix (Hed. arb. p. 18): »Wexer i myckenhet vid
Korpeberget»; *Daphne Mezereum* (Laureola fol. decid. p. 21),
Pyrola umbellata (Pyr. serratifol. p. 31).

Öfver trakterna kring *Götheborg* utgaf d. v. Stads-
läkaren derstädes Doct. Ol. Bromelius (f. 1639 † 1705)
redan 1694 sin *Chloris Gothica* 27), den äldsta specialflora
inom det egentliga Sverige. Den förtjenar ett högt be-
röm för de samvetsgrant anförda, talrika synonymerna,

- 26) Johan Linders *Flora Wiksbergensis*, eller ett Register uppå
the Träd, Buskar, Örter och Gräs, som innom en fierdings wäg kring
Suurbrunnen Wiksberg, antingen på Åkrar säs, eller Wildt wexa,
med theras brukeligaste namn på Latin och på Svensko. Stock-
holm, Tryckt hoos Sal. J. G. Matthiæ, Kongl. Ant. Archivi Boktryc-
karens Enckia, Af Joh. L. S. Horn, Fact. Åhr 1716. 8:o pp. 42 p.
tit. et prol. pp. 4 (s. p.). — Ny, oförändrad uppl. Sthm, J. L.
Horn, 1728. 8:o, med samma paginering.
- 27) *Chloris gothica, seu catalogus stirpium circa Gothoburgum na-*
scientium. In quo exhibentur quotquot hactenus inventæ sunt,
quæ, vel sponte proveniunt, vel in agris seruntur; una cum syno-
nymis selectioribus, tam Latino, quam Svecico idiomate, Botanico-
rumque Præcipuorum nominibus & observationibus quibusdam
non inutilibus. Det är ett Register uppå de Örter, Buskar och
Träd, som wäxa wilt kring om Götheborg, sampt de, som uppå
Åkrar säss, med des brukeligste Namn, så på Latin, som Swän-
ska, och des förnämste Auctorer med några nyttige Observatio-
ner. Auctore Olao Bromelio M. D. & Physico Ord. Civit. Go-
thoburgensis. Excudebat, Joannes Rahm, Anno 1694. 8:o pp.
124, p. t. ded. præf. cat. libr. bot. Bibl. Bromel. pp. 42 (s. p.)

hvilka bevisa Förf:s beläsenhet i den botaniska literaturen. I företalet berättar Förf., att han under 11 år varit Ol. Rudbeck den äldres lärjunge samt tillkännagifver sin af-sigt att utgifva en dylik catalog öfver hela Sveriges väx-ter. Här och der finnas några observationer eller växt-ställen. Åtskilliga af de uppräknade växterna hafva väl af seduare forskare ej blifvit igenfunna (jfr Areschoug, Flor. Goth. p. 145—146); men ändock återstår ett be-tydligt antal märkvärdigare, af honom först anmärkte vid Götheborg. Bland dessa: *Stellaria nemorum* (Alsine altiss. nem. p. 5), *Anchusa officinalis*, var. (Anch. Echij fol. & flor. C. B. p. 6; jfr Wahlbergs noggranna beskrifning efter Upsalaexemplar 28) i Flor. Goth. P. 1 p. 25—26: »Species [?] procul dubio diversa.», *Atriplex litoralis* (Atrip. marin. angustif. p. 10), *Betula nana* (eod. nom. p. 11), *Cochlearia officinalis* (Cochl. p. 20) och *danica* (eod. nom. ibid.), *Plantago maritima* (Coronop. marin. p. 21), *Erica Tetralix* (*Erica florida* p. 26), *Eupatorium cannabi-num* (Eupat. p. 28), *Fragaria collina* Ehr. (Fr. min. Dulc. fr. p. 31), *Zostera marina* (Fucus sive alga angustif. ibid.), *Cynosurus cristatus* (Gramen crist. p. 41), *Glechoma hede-raceum* β *grandiflorum* Fr. Nov. p. 191 (*Hedera terrestr.* minor elegant. p. 45), *Impatiens Noli tangere* (Imp. her-ba p. 50), *Cardamine impatiens* (Imp. alpina p. 51), *Salicornia herbacea* (Kali p. 52), *Rumex Hydrolapathum* (Lap. aquat. fol. cubit. p. 54), *Lathyrus platyphyllos* Retz. (Lath. peren. Latifol. p. 55), *Silene rupestris* (Lychnis mont. min. p. 60), *Nepeta Cataria* (*Mentha Cattaria* p. 63), *Mercuri-alis perennis* (Merc. sylv. p. 65), *Hieracium Auricula y minus* Fr. Nov. p. 249 (*Pilosella angustif.* p. 82), *Achil-læa Ptarmica* β *integerrima* Hm. (Ptarm. »Reperitur etjam foliis integris non serratis.», p. 92), *Ranunculus reptans* (Ran. pal. angustior. fol. min. p. 95), *Euphorbia palu-stris* (Tithymal. pal. p. 114), *Valeriana officinalis* β an-

28) En dylik, med Prof. Wahlbergs beskrifning fullkomligt öfverens-stämmande, form hafva vi äfven anmärkt vid Stockholm. Den synes långt utmärktare än Tausch's så kallade *Anchusa arvalis*. Huru-vida C. Bauhini, af Bromelius citerade, namn verkligén hörér hit, torde dock vara tvifvel underkastadt. Se fig. i den af H. Bauhinus utgifna edit. af Tabernæmontani Kräuterbuch (Basel, 1664, f.) p. 1232!

gustifolia Wbg! (Val. pal. minor p. 119), *Viola palustris* (eod. nom. p. 122) samt *Urtica dioica* β *holosericea* Fr. Nov. p. 281 (Urt. urens maj. alt. angustif. p. 124).
(Forts.)

II. Litteratur-öfversigt.

I. Kongl. Vetenskaps-Akademiens Handlingar för år 1946 (Stockholm 1946) innehålla följande botaniska afhandlingar:

1. *Anadema*, ett nytt slägte bland Algerne; beskrivet af J. G. Agardh (med planch).

Det var i en samling af Ostindiska Alger, dem Wight öfversänt till W. J. Hooker, som Författ. anmärkte denna märkvärdiga alg, hvilken, med grenar konstruerade som en vanlig Conferva, har en stam, som snarare erinrar om de högre Fucoideernes struktur, och hvars karakterer äro följande: »*Frons e caule continuo subcorneo, fibris elongatis contortis coalitis constituto, surgens articulata decomposito-ramosissima. Fructus: sporidia* — Fibræ elongatæ, inarticulatæ, arcte contortæ et coalitæ caulem subcorneum, extus nudum, trichotomum aut abortu irregulariter ramosum, constituunt. Caulis ita continuus sensim sensimque abit in frondem articulatam, fastigiato-ramosissimam, decomposito-trichotomam, ramis ultimis et exterioribus dichotomis aut secundatis.»

Derpå lemnas diagnosen för arten *A. orientalis*, och i sammanhang dermed meddelar Författ. sina åsikter angående den nya formens ställning i systemet samt dess betydelse för och inflytande på Algernas systematik i allmänhet. I förra hänseendet visar Förf., efter ett vidlöftigare resonnemang öfver hvad det i allmänhet är, som berättigar till uppställandet af en familj — dervid följande principer uttalas: »att som karakter för en *klass* fordras en egendomlighet i generations-organernas bildning och beskaffenhet; för att bilda en *familj* fordras en egendomlighet i sammansättning, beroende af elementar-organernas beskaffenhet eller en egen typ för deras ordnande, och en egendomlighet i fruktifikations-formen; samt slutligen att för att bilda ett *slägte* fordras någon större olikhet i

elementarorganernas form, i deras större eller mindre sammansättning, någon viktigare olikhet i form af frons och dess delars större eller mindre utbildning, samt någon skillnad i fruktens läge m. m. — att *Anadema* både till sin fruktifikations-form och till typen för dess struktur öfverensstämmer med *Conferveerne*, från hvilka den skiljer sig genom en egendomlig stambildning. — I det sednare framställer Förf. de nya karakterer, som, efter hans åsigt, rättast böra grunda *Conferveernas* genera, och hvilka hufvudsakligen bestå i cellulernas uppkomstsätt och det deraf beroende olika utvecklingsförloppet af frons, samt i de olika cellulernas olika funktioner. Genom utredning af dessa grunder tydliggöres, att *sl. Anadema* lämpligast uppställes såsom det yttersta bland *Conferveernas* släkten.

A—n.

2. Öfver den sammanvuxna *Calyx* hos några *Lonicera*-arter, och *Isika* upptagen såsom eget slägte; af J. G. Agardh (med planch.)

Det är bekant att arterna i den afdelning af *Lonicera*, som af DC. kallades *Xylosteum*, hafva i hvardera bladvinkeln af sina folia opposita en pedunculus, ifrån hvars öfre ända utgå 2:ne blommor, sins emellan fria eller mer eller mindre vid basen sammanvuxna. Förf:s afsigt med afhandlingen är att bevisa det *ingen* sammanväxning i sjelfva verket äger rum af de 2:ne blommornas calyces hos *L. coerulea*, *villosa* m. fl., utan att det organ, som man ansett för en af 2:ne sammanvuxen calyx, är ett *involucrum*, inom hvilket de sins emellan fria calyces inneslutas.

Vid en undersökning af de 2:ne (quasi-)sammanvuxna blommorna vid deras första framträdande visa de sig vara sins emellan fullkomligt fria, samt inneslutna inom hvar sin egen calyx, visserligen tunn men dock ganska märkbar, kring hvilka ett gemensamt skålförmigt organ allt mer och mer utväxer och täcker de båda calyces och slutligen köttigt utgör sin del i bären hos dessa arter. Äfven i den mogna, på sådant sätt sammansatta frukten äro de 2:ne enkla frukterna skiljda både sins emellan och ifrån det köttiga involucrum, som förenar dem båda. — Nu är det ock bekant att hos *L. alpigena*, *Caprifolium* och *Diervilla*, sitta under de 2:ne blommorna ett par bracteer,

och innanför dessa åter ett par mindre bracteer. Förf. antager därför, att involucret hos *L. coerulea* och bracteolæ (som hos många arter nästan helt och hållet betäcka calyx, ja hos andra verkligen sammanväxa) hos öfriga är samma organ hos de olika släktena.

Författ. upplyser derpå vigten af detta involucrum i fysiologiskt afseende, neml. att här deltaga hela blomstrets bracteer, d. ä. involucrum, i fruktbildningen, något som blott återfinnes hos vissa Cupuliferæ. Vid en genomförd granskning af de kännemärken, hvarpå Caprifoliaceernas genera grundats, visar Förf. att dessa äro ytterst obetydliga, jemförde med en så väsendtlig egenhet, som att ett nytt organ tillkommit i fruktbildningen. Och då de arter, som äga en sådan egendomlighet, som den anförde, dessutom utmärka sig genom en från närbeslägtade afvikande inflorescens, anser Förf. sig fullt berättigad att upptaga det af Adanson först framställde släktnamnet *Isika*, som, enligt Förf:s begränsning deraf, kommer att innefatta de hittills kända *L. coerulea* L., *L. altaica* Pall., *L. villosa* Mühl., *L. hispida* Hort. (non Ledeb.) *L. velutina* Dec. samt troligen äfven *L. angustifolia* Wall. och *L. ligustrina* Wall.

De många intressanta och viktiga morfologiska åsikter, hvarpå denna afhandling är så rik, kunna ej inrymmas i ett kort referat. Vi hänvisa till Förf:s egen klara framställning.

A—n.

3. *Nya Mossor, först funna under en resa i Skandinavien år 1844; af W. P. Schimper (med 16 quartplancher).*

Författaren af denna för Nordens Bryologie ytterst viktiga afhandling företog år 1844 en resa till Dovrefjell samt öfver Karlstad, Fahlun och Gefle till Upsala och Stockholm, och upptäckte derunder följande, för den skandinaviska floran nya, mossarter: *Ortotrichum gymnostomum* Bryol. europ. *O. alpestre* Hsch. *O. pallens* Br. et *crispum* Hsch. *Dicranum Blyttii* Schimp.* *D. robustum* Blytt* *Desmatodon systylius* Schimp.* *Barbula aciphylla* Schwegr. *Bryum arcticum* R. Br.*, *purpurascens* R. Br.*, *Brownii* Schimp.*, *æneum* Bl.* *Br. rutilans** & *sphagnicola* Schimp.* *Br. microstegium**, *Br. cirrhatum* Hsch., *Cinclidium arcticum**, *Mnium ubglobosum* Schimp.*, *hymenophyllum* Schimp.*,

Blyttii Schimp.*, *orthorhynchum* & *lycopodioides* Schwægr., *Hypnum Mühlenbeckii* Schimp., *H. revolvens* Schwægr., *H. protuberans* Brid., *H. fastigiatum* Brid., *H. norvegicum* Schimp., *H. enerve* Schimp., *H. Thedenii* Schimp., *H. erythrorhizon* Schimp. *H. pratense* Koch, *Leskea subenervis* Schw. & *tenella* Schimp. *Fontinalis dalecarlica* Schimp. *Neckera oligocarpa* Br. & Schimp. — Ibland dessa äro följande nya för Europa: *Bryum arcticum*, *purpurascens*, *Brownii*, *Hypnum Mühlenbeckii*, *revolvens*, *Leskea tenella* (ny för vetenskapen), *Dicranum Blyttii* & *robustum*, *Desmatodon systylius*. *Bryum æneum*, *rutilans*, *sphagnicola*, *microstegium*, *Cinclidium arcticum*, *Mnium hymeophyllum* & *Blyttii*, *Hypnum norvegicum*, *Thedenii*, *enerve*, *erythrorhizon*, *Neckera oligocarpa*, *Fontinalis dalecarlica* (och dessutom *Bryum archangelicum*, *Dichelyma capillaceum* och *Fontinalis hypnoides*). De hvilka här ofvan utmärkts med en asterisk (*) hafva i den ifrågavarande afhandlingen blifvit illustrerade med vidlyftiga latinska beskrifningar, kortare svenska anmärkningar om habitations-lokal, släktskap och dylikt, samt de plancher, hvilka af det klassiska verket *Bryologia europæa* redan länge äro vidtherömda. Då Dr Hartman i den nya upplagan af sin »Handbok i Skandinavians flora» utan tvifvel fäster vederbörligt afseende på de af H:r Schimper upptäckte och beskrifne mossarter, torde hvarje närmare redogörelse af arbetets innehåll vara öfverflödigt. Försättningen, innehållande de nya Hypnæ, skall meddelas i en följande tom af kongl. Vetenskaps-Akademiens Handlingar. A—n.

4. Om Gottlands Laf-Vegetation; af Chr. Stenhammar.

Om vi af denna afhandling lemna ett vidlyftigare utdrag än tidskriftens inskränkta utrymme i sjelfva verket tillåter, så kommer det sig deraf, att vi sällan på sednare tider erhållit något viktigare bidrag till kännedomen af vårt fäderneslands natur, antingen vi afse innehållets stora betydelse eller framställningens beskaffenhet. De allrafleste af dem, som i vårt land fattat tycke för den »älskeliga vetenskapen» och sökt att deri närmare intränga, hafva nästan uteslutande sysselsatt sig med Phanerogamerna, och de få, hvilka lyckliga tillfälligheter gifvit anledning att rik-

ta hågen åt cryptogamernas kändedom, hafva dervidlag företrädesvis utvalt Mossorna. Deraf har blifvit en följd, att afhandlingar, berörande Cryptogamiens andra delar — om vi undantaga de mera i utlandet än här hemma frejdade algologiska arbetena af *Agardh* och *Areschoug* — alldeles uteblifvit. Så mycket angenämare då, att äntligen se en skrift, behandlande de mångformiga Lichenernas förhållande till en af våra märkvärdigaste provinser, och hvars vetenskapliga värde är så vidt öfver vårt beröm, som dess inflytande bör blifva mäktigt på lafvarnes studium bland oss.

Sedan Förf. antydt huru Gottland ända från Linnés intill närvarande tid, genom sin skiftande och rika, om det södra Europas subalpiska region påminnande vegetation — frambragt genom samverkan mellan landets milda, insulariska klimat och den alstringsförmåga, som tillhör kalkbildningen — varit ett föremål för skarpsynte forskares (Rosén, Wahlenberg, Säve, Nyman, P. C. Afzelius, Hartman d. y., m. fl.) flitige iakttagelser, nämnes, att dessa forskningar dock nästan uteslutande gällt den phanerogama vegetationen. Den afhandling, hvori Förf. redogör för sina under en sommarvistelse år 1845 på Gottland gjorda observationer och fynd, sönderfaller i 2:ne delar, deri Förf. först lemnar en framställning af »märkvärdiga Laf-former och för Svenska Floran nya Laf-arter, funna på Gottland.»

Gottland har redan länge ägt sitt anseende såsom hemland för den för ön egendomliga *Gyalecta geotica* och såsom den trakt i norden, hvarest man träffar samlade alla de utmärktaste, kalkgrunden tillhörande jordlafvar, dem Skandinaviska floran hyser: *Parmelia crassa*, *P. lendigera*, *Biatora decipiens*, *B. fulgens* och *Lecidea vesicularis*, hvilka annorstädes blott förekomma på någon enstaka lokal, men här visa sig under de fullkomligaste former på bergens öfversta, skoglösa slätter. Det är här kalk-lafvarne mest obehindradt få utbreda sig; granitbildningens deremot inrymmas, såsom innästlade främlingar, blott ganska sparsamt på dess från fasta landet öfversförda spillror. Lafvegetationens massa på Gottlands kalkklippor utgöres af *Parmelia murorum*, *Lecidea albo-atra* och *Sagedia viridula* jemte *Parm. calcarea*. Öfver hvarandra af dessa arter, synnerligast öfver *Sagedia viridula* lemnar nu förf. utförliga och noggranna anmärkningar, beträffande den olika loka-

lens inflytande, samt lafvens utveckling och historiska bebandling i systemet m. m. Såsom en annan egenhet i Gottlands laf-flora, då den jemföres med det Skand. fastlandets, kan man betrakta ymnigheten af *Lecidea sabuletorum*; på sandstens-bildningen i södra Gottland är *Lec. sabulet. pilularis* förekommande i mängd, men derjemte är *Lec. sabulet. ligniaria* allmän öfver hela ön på blottad, förtorkad ved; artens vidsträckta spridning utgör en quantitativ ersättning för saknaden af alla *Lecideæ areolatae*. På ön förekommer dessutom i stor mängd vissa laf-former, som tydligt befinna sig i ett abnormt utvecklings-tillstånd, men hvilkas typiska form icke på kalkgrund igenfinnes. De röja sig dels genom frånvaron af hypothallus och de egentliga lafbåls-lagrens upplösande i ett osammanhängande, ofta bortfallande doft, dels genom de omedelbart på kalksubstratet fästade, eller i detsamma insänkta frukterna, hvilkas form äfven ofta är missbildad. Allmännast bland dem är *Lichen rupestris* Scop., hvaraf den betydligaste delen hos oss har sitt ursprung från *Biatora aurantiaca* Fr., och utgöres af 2:ne former: *Lecidea rupestris a.* Ach. och *b. pyrithroma* Ach. De öfriga äro *Lecidea rupestris irrubata* Ach. (härledande sig från *Biatora ferruginea*), *Lecidea immersa* (i nära samband med *Lec. albo-coerulescens* Fr.), och i sammanhang härmed lemnas märkliga upplysningar om de, hufvudsakligen genom Sommerfelt, såsom den högnordiska kalkbildningens bebyggare kände, men ej förut i Sverige observerade lafbildningarne af denna grupp: *Lecidea discoidea* Fr., *Biatora erythrophæa* Fr., *Lecidea immersa β atrosanguinea* Fl. samt *Lec. lithophila*, och dessas släktskap med andra arter. — De arter, som före förf. ej blifvit anmärkte inom Skandinavien, men nu på Gottland upptäckts, äro: *Biatora erythrocarpa*, den form af *Lecidea epigæa* Schærer, som af Schräder är beskrifven under namn af *Lichen intermedius*, *Opegrapha saxatilis* DC., *Sagedia verrucarioides* Fr., *Verrucaria conoidea* Fr., *Verr. Dufourei* Fr. och *Petractis exanthematica* Fr. Dessa arter illustreras ytterligare med flerfaldiga anmärkningar, och sist karakteriseras 2:ne alldeles nya arter sålunda:

Biatora straminea: crusta tartarea inæquabili indeterminata ochroleuca, hypothallum nigrum obtegente, apo-

theeitiis adpressis e plano convexis excipuli marginem excludentibus, disco e sulphureo-pallido nigricante. Hab ad corticem Quercus circa Etelhem.

Lecidea Stenhammari Fr. S.V. Sc.; crusta tartarea rugoso-undulata e glaucescente alba, apotheciis innatis margine tenui demisso, disco pruinoso. Hab. ad latera prærupta umbrosa montium calcareorum.

I 2:dra afdelningen: »*Gottländska Laf-vegetationens Geografi*,» lemnar förf. först allmänna antydningar, angående grunden för lafvarnes mindre beroende af jordämnen och vidsträcktare utbredning, lufttemperaturens och dess olika fördelnings inflytande, samt förhållandet mellan lafvarne och deras substrat, samt öfvergår derefter till ett uppräknande af de på Gottland förekommande laf-arter; dervid afskiljas först de granit-lafvar, som ej kunna sägas vara annat än främmande för de Gottländske kalkklipporna. Hit höra:

<i>Nephroma resupinatum</i>	<i>Parm. vitellina</i> a.
<i>Parmelia cinerea</i>	» sulphurea
» confragosa	» glaucoma
» pallescens parella	» cenisea
» tartarea a Wbg.	<i>Lecidea atro-alba</i>
» badia	» atrovirens
» hæmatomma	

De föröfrigt på granitartade block förekommande arter, som här ej blifvit upptagne, dels emedan de på ön ej äro sällsynta såsom trädlafvar, dels emedan de vida ymnigare förekomma på annan stenart, ehuru under mindre normal form, äro: *Parmelia saxatilis* (sparsam), *P. parietina* (på jord och solöppna kalkberg), *P. stellaris*, *P. atra* (äfven ymnig på kalkstensskullar och sandsten med hvit svälld, nästan upplöst lafskorpa), *P. subfusca* (äfven på sandsten) och *Biatora ferruginea*.

Dernäst framställes den lafvegetation, som förekommer på sandstens-bildningen i södra Gottland. Af kalkstenslafvarne öfvergår ingen enda, utom ofullkomliga former af *Parm. murorum*, på granit, hvaremot sandstenen upptager *Sagedia viridula*, *Lecidea albo-atra*, *Parmelia calcarea* och *Biatora aurantiaca* b.; men aldrig *Parm. murorum*. Sandstenen har med graniten gemensamma: *Parm. parella*, *P. hæmatomma*, *P. sulphurea*, *P. subfusca*, *P. nigra*, *P. cenisea*, *Biat. ferruginea*, *Lecidea fusco-atra* transformerad till *β pallescens* och *L. atro-alba* likaledes transformerad till

petræa, samt *Parm. parietina* men aldrig *P. saxatilis*. Sandstenens egna lafvar, äro blott *orythrocarpa* och *Lecidea* (*sabuletorum*) *pilularis*. Sist uppräknas de arter, hvilka Förf. anser utgöra *Gottlands egentliga Laf-vegetation*:

<i>Usnea barbata</i> Fr. (hirta o. barbata L.)	<i>Calicium trachelinum</i>
<i>Evernia jubata</i> Fr. (chalybeiformis, jubata L.)	» <i>roscidum</i>
» <i>prunastri</i>	» <i>curtum</i>
» <i>furfuracea</i>	<i>Coniocybe furfuracea</i>
<i>Ramalina calicaris</i> (fraxinea o. farinacea, fastigiata)	<i>Endocarpum pusillum</i>
<i>Cetraria aculeata</i>	<i>Pertusaria communis</i>
» <i>islandica</i>	» <i>Wulfenii</i>
» <i>nivalis</i>	<i>Gyalecta cupularis</i>
» <i>sepincola</i>	» <i>geoica</i>
» <i>juniperina</i> (*campestris)	<i>Stereocaulon incrustatum</i>
<i>Peltigera rufescens</i>	<i>Cladonia alpicornis</i>
» <i>venosa</i>	» <i>pyxidata</i>
» <i>saccata</i>	» <i>cornuta</i>
<i>Stictia pulmonacea</i>	» <i>Botrytes</i>
<i>Parmelia saxatilis</i> (b. luxurians)	» <i>Cornucopioides</i>
» <i>alevrites</i>	» <i>furcata</i> *pungens
» <i>physodes</i>	» <i>rangiferina</i>
» <i>olivacea</i>	» <i>uncialis</i>
» <i>ambigua</i>	<i>Baeomyces roseus</i>
» <i>parietina</i>	<i>Biatora byssoides</i>
» <i>ciliaris</i>	» <i>triptophylla corallinoides</i>
» <i>pulverulenta</i>	» <i>lurida</i>
» <i>stellaris</i> (-adscendens)	» <i>decipiens</i>
» <i>obscura</i> (-lepraformis, *ulothrix)	» <i>fulgens</i> (-bracteata)
» <i>lanuginosa</i>	» <i>mixta</i>
» <i>brunnea</i>	» <i>luteola</i>
» <i>hypnorum</i>	» <i>atro-sanguinea</i>
» <i>crassa</i>	» <i>fusco-lutea</i> Fr.
» <i>lendigera</i>	» <i>pineti</i>
» <i>saxicola</i> *muralis, **deminuta	» <i>uliginosa humosa</i> o. *coenosa
» <i>murorum</i> (-steropea)	» <i>straminea</i>
» <i>circinata</i>	» <i>quernea</i>
» <i>cervina glaucocarpa</i>	» <i>aurantiaca</i> (-flavo-virescens
» <i>-squamulosa</i>	» <i>-rupestris</i> a
» <i>atra</i>	» <i>ferruginea</i> (-pyrithroma)
» <i>subfusca</i>	» <i>-ammiospila</i>
» <i>albella</i>	» <i>erythrocarpa</i> (-arenaria
» <i>pallescens</i> (-parella)	» <i>-Lavallei</i>
» <i>tartarea frigida</i>	» <i>erythrophæa</i>
» <i>rubra</i>	» <i>epigæa intermedia</i>
» <i>varia</i> (-symmita, sepincola)	» <i>vesicularis</i>
» <i>cerina</i> (-gilva)	» <i>sabuletorum pilularis</i>
» <i>calcareæ</i> (-contorta)	» <i>-lithophila</i>
» <i>scruposa, bryophila</i>	» <i>sabalet. lignatilis</i>
» <i>verrucosa</i>	» <i>calcareæ</i>
» *Agardhiana	» <i>candida</i> E. B.
<i>Trachylia tympanella</i>	» <i>dolosa</i>
<i>Calicium subtile</i>	» <i>albo-atra</i> (-trabinella)
» <i>hyperellum</i>	» <i>turgidula</i>
	» <i>sanguinaria</i>
	» <i>enteroleuca</i> (-oliocea)
	» (albo-coerulescens) immersa
	» <i>-atro-sanguinea</i>

<i>Biatora discoidea</i>	<i>Sagedia verrucarioides</i>
» <i>fusco-atra pallescens</i> Fr.	<i>Verrucaria conoidea</i>
<i>Opegrapha saxatilis</i>	» <i>Dufourei</i>
» <i>varia</i>	» <i>rupestris</i> a. <i>calciseda</i>
» <i>atra</i>	» <i>b. Harrimanni</i>
» <i>scripta</i>	» <i>gemmata</i>
<i>Petractis exanthematica</i>	» <i>punctiformis</i>
<i>Sagedia cinerea</i>	<i>Pyrenotheca leucocephala</i>
» <i>viridula</i>	

Af denna framställning visar det sig, huruledes allt, som Gottland äger gemensamt med laf-floran i Skandinavien fastland, härleder sig från den trädvegetation och skogar, med hvilka äfven flera af dess jordlafvar medföljt. Dessa, t. ex. alla *Cladoniæ* finna på Gottland ingen trefnad; de *Peltigeræ*, som egentligen i fuktiga skogar och på deras mossbäddar utbilda sig, saknas här alldeles och af släktet *Sticta* har Gottland egentligen ingen. Alla granitens ljusgula *Parmeliæ Imbricariæ*, hela släktet *Umbilicaria*, *Sphærophoron* båda arterna, hela den talrika flokken af egentliga sten-*Lecideæ* och flera äro landsflyktige från Gottland. Deremot erbjuder ön, såsom redan blifvit visadt, den fullkomligaste bild i Norden af lafflorans egenomliga lynne i en på kalkgrund hvilande region, hvartill kommer, att alla den nordiska fjällbygdens arter och former, som efter naturens orubbliga lag kunna bosätta sig på kalkgrund, här möta släktingar från södra Europas alper.

Vi hafva endast kunnat tillåta oss att meddela några af de för vetenskapen och den Svenska floran viktigaste upplysningar, som denna afhandling sprider öfver en af växtrikets intressantaste afdelningar; må hvar och en, som vill draga nytta af dylika arbeten som detta, söka sjelfva källan.

A—n.

II. Tidskrift för populär Naturvidenskap, utgivet af E. Petit og Aug. Thornam. 1:a Hæfte. Kjöbenhavn 1849. 96 pag. 8:o. (48 sk.)

I känsla deraf att naturvetenskaperna genom talrika arbetare och rikare hjälpmedel i våra dagar tagit allt snabbare steg mot sin utveckling, att de ej mera blifvit stängda inom den lärdes kammare, utan banat sig väg till folket och höjt sig till ett allmänt bildningsmedel, och att det är hvar och en för naturens outtömliga rikedom af herrliga under och obegränsadt inflytande på människans inre och yttre lif nitälskandes pligt att göra de vetenskapliga

forskningarnes resultater mera bekanta, mera med kärlek omfattade och mera användbara — hafva författarne ställt sig i spetsen för utgifvande af denna kvartalsskrift, hvars 1:a häfte vi härmed hafva nöjet nu anmäla.

Det innefattar 6 vidlyftiga afhandlingar, hvaraf 2:ne äro af botaniskt innehåll, neml.

1) *Den tropiske Zones Foraar*, af Professor F. Liebmann, en med lifliga färger uppdragen målning af den natur, som på skilda delar af Central-Amerikas fastland, möter den resande. Vi skulle önska att kunna aftrycka hela den i alla detaljer högst intressanta skildringen; men som vi förmoda att den värderika tidskriften är allmänt spridd bland alla dem, som med varmt intresse följa naturvetenskapernas och bildningens framsteg i grannriket hinsidan Sundet, tillåta vi oss ej ens göra några utdrag, hvilka blott skulle förorsaka oss svårighet vid valet, och förstöra intrycket af det hela.

2) *Plante-Æggets første Dannelse*, af E. Petit, lemnar, i en synnerligen klar och intressant framställning, redogörelse för gången af de åsichter och undersökningar, hvilka från äldste intill närvarande tider varit gällande och anställde i det ifrågavarande ämnet. Afhandlingen, som är en resumé af hvad man för närvarande genom Schleidens, Meyens och Endlichers arbeten tror sig veta, prydes dessutom af den ideela figur af fruktificationsprocessen, som återfinnes i Endlichers och Ungers Grundzüge der Botanik.

Till dessa 2:ne skulle vi kunna tillägga en tredje afhandling, »En Reise i Guanacaste i Costa-Rica,» hufvudsakligen geographisk, men äfven i ej obetydlig grad skildrande vegetationen i denna trakt. — Slutligen finnas bland »Korte Notiser» några ord om »Vegetationens yderste Endepunkt mod Sydpolen» (— på ön Cockburn-Island, der, enl. J. D. Hooker, inga Phanerogamer, blott 19 arter af Mossor, Alger och Lafvar — deraf 7 nya — förefunnos), samt om »Podning af Græsser» (verkställd af Calduini i Mailand, mellan Miliun och Panicum, Ris och Panicum Crus Galli) samt om »Modne Frugter af Kakao-trädet samt af Carica Papaya (melonträdet),» hvilka odlats i Hertigens af Northumberland växthus.

Vi kunne efter genomläsning af detta häftes samut

vetenskapliga och på ett populärt sätt framställde innehåll, icke annat än glädja oss åt, att det i Danmark är möjligt utgifva sådana arbeten som dessa, att det derstädes finnes *bland alla stånd* bildade personer, hvilka sätta något värde på forskarens arbete för allmän upplysning, som är detsamma som allmänt väl. A—n.

III. Die Entstehung des Embryo der Phanerogamen. Eine Reihe mikroskopischer Untersuchungen von Wilhelm Hofmeister. Leipzig. Verlag von Fr. Hofmeister 1849. 4:o. 89 pag. 14 pl.

Sedan den botaniska vetenskapen i sednare tider mera allsidigt än fordom börjat bearbetas, sedan många af de störste naturforskare gjort till hufvudsakligaste föremål för sina iakttagelser och begrundande de fenomenen i växternas inre, hvaraf deras yttre former, hela utvecklingshistoria, ja lif betingas, hafva, såsom naturligt måste vara, flera tvistepunkter uppstått och vållat å ena sidan häftiga strider, men å den andra en klarare insigt i det inom naturforskningen viktigaste: utransakandet af de lagar, hvilka ligga till grund för det materiellas iklädande af organisk gestalt. Ett af dessa föremål för liflig diskussion och trägen undersökning är förloppet af växtämnets uppkomst och utveckling. Det torde ock för växtkunskapen vara bland de främste frågor, och ehuru problemet ej ännu är tillfyllest löst, hafva dock insigtsfulle män och väldiga snillen deråt egnat så mycken uppmärksamhet, att vi snart nog lära kunna blicka klart in i denna naturens stora hemlighet, och i dess ljus se tydningen på mången nu dunkel gåta.

För att lemna en öfversigt dels af de arbeten, som blifvit nedlagda på det ifrågavarande ämnet, och dels af den ståndpunkt, hvarpå frågan för närvarande befinner sig, torde vi framdeles finna tillfälle lemna en sammanställning af allt hithörande. För närvarande måste vi åtnöja oss med att framlägga resultaten af de mödosamma och i sak särdeles upplysande undersökningar, dem Hr Hofmeister i ofvannämnde arbeten publicerat.

Förf. har anställt sina noggranna mikroskopiska iakttagelser på växter, hörande till 19 nat. familjer; neml. *Orchis* Morio, variegata, militaris, palustris, latifolia, incarnata, *Gymnadenia* Conopsea, odoratissima och *Herminium*

Monorchis; *Canna Sellowii*; *Asphodelus luteus*; *Funcia coerulea*; *Hyacinthus orientalis*; *Hemerocallis flava*; *Fritillaria imperialis*; *Gagea silvestris* o. *arvensis*; *Narcissus poëticus*; *Iris pumila*, *biflora*, *sibirica*; *Crocus vernus*; *Zea Mays* — *Sorghum bicolor*; *Monotropa Hypopitys*; *Bartonia aurea*; *Polygonum orientale*; *Helianthus annuus*; *Ecbalium agreste*; *Daphne Laureola*; *Prunus Cerasus*; *Godetia rubicunda*; *Agrostemma Githago*; *Erodium gruinum*; *Tropæolum majus*; *Sutherlandia frutescens*; *Linum perenne*. Vid hvarje af dessa har Förf. maddelat såväl i en fullständig text, som genom tydliga och förträffligt utförda teckningar, gången af sina i detaljerade observationer. De företeelser, hvari växtämnets befruktningsakt och uppkomst hos alla dessa öfverensstämma, anser han kunna uppfattas såsom gemensamma för alla Phanerogamer i inskränkt mening, d. v. s. med uteslutande af *Coniferae* och samslägtingar, hos hvilka uppkomsten af embryo i flerfaldiga hånseenden närmast ansluter sig till den af *Lycopodiaceernas* och *Rhizocarpeernas* sporer.

Ur en cell af placentan — den cellväfnadsmassa inom fruktämnet, som bär fröen — uppstår, genom fortfarande delning, en cylindrisk, i spetsen tillrundad cellkropp, som består af en central cellrad, omgifven af ett, flera eller ganska många peripheriska cell-lager: *ägget*. Vanligen öfverdrages ägget med en eller två, ganska sällan med 3 hyllen, hvilka uppstå af de cellers förökning, som tillhöra dess (1, 2 eller flera) något under toppen belägna bälten. En af cellerna i den centrala cell-strängen hos äggkärnan (den del af ägget, som ligger ofvan punkten för ägghyllenas ursprung, — hos nakna ägg dessas spets, som genom deras cellers förökning i radiernas riktning blifvit äggformig eller klotrund) ökes betydligt och förtränger en större eller mindre del af den cellväfnad, som omgifver densamma. Denna är embryo-säcken. Dennas förhållande till äggkärnans öfriga massa är högst olika; de enskilda olikheterna härvid, liksom i afseende på äggets finare byggnad och de underordnade modifikationerna i växtämnets utveckling, stå lika litet tillsammans med de naturliga familjernas gränser, som äggets yttre egenskaper, antalet af dess hyllen, krökningsgrad o. s. v.

I embryosäckens inneslutna vätska bildas — än före,

än under, än efter upplösningen af den primära kärnan, men tillräcklig tid före befruktningen — ett antal fria cellkärnor, sällan färre, oftast flera än 3. De begifva sig företrädesvis till embryo-säckens öfre ända, som är vänd mot mikropyle; uppstodo flera än tre, så brukade de flesta lägga sig äfven vid dennes motsatta ända. Blott i det fall, att antalet af de nybildade cellkärnorna är ganska anseeligt (såsom hos *Fritillaria*, *Tulipa*, *Lilium*; i mindre massa hos *Iris*, *Narcissus* o. a.), funnos de äfven i dess medelregion.

Omkring de cellkärnor, som ligga närmast embryo-säckens båda ändar, bildas fria sphaeriska celler. De vid chalaza-ändan uppkomne, genom sin anseeliga storlek ofta ganska utmärkta cellerna, synas icke hafva någon annan bestämning, än att förarbeta näringsämnet för det blifvande embryo. Till endospermens bildande bidraga de alldeles icke.

Det är cellerna vid micropyle-ändan, grodd-blåsorna (Keimbläschen), ur hvilka embryo framgår. De, men icke pollen-cellerna, äro grundlaget till den nya växten. Förf. anser dem alla af samma värde och samtliga ägande förmågan att utvecklas till embryoner, om de ock, hos det stora flertalet af arter, af okände skäl felslå. Detta felsläende sker än före, än under, än efter befruktningen af en vid lifskraft varande groddblåsa.

Kortare eller längre tid sedan Pollen nått märket, uppnår pollenröret (dettas ursprungliga membra, som, till följe af inverkan från märkets vätska på pollenkornet, utvuxit till ett långt, cylindriskt rör) embryosäcken. De enskilda modifikationerna i förloppet härvid äro mångfaldiga, men lika så litet väsentliga för befruktningens gång, som embryosäckens membrans förhållande till den ända af pollenröret, hvilken träffar densamma. Än är den tät och hård, gör mot pollenröret anseeligt motstånd och kan lätt från densamma lösslitas: *Godetia*, *Crocus*, *Iris*, *Sorghum*; än är den vid micropyle-ändan mjuk och slemartad, men dock alltid tillräckligt fast, för att lemna pollenröret inträde i embryosäckens inre: *Fritillaria*, *Funckia*, *Polygonum*, *Agrostemma*; slutligen, ehuru sällan, är den vid detta ställe så fin och vek, att den genombrytes af pollenröret: *Canna*, kanske äfven *Erodium* och *Sutherlandia*. Men i alla dessa fall förblifver den groddblåsa, som

skall befruktas, en fullkomligt slutet cell; någon direkt öfvergång af en del af pollenrörets innehåll till groddblåsans inre är absolut omöjlig.

Den befruktade groddblåsan delas, kortare eller längre tid efter sedan pollenröret nått densamma, genom en starkare eller svagare längddelning, i 2:ne lodrätt öfver hvarandra ordnade celler. Detta synes helt och hållet utan undantag; Förf. känner intet fall, der den befruktade groddblåsan delas genom vertical eller mycket sned skiljevägg. Vanligen är den öfre af de båda cellerna (den mot mikropyle vända) större; mera sällan bådas volum lika, aldrig den öfre mindre. Dessa tvenne celler äro de första i *förgrödden* (Vorkeim). Groddblåsan förvandlas aldrig omedelbart till embryo; blott ganska sällan är redan förgroddens andra cell den första i lillgrodden (*Keimling*), såsom hos *Bartonia*, *Monotropa*, *Martynia*; vanligen förvandlas den i början af 2 celler bestående förgrödden, genom fortsatt delning af dess änd-cell medelst vågräta väggar, till en rad af celler, eller ock till en cellkropp, genom änd-cells delning medelst lutande väggar, alternerande i olika riktning, och genom förökning af cellerna af 2:dra graden. Förgroddens ändcell af någon viss grad blir den första hos embryo; ur dess endogena förökning uppstår embryo-blåsan. Maximum af cellernas antal i förgrödden är — med undantag af formerna med 2-cellig förgrödd och en-cellig embryo-grund (Embryoträger) — likalitet fullt bestämdt, som elementarorganernas hos hvilken complicerad byggnad som helst, bland de högre phanengamerna.

Förgroddens och embryots förhållande till embryo-säcken, till endospermen och perispermen, är utomordentligt varierande. Af alla de talrika här uppträdande olikheterna, synas blott 2:ne utan undantag förekomma i för- ening: den två-celliga förgrödden och den en-celliga embryogrunden med endospermen hos *Monotropa*, *Bartonia* och *Personatæ*, som vid sin uppkomst fyller hela embryo-säcken och i början är 2-cellig, men sedermera, genom sina cellers delning, förökes. Det är anmärkningsvärdt, att denna utvecklingsform uteslutande förekommer i ägg med ett enkelt, proportionsvis tjockt integument, hos hvilka embryo-säcken redan ganska tidigt undanträngt äggkär-

nans alla öfrige celler. Ett lika förhållande hos den unga embryosäcken förekommer hos Orchideerna; men här är endospermens utveckling ganska ringa, nästan ingen, och ganska kort efter befruktningen förtränges den af den tillväxande förgrödden; vidare hos Syngenesister: här utvecklas endospermen kraftigt, men på samma sätt, som hos alla växter, hvars perisperm är antingen helt och hållet eller delvis närvarande vid befruktnings-akten: de enskilda cellerna uppstå fria kring den kärna, som bildas i embryosäckens fluidum, och fällas lagervis på dennas väggar. Det samma gäller om Scabioseæ, hvars äggkärna och embryosäck ända till befruktningstiden är ytterst liten.

Bland de arter, hos hvilka embryosäcken till befruktningstiden ej helt och hållet undanträngt äggkärnans öfriga väfnad, uppträda tvenne stora olikheter. Förf. afser ej dermed den större eller mindre massan af endosperm-cellerna; i detta afseende finnas de mångfaldigaste öfvergångar från fullkomlig frånvaro (*Agrostemma*), eller ytterst ringa antal (*Tropæolum*, *Erodium*), till den största mängd (*Liliaceæ*, *Linum*, *Polygonum*); — likalitet det förhållande, om endospermen bibehåller sig ända till frömodnaden (*Polygonum*, *Lilium*), eller om den förtränges och förtäres af det allt mer och mer tillväxande embryo (*Prunus* och *Lilium*); ej heller, om en del af perispermen vid frömodnaden är i behåll, eller om den blifvit helt och hållet förträngd af embryosäcken; utan Förf. menar det sätt, hvar på perispermens förträngande sker. Oftast är embryosäckens innehåll under förloppet häraf flytande, endosperm-cellerna simma fria; men stundom fylles embryosäcken redan tidigt med slutet cellväfnad, äfven om han ännu intager en ganska ringa del af äggkärnan; perispermens förträngning försiggår sedermera under en liflig förökning af cellerna i ägghvitskroppens yttersta lager (*Ecbalium*, *Zea*, *Sorghum*; förmodligen alla *Cucurbitaceæ*, men näppeligen samtliga *Gräs*). Hos *Cucurbitaceæ* undantränges fullkomligt endospermen ända till frömodnaden af embryo; blott till en del hos *Gramineæ*.

(Forts.)

III. Strödda Underrättelser.

1. Utgifvaren af denna Tidskrift har, förlidne Juni månad, i Bokhandeln utlemnat en, hos General-Stubens Lithographiska Inrättning på Zach. Heggströms förlag tryckt »*Atlas öfver den Skandinaviska florans naturliga familjer.*» Arbetet innehåller på 29 större octavplancher afbildningar, i fullständig analys, af de inom Skandinavien förekommande naturliga Växtfamiljerna, dertill hörande grupper samt afvikande släkten, och afsigten dermed har hos författaren varit, att dels tjena till ledning för dem, som vilja sannt och grundligt studera de nu mera så viktiga nat. familjerna, dels kunna begagnas vid undervisningen i vår inhemska florans terminologie och systemlära. Arbetet kostar 2 R:dr 32 sk. b:ko.

2. Bland de hjälpmedel, som i sednare tider blifvit mera allmänt begagnade för vinnandet af säker phytographisk kunskap, äro de många exsiccata-samlingar, som äfven hos oss, men i vidsträcktare grad utomlands, äro tillgängliga. Bland de nyare, som till afsalu annonserats, vilja vi nämna:

Wirtgen: Herbarium der wichtigsten Giftpflanzen Deutschlands (30 arter för 1 Thlr).

— Schulherbarium, i centurier, hvaraf det första, som innefattar representanter af Linnés alla klasser, kostar 3 Thlr, de följande 2 ½ Thlr. Hela herbariet i 4 Cent. säljes för 9 Thlr.

— und Bach: Herbarium der selteneren u. weniger bekannten Pflanzen Deutschlands aus der Preussischen Rheinlande. 6 Cent. äro utkomne, hvaraf de 5 första kosta 9 Thlr, men inlagde i maculatur blott 6; de, som vilja utvälja af de intressantaste växter, som i denna samling förekomma, betala Centurien med 3 Thlr.

Men gagneligast är utan tvifvel, att man nu ock börjar utgifva samlingar öfver större släkten. Så tillkännagifver Wimmer i Breslau, att han jemte Krause, är sinnad bereda en samling af torkade *Salices*, synnerligast från Schlesien, men blott i 30 exemplar (å 1 Thlr preuss. cour. för Dodekaden), efter hvilkas försäljning endast strödda arter kunna erhållas. Denna samling bör blifva af vikt, såsom fixerande Wimmers från andra författare så afvikande bestämningar, särdeles i afseende på de s. k. hybriditeterna.

3. Rabenhorst meddelar följande om *svampsporer i snöflingor*: »Den 30 Jan. innevarande år hade vi ett lindrigt snöfall med SSV. vind. Jag uppsamlade några snöflingor och fann till min icke ringa förundran, att snön bestod, utom af infusorier, äfven ganska rikligen af svampsporer. Jag räknade i några ända till 1000 sporer. Deras form var aflångt-elliptisk; de visade en 3-cellig byggnad, lik den hos str. *Sporocadus*, och voro lifligt gullgult färgade. som sporerne hos *Cryptosporium* bruka vara, men de hörde ej till något mig bekant svampsläkte. Jag försökte bringa dem till groning, hvilket också efter några timmar lyckades vid måttlig kammar-värme; men beklagligen blef det temligen starka mycelium stående i sin utveckling, troligen emedan tjenligt underlag fattades detsamma. Försöket gjordes neml. på glaset. — Följande dagar hade vi starka snöfall, men snön var nästan mikroskopiskt ren.» (Flora. N:o 9. 1849.)

4. Stud. J. V. Björnström har innev. sommar vid Nacka i Stockholms grannskap funnit *Thlaspi alpestre* L. Ett herrligt fynd!

Explicatio figurarum.

Andreæa Hartmanni Thed.

- Fig. 1. 2. Rami fructiferi.
» 3. Surculus sterilis, longior, apicibus subincurvis.
» 4. 5. Surculi breviores, apicibus erectis.
Figg. 1—5 naturali magnitudine. Folia quam in natura remotiora Lithographus vitiose expressit.
» 6. Apex ramuli fructiferi, foliis ariditate conniventibus et fructu hiantes.
» 7. Apex ramuli fructiferi, foliis humiditate patentibus et fructu clauso.
» 8. Basis setæ cum archegoniis sterilibus.
» 8½. Folium interius perichætii, germen secundatum immaturum includens.
» 9. 10. Folia exteriora perichætii.
» 11—13. Folia ramea.
» 14. Flos femineus cum archegoniis septem et paraphysibus parvis perpaucis.
» 15. Archegonium unicum secundatum cum reliquis sterilibus.
» 16. Flos masculus.
» 17. Antheridia bina.
» 23. Folium rameum a dorso visum.
» 24. 25. Folia bina compressione inter laminas vitreas explanata.
Figg. 6—17 et 23—25 plus minus auctæ.
» 26. Apex folii, ut margo hyalinus appareat, magis auctus.

A. alpina Smith.

Obs. quod ad nominis auctorem attinet *Smithius* forsan certius quam, ut in tabula, *Hedwigius* citandus.

- » 18. Ramus fructifer speciminis anglicani ab Hookero missi, naturæ magnæ.
» 19—21. Folia rami ejusdem.
» 22. Ramulus fructifer humectatus.
Figg. 19—22 plus minus auctæ.

A. obovata Thed.

- Fig. 27—29. Folia ramea.**
» **30. Calyptra.**
» **31. 32. Folia perichætalia.**
» **33. Folium perichætiale persectum.**
Figg. 27—33 plus minus auctæ.
» **34. 35. Surculus nat. magn.**
» **36. Apex rami fructiferi, auctus.**

A. petrophila Ehrh.

α vulgaris :

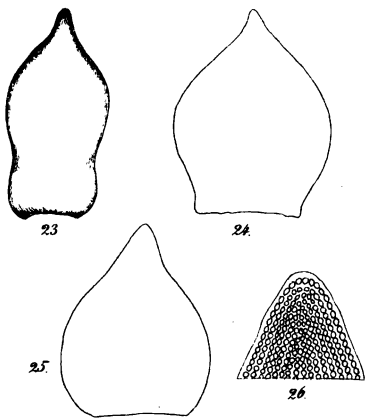
- » **37—40. Folia ramea.**
» **41. 42. Folia perichætalia.**
» **43. Apex ramuli fructiferi.**
Figg. 37—43 plus minus auctæ.
» **44. Surculi fructiferi, nat. magn.**

β alpestris :

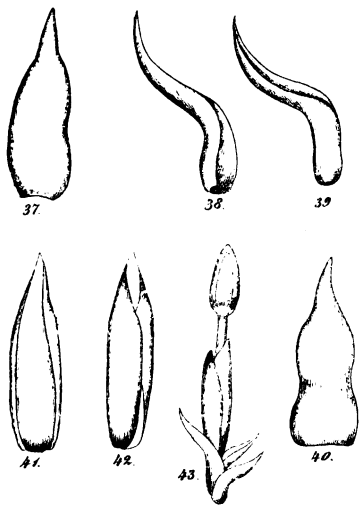
- » **45. Surculus sterilis, nat. magn.**
» **46. 47. Folia ramea, magn. aucta.**

γ homomalla :

- » **48. 49. 51. Folia ramea.**
» **50. Folium compressione inter laminas vitreas explanatum.**
» **52. Folium perichætiale.**
» **53. Apex ramuli fructiferi.**
Figg. 48—53 magn. auctæ.
» **54. Surculus fructifer, nat. magn.**
-

Andreaea Hartmanni Thed.

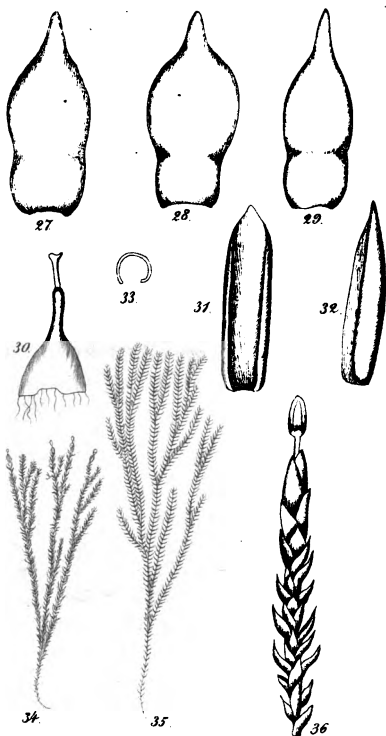

α vulgaris.

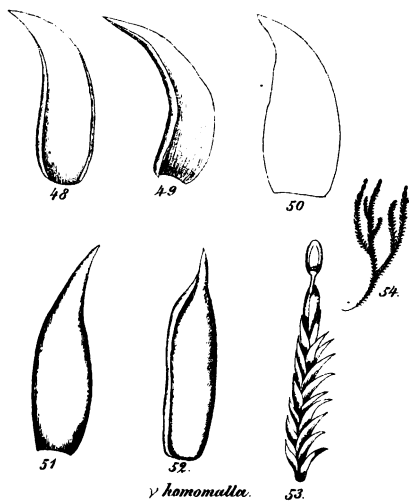

β alpestris

Andreaea petrophila Ehrhart.

Andreaea obovata Thed.

γ homomalla.

NYA

BOTANISKA NOTISER

UTGIFNE AF

N:o 9.

N. J. ANDERSSON.

Sept. 1849.

INNEHÅLL: ORIG.: AGARDE: Ett nytt växtställe för *Salix Daphnoides*.
— PYTHOGR.: NYMAN: sl. *Adoxa*, *Asperugo*, *Chrysosplenium*, *Corallorrhiza*, *Cotoneaster*, *Hottonia*. — LITT.: WIKSTRÖMS Årsberättelser om Bot. Arb. och Upptäckt. för 1845—1844. Andra Delen. — BIOGRAPHIE öfver C. J. Hartman.

I. Original-Afhandling.

***Ett nytt växtställe för Salix Daphnoides Villars,
af C. A. Agardh.***

Clarelfven förändrar, såsom bekant är, mycket ofta sina stränder, bildar nya öar och förstörer dem åter. Vid Carlstad delar den sig i tvenne grenar hvilka omgifva Tingwalla-ön, på hvilken staden är byggd. Vid början af den östra grenen, midtför Biskopshuset, har under en tid af 10 till 12 år en större holme uppkommit, som under flodtiden småningom blifvit allt mer och mer upphöjd, så att den slutligen alldeles uppvuxit öfver vattnet och numera äfven vid högre flod icke öfversvämmas. Den har småningom blifvit öfverdragen af grönska, hvilken hvarje år tilltagit både i täthet och utbredning, hvaribland buskar innästlat sig, hvilka nu slutligen formara ett tätt snår, och uppvuxit till 2 å 3 alnars höjd. Jag har kallat denna, under mina ögon uppstigande holme, som utgör måhända 2 eller 3 tunnland i vidd, *Påskön*. Den är skild blott med ett litet sund från Biskopsgårdens territorium. Den

består endast af elfsand, med den tunna betäckning af matjord, som med flodens sjunkande hvarje år, samt genom förmultning af mossor och andra lägre organismer på naturens vanliga sätt kunnat bilda sig.

Jag önskade känna hvilka de buskar voro, som växte på min Påskö, och vandrade af i Mars på isen dit. Jag fann då, utom Arren eller *Alnus incana*, som i Clar-elfvens floddal nästan förtränger all annan trädväxt, trenne *Salices*, som alla utmärkte sig och gjorde sig skiljbara genom sin bark. Den ena var lätt känd såsom *S. Amygdalina*; den andra syntess vara *S. nigricans*; men den tredje, som utmärkte sig för sin sköna, mörkt purpurglänsande bark och sina stora näbblika knoppar, var mig obekant, ehuru tydligen den var ingen af de vanliga låglands-Salices. Jag skulle dock hafva genast tagit den för *Salix daphnoides* om jag ej derifrån varit afhållen dels af denna arts sällsynthet, dels af buskens glänsande och ingalunda blådagliga bark. Jag hemtog grenar af dessa Salices och fick dem, nedsatte i vatten, snart i full blomma. Såsom *S. amygdalina* är allmän vid de nedre stränderna af Clar-elfven, var dess uppkomst på den nya ön icke oväntad. Ännu mindre *S. nigricans*; men till min stora tillfredsställelse befanns den tredje arten verkligen vara *S. daphnoides*.

Jag förbigår alla anmärkningar rörande *S. nigricans*, af hvilken specimina både med glatta och kuddna capsler funnos, utan att i öfrigt vara väsendtligen skiljda, äfvensom rörande *S. amygdalina*, af hvilken specimina funnos både med håriga och glatta ståndarsträngar, och håller mig för närvarande endast vid *S. daphnoides*.

Magistrarne Hardin och Larsson, hvilka båda hos oss bäst känna Wermlands Flora, hafva försäkrat sig icke hafva någonsin träffat hvarken *S. acutifolia* eller *S. daphnoides* i Wermland; hvadan således dess frön måste hafva blifvit med Clarelsvens vatten hitförd från Norge, der hon sannolikt torde finnas i trakten af Clarelsvens ursprung. Frågan, huruvida det funna species kunde vara den i Dalarne vid Mora växande *S. daphnoides* kunde jag ej afgöra, enär Fries's *Herbarium Normale* ännu icke blifvit förskaffadt till vårt musæum, hvilket jag dock hoppas snart kunna bereda. Koch sätter hufvudsakliga skillna-

den emellan *S. acutifolia* och *Daphnoides* i stiplernes form, som hos *S. acutifolia* skola vara *acuminatæ* och hos *Daphnoides cordatæ*. Sedan bladen blifvit mera utväxta och således stipler börjat visa sig, fann jag på Påsköarten dessa hafva ingendera formen; de äro hvarken *acuminatæ* eller *cordatæ*, utan *ovatæ* och *acutæ*. Basen af dem är icke på något sätt urnjupen, utan vidgar sig genast och är obetydligt, knappt märkbart, sned; och spetsen är på intet sätt utdragen, enär stiplens längd är icke mycket öfver dubbla bredden. Men stiplerne hafva en annan stor märkvärdighet, nemligen den, att de på deras öfre eller inre discus och på nedre hälften deraf, hafva tätt sittande glandler af samma slag, som de, hvilka sitta i kanten af stiplerna och bladen och bilda deras sågtänder (*serraturæ*). Om denna karakter visar sig constant, blir det ett godt skiljemärke för detta species. Stiplerna komma icke fram förr än i Juni månad.

För öfrigt är synonymien af *S. acutifolia* och *Daphnoides*, som mig synes, ännu hos Koch mycket förvirrad; då *S. præcox* Hoppe och Willd. samt *S. cinerea* Willd. svårligen kunna hänföras till *S. Daphnoides* eller *acutifolia*.

Det blåa doftet på barken, som man anser för väsendtligt hos *S. acutifolia*, fanns, såsom jag redan nämnt, icke på vårt species. Nästan alla författare anteckna det såsom en karakter både på *Daphnoides* och *acutifolia*; och jag har sjelf, uti några anteckningar öfver Lunds trädgårdsväxter anmärkt denna egenskap hos den i Lund cultivate. Men Koch anförer, att det blå doftet både finnes och saknas, utan att detta utgör någon väsendtlig skillnad. Sedan jag inlagt och torkat på det i Sverige brukliga sättet exemplar af vårt species, fann jag att barken, jemte det den efter torkningen blifvit något skrynklig och förlorat sin glänsande purpurfärg, tillika erhållit det blå doftet. Deremot, då jag för att kunna torka ett större antal exemplar, använde det *Hoppeska* sättet (d. v. s. då man torkar växterna mellan hett gråpapper), uppkom icke det blå doftet på barken. Det visar sig häraf, att denna karakter icke är af något stort värde såsom kännemärke, och fråga är, om ej det blå doftet alltid uppkommer af torkningen, och om icke denna karakter inkommit ensamt genom undersökningen af torkade exemplar.

De späda hängena äro' i hög grad karakteristiska, derigenom att de äro så hvitludna, att de nästan likna axen af *Eriophorum*, hvilken ludenhet härleder sig från hängfjällen. Detta species liknar således *S. lanata*, uti den märkvärdiga contrasten emellan de högst ludna fjällen och de ytterst släta kapslerne.

En annan egenskap bör ej heller förbigås, såsom ganska constant, den nemligen, att ståndarne äro med basen sammanväxta, så att man kan utdraga dem båda på en gång.

Färgen på bladen är mörkgrön, så att man dermed skiljer detta species på afstånd från *S. triandra* eller *amygdalina* med hvilken det har någon likhet i bladens form; och ehuru den grönare färgen är något ljusare inunder tror jag ej att bladens färg kan få namnet af glaucus.

En annan karakteristisk egenskap på vårt species är bladens eller knopparnes ordning. Bladspiralen består neml. endast af 3 blad, så att hvart fjerde blad alltid sitter i samma linea, då deremot spiralen hos de flesta öfriga *Salices* är 5-bladig, och hvart sjette blad sitter i samma linea.

Knopparne äro mera egna och märkvärdiga på denna art, än på de öfriga arterna, i afseende på skillnaden mellan bladknoppar och hängknoppar. De äro visserligen båda *convexo-concava*, men bladknopparne äro först och främst små, äggrunda, mycket kortare och obetydligt spetsiga; hängknopparne äro dubbelt större, näbbformiga eller liknande ett fogelhufvud, med convex hjessa, sedan framåt afsmalnande i en spets såsom i ett näbb. De utspricka för det andra på annat sätt. I stället för att den säck, hvaruti bladknoppen är innesluten, uppspricker först baktill och sedan i spetsen i 2 flikar och derigenom lemna plats för den framträngande knoppen, såsom det sker hos både blad- och blomknoppar hos de andra *Salices*, så lossnar deremot hängknoppens säck vid basen och framskjutes genom det sig utvidgande elastiska ludna hängets påträngande och säcken eller knoppens säcklika betäckning afkastas alldeles hel.

Dessa äro de intressantaste egenskaperna af detta species, som höra till de skönaste af våra Europeiska pil-arter.

Då emedlertid denna växt, i likhet med den från Dalarne och Norrige, i flera hänseenden synes olik med den Syd-Europeiska, och den ännu bör blifva föremål för en noggrannare uppmärksamhet, bifogar jag här en fullständig beskrifning på densamma, sådan den finnes här.

Salix Daphnoides norvegica.

Frutex jam semiorgyalis apud nos florens, repens in arena.

Rami viminei, cortice nitidissimo atro-sanguineo, neque ullo rore cæsio obducto, quo tamen exsiccatione, cortice etiam corrugato, obducitur.

Spiralis foliorum et gemmarum ternaria, ita ut quæque quaterna folia (l. gemmæ) in una eademque linea posita sint.

Gemmæ nitidissimæ purpureæ, ut in ceteris speciebus in unica squama quasi perula inclusæ;

foliiferæ breviores, convexo-planæ, dorso subcarinatæ, tandem postice et apice fissæ, ut ramulum emittant;

amentiferæ duplo majores, cymbiformes vel ornithocephaliformes, h. e. quasi convexæ et elevatæ, dein versus apicem magis complanatæ et acutæ, non desiccantes, sed basi solutæ, ab amento intus premente protrusæ et dejectæ.

Folia in statu tenello pube tenui albida et caduca præcipue in pagina superiore obducta, margine tenuissime et pulchre glandulosa;

evoluta lanceolata, basi angustata, apice acuminata, supra nitida obscure viridia, subtus pallidiora et opaca (vix glauca appellanda), leviter serrata.

Petioli breves vix ultra 3 lineas longæ, supra pubescentes ceterum glabri.

Stipulæ ad folia superiora rami binæ, oppositæ, (mense Junio) minutæ, ovatæ, basi parum obliquæ, nullo modo cordatæ, erectæ, fere adpressæ, margine, et quod singulare, in pagina superiore, præcipue versus basin, glandulis dense obsitæ, quæ glandulæ ejusdem naturæ sunt ac quæ serraturas foliorum terminant.

Amentum valde præcox aphyllum, sed basi squamis 5—6 suffultum, ceteris squamis amenti similibus sed ma-

poribus et sterilibus; initio et ante explicationem valde lanatum ut capitulum Eriophori æmuletur.

Squamæ albo-lanatæ pilis silicet longis et squamam duplo excedentibus rectis obductæ initio apice pulcherrime roseæ, qui color roseus tamen explicatione amenti sensim in vulgarem nigro-sphacelatum totam squamam tandem obducentem abit.

Nectarium solitarium, ut in plerisque ceteris posticum, flavescens, longitudine $\frac{1}{3}$ squamæ.

Stamina 2, basi h. e. longitudinem nectarii vel ad longitudinem $\frac{1}{3}$ squamæ concreta et ita monadelpha, unde quædam approximatio ad tribum *S. Helicis*, tandem squama triplo longiora.

Antheræ, ut in omnibus ceteris *Salicis* speciebus, extrorsæ, ita ut initio per latus interius planum approximata, et locula pollinum 4 carinata extus et ad latera dextrum et sinistrum versa sint.

Germen breviter stipitatum (stipite scilicet nectario parum longiore piloso), glaberrimum, conicum l. lagenæforme, tandem anceps et compressum.

Stylus quidem brevis tamen evidens.

Stigmata connata et suberecta, viridi-lutea.

II. Phytographiska afdelningen.

Troligen förmodar man ej att bland europeiska växter — länge kända och ofta beskrifna — träffa några, vid hvilkas *slägt*-beskrifning antingen rättelser eller tillägg skulle kunna ske. Att härutinnan likväl ännu mycket återstår att göra, derom är förf. öfvertygad och han önskar att nedanstående iakttagelser måtte anses för hvad de äro — en välment om ock ringa början till dylika bidrag. De omfatta några inhemska slägtens karakterer, som förf. funnit dels afvikande dels oriktigt återgifna i de — äfven mera generela — discriptiva arbeten han haft tillfälle jemnföra.

1. *Adoxa*. Båret är vid midten omkransadt af blomfodrets bräm, en-rummigt, fylldt och slemmigt af de

- gelatinösa frö-hyllena. Fröna äro 4—5, hängande från spetsen, elliptiska, hoptryckta, hvasskantade och omgifna af ett gelatinöst, stort och löst fröhylle. — Bären mogna sent och äro då genomskinligt ljusgröna, liknande Vinbär.
2. *Asperugo*. Blomfodret är femklufvet med små parvisa tänder emellan flikarna, efter blomningen större och platt hoptryckt, så att det slutligen liknar ett tvåskalligt, bugtfingradt fröhus. Blomkronan är trattlikt hjulformig, med oveckadt bräm; svalgfjällen äro korta, rundadt tvärhuggne. Små-nötterna äro grynigt sträfva, fästade vid stiftsfoten medelst det i kanten ofvan midten befintliga frö-ärret. — Blomfodrets inre hud lossnar slutligen i botten i form af en kretsrund, tunn hinna.
3. *Chrysosplenium*. Blomfodrets flikar äro skiftevis något mindre. Fruktämnet är vidväxt ända till stiften och betäckt af den uppsvällda disken. Fröhuset öppnar sig i spetsen med en längd-springa; valvlerna äro mycket utspärrade, så att fröhuset slutligen blir alldeles öppet, och liknar en firsidig bågare. Fröna äro små, glänsande, brunaktiga och sitta på väggarna i botten af fröhuset utan tydligt fröfäste. (Efter *C. alternifolium*.)
4. *Corallorhiza*. Pollenmassorna äro parvis (medelst en kort tråd) klubbade vid den klotrunda, stora proscollan. Rostellum är mycket kort. Ståndarknappen är som ett lock, mycket fin och snart affallande. Sporen är kort och *insänkt* i kalken mellan de nedre kalkbladen! — (Efter *C. virescens* Drej., hvars kalkläpp är aflång, hvit, utefter midten tvåknölig, nedtill purpurfläckig; blommans öfriga delar äro grönaktiga.)
5. *Cotoneaster*. Ovarierna äro blott till ofvan midten vidvuxne blomfodret; sinsemellan äro de alldeles fria. — *C. vulgaris* finnes nära Stockholm vid Marieberg med mogna mörkt purpurviolettera frukter (i medlet af Sept.).
6. *Hottonia*. Fruktämnet är fritt. Blomkronans pip är hopdragen midtpå och derifrån uppåt något vidgad samt nedåt buktig; svalget är hos den *macrostyla* formen tio-naggadt af mycket korta, tvärhuggna knölar,

två midtför hvarje kronflik: — hos den brachystyla formen är svalget bart.

(Forts.)

N.

III. Litteratur-öfversigt.

1. *Årsberättelser om Botaniska Arbeten och Upp-
täckter för åren 1843 och 1844..... af J. E.
Wikström.* Sednare Delen. Stockholm 1849. p. XV. 429—
736. 85. 8:o.

Åter hafva vi erhållit ett band af dessa så för veten-
skapen som dess idkare gagneliga årsberättelser; det in-
nefattar sednare delen af redogörelsen för botaniska ar-
beten under åren 1843 och 1844, och innehåller refe-
rering af upptäckterna inom II. *Växtgeographi*, III. *Växt-
Anatomie*, IV. *Växt-Physiologie*, V. *Läran om Växt-Pe-
trifikaterna, eller Forn-Verldens Flora*, VI. *Botanikens Hi-
storia*; *Öfversigt af Svenska Botaniska Arbeten och Upp-
täckter för åren 1843 och 1844.* (I. *Phytographie*, Natur-
ligt Växt-system, Acotyledoneæ, Monocotyledoneæ, Floror,
Botaniska Läroböcker, Botaniska Journaler och Periodiska
arbeten, — II. *Växtgeographie*, III. *Växtphysiologie*, IV.
Botanikens Historia); *Öfversigt af Svenska skrifter uti
Trädgårds-skötseln* för åren 1843 och 1844, och slutli-
gen *Öfversigt af Botaniska Arbeten och Uppmärksamhet i Nor-
rige* under åren 1843 och 1844, samt, såsom *Bihang till
de Bot. Årsberättelserna* för Åren 1843 och 1844, a) be-
rättelse öfver en resa genom Skåne och Halland under
sommaren år 1846 af N. J. Andersson, b) Antecknin-
gar under en botanisk resa i Jemtland och Norrige, som-
maren år 1846 af G. L. Sjögren, och c) *Plantæ me-
litæ lectæ, secund. systema Candolleianum digestæ 1848* af
J. C. Grech *Delicata*.

Hvad vi förut yttrat angående beskaffenheten och
värdet af dessa årsberättelser torde vi här få återop-
paga. Denna afdelning skiljer sig nemligen i intet från de föregå-
ende, den är en noggrann, fullständig och tillfyllestgörande
redogörelse för de mångfaldiga större eller smärre såsom
särskildta verk utkomna eller i tidskrifter kringspidda
arbeten i ofvan uppgifne botanikens delar. Mycket deraf

är viktigt, i vetenskapens utveckling djupt ingripande, mycket åter af föga intresse och lefvande blott ett ephemeriskt lif. Här äro de inregistrerade i vetenskapens annaler, tillgänglige för den, som vill och kan begagna sig deraf.

Någon redogörelse för dessa mer eller mindre sammanträngde redogörelser är således fullkomligt öfverflödig.

Deremot torde det vara oss tillåtit att framställa några reflexioner med afseende på det till »Årsberättelsen» fogade bihanget med sina tre afhandlingar.

Förutsatt, att man ej hade det ringaste att invända mot planen, att vid de af Kongl. Vet.-Akademien föranstaltade Årsberättelser fästa fullständiga afhandlingar af andre författare än af den till Berättelserna; förutsatt att dessa appendices verkligen voro så gedigna och förträffliga, att dervid intet kunde tilläggas, deraf intet borttagas; förutsatt slutligen, att de resp. författarne anhallit om utmärkelsen af sina afhandlingars oaskortade publicerande i ett så offentligt verk, som dessa embetsredogörelser — så kan man dock icke underlåta att finna det besynnerligt, att i ett arbete, som är ämnadt att upptaga de forskningar, som under åren 1843 och 1844 uppenbarat sig, finna afhandlingar med så ungt datum som 1846, ja 1848!

Att Prof. Wikström härvid velat tjena författarne, velat undanrödja obehaget af ett arbetets fördröjda publicerande, derom är hvar och en öfvertygad. Vi våga dock tro, att hvarje otidigt anspråk på gunst — vore den stor eller liten — måste stå tillbaka för consequens och tidsordning.

Hvad de särskildta afhandlingarne angå, anhålla vi att få yttra våra tankar.

Berättelsen om resan i Skåne och Halland innehåller allenast en till K. Vet.-Acad. afgifven berättelse om en med akademiens understöd företagen botanisk färd i dessa Landskap. Den upptager derföre endast gången af resan och de derunder anmärkte växter. Då i densamma ej kunde inrymmas några af de observationer Förf. hade tillfälle derunder anställa, då en allmännare teckning af dessa provincers natur deri ej blifvit upptagen, såsom förut tillgänglig i Prof. Fries' och Adj. Dübens arbeten,

torde denna reseberättelse på sin höjd lemna dem något gagn, som vilja följa samma resetur och finna lättnad vid sina excursioner. Att efter berättelsens afgifvande till Akademien tillägga de anteckningar, hvartill de först sedermera hemkomne samlingarne gåfvo anledning, har varit omöjligt med bibehållande af samma utrymme. Förf. ärnar därför i denna Tidskrift, allt efter som granskningen af det hemförda kan af mångfaldiga heterogena bestyr tillåtas, nedlägga det, som kan förtjena allmännare kännedom.

Herr Sjögrens berättelse är på en gång intressant genom sina skildringar af de besökta trakterna, och vigtig genom de derstädes gjorda fynden. För innehållets beskaffenhet förbise vi gerna så tiden som platsen och skulle önska att få läsa mera af det slaget. Vi finna här uppmärksamheten vara fästad ej blott vid phanerogamernas förekomst och utbredning, utan ock vid mossornas, och derjemte nätta och lifliga beskrifningar om hvad som på hvarje ort kan och bör tilldraga sig en vettgirig och forskande resandes uppmärksamhet.

Herr S. börjar med att lemna en framställning af de fjellsträckningar, som sammanhånga med Åreskutan, och redogör derefter närmare för denna intressanta fjell-klumps belägenhet, form och vegetation. Någon uppräknig af de derstädes förekommande phanerogamerna har förf. ej framställt, utan blott omnämmt den vegetationens olika karakter, som vexlar under uppstigande från de lägre till allt högre trakter. Oaktadt den noggranna uppmärksamhet af flera utmärkte botanister, för hvilka Åreskutan varit föremål, fann Hr S. följande ej förut derstädes anmärkte Phanerogamer: *Viola umbrosa*, *V. silvatica* var. *Riviniana*, *V. montana*, *V. arenaria* och *V. epipsila*, *Salix punctata* (?) & *S. cinerea*, *Potamogeton rufescens*, *Batrachium peltatum*, *Corydalis fabacea*, *Lotus corniculata* v. *alpina*, *Cardamine hirsuta* var. *silvatica* och var. *clandestina*, *Myriophyllum alterniflorum*, *Isoetes lacustris*, *Hieracium alpinum* v. *fuliginosum*, *Chara flexilis* v. *stellata*. Af mossor har genom Hr S:s undersökningar fjellet erhållit icke mindre än 47 novitier. I förteckningen öfver de på Åreskutan hittills iakttagne mossarter, uppräknar Förf. 168, nemligen af *Hypnæ* 33, *Bryineæ* 23, *Bartramieæ* 8, *Meesieæ* 2, *Fu-*

naricæ 1, *Splachnæ* 6, *Polytrichæ* 9, *Ortotrichæ* 4, *Zygodontæ* 1, *Tetraphidæ* 1, *Encalypetæ* 2, *Fontinaloideæ* 1, *Racomitriæ* 8, *Trichostomæ* 8, *Potticæ* 1, *Dicranæ* 20, *Fissidentæ* 3, *Phascæ* 1, *Sphagnaceæ* 3, *Andræaceæ* 1, *Jungermanniaceæ* 28, och af *Marchantiaceæ* 4. Hvad man vid genomläsandet af Hr S:s skildringar öfver vegetationen på särskilda höjder af Åreskutau finner ovanligt, är den mot nästan all annan fjellvegetations fördelning afvikande ordning, hvori växterna uppträda bredvid hvarandra, såsom *Viola silvatica* högre upp än *Luzula spicata* och *Oxyria*, *Carex ornithopoda* bredvid *C. atrata*, *Saussurea* blandad med *Gymnadenia Conopsea*, *Sedum sexangulare* vid sidan af *Draba rupestris* och *Saxifraga oppositifolia* o. s. v. Huruvida bestämningen af *Salix punctata* är riktig tillåta vi oss ej afgöra. Curiöst om man på Åreskutau träffade denna art, som hittills blott blifvit funnen vid Alten-elv.

Härefter lemnas underrättelser om de angränsande fjellens växtlighet. På *Renfjellet* söder om Åresjön funnos de flesta *Salices*, deribland en form af *S. Myrsinites* med till hälften nakna capsler, peduncles dubbelt längre än nectarierna och fjällen långhåriga, en $1\frac{1}{2}$ aln hög buske. I Kallsjön anträffades, jemte många andra, *Potamogeton pectinatus* (!). Öfver *Telgstens-berget*, öster om Snasahögen, lemnar Förf. äfvenledes intressanta underrättelser. Snasahögen, hvaraf Hrr Lagerheim och Sjögren förut i denna Tidskrift (1845, *Nr* 11) nedlagt en skildring, erbjöd Förf. följande nya växter: *Poa Gaudini*, *Carex rotundata*, *Vahlodea atropurpurea*, *Betula lagopina*, *Hieracium boreale* och *H. alp. fuliginosum*. *Blåhammar-kläpparne* och *Långvåla* riksgränsen bärande fjellplatå äga ock den vanliga omväxlingen af fjellväxter, likaledes fjellet *Pongen*, *Ram-fjellet* samt *Fond-fjellet*, öfver hvilka alla växt-anteckningar meddelas. — Det sista växtnamnet i afhandlingen är *Potamogeton fluitans*, funnen vid vägen till Skottgården i Jemtland. (Måne ej Liljeblads *P. fluitans* = *P. sparganifolius*; det synes otroligt att Roth's *P. fluitans* skall i Jemtland anträffas.)

Genom denna afhandling har ett nytt viktigt bidrag lemnats till en fullständigare kännedom af flora i denna i högsta grad intressanta provins. Det är med serdeles

fägnad vi tro oss berättigade nämna, att man inom kort får se alla dessa bidrag samlade till en fullständig beskrifning af den Jemtländska vegetationen.

Beträffande sluteligen Hr Delicatas, med särskildt titelblad, med *fransyskt* af Prof. Wikström utarbetade företal försedda latinska *Maltaflora*, tycka vi den allt för hjert sticka af lika mycket mot Årsberättelsernas form, som dessas författares alltid uttryckta åsigt, att i främsta hand fästa afseende på *svenska florans* och de *svenska botanisternas* nytta och intresse. Denna torra växtenumeration öfver en från våra climateriska och öfriga förhållanden så skiljd ö, kan för oss ej äga större värde, än hvarje annat bidrag till växt-geographiens utbildning. Den af Hr Prof. Wikström författade inledningen, som redogör för de botanister, hvilka åt Maltas vegetation egnat sin uppmärksamhet, är visserligen högst värdefull. Författarens i slutet tillfogade »Observationer» torde också vara af vikt för vetenskapen, — det hade dock troligen varit lämpligare att i någon utländsk Journal, t. ex. *Linnæa*, meddela detta arbete, än låta det gömma sig i ett i Norden utgifvet verk, der det minst kan falla någon in att söka »plantæ melitæ lectæ».

Biographie.

Undan vetenskapen, en älskad familj och tacksamma lärjungar rycktes d. 28 sistl. Augusti månad Med. Doct., Ridd. af Nordstjerne-Orden, Ledamoten af Kongl. Vetenskaps- och Landthruks-Akademierna Carl Johan Hartman. Att för dem, hvilka i kärlek för fosterlandets vetenskapliga utveckling ära och älska den, som deråt egnat kraft och lif, återkalla den bädangågnes öden och arbeten, må vara lika af skyldigheten förestafvadt som af erkänslan och vördnaden försökt.

Född i Gefle d. 14 April 1790 trenne månader före fadrens (A. Westerbergs) död, uppfostrades han af modrens andra man J. Hartman, hvars namn gossen antog, af erkänsla för åtnjuten öm omvårdnad. Ämnad till näringarne ingick han i Gefles Elementarskola, men fick

derunder smak för studier och blef 1808 Gymnasist samt våren 1811 student i Upsala. Uppehöll sig sedan som Informator nära 4 år hos sina sedermera blefne Svärföräldrar på Leufsta bruk i Upland, samt derefter 7 år i Stockholm. Blef Med. Cand. 1820, Licentiat 1821, Pensionär i läkare-corpsen s. å., Läkare vid Kongl. Invalidinrättningen på Ulriksdahl 1822. Chirurgiæ Mag. och Kongl. Sundhets-Collegii medlem, samt promov. Med. Doctor s. å. Districtsläkare i trakten omkring Sigtuna 1825; Provincial-läkare i Lifgedinget af Nyköpings län 1828, hvarifrån han 1833 sökte och erhöll transport till samma tjänst i Gestrikland med station i Gefle. — Företog 1813 med understöd af Kongl. Vetenskaps-Akademien en naturhistorisk resa i Jemtland och tillgränsande delar af Norrige; besökte 1840 Naturforskarnes möte i Köpenhamn, samt 1844 det i Christiania. Hade 1842 den nåden att som läkare åtfölja deras Kongl. Högheter Prinsarne Carl och Gustaf på deras resa genom Helsingland och Dalarne. — 1822 ledamot af Kongl. Patriotiska Sällskapet; 1836 af Kongl. Landtbruks-Akademien och Sv. Läkare-sällskapet; 1838 af Kongl Vetenskaps-Akademien, 1846 hedersledamot af Trädgårds-föreningen i Götteborg, 1843 utnämnd till Riddare af Nordstjerne-Orden.

Så tecknar Hartman sjelf hufvuddragen af sitt lif, med dess växlingar, arbeten och utmärkelser. Hvem skilddrar rätt dessa inre öden, mödor och arbeten, dessa själens ansträngningar och tillfredsställelser, som ingen ser och ingen tyder?

År 1813 företog H. med understöd af K. Vet.-Akad. en resa till Jemtlands fjelltrakter, och lemnade i Akademiens handlingar f. å. 1814 meddelanden om gången och resultaterna af denna resa. Denna berättelse, på en gång mönster för hvarje dylik, och af högt botaniskt värde, spred nytt ljus öfver denna förut otillräckligt undersökta trakt, och förteckningen öfver Åreskutans växter, ehuru sedermera temligen förökad, lemnar ett ögonskenligt bevis för ihärdigheten och grundligheten af Hartmans undersökningar.

Såsom Exercitii- Disputation utgaf H. år 1819 i Upsala »*Genera Graminum Scandinaviæ*», vittnande om för-

trolig bekantskap med de arbeten, hvori utlandets förf. nedlagt sina nyare åsikter om denna växtfamiljs förändrade behandlingssätt.

Fäderneslandet ägde på denna tid visserligen åtskilliga utmärkta botanikens idkare; men man torde icke kunna påstå att denna vetenskap var så allmänt känd och bearbetad som den sedermera blifvit. Om ock en af de mest verksamma orsaker härtill låg i statens totala förbiseende af naturvetenskapernas delaktighet i humanistisk bildningsmeddelande — hvaraf följde allmänhetens fullkomliga obekantskap med all slags naturkunnighet — så är det dock otvivelaktigt, att den bristfälliga bearbetning, hvaröfver den inhemska Floran hade så många skäl att beklaga sig, i den aldri väsendligaste grad vållade detta släta tillstånd. Någon annan fullständig Handbok i den Svenska Floran fanns ej, än 2:dra och 3:dje upplag. af Liljeblads verk; spridda arbeten af Agardh (*Caricographia Scanensis*), Fries (*Novitiæ Floræ Sueciæ &c.*), enskilda provins-floror, såsom Wahlenbergs *Flora Lapponica* 1812, och Fries' *Fl. Hallandica* 1817, voro nära nog de enda källorna för kunskap om den Skandinaviska vegetationen.

Det vågstycke Medec. Candidaten Hartman då företog sig att 1820 utgifva sin Handbok i Skandinavians Flora blef derföre också rätt olika bedömdt. Han hade i 12 år egnat flitigt och djupt studium åt denna floras alster, hade sjelf undersökt flertalet af dem i lefvande tillstånd, hade stått i nära beröring med alla våra dåtida botanister, såsom Swarz, Agardh, Fries, Wahlenberg, Wahlberg, Wikström, L. L. Læstadius, Ahlqvist och Wallman och genom dessa förbindelser blifvit underlättad i sin önskan, att för begynnare lemna en lämplig handledning till växternas igenkännande. Alla de, som i detta företag sågo en vacker bevekelsegrund och ett gagnande ändamål och som trodde sig i dettas utförande böra se en gryende framtid för vetenskapens spridande bland en större allmänhet, kunde ej annat än glade emottaga detta den då 30-årige forskarens första större arbete. Men å den andra sidan möttes detsamma med ett af dessa klander, hvilka just för genomskinligheten af sitt motiv och sin bittra form verka så obetydligt. I Litteratur-tidningen för 1820 lemnades (af d. v. Demonstr. Wahlenberg) en recension af Handboken, hvilken, på samma gång den med sakkännedom antydde de felaktigheter, hvilka Förf. begått, med en förnämhet och fiendtlighet, hvar till lyckligtvis högst få motstycken hos oss kunna uppletas, förbrådde Förf. hans nog talrika afvikelser från de Linnéanska principerna. Det svaromål Hartman härpå (i Bihang till Litt.-Tidn., n. 14—15) afgaf, och hvori han icke allenast till största delen lemnade gillande skäl för sina åtgöranden vid införandet hos oss af hvad de utländske forskarne efter Linnés tid uppdagat, utan ock mot sin recensent begagnade det bästa vapnet, det neml. att uppvisa huru Förf. i mycket af det klandrade just följt rec:s åsikter, påkallade ytterligare en granskning, som syntes något mildare i uttryckssätten och grundligare och allvarligare i de anmärkte bristernas ådagaläggande.

Oaktadt första upplagan af Wahlenbergs *Flora Svecica* utkom på följande året, gjorde detta klassiska men på latin författade arbete ej Hartmans Handbok öfverflödigt. Dess andra edition utkom 1832,

så i yttre form som inre beskaffenhet på ett högst förtjenstfullt sätt afvikande från den af 1820. Förf. hade neml. låtit ett bättre tryck och en i allmänhet redigare uppställning efterträda det föga ordnade i 1:sta upplagans text; och genom att ytterligare under 12 års tid granska de i ofvannämnde recensioner och af andre gjorda anmärkningar, samt, med den för honom egendomliga flit och noggrannhet, följa med och själf bidra till vetenskapens nyare utveckling, å ena sidan öfvergifvit många af sina förut hysta enskilda åsichter (särdeles i fråga om de Linnéanska bestämningarne) och å den andra antagit åtskilliga, mot hvilka han förut hyst obenägenhet. Bisk. Agardh, som i Svenska Litt.-fören:s Tidning för 1833 N:o 13 riktade allmänhetens uppmärksamhet på denna upplaga, gaf en förträfflig analys öfver de olika riktningarne hos Wahlenberg och Hartman, tilldömde rättvisligen priset åt den förre, men fällde om den sednare det lika rättvisa omdömet, att »hans Flora, ifrån den synpunkt, hvarifrån Förf. själf vill att den skall betraktas, verkligen har ett utmärkt värde». Deremot framställdes mot den till denna upplaga särskildt tillagde *Inledning* flerfaldiga anmärkningar. — Sålunda ställd emellan tvenne åsichter, enligt den ena ansedd såsom klen Linnéan, enligt den andra nog litet fördjupande sig i studium af den nyare Botanikens anda och framsteg, fortfor Hartm. att framgå på den valda medelvägen, samt utgaf 1838 den 3:dje, 1843 den 4:de, och inom några veckor detta år utkommer den 5:te upplagan af Handbok i Skandinavien flora. Dessutom lemnade han Svensk och Norsk Excursions-Flora. Stockh. 1846. — Denna åtgång af nära nog 8000 exemplar visar tillräckligt bokens användbarhet eller åtminstone användande. Vål kan Dr Hartman sägas i detta hänseende ej hafva haft någon medtäflare; men det synes dock sannolikt, som skulle detta hafva utöfvat ringa inflytande på spridandet af hans arbete.

Att härstädes lemna någon speciell framställning om den tillökning den botaniska vetenskapen såsom sådan erhållit genom Dr Hartmans Handbok, kan ej komma i fråga, då en sådan framställning bör ställas i sammanhang med redogörelsen för andre samtida författares åtgöranden, och det serdeles under en period, då äfven genom Fries och Wahlenberg nya banor blifvit brutne inom naturhistoriens vida fält och hägen för detta studium lifligare väckts och vidmakthållits. Om ock bland den Phanerogama vegetationen Dr Hartmans upptäckter ej äro så utomordentligt rikhaltiga, så ligger dock i den kritik, med hvilken de blifvit i Handboken framställda, den största vetenskapliga förtjenst. Förglömmas bör ock ej, att det är genom hans studium och framställning af Mossorna denna del af växtriket hos oss vunnit en bearbetning som i få andra länder.

Utom detta Dr H:s hufvudverk, utgaf han *De Krameria* såsom Diss. pro Gradu med. Ups. 1822; öfversatte *Mordant de Launay's* Handbok i den finare Trädgårdsskötseln (Stockh. 1824); bearbetade *T. G. Hoffmans* Populär Naturkunnighet (ib. 1828); sammanfattade *själf* ett »Utkast till Populär Naturkunnighet» (ib. 1836), samt skref i *Bot.-Notiser* flerfaldiga afhandlingar: Tillägg och rättelser till Handbok i Skand. Flora ed. 3. (1840. p. 168, 1841. p. 80); Undersökning

rörande några af Linnés omtvistade växtarter (1840. p. 81); Olof Rudbecks Lappska växter (1841. p. 49, 65); Väreus utveckling vid Gefle 1840 och 1841 (1842. p. 65); d:o d:o 1842 och 1843 (1844. p. 177); bot. sektionens förh. vid Naturf.-mötet i Kristiania (1844. p. 97); Anmärkningar vid Prof. Fries reservation etc. (1845. p. 137); gränserna för några växter i Sverige utvidgade (1845. p. 53); Undersökning om Linnés *Orchis latifolia* och *incarnata* (1846. p. 145); Väreus utveckling vid Gefle 1844—1846 (1846. p. 150); Notiser för behandlingen af en del växter i Sv. o. N. Excursions-Flora (1846. p. 161).

Hvad Dr Hartman såsom läkare varit, hvad han såsom sådan verkat, är här ej rum att emförmäla. Menniskovän i hjerta och själ, ord och handling, tillhörde han hvad fäderneslandet i detta hänseende äger ypperst; hans största medicinska arbete är den allmänt spridda och värderade »Husläkaren eller allmänna och enskilda föreskrifter i sundhetslära samt sjukdomslära.» Stockh. 1828 och 1830.

Det är väl sannt, att Dr Hartman ej hörde till dessa vetenskapens giganter, som med den vida omfattningen af den rikaste erfarenhet, i huset af det väldigaste snille och genom spelet af den till visshet höjda fantasien, öppna nya utsigter åt alla håll, promulgera idéer, som antaga formen af klara lagar, rycka vetenskapen med kraft fram mot sitt mål, och bilda kring sig skolor, ur hvilka rekryter utgå, det närvarande till stöd, det kommande till tjenst. — Hartman var och ville aldrig vara annat, än en af dessa stilla arbetare, som af själ och hjerta egna sig åt det nyttiga, som med idkelig flit och den djupaste grundlighet forska, granska och utan afvägar af känslsprång söka utfinna huru det är och icke fråga efter huru det bör vara, och som sedermera, efter detta bepröfvande, enkelt och öppet framlägga huru de funnit det vara, utan stridande förnekelse att ju icke andra kunnat se det annorlunda, men hvilka kunna taga det omtvistade under nytt ompröfvande och sedan, med ingående, på en annan åsigt, öfvergifva sin förra. (Derutinnan se vi förklaringen, hvarföre Dr Hartman ofta nog, i en efterföljande upplaga antog hvad han i den förra betviflat, och hvarföre han väl i början kunde vara betänksam mot det nya, men efter ytterligare granskning egna det sitt fulla erkännande.) Därföre — emedan hos Hartman saken var det väsendtligaste, och det subjektiva tycket hufvudsaken underordnad — skola hans arbeten hafva ett bestående värde, och så länge inom Skandinavien växtriket och dess studium är ett mål för kärlek och nit, skola Hartmans forskningar alltid stå såsom förträffliga hjälpmedel.

Vetenskapen skyddar med hast framåt; hvad som i dag är en ny upptäckt, har i morgon åldrats, hvad som nu står högt, är snart undanträngdt för tusendefallt annat; äfven inom vårt fädernesland hafva, genom ypperliga befordrare, naturvetenskaperna nått en hög grad af utbildning; botaniken är ej vanlottad. Men huru kraftigt den nya stammen skjuter, huru rik dess krona, sköna dess blommor och ymniga dess frukter än må blifva — tacksamheten mot dem, som planterat och till en tid vårdat detta den goda kunskapens träd, skall ej förgå.

A—n.

NYA

BOTANISKA NOTISER

UTGIFNE AF

N:o 10—11. E. J. ANDERSSON. ' Octob., Nov.
1849.

INNEHÅLL: I. ORIG.: 1. FRIES: Nya Skand. växter. 2. HOLMSTRÖM: Utk. till Sv. Florans Lit. Hist. — II. PHYT. NYMAN: Släktbeskrifningar; LANGE: Meddelanden. — III. LITT. FRIES: Summa Veg. Scand. P. II.; ANDERSSON: Pl. Scandinaviæ; SCHAGERSTRÖM: de Antheris Pl.; HOFMEISTER: die Entsteh. des Embryo.; GOTTSCHKE, LINDENBERG et N. ab ESENBECK: Synopsis Hepaticarum; WIMMER: Ueber die Hybridität d. Weiden; GARCKE: Flora v. Halle.

I. Original-Afhandlingar.

I. Nya Skandinaviska växter, meddelade af E. Fries.

Andra Decaden.

11. *Lycopodium Sabinæfolium* Willd. (Herb. Norm. XIII. n. 100.) har redan länge varit känd hos oss som varietet af *Lycop. complanatum* (*Lycop. complanatum* β Wbg. Suec.); vi hafve insamlat den, på ljunghedarne vid Thorup i Halland, och vi ega inga egna observationer, som bestyrka dess arträtt; men då den af de fleste nyare författare betraktas som egen art, hafva vi ansett synonymien böra uppgifvas. Till nämnde *Lycop. complanatum* β Wbg. hörar, utom *Lycopodium Sabinæfolium*, äfven *L. Chamæoparissus* Braun, Koch Syn.
12. *Bromus patulus* Koch. Denna har hos oss hittills endast blifvit observerad bland klöfver, troligen införd med utländskt utsäde, och derföre icke blifvit

erkänd såsom Skandinavisk växt eller skild från *Br. arvensis*; exemplar meddelade af Dr. W. Nylander bestyrka dess förekommande i Österbotten fullkomligen vild, växande på svedjeländ.

13. *Carex trinervis* Degl. Denna växt, som, innan den skildes som art, blifvit hänförd dels till *C. aquatilis*, dels till *C. salina*, finnes, enligt exemplar af Prof. Nolte, på vestkusten af Slesvig — och möjligen äfven på våra vestkuster. Den tillhör egentligen öfversvämmade flygsands-stränder, har största frändskap med *Carex vulgaris*, och är otvifvelaktigt hörande till *C. aquatilis* grupp. Den är mera högväxt och robust (obesa) än våra öfriga arter i denna grupp. Blad smala, rännformiga i spetsen *trekantige*. Han- och honax vanligen trenne, frukterne äggrunda hoptryckta femnerviga, af fjällets längd. Roten krypande.
14. *Sparganium fluitans*, caule simplici adscendente; foliis planis flaccidis ventricosovaginantibus, imis linearibus, reliquis a basi ampliata in apicem acuminatum æqualiter attenuatis; spadicebus congestis, mascula subsolitaria; fructibus sessilibus conicis in rostrum subulatum, fructu brevius, attenuatis. *Fl. Hall. p. 139.* I skogskärr i Småland o. s. v. vanligen växande bland Calla. I en uppsats, införd i N:o 1 af denna tidskrift, har jag redan anmärkt denna form, som hvarken kan förenas med *S. simplex* för dess platta slaka blad, eller med *S. minimum* för dess helt olika bildade frukter. Det torde därför vara lämpligt bifoga diagnoserna af *Sp. minimum* och *Sp. natans*.

Sp. minimum, caule simplici flaccido foliisque a basi æquali linearibus obtusiusculis membranaceis; spadicebus (paucis) remotis, imis pedunculatis, mascula solitaria; fructibus sessilibus ovatis obtusis, stylo brevissimo mucronatis. — In fossis, stagnis.

Sp. natans, caule elongato flaccido, foliis basi dilatata vaginantibus linearibus longissimis natantibus gramineo-viridibus; spadicebus (numerosis) remotis, femineis pedunculatis, masculis pluribus sessilibus; fructibus longe stipitatis oblongis, rostro subulato brevioribus. — In lacubus extra *Nymphæas* et *Scirpos*.

15. *Najas flexilis* Rostk. I sjön Hederen vid Braheberg i Närtuna socken (i Roslagen), nästan midt emellan Stockholm och Upsala, insamlad och meddelad af Hr Goes. Den är tvifvelsutan ett af de viktigaste fynd för vår flora under de sednare åren, dels såsom växande i sött vatten, dels såsom tillhörande egentligen *N. Amerika* och hittills funnen endast i en sjö i Europa (Pommern vid Stettin). Äfven i systematiskt afseende är den upplysande, såsom till frukten öfverensstämmande med *Najas marina* efter Hr Thedenii noggranna beskrifning. Man har neml. satt i fråga, om frukten skulle vara lika på alla arter med den af Hr Thedenius hos *N. marina* beskrifna.
16. *Epipactis microphylla* Ehrh. — Vid Soroe på Seland, enligt exemplar af Hr Lange.
17. *Potentilla mixta* Nolte. Funnen i Blekinge vid Carlskrona och förväxlad med *P. nemoralis*. I sjelfva verket är den ock endast en varietet af denna; Hr Lange har af frön från Noltens växtställe uppdragit den äkta *P. nemoralis*.
18. *Sisymbrium Loeselii* L. är af Mag. Andersson funnen i mängd vid Stockholm och lemnad till Herb. Norm. XIII. n. 49. Ett exemplar fanns i år äfven vid Upsala af min Son. Inhemska exemplar äro mera glatta än utländska och hafva synnerlig likhet med *Sisymbrium Irio*. Är det möjligen den art, som af Linné införts i Svenska floran? Några förr vid Upsala insamlade exemplar har jag aldrig sett.
19. *Stachys annua* L. funnen i mängd på Bornholm enligt Hr Lange.
20. *Campanula Bononiensis* L. Redan för flera år sedan meddelades denna med *C. Rapunculoides* vanligen förväxlade art i Herb. Norm. X. 12; men då exemplaren voro insamlade här vid Upsala i Carolina-parken och på Slottsbacken, syntes dessa båda växtställena i botaniska trädgårdens grannskap icke berättiga till rum i vår Flora. Enligt meddelade exemplar finnes den äfven vid Berga i Kalmare län och enligt Hr Lilja i Skåne, så att vi önska fästa Svenska botanisternas uppmärksamhet på densamma. Den skiljes från *C. Rapunculoides* genom rund stjelk och mindre gråludna

blad. Blommorna mindre, sittande i tätare, ensidig klase.

Tillägg:

1. *Epipactis microphylla*. Från Öland äro tvenne sköna former af denna art meddelade af Hr Sjöstrand. Ett vackert fynd!
2. *Arabis sagittata* Bert. DC. innefattar, som bekant, enligt Koch tvenne arter, neml. *Arabis Gerardi* Koch och *A. sagittata*. Det är den förstnämnda af dessa, som är funnen på Gottland. Sköna exemplar derifrån (Åkebäcks myr i Roma Sn) hafva i år blifvit meddelade af Studer. Lönnroth. Deremot torde den från Vestergötland och Norge uppgifna vara Kochs *A. sagittata*.

Uthast till Svenska Florans Literatur-Historia af Johannes Aug. Holmström.

(Forts. från No 7—8.)

Tidigast af fäderneslandets provinser undersöktes i botaniskt hänseende *Gottland* jemte *Halland*, *Blekinge* och *Skåne*. Under åren 1622 och 1623 genomreste Doct. Georg Fuires (ledsagad af Doct. Ottho Sperling) flera Danska landskaper och bland dessa äfven nyssnämde. De begge forskarne äro säkerligen de första, hvilka i Sverige företagit botaniska resor, fastän resultaten af deras undersökningar en längre tid blefvo outgifna. De äro förvarade i en, trettiofyra år efter Fuires död, uti Bartholini Cista Medica Hafniensis införd växtförteckning 29). Den har fyra afdelningar, af hvilka den första upplager (p. 278—284): »Plantarum qvæ circa Nidrosiam reperi-

-
- 29) Thomæ Bartholini Cista Medica Hafniensis, Variis Conciliis, Curationibus, casibus rarioribus, Vitis Medicorum Hafniensium, aliisq; ad rem Medicam, Anatomicam, Botanicam & Chymicam spectantibus referta. Accedit ejusdem Domus Anatomica brevisimè descripta. Hafniæ, Typis Matthiæ Godicchenii. Impensis Petri Hauboldi Bibl. 1662. 8:o. pp. 645, ded. præf. & ind. pp. 27 (s. p.) et Dom. Anat. pp. 64. — Pp. 278—293: »Index Plantarum indigenarum quas in itinere suo observavit D. Georgius Fuirens». — I Jens Worm's Lexicon over Danske lærde Mænd, I D. p. 337, upptages Fuires Index såsom *särskildt* tryckt under samma titel: »Hafniæ. 1662. 8:o.» Uppgiften är troligen oriktig!

untur, Nomina», 174 dels inhemska, dels odlade Norska växter; den andra (p. 284—287): »Plantæ itineris Blekingensis», med 46 dels Skånska, dels Blekingska; den tredje (p. 287—290): »Plantæ itineris Gothici», med 49 endast Gottländska; den fjerde (p. 290—293): »Plantæ Itineris Scanici», innefattande 62 dels Skånska, dels Halländska. De Norska växterna äro alphabetiskt uppräknade, utan växtställen, hvilka deremot vid de flesta Svenska anföras, med oftast förvridna ortnamn. Anteckningarne synas här hafva skett i den ordning växterna blifvit funna och med tillhjälp af dessa localer kan man utan svårighet sluta, hvilken väg de resande tagit. »Under den resa, som kallas den Skånska, reste de från Helsingborg öfver Rosendal till Engelholm, samt derefter längs kusten till något norr om Varberg, hvarefter de återvände samma väg; denna resa borde hellre kallats den Halländska.» Nomenclaturen i dessa cataloger är, äfven med en förtrylig bekantskap af den patristiska synonymien, särdeles svår att tyda 30). Förf. torde neml. sjelf, vid ej få tillfällen, hafva sväfvat i ovisshet, med hvilket namn han borde anteckna den tagna örten, hvilket märkes af de flerstädes förekommande orden: »quædam» och »videtur.» Bland dem, som med någorlunda säkerhet kunna bestämmas, äro följande de märkligaste: *Ranunculus arvensis* (Ran. echinat. p. 285): »in Rosendal.»; *Genista pilosa* (Genista qvæd. hum. ibid.); *Dianthus arenarius* 31) (Caryophyllus fl. alb. adm. odor. p. 286): »ante Selssborg» [Sölwitsborg]; *Isatis tinctoria* (Isat. agria videtur ibid.): »paa Oeuesker;» *Cochlearia danica* (eod. nom. ibid.): »paa

30) Vi ega trenne uppsatser öfver Fuirens växtförteckningar, neml. i inledningen till Aspegrens Blekingska Flora (p. IV—VIII), hvarest »Plantæ itin. Blek.» äro aftryckta med förklaring af Prof. Wahlenberg; af Prof. Fries i inl. till hans Flora Scanica (p. VII), tydligen, utan jemförandet af originalet, efter nyssnämnde felaktiga aftryck (jfr det itererade tryckelet »angustisante»! m. m.); och slutligen af Adj. A. E. Lindblom i Physiographiska Sällskapets Tidskrift, 1 Band. pp. 360—384, der alla växt-catalogerna, jemväl den Norska, äro aftryckta jemte en samvetsgrann dechiffring, hvilken vi i allmänhet funnit ganska lyckad. Der förekomma äfven korta lefvernesbeskrifningar öfver både Fuiren (f. 1581 † 1628) och Sperling (f. 1602 † 1681).

31) »Omnino nova erat planta» [?]. Fries, Flor. Scan. p. VII.

Tiernoe [Ternö]; *Erysimum hieracifolium* (Thlaspi qvødd. Cheiri fl. lut. ib.): »paa Spusør» [Spjutsö?]; *Tessdalia nudicaulis* Br.? (Thlaspi siliqvis obl. min. p. 287): »non procul Wramb [Wram] in agro»; *Convallaria verticillata* (Polygonat. tenuif. alt. ibid.): »inter Wramb & Linderød in prato»; *Tetragonolobus siliquosus* Scop. (Lotus tetrag. fl. flav. ibid.): »til Slide» [Slite]; *Teucrium Scordium* (Scord. ibid.): »Slidæ»; *Gymnadenia odoratissima* Br. (Orch. odorata p. 288); *Cephalanthera ensifolia* Rich. (Helleborine angustif. flor. alb. ibid.): »Slidæ»; *Tofieldia calyculata* Wbg (Asphod. pulcher ibid.): »inter Telling & Hadebur» [Kellunge et Heideby]; *Anthericum ramosum* (Phalangium alt. Dodon. videtur p. 289): »copiosè in Carolina [Carlsö], sed parce admodum in Gotlandia»; *Scabiosa Columbaria* (Sc. arietina erecta ibid.): »intra Weggom [Wägume] & Færøesund» [Fårösund]; *Adonis vernalis* (Consiligo ibid.): »copiosissimè in Calsøn [Carlsö] apud Horburg» [Hoburg]; *Salsola Kali* (Tragum Matthioli p. 290): »til Hoeburg»; *Blechnum Spicant* Roth (Lonchitis p. 291): »in montibus Hallandicis»; *Gentiana Pneumonanthe* (Pneumon. p. 292): »in pago Murup [Morup] in arvis»; *Honkenya peploides* Ehr. (Portulaca marina p. 293): »inter Ness [Näs] & Vardberg» [Warberg].

Sedan vi nu genomgått de Författaresh skrifter i hvilka, under denna period, förekomma bidrag till Sveriges växtgeographi, återstår endast att lämna en öfversigt af dem, som inom samma tidrymd *monographiskt* beskrifvit Svenska växter. De följa här i chronologisk ordning.

Den äldsta 32) monographien, benämnd »Lupologia,»

- 32) Från *botaniska* författares antal utesluta vi Anders Pederson Kempe, hvars skrift, kallad: »Den Anatomerade Graanen», anföres af de flesta bland Botanikens bibliographer (sednast äfven af Pritzel), bland hvilka dock få torde hafva sett och genomläst densamma. Denna lilla bok innehåller intet af botaniskt syfte, utan är uppfylld endast af theosophiska griller och alchymistiskt otyg. Den underliga och förledande titeln har troligen blifvit gifven emedan den quacksalvande Förf. ur Granen »anatomerat» ett præparat, som ingick i hans »herrliga» läkemedel (»Elixir Salutis & Oleum Magnesiae»), hvilkas heprisanse upptager största delen af arbetet, och hela ändamålet med dess utgifvande torde hafva varit att vinna en starkare afsättning åt dessa. Förf. har äfven, för bättre spridnings skull, själf öfversatt sin skrift på Tyska språk-

utgafs 1687 33) af samme Doct. Ol. Bromelius, hvars *Chloris Gothica* vi förr omtalat. Denne lilla skrift, hvilken han författade under sitt vistande i Stockholm 34), är egentligen en oeconomisk afhandling öfver planterandet och skötseln af *Humlen* (*Humulus Lupulus*). Det botaniska utgöres blott af de trenne första capitlen, i hvilka upptagas växtens namn på 16 språk jemte synonymer ur flera författare, en kort beskrifning på örten samt skilnaderna emellan den »vilde och tame Humblen.»

År 1707 försvarade Jacob Ludenius, under Ol. Rudbeck d. yngres præsidium i Upsala, en acad. afhandling om *Hedera Helix* 35). Denne monographi är delad

ket. Alla uppl. äro numera sällsynta, och då vi ingenstädes sett dess titel fullständigt anförd, bifoga vi här densamma, såsom en curiositet: Den Anatomerade Graanen. Det är: Kort och grundeligen Bewijs, at alle Landskaper, som medh Menniskior besatte äre, sina egna Medicamenter, så wähl som Närhings Medlen medföra och aff sigh meddela kunna. Den som medh ett Christmildt och medlijdande Hierta begåfwade äre, och sin Nästa i Nöden gierna hielpa wille, men af Medel swage monga Språåk at lähra och Länder igenomreesa, til Sinnens vppweckiande, och [!] Naturens enfaldige betrachtande förrestält. Vthaf en Theosophiæ så wähl som den sanne Philo-Chymie älskare, den sin Theoriam ikke lengre än praxis strækker, wälmeent i Dagsluufet [!] framfördt genom Anders Pedersson Kempe, Wästgiöte. I Hamburg, tryckt af Georg Rebenlein 1675. 12:o pp. 122, p. t. ded. & præf. pp. 44 (s. p.). — Tysk öfvers. S. L. 1688. 12:o. — Föröfrigt omnämnas en Svensk uppl. Hamb. 1671 (Linn. Bibl. Bot. p. 48) samt tvenne Tyska (Hall. Bibl. Bot. I. p. 545).

- 33) *Lupologia*, eller En Liten Tractat Den gemene Landtmannen fast nyttig och nödig, lärandes huru han rätteligen med Humlegårdar omgås, dem skiöta, ansa och plantera skall, Uthi största hastigheet sammanskrifwin aff Philobotanico Olao Bromelio Med. Doct. & Practico Holmensi. Stockholm, Tryckt aff Joh. Georg. Eberdt åhr 1687, 12:o pp. 92, p. t. priv. grat. præf. & ind. pp. 26 (s. p.). Ny, af annan förf. förökad, uppl. Sthm, J. L. Horrn, 1740. 8:o pp. 78, grat. præf. & ind. pp. 16 (s. p.).
- 34) Han var denna tid Practicus derstädes, efter att förut hafva varit förordnad till »Stadsens Herborist, at lähra Apothekarne och andra qwinspersoner [!] kiänna de gräs och örter som hos oss wexa at de kunde ophemptas, som Bromelius det sjelf berättar». Bergius, Tal om Stockholm för 200 år sedan, p. 147.
- 35) *Exercitum Academicum de Hedera, quod &c.* Præside Dn. Olao Rudbeck Fil. &c. publico bonorum examini submittit Jacobus Ludenius. Upsaliæ, Werner, 1707. 4:o pp. 45, p. t. ded. grat. pp. 9 (s. p.).

i 8 capitel. Med mycken lärdom betraktas i första cap. såväl det latinska namnets härledning och växtens benämningar på olika språk och hos olika författare, som dess redan af forntiden åtskiljda, äfven hos oss befintliga, former, hvilka dock Förf. (likasom Bauhinus) ej anser kunna såsom arter söndras. Beskrifningen (p. 11—12) är allenast anförd från Rajus. I förbigående omnämnas de hos sistnämnde författare och Plukenet upptagna tropiska växter, hvilka af dem benämnas »Hedera». Der-efter följer en ganska målande beskrifning af Hunne- och Halleberg i Vestergöthland. Bland de skuggrika och höga träd, som pryda det sednare fanns en *Hedera*, som blifvit beryktad och ditlockat många beundrare från närgränsande landskaper. Stödd på fyra stammar, uppsteg den rakt till en höjd af 60 alnar! På samma berg, vid den sida, som vetter åt Wenern, växte en annan, dock ej lika stor, Hedera; denna blommade i Februari, men satte aldrig bär. Tvenne goda xylographiska figurer framställa (p. 17) en blomstrande och en steril gren från denna Hedera. Dessa växtplatser torde först vara anmärkte af Respondenten Lundenius sjelf. Han anför vidare, enligt Rudbeck, att Hedera växer på några ställen i Gestrikland, och vid Sigtuna i »Slangwijks Skogen», omkring en fjerdedels mil från byn Tranbygge, nära landsvägen. Enligt Kongl. Bibliothekarien i Stockholm Joh. Falks uppgift till Prof. L. Roberg förekom den äfven vid surbrunnen Vjksberg, på det vackra berg, som af brunnsdrickarne benämndes Parnassen (jfr Linder, Flor. Wiksb. p. 18). Efter några allmänna anmärkningar om växtens geographiska utbredning och den jordgrund, der den helst triffes, öfvergår Förf. till de följande antiquariska och medico-oekonomiska capitlen, hvilka ej höra till vårt ämne.

Den af Dan. Kellander under samma præses 1716 utgifna dissertationen om *Rubus arcticus* 36) har fyra capitel, af hvilka det första framställer inledande betraktelser

36) *Rubus humilis* *Fragariae folio, fructu rubro*, Åkerbär från Nor-landen, quem &c. Dissertatione historico-physico-medica delineatum, sub Præsidio D:n. Olavi Rudbeckii &c. Publico Philo-Botanicorum examini modeste submittit Dan. Kellander. Vp-salis, Werner, 1716. 8:o pp. 50, p. t. ded. pp. 14 (s. p.) cum tab. 2.

öfver särdeles Sveriges jordmån och klimat samt det andra afhandlar växtens latinska och svenska namn m. m. Det tredje (»Botanicum») innehåller en mycket utförlig och ganska noggrann beskrifning af alla dess delar; derjemte omtalas de misslyckade försöken med dess odling i Upsala Botaniska trädgård, »den Kungliga trädgården» i Stockholm och hos enskilda personer dersammastädes. Efter ett i Stockholm odladt exemplar är den andra af de tvenne bifogade trädsnitts-tabellerna aftecknad; den första efter en prototyp tillhörig præses (»tamen prototypum non sequitur — longe adcuratissimum et pulcerrimum.» p. 46). Fjerde cap. handlar om växtens medicinska nytta 37).

Den af Pet. Lundman uti Harderwyk i Holland för Med. Doctorsgraden utgifna disputationen om *Juniperus communis* 38) har intet annat botaniskt än de (p.

37) I det af Rudbeckarne (»Fadren och Sonen») gemensamt utgifne märkvärdiga figurverket: »Campi Elysi» eller »Glysis Wald» (Ups. 1701—1702, fol.) förekomma, i andra delen, blott trenne figurer, genom hvilkas underskrifter antydes att de äro ritade efter Svenska exemplar, nemligen af *Norna borealis* Wbg. (Orchis Lapponensis monofol. p. 209), *Corallorrhiza innata* Br. (Orobanche Sveonum p. 234) och *Lathræa Squamaria* (Orob. rad. squam. Funboensis ibid.). Af den första delen, hvars fragmenter Smith samlat i »Reliquiæ Rudbeckianæ» (London 1790, fol.), återstår, som bekant är, ett enda något defect exemplar i Oxfordska Biblioteket, sedan de i Sverige befintliga exemplaren alla spårlost försvunnit. Äfven i Rudbeck d. äldres förteckningar öfver Upsala Bot. Trädgårds växter (Cat. Plant. Hort. Ups. 1653, 12:o; Hort. Ups. cum Avct. 1666, 12:o; Hort. Bot. 1685, 8:o) finnas, såsom novitier för Svenska Floran, omnämnda några få örter »nyligen» funna dels af honom själf, dels af O. Celsius och P. Hofwenius; bland dessa: *Stratiotes aloides* (Sedum aquat. Cat. p. 37), *Circeæ alpina* (Circ. Svec. min. Hort. Ups. Avct. p. 5), *Erica Tetralix* (Erica florida Hort. Ups. Avct. p. 7), *Helianthemum ölandicum* Willd. (Cistus Oeland. Hort. Bot. p. 29) och *Euphorbia palustris* (Tithym. maxim. Oeland. Hort. Bot. p. 109). Från Rudbeck d. äldre skickades jemväl de torkade Svenska växter, hvilka Jac. Petiver, i ett appendix till Raji Hist. Plant. T. 3, p. 240—249, benämnde och definierade. Dessa voro: *Pedicularis Sceptum Carolinum* (Alectoroloph. Lappon. p. 241), *Menziesia cærulea* Sm. (Erica Lapon. p. 244) och *Pisum maritimum* (Pisum Lapon. litoreum p. 247).

38) Disputatio medica inauguralis de Junipero. Quam, Favente Deo Ter Opt. Max. Ex Auctoritate Magnifici Rectoris, J. F. W. Pa-genstecheri &c. Eruditorum examini modeste submittit Pe-

6—7) ur Tourneforts Instit. Rei Herb. afskrifna diagnoserna öfver de hos denna upptagne 8 »species» af detta slägte. Förf. omnämner dessutom, att han sett »många arter» odlade i Paris, London, Leyden samt på åtskilliga ställen i Tyskland och Danmark. Allt det öfriga är af kemiskt och medicinskt innehåll.

Joh. Ol. Rudbecks, under L. Robergs præsidium, framställda afhandling om *Pedicularis Sceptum Carolinum* 39) är indelad i 14 §. Förf. berättar, att hans fader (Ol. Rudbeck d. yng.), redan vid fjorton års ålder, upptäckte denna ört vid Born, d. v. Prof. C. Lundii landtgård, och visade den för sin fader. Sedermera, skickad af Carl den XI till Lappland, fann han den äfven der och uppnämnde den då efter Carl den XII (jfr dedic. af Nora Sam.). Förf. bestämmer derefter växtens plats i Rudbecks, Boerhaves, Rivini, Knauts och Tourneforts systemer samt framställer genuscharacteren jemte skilnaderna från nästgränsande genera 40). I åttonde paragraphen meddelas synonymerna, alla ur Rudbeckarnes skrifter. Beskrifningen (§ 9.) är serdeles noggrann och utförlig. Derefter anföres i särskilda paragrapher blomningstid (Jul.—Aug.), varaktighet (två-årig), växtställen (Luleå Lappm. 1696, Born, nära en mil från Upsala i Börje och på en annan local i samma pastorat af O. Celsius, hvarest äfven Förf. i Aug. 1730, uti Linnæi sällskap insamlat densamma). Vidare omnämnas de förgäfves skedde försöken

trus Lundman. Wex. Suecus. Harderovici. Apud Viduam Alb. Sas & A. Olofs. 1727. 4:o pp. 16. — Citeras, ovisst af hvad skäl, bland P. Martins arbeten, i inl. till Linnés Flora Svecica (ed. 1 & 2).

39) Dissertatio botanica de Planta Sceptum Carolinum dicta, quam &c. Præsidi L. Robergio, &c. ventilandam sistit Auctor Joh. Olav. Rudbeck. Ol. Fil. Vpsalis, Werner, 1731. 4:o pp. 17, p. t. ded. & grat. pp. 9 (s. p.) cum tab.

40) Då Doct. Hartman i sin Excursions-Flora (p. 83, jfr Bot. Not. 1846 p. 172!) och i femte uppl. af sin Handbok i Skand. Flora (p. 64) skiljt det Rudbeckska genus *Sceptum* från *Pedicularis*, meddela vi här de kännetecken, hvarigenom Rudbeck ansåg dessa släkten skilja sig: »Sceptum differt a *Fistularia* [= *Pediculari*] rictu floris clauso, segmento intermedio capsula recta decurrente, et apice erecto. *Fistularia* [= *Pedicularis*] florem habet ringentem, apice incurvo, segmento intermedio oblique decurrente.»

med dess odling, samt dess medicinska kraft, hvilken Förf. anser lika med *Menyanthis*! Den medföljande planchen är alldeles samma trädsnitt som i Nora Samolad, och de, såsom gratulationsgård, på sista sidan bifogade analytiska figurer öfver fructificationsdelarne äro copierade efter Tournefort.

Om Sveriges *fossila Flora* har den utmärkta Lithologen Magnus von Bromell lemnat några få uppgifter uti sitt i flere afdelningar fortsatta, i Acta Lit. Sveciæ införda, värderika arbete öfver Svenska petrificater 41). De anförda växtlemningarne äro till en del blott kalkincrustationer och de öfriga kunna svårligen, efter de korta beskrifningarne, bestämmas i enlighet med den utbildning, som denna del af vetenskapen i sednare tider vunnit. —

Och härmed hafva vi afslutat den första perioden af Svenska Florans Literatur-Historia. De författare, som vi derunder genomgått, utgöra Sveriges »patres botanici», visserligen ringa både till antal och upptäckter, om de jemnföras med dem, hvilka i Italien, Frankrike, Holland och särdeles Tyskland föregingo den Linnæiska reformationen, men dock ingalunda utan sitt intresse för forskaren. Till större delen äro deras bidrag nästan förglömda och det är derföre vi trott oss böra egna dem en utförligare redogörelse. Här gälla Prof. Fries' ord: »Patrum studium numquam negligendum!» (Nov. p. 177).

II. Phytographiska afdelningen.

I. Slägt-beskrifningar af C. F. Nyman.

(Forts. fr. N:o 9.)

7. *Linnæa*. Blomfodrets bräm affaller helt. Båret är enfröigt, inneslutet af de tvenne små, nedtill vidvuxna blomskärmarna. Vid Stockholm mogna det i slutet af Augusti.

41) Acta Lit. Sveciæ Vol. Sec. (Upsaliæ, Werner, 1725—29. 4:o), Trimestre tertium (1727) np. 308—312: Lithographiæ suecanæ specimen secundum, Telluris Suecanæ petrificata lapidesque figuratos varios exhibens, justa seriem atque ordinem, quo in Museo metallico Bromelliano servantur. Sectio prima de Vegetabilibus, fossilibus et lapidefactis. — Afh. är äfven särskildt aftryckt.

8. *Monotropa*. Kronbladen äro concava och vid basen påsliskt förlängda. Ståndar-knapparna äro en-rummiga, njurlika, öppnande sig på tvären med den ena väggen mindre och upprätt-qvarsittande, hvarigenom de efter befruktningen tyckas sitta under strängens spets. Under pistillen sitta, motsatta kronbladen, 4—5 glandler, hvilka äro vända nedåt och upptaga de nedre ståndarna i en månlik urskärning. Märket är tjockt sköldlikt och trattformigt urhålkadt. Fröhusets skiljoväggar äro i början vidvuxna central-planen, men lossna slutligen derifrån, utom vid basen. (Efter M. Hypopithys).
9. *Montia*. Blomfodret är fritt. Blomkronan är djupt och olikformigt femklufven samt mellan de mindre (främre) flikarna delad ända till basen. Ståndarna sitta vid midten af de mindre kronflikarna. Stiften äro nedtill hopvuxna, finludna.
10. *Myosurus*. Blomfoderbladen äro nedtill utdragna i ett tunnt, syllikt bihang. Kronbladen äro mindre än foderbladen, ståndarlika, med trådlig klo, längre än den jemnbredt-skedlika, vid basen urhålkade och bara skifvan. Stiften är syllikt och uppkommer straxt under fruktämnet trubbiga spets; märket är mycket litet, knopplikt.
11. *Nuphar*. Kronbladen äro alla mindre än foderbladen, på öfre sidan ådrigt-urhålkade, men på den undre släta. Torus är hypogyn och skiflik. Märket nästan helbräddadt, ofvanpå med 16—18 strålar. Frukten omgifves vid basen af det utstående blomfodret, är 15—20-rummig, med svampaktiga rum, fyllda af skiljo-väggarnas utskott, hvilka likna små ofullständiga skiljo-väggar mellan fröna, som sakna egentligt fröhyll. (Efter N. luteum).
12. *Nymphæa*. De yttre kronbladen äro af foderbladens längd. Torus är amphygyn, alldeles omslutande frukten. Märket är klufvet i 16—20 strålar. Frukten inneslutes af det hopböjda blomfodret, är 15—20-rummig med svampaktiga rum, fyllda af de fröna omslutande hinnaktiga, lösa fröhyllena. (Efter N. alba).

II. Meddelanden af J. Lange.

1. *Carex paludosa*, der hos os som andetsteds har sin typiske Forekomst i Kjær och Aaer, har jeg paa flere Steder i Kjöbenhavns Omegn fundet i Skovmoser, som om Vinter og Foraar ere fugtige, men om Sommeren successivt udtörres, hvorved Planten tilsidst kommer til at voxe paa tort Land, og her har den da faaet et heelt afvigende Udseende fra den normale Form. Bladene ere kun halvt saa brede, ♂-Axene (oftest 3) meget forkortede, det nedre ofte kort-cylindrisk, de 2 övre ovalt-kugleformede eller, især det överste, hyppigt aldeles kugleformet; ♀-Axet enligt, kun $\frac{1}{3}$ " langt och kölleformigt. Ved Blomsten har jeg ikke bemærket anden Forskjel end at glumæ ere cuspidatæ, omtrent som hos *C. palud. spadicea* Roth., og at den hyppigere har 2 end 3 Ar. Ogsaa Frugten er temmelig lig den normale. Om denne Form, som jeg for at betegne den har kaldet *C. palud. depauperata*, har jeg endnu blot den historiske Bemærkning at tilføie, at da Drejers Flora excurs. hafn. udkom havde jeg kun samlet et eneste Exepl., som han beskrev og forbandt med et analogt Exepl. af en ganske anden Art (saavidt jeg kan skjönne af *C. acuta*) under Navn af *C. æmulans* Lbm. og Drej. Da jeg imidlertid senere samlede mange Exepl. af samme Form og paa et Par forskjellige Steder, erkjendte jeg den snart for *C. paludosa*, hvori Prof. Fries (Mant. III. p. 202) gav mig Medhold; men da Prof. senere i Summa Veg. Sc. har optaget den under Navn af *C. palud. æmula* Liebm., har jeg troet at burde bemærke, at den, savidt mig bekjændt, ikke har været nævnt som Form af *C. paludosa*, undtagen l. c. i Mant. III, og af Lang i Flora 1847 N:o 25—26, at idetmindste Navnet *C. palud. æmula* Liebm. ikke tidligere har været tillagt den, men deremod *C. æmulans* Liebm. & Drej., hvilket Navn jeg dock helst vilde foreslaae reent at udstette (endog som Betegnelse for varieteten), da det som sagt er bygget paa 2 forskjellige Arter eller rettere Former, af hvilke ingen er en selvstændig Art.
2. *Aira bottnica* insamlades i början af innevarande höst på ön Ringsön vid Säfösundet i skärgården öster från

Nyköping. Denna art synes mycket lik *A. Vibeliana* Sonder (med det enstaka växtstället »Altona»), hvilken dock äger stoloner, som constant lära saknas på *A. bottnica*.

III. Litteratur-öfversigt.

1. **Elisæ Fries** *Summa vegetabilium Scandinavie*, seu enumeratio systematica et critica plantarum quum Cotyledonearum, tum Nemearum inter Mare occidentale et album, inter Eidoram et Nordkap hactenus lectarum, indicata simul distributione geographia. Sectio posterior . . . Upsaliæ 1849. 8:o p. 261—572.

Författaren yttrade i företalet till första afdelningen af detta för den nordiska växtkunskapen så vigtiga arbete sin förmodan, att med tvenne band kunna afsluta detsamma. Men då innehållet af den nu ifrågavarande delen redan vuxit till ett alltför betydligt omfång, skall i en snart följande del lemnas 1) en framställning af förf:s morphologiska system, 2) en comparativ växtgeographisk öfversigt samt 3) critiska bestämningar af omtvistade Linnéanska växter.

Denna andra afdelning innefattar sid. 261—525 de inom Skandinavien upptäckte Svampar, hvarvid Förf. lemnat vidlöftiga inledande anmärkningar till de särskilda afdelningarne, karakterer öfver släkten och underafdelningar samt rikhaltiga anteckningar vid flertalet af de uppräknade arterna, hvilkas geografiska utbredning äfvenledes, såsom vid de i första afdelningen upptagne kryptogamerna, blifvit utmärkt. — Att detta verk, hvars bedömande faller långt utom vår förmåga, grundadt på 40-åriga forskningar af Mycologiens reformator, hör till antalet af dem, som i sednare tider kraftigast bidragit till sannare vetenskaplighet i studier och arbeten, och att det, såsom oundgängelig handledning vid hvarje undersökning af svamparnes rika och mångfaldiga väsenden, skall af hvarje botanist ägas och med noggrannhet studeras, detta gör hvarje redogörelse för dess speciella beskaffenhet öfverflödig.

De *Supplementa*, hvilka bifogats ofvannämnde Öfversigt af Skadinaviens svampar, utgöras 1) af en *Synopsis Hieraciorum Scandinaviæ* och 2) *Plantæ post editionem sectionis prioris detectæ*.

Vi hafve redan förut (i denna årgångs 1:a och 2:dra nummer) lemnat en sammanträngd framställning af de hufvudgrunder och de hufvudindelningar, som angående detta släktes nyare bearbetnings-method af Förf. blifvit nedlagde i XIII:e och XIV:e tomerne af *Acta regiæ Societatis Sc. Upsaliensis*. Hvad förf. nu meddelat, innefattar de Skandinaviska arterna af detta förut så ensidigt eller ovetenskapligt behandlade släkte och utgör egentligen af den förenämnde fullständigare monographien ett utdrag, der dock åtskilliga förändringar vidtagits med afseende på den nu ifrågavarande mindre omfattningen. Vi antyda endast dessa olikheter, som bestå i några arters omflyttade plats. Så är *Hieracium floribundum* nu hänförd till stirps *præalti* från *st. auriculæ*; *H. setigerum* från *st. præalti* till *st. cymosi*; *H. alpinum* till *st. vulgati*, så att *H. nigrescens* blifvit dennes närmaste granne; *H. dovreense*, som i monographien stod under *st. italici* bland *Pulmonarea*, återfinnes nu bland *Accipitrina* under *st. Cydonæfolii*, likaledes *H. gothicum* (samt den syd-europeiske *H. australe*) nu förflyttad till *Accipitrina* och *st. tridentati*, samt slutligen *H. æstivum* till *st. umbellati* från *st. tridentati*.

Sist uppräknas såsom novitier för den Skandinaviska floran 25 phanerogamer (hvaraf förf. redan i denna tidskrift publicerat tvenne decader) samt 41 mossor. Dessutom innehåller detta tillägg utförliga anmärkningar om sl. *Betula* och *Sparganium*.

Någon annan redogörelse för denna afdelning behöfva vi ej lemna, blott anmäla publicerandet af ett arbete, utan hvars ständiga begagnande intet allvarligt studium af den nordiska vegetationen kan äga rum. Vigtiga för denna vegetations kännedom äro de tvenne nu utkomne afdelningar; viktiga för hela den botaniska vetenskapen skall i ännu högre grad den blifva, der Prof. Fries sjelf nedlägger grunderna och byggnaden af sitt system, lemna oss del af de idéer, enligt hvilka han konstruerar Nordens växtgeographiska förhållanden, samt på ett ställe

samlar resultaten af sina forskningar öfver de Linnéanska växtbestämningar, som på ett eller annat sätt blifvit misstydda. Mätte krafter och ledighet ej tryta till ett sådant företags snara utförande! A—n.

2. *Plante Scandinavie* descriptionibus et figuris analyticis adumbratæ, Auctore **N. J. Andersson**. Fasciculus primus: ***Cyperaceas Scandinavie*** complectens. Præfatus est **El. Fries**. Holmiæ 1849. VIII. 77 p. 8:o cum Tab. VIII. Pr. 2 R:dr 16 sk.

Under ofvanstående titel har utgifvaren af denna tidskrift börjat offentliggöra ett arbete öfver Danmarks, Sveriges, Norges och Finlands växter, för hvars ändamål och plan det torde tillåtas honom, enligt ett nu mera ej sällsynt bruk, sjelf i korthet redogöra.

Det är mera än sannt, att de nordiska länderna ingalunda kunna sägas höra till antalet af dem, hvilkas växtprodukter ännu äro okända för den öfriga världen. Ända från vetenskapens store reformator och den Svenska florans fader, Linné, intill våra dagar, hafva talrike, lärde och snillrike män egnat åt dessas upptäckande och undersökning grundliga forskningar, och från dessa bearbetningar har vetenskapen i sin helhet hemtat viktiga bidrag till sin alltjemt fortgående utveckling. — Nära 20 år äro nu emedlertid förflutne, sedan Wahlenbergs klassiska Flora Svecica utkom, spridande lika mycket inom som utom fäderneslandet ljus öfver nordens vegetation. Forskningarne och arbetena i Floras tjänst hafva sedan dess alltjemt fortgått i den anda, som blifvit den nyare vetenskapens egendomlighet; upptäckterna hafva mångfaldigats, åsigterna vidgats, vetenskapen hos oss blifvit på en gång allmänare och sannare. Men resultaten af dessa forskningar och arbeten hafva dock genom det sätt, hvar på de framställts, — vare sig såsom spridda afhandlingar, strödda iakttagelser eller mer och mindre omfattande monographier — ej erhållit det inre samband, som demur kunnat framkalla viktigare följder. Det ingick ej i planen för den på modersmålet af Dr Hartman utgifne Handbok, att med fullständighet upptaga alla dessa resultat. Att lemna nybörjaren en säker ledning, att närmast inom

fäderneslandet väcka håg för botaniken, detta var det mål han föresatte sig och så lyckligt uppnådde.

Att på ett ställe och efter en plan redogöra för alla de i sednare tider hos oss skedda framstegen uti den inhemska Florans ransakande och derigenom lemna en öfversigt af den ståndpunkt, hvarpå vår kännedom härutiinnan för närvarande befinner sig, detta har varit min afsigt, och de undersökningar, dem jag under resor i fäderneslandets flesta provinser sjelf varit i tillfälle anställa, skulle till detta företags utförande varit alltför otillräckliga, om jag icke i min vördade lärare Prof. Fries och i den från vetenskapen och oss så nyligen bortgångne, oförgätlige Dr Hartman, samt i fäderneslandets fleste botanister funnit gynnare och vänner, beredvillige att med all välvilja underlätta mina försök, samt genom meddelandet af sina iakttagelser och samlingar göra mig arbetet lättare.

Enligt min tanke bör hvarje s. k. *Flora*, vara ej blott en anvisning till växters igenkännande och namnbestämning, utan ock en lärobok, der nybörjaren finner ledning vid sitt studium, der han äger tillgång till fullständig framställning af allt, som vid växternas undersökning bör ådraga sig hans uppmärksamhet; men detta så, att det väsendtligaste skiljes från det mindre viktiga, det constanta från det föränderligt tillfälliga, och mera afseende fästes deruppå, att växtkännedom hellre grundar sig på totalåskådning af föremålet, än på förmågan att uppgifva några få skiljemärken. Den bör äfven upptaga i kort fullständighet historiken af arternas behandling hos de särskildte inhemske författarne, samt antyda den växtgeographiska utbredningen mera i allmänhet, än i afseende på speciela lokaler, hvilka nästan årligen förökas, då de efter noggranna iakttagelser fastställda hufvudgränserna endast undantagsvis rubbas. — Till följe af dessa åsichter har jag öfver hvarje art lemnat en diagnos, ej så kort, att den bör alstra missförstånd, men ej så vidlöftig, att den kan sägas vara opraktisk, hvarvid afseende fästats på alla de delar af växten, främst de fruktifikativa, hvilka utgöra det för arten mest karakteristiska, utan att genom några cursiva stilar utpeka de skiljemärken, hvilka oftast bero på individuelt tycke, sällan äro egentliga och alltid afse blott

nybörjarens bekvämlighet vid växtens examinerande. Synonymerna äro anförda i kronologisk ordning, hvarigenom en lätt öfverblick lemnas öfver artbestämningens historia; och efter den mera ur allmänna synpunkter betraktade geogr. utbredningen följer en beskrifning af växtens delar, der en närmare uppmärksamhet riktats åt det, som ej i diagnosen tillräckligen omnämnts, och der således en ledning till uppmärksammande af växtens former i dess helhet lemnats. De anteckningar, som slutligen blifvit tillagade, afse dels ett försök att klarare framställa artens skillnad från eller öfverensstämmelse med de närstående, dels redogörelser för den antagna namnbestämningen, eller ock utveckling af grunderna för de iakttagne formförändringarne.

Genom denna behandling af arternas karakteristik har jag trott mig bäst afse såväl det skarpa skiljandet af olika och sjelfständiga former från hvarandra, som en fullständigare redogörelse för det till hvarje form hörande egenomliga. Noggrannhet i diagnostik och beskrifning, ordning och tillräcklighet i synonymers anförande, samt sann kritik i bestämningarne, har varit mitt hufvudsystemål.

Anordningen är i det närmaste den, som Prof. Fries lemnat i *Summa Vegetabilium Sc.*, af hvilket arbete mitt väl må anses endast såsom en utvidgning; att med noggrannhet i karakterer fixera de bestämningar Han lemnat, torde anses nödvändigt i en tid, då så mycket missförstånd äger rum äfven i de klaraste saker. Detta har jag ytterligare sökt göra, genom att med den beskrifvande texten förena en *Iconographie* öfver alla hittills kända Skandinaviska växtarter. Och då det svårigen lärers kunna förmodas, att en enskild person skulle medhinna utgifva ett arbete af så vidsträckt omfattning, att deri inrymdes af författaren sjelf tecknade afbildningar af växtarterna inom ett så vidsträckt områdes flora, der hvarje figur vore i naturlig storlek, och då vidare ett dylikt arbete näppeligen, och allraminst hos oss, skulle vinna tillräcklig afsättning för att uppmuntra till afslutande, har jag nödgats inskränka mig till framställning af det, som syntes mig viktigast för upplysande af det hos växten såsom bestämningskarakter mest framstående. Så har jag af *Carices* afbildat axet, fruktdelarne i flersaldiga analyser, rotstockens,

stråets, bladkantens och skärbladens olikheter, med ett ord, allt, som för hvarje art upptagits i dess diagnos. Ej ägande i ringaste grad den talang, som alstrar konststycken, har jag dock trott, att naturtrohet och tillräcklighet skulle vara nog, att åt de enkla figurerna förläna tillförlitlighet och användbarhet. Nybörjaren kan och bör ej ur planchverk lära sig växt-formerna; den utbildade vetenskapsmannen söker analysens visshet såsom afgörande i tvistefrågor; måtte jag ej hafva misstagit mig, då jag åt den förre velat lemna handledande åskådlighet af karakteren, och för de sednare framlägga hvarpå vår uppfattning af de nu kända arterna är grundad!

Genom denna plan, att af hvarje art lemna dylika analyser, har jag kunnat inrymma Skandinaviens alla Cyperaceæ på 8 större octavplancher. Enligt den beräkning jag gjort af det följande, anser jag alla våra växtarter kunna inrymmas i 8—10 häften, och då det är mitt hopp att hvarje år sättas i tillfälle utgifva tvenne häften, förmodar jag att arbetet skall afslutas inom 4 à 5 års tid *).

Tydligt är att ett och annat af det framställda kan framdeles ur en annan synpunkt klarare och sannare uppfattas, samt att under och efter arbetets utgifvande nya upptäckter göras. Hvarje sådan förändring eller upptäckt har jag för afsigt i supplementer vid efterföljande häften meddela, hvarigenom större fullständighet må kunna beredas. Och efter den egentliga florans afslutande hoppas jag få särskildt i ett sammanhang framställa den Skandinaviska vegetationens historia och geographie, der jag således ernar på ett ställe sammanföra, hvad som mindre egentligt skulle äga sin plats vid hvarje särskild växt-grupp. — Att bred-

*) Någon systematisk ordning har jag ej ansett mig böra vid detta arbetets häftevisa utgifvande följa. Börjande med de familjer, hvilkas undersökning anses erfordra mesta underlättad (såsom *Gramineæ*, *Salicineæ*, *Potamogetoneæ*, *Polygoneæ* &c.) och sedermera öfvergående till de bäst kända, har jag velat, att hvarje häfte, försedd med egen pagination, kunde anses såsom en afslutad monographie, och alla sedermera hopbindas i hvad systematisk ordning, man föredrager. Plancherna, hvars större format afser möjligheten att inrymma desto flera arter bredvid hvarandra, kunna sedermera bilda en enkom Atlas.

vid den latinska en svensk upplaga samtidigt utgifves, torde ej behöfva någon genomförd motivering.

Detta har jag i korthet ansett mig böra nämna såsom ratio operis. Företaget är börjadt med håg och kärlek; dess fortsättande och avslutande beror ej på mig ensamt. Af det gemensamma fosterlandets för naturen och dess kännedom lifvade vänner utbeder jag mig bistånd och hjälp så i råd som dåd. Meddelanden af upplysningar, växter eller local-floror äro oundgängliga vilkor för ett rätt framställande af det nu kända; och jag är viss att mitt vädjande till landsmäns biträde i en för fäderneslandet ej ovigtig angelägenhet ej skall vara förgäfvess.

A—n.

III. De Antheris Plantarum, Dissertatio, Auct. J. A. Schagerström. Upsaliæ 1848.

Det botaniska studiet i Sverige har i allmänhet tagit den temligen ensidiga riktning, att företrädesvis vända sig åt vetenskapens speciellare delar och detta hufvudsakligen åt den inhemska vegetationens skiljda former. Det är derföre lika ovanligt som glädjande att få anmäla ett inhemskt morphologiskt arbete, vittnande om, att den tid ej torde vara aflägsen, då physiologiska studier och rön äfven hos oss blifva föremål för de yngre forskarnes håg.

Ifrågavarande arbete, utgörande ett specimen till den botaniska adjunkturen vid Upsala Akademi, har för afsigt att redogöra för förloppet vid ståndarknapparnes och det i dem inneslutna frömjölets uppkomst och utveckling. Vore de åsigter, som här uttalas, egendomliga eller den lära, som här framlägges, ny, skulle vi åt afhandlingen egna ett utförligare uppmärksammande. Nu synes deremot författaren blott hafva haft för afsigt, att redogöra för de upptäckter, som uti ifrågavarande ämne blifvit gjorde af nutidens första physiologer. Den af 30 sidor (inberäknadt 2:ne titelblad) bestående afhandlingen upptager derföre på de 20 första sidorna de åtgöranden, som härflutit från Bischoff, Martius, Mohl, Meyen, Schleiden, Purkinje, Brongniart, Mirbel och Nägeli, och är denna historiska öfversigt en mer eller

mindre ordagrann öfversättning dels af Dr K. Nägeli's redan 1842 utgifne »Zur Entwicklungsgeschichte des Pollens bei den Phanerogamen», dels af stycken ur de af Mohl och Schleiden bearbetade hufvudkällorna. Som nyss nämndes finna vi först på den 20 sidan: »postquam hoc modo summam exponere conati sumus, quod viri illi illustres protulerunt, restat proponere id, quod de eadem re nos observare potuimus». Detta innehålles dock blott på en sida, ty sedan följa dylika verbala utdrag ur de citerade arbetena. Att vid en dylik redaktion åtskilliga smärre ofullständigheter eller fel insmugit sig (ss. då författ. p. 8 anför af Linné's *Philosophia botanica* en *andra* upplaga, hvilket troligen härflutit af misstag vid afskrifvandet af H. Mohls text), finna vi ganska ursäktligt.

Skulle man anse nödigt att utgifva sådane öfversigter af de mångfaldiga meningar, hvilka hos de talrika författarne gjort sig gällande öfver något visst ämne, så skulle vi önska, att man, med bibehållande af samma klarhet, som utmärker den ifrågavarande afhandlingen, ville begagna det svenska språket. De, hvilka man beräknar såsom läsare af dylika latinska uppsatser, äga oftast tillgång till sjelfva källorna.

A—n.

IV. *Die Entstehung des Embryo der Phanerogamen*, v. W. Hofmeister. Leipz. 1849.

(Forts. fr. N:o 7—8.)

De iakttagelser, hvilka Förf. anställt i afseende på groddblåsans och endosperm-cellernas uppkomst och förgroddens och embryos cell-förökning, öfverensstämma sinsemellan och med förloppet vid bildningen af pollen och af de högre Cryptogamernas sporer, samt med cell-förökningen hos olikartade hårbildningar, hos spetsarna af Monocotyledonernas birötter, Orchideernas ägg o. a. derutinnan, att *före* en ny cells bildande dennas *kärna* (Cytoblast) uppstår. Kring denna cell-kärna hopar sig en del af modercellens innehåll, beklädes närmast af en, såsom det synes, af ägghvit-artade ämnen bestående, lätt sammanskrumpnande och högst fin membran — Primor-

dialröret (Primordialschlauch) —, ur hvilken afsöndras den fasta, af cellämne (Cellulosa) bildade cellväggen, som energiskt motstår yttre inflytanden. Denna uppfattning af fenomenerna passar fullkomligt in med de 4 hos Phanerogamer och högre Cryptogamer hittills iakttagne former för cellbildningen, neml. 1) uppkomsten af flera, i modercellernas ganska rymliga flytande innehåll fritt simmande klotrunda celler (med bestämdhet hittills iakttaget blott i Phanerogamernas embryosäck; kanhända förekommer här och der något dylikt i de slemartade cellerna hos de lager, hvilka bekläda inre väggen af phanerogamernas — i inskr. mening — stånd-knapps-rum); — 2) bildandet af någon enda dottercell (Tochterzelle) kring samma kärna, hvilken vid modercellens uppkomst befann sig i bildnings-ämnets medelpunkt (dottercellen fyller modercellen ant. helt och hållet, eller den ligger fri i dess fluidum, ss. hos de unga endosperm-cellerna hos *Ornithogalum sulphureum*); — 3) bildandet af någon enda dottercell i yttersta ändan af en långsträckt modercell, kring en derstädes nybildad kärna (en afsnörning af den del af modercellens primordialrör, som omgifver denna; bildningen af förgroddens andra cell hos *Bartonia*, *Monotropa*, *Martynia*, *Fritillaria*, *Gagea*, *Linum*); — 4) slutligen, det allra vanligaste fallet och som uteslutande tillkommer det så kallande vegetativa växandet: bildandet af två dotter-celler, hvilka straxt vid sin uppkomst helt och hållet fylla modercellen, kring tvenne, efter resorption af modercellens primära kärna, uppkomne dotter-kärnor.

Denna sista form är den enda, som förf. kunde iakttaga i förgrodden och unga embryoner. Schleidens derifrån afvikande teckningar, eller snarare dennes förklaringar af dessa teckningar, synas honom hufvudsakligen deri hafva sin grund, att Schleiden då ännu ej kände den af Nägeli såsom allmän lag uttalade kärnans cell-natur (hvilken han ännu fortsarande drager i tvifvelsmål); till följd deraf höll han ofta fria cell-kärnor, — d. ä. alla de cell-kärnor, hvars gränser han öfversåg — för unga celler.

Kännedomen af förloppet vid cell-kärnans uppkomst, såsom det organ, som först bildas i cellen, är säkerligen af synnerlig vikt. Författarens iakttagelser äro i många otvifvelaktiga fall stridande mot de af Schleiden och

Nägeli gifna framställningar härutinnan. Så är förhållandet vid bildandet af de tvenne dotter-cellerna af 2:dra graden i pollens moder-celler hos *Tradescantia* och *Abietineæ*; vid uppkomsten af groddblåsans cell-kärna hos *Iris*, *Funkia*, *Orchis*, *Fritillaria*, *Monotropa*, *Godetia* o. a.; vid uppkomsten af den cell-kärna i embryosäcken hos *Iris*, *Funkia*, *Daphne* o. fl. a., som är bestämd till endospermcellernas bildning; vid bildningen af två dotter-kärnor i de delbara änd-cellerna hos kronblad-håren på *Hibiscus Trionium*, samt hos ståndarsträngarnes hår på *Tradescantia*. Alla dessa och talrika andra fall, hvilka med lätthet kunna iakttagas vid Cryptogamernas (i synnerhet *Equiseti*) sporer, öfverensstämma utan undantag derutinnan, att vid en cell-kärnas bildande en sphærisk droppe af slemaktigt fluidum utantill omklädes med en späd membran och på så sätt individualiseras, utan att närvaron af någon kropp af tätare substans, (en kärn-kropp: Nucleolus) midt i det flytande slemmets sphæriska massa, härtill vore erforderlig och väsendtlig.

Så vidt Författarens undersökningar till utrönande af det sätt, hvarpå cellförökningen hos de högre växternas organer försiggår, äro upplysande, bidraga de att gifva allmängiltighet åt den af Nägeli uppställda satsen, att det företrädesvis är änd-cellens fortfarande delning medelst sneda skiljeväggar, som åstadkommer cellförökningen i organets längdriktning. I det unga embryo hos *Orchis*, *Fritillaria*, *Gagea*, i de första (inom fröet utvecklade) embryo-bladen hos *Zea*, i förgrodden hos *Canna*, *Funkia*, *Hyacinthus*, *Fritillaria*, *Gagea*, *Erodium*, *Zea*, *Sutherlandia* — hos alla dessa förökas cellerna i längdaxelns riktning genom änd-cellens delning enligt följande formel:

$$I' = I^2 + III.$$

Från detta slags cell-förökning synas föröfrigt fortplantnings-organerna, ståndarknapparne, växtäggen och sporfukterna göra ett afvikande undantag; hos alla dessa förekomma, såvidt Förf. har sig bekant, den intercalara cellförökningen i Griesebachs mening.

För att med bekvämlighet åskådliggöra de enskilda cellernas skapnad och läge och derigenom deras totalform hos någon viss växtedel, föreslår Förf. slutligen bruket af bestämda tecken för dessas stereometriska gestalter.

Vi nödgas hänvisa hvar och en, som intresserar sig för denna nyhet, till sjelfva arbetet, som utan tvifvel är i hög grad egnadt att föra frågan om växtäggets utveckling till en snarare lösning.

A—n.

V. Synopsis Hepaticarum. Coniunctis studiis scripserunt et edi curaverunt **C. M. Gottsche, J. B. G. Lindenberg et C. G. Nees ab Esenbeck.** Fasc. 4—5. Hamburg. Meissner, 1846—47. Pag. 465—834. XV—XXVI. 8:o.

Med det sista af närvarande häften är detta arbete slutadt, hvars förtjenst ingen, som något sett sig före bland dessa Floras täcka alster, kan frångå.

Fjerde häftet innehåller slutet af *Frullania*, hvarefter kommer 2:dra Hemicyclen af Tribus I *Jungermanniae*, nemligen: *Frondosæ*, hvars 1:sta subtribus, *Codonieæ*, upptager 4 släkten, neml. *Fossombronina* med 6 arter, hvaraf 2 Europeiska och en Svensk, *Androcryphia* och *Petalophyllum*, hvardera med 2:ne extra-europeiska arter, samt *Zoopsis* med en art från södra hemisfären; derefter komma *Diplomitrieæ* med blott ett slägte: *Blyttia*, hvilket namn i supplementet förbytes till *Steetzia* Lehman med 10 arter, hvaraf 2:ne äro europeiska och blott *Steetzia Mörkii* (*Blytti*) skandinavisk; 3:dje subtribus, *Haplolæneæ*, med följande släkten: *Symphyogyna* med 19 arter, hvaribland 3:ne osäkra till slägte, såsom icke funna med fructification; *Pellia* med 4 arter, deraf 2:ne osäkra af nyssnämnde orsak, hvaribland 3:ne europeiska och blott *Pellia* epiphylla skandinavisk; *Blasia* med en art, gemensam för Europa och Norra Amerika; 4:de subtribus, *Aneureæ*, med ett slägte: *Aneura* med 12 arter, 3:ne osäkra, hvaribland *A. pinguis*, multifida och i (Supplementet) *A. palmata* upptagas såsom äfven tillhörande Norden; 5:te subtribus, *Metzgerieæ*, med ett slägte *Metzgeria* med 2:ne arter, tillhörande nästan hela Europa, och 5 arter från tropikerna och södra hemisfären.

Tribus II. *Monocleæ* med 2 släkten *Calobryum* och *Monoclea* och en art i hvardera, tillhörande Ostindiska och Australiska öarne.

Trib. III. *Marchantieæ*, hvarunder följande subtribus och släkten: Subtribus I. *Lunarieæ*: *Lunularia* med en art, tillhörande södra Europa och Canariska öarna; *Plagiochasma* med 13 arter, hvaraf blott en finnes i Europa (på Corcyra); Subtribus II. *Jecorarieæ*: *Marchantia* med 27 säkra och 3 osäkra arter, hvaraf *M. polymorpha* är kosmopolit och 2:e andra europeiska, den ena *M. Syckoræ* tillhörande Böhmen, den andra *M. paleacea* Italien; *Preissia* med 1 säker art, och 2:ne osäkra, deribland *Pr. commutata* är utspridd öfver hela Europa och norra delen af Amerika och *Pr. quadrata* i södra Tyskland; *Sauteria* med 2:ne arter, hvaraf den ena är gemensam för norra Skandinavien och Tysklands fjelltrakter, den andra tillhör Chili; *Dumortiera* med 6 arter, hvaribland en tillhör Irland, den andra, som med ovisshet föres till detta slägte, tillhör Corcyra; *Fegatella* med en för Europa och N. Amerika gemensam art; *Reboulia* med 3 arter af hvilka 2:ne tillhöra Norden; *Grimaldia*, af hvars 5 arter ingen tillhör Norden, 3 dock det sydliga Europa; *Duvalia* med 3 arter, bland hvilka en finnes i medlersta Europa; *Fimbriaria*, bland hvars 22 arter blott *F. pilosa* finnes i Norden, 6 dessutom i sydligare Europa; *Rhacotheca* med en art, tillhörande Azoriska öarne; Subtribus III. *Targionieæ*: *Targionia* med 5 arter, deribland en europeisk; *Cyathodium* med en art från Cuba; Tribus IV. *Anthoceroteæ*: *Dendroceros*, hvars 8 arter äro extra-europeiska; *Blandowia* med en art från Peru; *Anthoceros* med 20 (4 mindre säkra) arter, hvaraf 4 finnas i Europa, *Carpolipum*, hvaraf en art beskrifves från N. Amerika, i supplementet tilläggas 2:ne andra och slägtnamnet ändras till *Notothylas* Sulliv.; Tribus V. *Riccieæ*: *Durieæ* med 2:ne arter, hvaraf en från Sardinien; *Sphaerocarpus*, hvars ena art tillhör Chili, den andra Europa och Amerika tillika; *Corsinia* med en art, tillhörande södra Europa och Madeira; *Oxymitra* med en södra Europa tillhörande art; *Riccia* med 36 arter (dessutom några dubiösa), hvaraf Europa har 21.

Med pag. 613 börjas Supplementerne, hvari icke allenast synonymier och lokaliteter tilläggas, utan äfven en stor mängd nya arter beskrifvas; men som dessa tillhöra dels Mexico och Antarktiska öarne, dels andra extra-europeiska länder, torde någon närmare redogörelse icke

anses behöflig. Femte häftet upptager slutet af supplementerne och ett fullständigt register öfver de i boken och supplementerna beskrifna arter jemte synonymer. Detta häfte åtföljes dessutom af en Epilogus af N. Esenbeck och en Conspectus generum. A—m.

VI. a) Ueber die Hybridität der Weiden; b) Ueber einige wichtigen biologischen und morphologischen Verhältnisse der Weiden; c) Verzeichniss der in Schlesien wildwachsenden Weiden, nebst einigen Anhängen über Synonymie u. A. Vom Direktor **Wimmer** in Breslau.

Såsom bekant har Prof. Wimmer under loppet af flera år med outtröttlig ihärdighet egnat sin uppmärksamhet företrädesvis åt de inom Schlesien förekommande pilarter, och under dessa sina grundliga och sjelfständiga forskningar dels upptäckt flera nya arter, dels trott sig komma på spåren en ny förklaringsgrund till den oändliga mångfald, hvarunder dessa växter i alla sina delar uppträda. Då detta slägte, jemte Starrarternas, hör till vår Nords egendomligaste växtalster, och då det bör vara för oss af högt intresse att taga fasta på hvarje bidrag till detsammans närmare kännedom, torde det ej anses olämpligt, att referera de åsigter, hvartill Prof. Wimmer kommit, och, med ledning af den herrliga originalsamling af europeiska pilarter, dem ref. från den utmärkte forskaren fätt emottaga, lämpa dessa åsigter på vårt land och de former, det af pilslägtet framalstrar.

Läran om hybriditeters förekommande i naturen är å ena sidan obestridd, å den andra hittills med varsamhet begagnad. Att vissa släkten i detta hänseende blifvit föremål för hortikulturens multiplierings- och försköningsinne har man länge haft sig bekant; den utsträckning och användning Prof. Wimmer gifvit denna lära, med hänsyn till pilslägtets mångformighet, är deremot för honom till det mesta egendomlig. Då nemligen forskarne öfver detta slägte antingen föredragit, att såsom arter beteckna de hufvudformer, hvilka kunna anses likasom centralpunkter, kring hvilka hela varietetscykler, sinsemellan analoga, gruppera sig, eller ock (såsom Host, Schlei-

cher o. a.) till oändlig grad öka art-antalet, genom att med eget namn beteckna hvarje i något hänseende afvikande form, söker Prof. Wimmer att, så vidt möjligt är, med fasthållande af bestämda och sjelfständiga arter, i medelformer eller afvikelser uppspara hybriditets grund. De tecken på bastardnatur, som han anser i de flesta fall tillräcklige, äro fyra, neml.:

1) *Enstaka förekomst*. Pilarne äro, såsom bekant, sällskapliga arter, i massor uppträdande bredvid hvarandra kring bäckstränder, fjelldalar, fuktiga skogsmarker. Deremot finner man hybriditeterna alltid mera enstaka, såsom vore denna deras förekomst en följd af tillfälliga orsaker. Detta är i Schlesien förhållandet t. ex. med *S. lanceolata*, *S. Doniana* Sm., *S. mollissima* Sm., *S. Pontederana* Koch och *S. ambigua* Ehrh.

2) *Att de äga det yttre utseendet af 2:ne bekanta och bestämda arter*, och härvid är att iakttaga, att ju mindre med hvarandra beslägtade de begge stamarterna äro, desto tydligare utpräglas hybriditeten, då deremot en bastard af 2:ne närstående arter är ganska svår att igenkänna. Så tagas t. ex. enl. Wimmer, verkliga bastarder af *S. cinerea* och *S. aurita* (de mest beslägtade arter) oftast för former af endera; deremot bilda *S. incana* och *S. purpurea* (vidt åtskiljde species) en bastard, som visar sig så egendomlig, att den synes vara en egen art. Dessa former tillkännagifva dock sin medelnatur ej allenast i den yttre habitus, utan i alla delar, äfven de fructificativa.

3) *Att de synas sammansatta af tvenne andra*, ehuru mera af den ena än den andra. Hybriditeten kan nemligen framalstras genom befruktning af den masc. A med den feminina B, eller af den masculina B med den feminina A, och dessa båda, på detta sätt uppkomne hybriditeter sinsemellan ej obetydligt afvika. Detta fall är naturligtvis det svåraste att iakttaga och med bestämdhet afgöra, och stort längre än till sannolikheter lär man härvid knappast kunna komma. Så t. ex. anser Prof. Wimmer *S. rubra* Huds. och *S. Forbyana* Smith vara dylika dubbel-hybriditeter af *S. purpurea* och *S. viminalis*. — Men äfven på ett annat sätt kan detta svankande mellan tvenne arter visa sig, nemligen så, att vid en hybriditets frambringande den ena arten synes hafva varit öf-

vervägande, eller till och med så, att man tror sig se en hel series af former, som bilda öfvergången från den ena af stamföräldrarne till den andra. Detta är dock något helt annat än varieteter; ty de förete aldrig någon märkelig rubbning i det för arten typiska.

4) *Bastardformernas förekomst mellan de arter, hvaraf de uppkommit.* Enligt Wimmers egen försäkran träffar detta criterium in på alla af honom iakttagne hybriditeter. Men såsom något alldeles oundvikligt villkor kan detta ej absolut uppställas; en af stamarterna kan hafva på det stället gått ut; pilbuskarne fortplantas lättare än några andra växter af qvistar; ja insekter kunna från temligen långt håll till en art hafva öfverfört en annans pollen, och dymedelst alstrat en hybriditet. — Vanligen finner man bastarder hafva uppkommit af sådane arter, som hafva samma blomningstid; men då det är bekant, huru lokala och klimat-förhållanden kunna under olika omständigheter olika inverka på åtskiljda arter, ja former, så lider denna sats många undantag.

Slutligen erinrar Prof. Wimmer, att då han förut betecknat dessa hybrida former såsom *individer*, han velat hafva det så fattadt, som måtte man anse dem för *undantagsbildningar*, beroende af tillfällighetens nödvändighet. »Bastard-individerna hänföra sig ej till någon art, och om de sins emellan hafva formlikheter, så äga de dem endast derföre, emedan hvarje organisk kraft måste hafva en bestämd form till resultat. Också synes följa deraf, att de ej kunna frambringa några nya individer af sitt slag, utan att de måste vara sterila.»

I den andra afhandlingen, hvilken likasom den, hvaraf vi nu lemnat en öfversigt, innefattas i *Uebersicht der Arbeiten und Veränderungen der Schlesischen Gesellschaft für vaterländische Kultur im Jahre 1847* (Breslau 1848) talar författaren endast om pilslägtets alla delar, mönstrar dessas lämplighet vid artbestämningen och underkastar deras formförändringar en noggrann analys. Detta innefattar således summan af den totalkännedom om pilarne, hvartill förf:s ihärdiga forskningar fört honom, och förtjenade, såvidt utrymmet det tilläte, att fullständigt här meddelas.

I *Flora* (Regensb. bot. Zeit.) för innevarande år, N:o 3—4, lemnade Prof. Wimmer en uppräknings a) af de

i Schlesien inhemske pil-arter, b) Schlesiens hybrida pilar, c) pilarter, som ej finnas i Schlesien och d) hybrida pilformer, funna utom Schlesien eller odlade i trädgårdar, samt e) zur Berichtigung der Synonymie.

Vi förbigå första afdelningen. De deri framställde arter återfinnas alla i fört:s *Flora von Schlesien* (Breslau 1844), med undantag af *S. dasyclados* »Juli sessiles, oblongi, crassi, spissi; squamæ antice rotundatæ nigricantes villosio-barbatæ; nectarium oblongum; ovaria conica lanato-tomentosa, stylo longo, stigmatibus longis extrorsum arcuatis; folia lanceolata longe acuminata, subtus glauca puberula, supera subtomentosa; ramuli annotini velutino-tomentosi.» — Den i trädgårdar såsom *S. holosericea* Willd. odlade art är lik denna. — De såsom hybriditeter upptagne arter äro följande:

1 <i>S. pentandra-fragilis</i> (<i>S. cuspidata</i> Schultz!)	<i>S. lanceolata</i> Fr.
	<i>S. stipularis</i> Koch.)
2 — <i>triandra-viminalis</i> (<i>S. hippophatfolia</i> Thuill.	12 — <i>viminalis-cinerea</i> .
<i>S. undulata</i> Ehrh.	13 — <i>viminalis-aurita</i> .
<i>S. mollissima</i> Ehrh.)	14 — <i>incana-aurita</i> (<i>S. salicifolia</i> Koch.)
3 — <i>triandra-cinerea</i> .	15 — <i>Caprea-silesiaca</i>
4 — <i>purpurea-incana</i> .	16 — <i>Caprea-cinerea</i> ?
5 — <i>purpurea-viminalis</i> (<i>S. rubra</i> Huds.	17 — <i>Caprea-aurita</i> ?
<i>b. Forbyana</i>	18 — <i>cinerea-aurita</i> .
<i>c. sericea</i>)	19 — <i>aurita-silesiaca</i> .
6 — <i>purpurea-cinerea</i> (c=S. <i>Pontederana</i> L.)	20 — <i>aurita-myrtilloides</i> (<i>S. finmarkica</i> Fr.)
7 — <i>purpurea-aurita</i> .	21 — <i>silesiaca-hastata</i>
8 — <i>purpurea-Caprea</i> .	22 — <i>silesiaca-Lapponum</i>
9 — <i>purpurea-silesiaca</i> .	23 — <i>aurita repens</i> (<i>S. ambigua</i> Ehrh.)
10 — <i>purpurea-repens</i> (<i>S. Doniana</i> Koch.)	24 — <i>cinerea-repens</i> .
11 — <i>viminalis-Caprea</i> (<i>S. acuminata</i> Koch.)	

Dessa hybrider och deras ofta talrika former har Prof. Wimmer uppräknat i nummerföljd med de verkliga arterna, så att Schlesien enligt detta skulle ega 68 pilarter! Hvad förf. förut anfört angående dessa bastarders natur lemna dock inga anledningar till att på numrorna fästa ett dylikt afseende. Af dessa 24 hybrida växter har förf. af N:o 3, 4, 8, 12, 13, 14, 18, 19, 21, 22 och 24

blott sett honstånd, samt af N:o 16 och 17 endast bladskott. — De hybriditeter, hvilka förf. känner från andra ställen, äro:

<i>S. herbacea-hastata</i> (Lpld)	<i>S. repens-viminalis</i> (<i>S. angustifolia</i> Wulf.)
— <i>myrsinites-glaucæ</i> (d:o)	— <i>hastata-lanata</i> (Lpld)
— <i>glaucæ-nigricans</i> (d:o)	— <i>livida-aurita</i> (Königsberg)
— <i>glaucæ-phylicifolia</i> (d:o)	— <i>incana-Caprea</i> (<i>S. Seringeana</i> Gaud.)
— <i>Lapponum-myrtilloides</i> (<i>S. versifolia</i> Wbg) (d:o)	— <i>incana-cinerea</i> (<i>S. intermedia</i> Host.)
— <i>Lapponum-cinerea</i> } (<i>S. canescens</i> Fr.)	— <i>triandra-hastata</i> (Lpld.)
— <i>Lapponum-aurita</i> }	— <i>Lapponum-phylicifolia</i> . (Breslau.)
— <i>Lapponum-Caprea</i> } (Lpld)	
— <i>myrtilloides-repens</i> (<i>S. finmarkica</i> hort. berol.)	

Vi skola i nästa nummer öfvergå till en närmare granskning af dessa åsigter, enligt de förhållanden vi hos de i våra trakter inhemska pilarter trott oss hafva funnit.

A—n.

VII. Flora von Halle mit näherer Berücksichtigung der Umgegend von Weissenfels und Delitsch, von Dr. **August Garcke**. 1:er Th. Phanerogamen. Halle 1848. p. XX. 128. 596. 12:o.

Att helt och hållet fullständigt referera alla de många nu utkommande botaniska arbeten, skulle tvifvelsutan befinnas lika onödigt som besvärligt. Flera af dem äro knappast värda så mycken uppmärksamhet; compilationer och penningespeculationer, motverka de vetenskapens mål och aktning, samt hålla icke heller stånd inför den samvetsgranna kritiken. Många deremot äro af en annan art; till omfång och vikt större eller mindre, bära de dock med sig det värde, som noggrannhet och egendomlighet alltid förläna ett arbete.

Af sådan art är Dr Garckes Flora von Halle. Framställande vegetationen i en trakt, hvilken, genom sitt läge nära nog i midten af Tyskland, utgör en ytterst viktig punkt för växtgeographiska bestämningar, och sedan länge, genom C. Sprengels forskningar, ägande ett historiskt intresse, är dess innehåll tydligen stödt på egna undersökningar, och om äfven mycket nytt i phytographiskt hänseende derstädes ej återstod att skörda, var dock ej obetydligt sedan den gamla tiden att rätta och förändra.

Förf. beskriver här 1,341 växtarter, hvaraf 134 höra till kultur- eller prydnadsväxter och 1,207 äro verkeli-gen inhemska på en trakt af 6 tyska mils bredd. Af dessa spontana växtalster äro 724 perenna, 276 annuella, 103 bienna, 95 busk- och trädartade; 910 arter till-höra Dicotyledonerna, 297 Monocotyledonerna, alla sam-maufattade under 110 Familjer, hvaraf bland Dicotyled. *Compositæ* äro de talrikaste, med 151 arter; och bland Monocot. *Gramineæ*, ägande 97 arter.

Floran börjar med Clavis generum Linnæanus; derpå följer en Öfversigt af Nat. familjerne, enl. De Candolles system, och sist sjelfva floran, ordnad i enlighet med Kochs Synopsis. Hvad man af sjelfva innehållet före-trädesvis anmärker, är följande: *Thalictrum minus* Sprengel, Rehb. saxon., är *Th. flexuosum* Bernh., den rätta *Th. minus* L. synes ej finnas der i trakten. Under *Ranunculus aquatilis* sammanfattar G. *R. peltatus* DC., *truncatus* Koch, *quinquelobus* Koch, *capillaceus* Thuill. o. *succulentus* Koch, samt skiljer *R. paucistamineus* för dess alltid nedsänkta blad och 8—10 ståndare. *Helianthemum oelandicum* finnes flerstädes; under benämningen *Viola recta* Gecke innefattas *V. percisifolia* Schk. (= *V. elatior* Fr.), *V. lactea* Sm. och *V. stricta* Hornem. (*V. Ruppii* All., *V. nemoralis* Kütz.) »De bland buskar och vid deras kanter växande äro vida större och håriga, samt bilda *V. percisifolia* Schk.; ju längre från buskarne, desto mera aftaga de i storlek och hårichet, blifva slutligen helt glatta och se ut som *V. lactea* Sm. Specifik skillnad förmår förf. ej heller angifva för *V. stricta*.» Till sådana slutledningar kommer man lätt, då man tilltror sig inom några mils rymd kunna uppfatta, hvad som endast blir klart genom aktgifvande på de olika förhållan-derna under en vidsträckt geographisk utbredning, såsom t. ex. hos oss, der ett sådant misskännande af Violernas art-beskaffenhet väl ej lærer kunna komma i fråga. »Enligt Benekens noggranna iakttagelser är *Sagina ciliata* Fr. ej specifikt skiljd från *S. apetala* L.»! *S. glauca* With. upp-ställes såsom från *S. graminea* L. skiljd art *). Såsom

*) Med anledning häraf torde det förtjena på flere ställen hos oss undersökas, huruvida ej *S. glauca* kan vara rent dioecist, om ej den blott honbärande växten är den, som utmärkes af sin rent gräsgröna färg och smärre blommor (= *St. Dilleniana* Mönch?), eller om i detta förhållande kan gifvas några förändringar?

det constantaste skiljemärke mellan *Geranium pratense* L. och *G. sylvaticum* L. uppgifves, att den förres ståndare vid basen äro cirkelrundt-vidgade, den sednares lancettlika. Förf. antager Petermanns bestämning af sl. *Ervum*, så att det äfven innefattar *V. pisiformis*, *sylvatica* och *cas-subica* (dess märke är neml. blott på öfre (inre) sidan hårigt, men hos *Vicia* på alla sidor; artificiell karakter i den naturligaste familj!); deremot är *Ervum Lens* förd till *Lathyrus*, dit ock alla våra *Orobi* fått flytta! *Agrimonia odorata* Ait. anses såsom god art: *Rosa canina* har blifvit behandlad synnerligen collectiv, såsom innefattande äfven *R. dumetorum* och *collina*. *Circæa intermedia* anses som varietet af *C. alpina*. Vid de båda närstående arterna *Valeriana officinalis* o. *V. sambucifolia* anmärker Förf. att hos unga exemplar af den förstnämnde finnas under bladen blott några få temligen tjocka rottrådar, mellan hvilkas midt ett ännu tjockare skott nedskjuter ungef. $1\frac{1}{2}$ —2 tum, sväller något upp i spetsen och får der, likasom vid öfre ändan, några rotskott; detta förekommer ej hos *V. sambucifolia*. Äfven frukten skall lemna skiljemärken; så är den hos *V. sambucifolia* uppåt smalare, kalkkantens trattformiga del dubbel så stor och utbredd, med öfre mynningen bredare än fruktens största diameter, samt frökronan längre och långhårigare. Sl. *Mentha* har förf. nog sammandragit, neml. *M. viridis* med *M. silvestris*, *M. sativa* med *M. aquatica*, *M. gentilis* L. (= *M. pratensis* Sole och *M. rubra* L. enl. Förf.!) med *M. arvensis*. *M. nepetoides* förer G. till afdelningen *spicatae*! *Thymus Serpyllum* L. skall ock innefatta *Th. Chamædrys* Fr.; likaledes *Ballota nigra* vara sammansatt af *B. ruderalis* och *foetida*, medan *Galeopsis bifida* anses mycket distinct. — På detta sätt finner man de öfriga familjerna äfven behandlade, med kritik i åtskilligt, i det mesta afskrifvet efter Koch. I synnerhet gifver sig bland de lägre växternas behandling mycken inconsequens tillkänna, så att författaren i ett slägte skiljer så mycket som möjligt, i ett annat deremot är synnerligen fallen för collectiva bestämningar.

Det yttre är vackert, och uppställningen mycket redig. A—n.

NYA

BOTANISKA NOTISER

UTGIFNE AF

N:o 12.

E. J. ANDERSSON.

Dec. 1849.

INNEHÅLL: ORIG.: HARTMAN J.R. Några excursioner i Londons omgifningar. LINNÉS Iter Dalecarlicum. — LITT. WIMMER, über die Hybridität der Weiden &c.; PETERMANN, Deutschlands Flora. — STRÖDD. UND. Mag. HAMMAR utnämnd. — ANNONS: Herb. Norm. önskas köpa.

I. Original-Afhandlingar.

Ett par excursioner i Londons omgifningar; af Carl Hartman Jr.

Under mitt vistande i London förleden sommar plä-
gade jag oftast använda de från andra göromål lediga
Lördagarne, någongång äfven Söndagarne, till smärre ut-
flygter dels till de Botaniska trädgårdarne i stadens när-
het, isynnerhet de herrliga Kew-gardens, dels till sådana
fält, bedar eller kalkbrott inom 2 à 3 Sv. mils afstånd,
hvarest jag kunde vänta att äfven anträffa några af den
Engelska Florans egna alster. Saknande dock tid att gifva
dessa sednare vandringar den utsträckning, som kunnat
vara behöflig, eller att på något ställe uppehålla mig till
räckligt länge, för att inhemta någon noggrannare känne-
dom om dess vegetation, kunde jag genom dem natur-
ligtvis icke ens åstadkomma något bidrag till kännedo-
men om växtlokalerna inom England, eller i allmänhet
uträtta någonting af egentligt värde eller intresse. Sådan
var icke heller afsigten med dem; de hade förnämligast
blott till syfte att i någon mon rikta min egen erfaren-

het, samt bereda mig det nöje detta slags vederqvickelser alltid skänka den, som mera älskar, att en ledig dag med portören vid sidan genomströfva fält och mark, än att dväljas i det tryckande qvalmet af den stad, der man tycker sig mera än någonstädes afägsnad från den friska, lefvande landtluften. Här kan följaktligen icke meddelas någon berättelse om intressanta upptäckter, utan är följande lilla framställning endast ämnad att, genom en enkel skildring af 2:ne dylika små utflygter, söka bibringa en föreställning om olikheten i utseende, såvidt detta beror af vegetationen, mellan ett Engelskt landskap och ett Svenskt. Af de flera sådana vandringar jag företog, hafva till framställning här blifvit valda tvenne, åt olika sidor om London och på olika tid af sommaren anställda, för att såmedelst lemna prof äfven på vegetationens olikhet i Londons närhet på östra och på södra sidan, vid sommarens början och vid dess slut; hvarvid något fullständigt uppräknande af de på hvardera hållet förekommande vexter naturligtvis icke bör anses kunna præsteras. Första excursionen gjordes d. 2 och 3 Juni i *Kent*, den andra den 4 och 5 Augusti i *Surrey*.

Till utgångspunkt för den förstnämnda togs Greenwich, dit jag tidigt en morgon gick på ångbåt utföre Themsen. Genom den vackra Greenwich-park, i hvars center det bekanta Observatoriet är beläget, och der jag nu för första gången hade tillfälle fägnas mina ögon med åsynen af talrika resliga träd af den herrliga *Castanea vulgaris*, med sina glänsande blad och quarterslånga gula hängen, på samma gång som *Æsculus Hippocastanum* stod i sin fulla fägring, togs vägen till den omedelbart utanför parken vidtagande Black-heath, den hed, som för några decennier sedan var ett så ryktbart tillhåll för vägriddare, men numera endast företer den fredliga anblicken af en buskbevext slätt, flitigt besökt af betande boskap.

I allmänhet har en sådan hed efter allmänning (*Common*) i England, sedd från något afstånd, mycken likhet med en af våra torra beteshagar, fyllda af *En*- och andra buskar, men då man närmar sig, finner man att på den grusblandade marken de flesta buskarne utgöras af *Ulex europæus* (i *Kent*, *nanus* mera ymnigt i *Surrey*), som just nu var öfversållad med den största rikedom af blom-

mor. Närmast nämnda buske i antal är vanligen den samtidigt blommande *Sarothamnus scoparius*, förutom snår af *Rosæ* och *Rubi fruticosi*. Dessa synas här intaga samma plats som hos oss Enbusken, hvilken deremot jag aldrig såg i England. Höjer sig någorstädes ett enstaka träd eller en liten grupp sådana öfver busksnåren, så finner man dem merändels bestå af *Ilex Aquifolium* och *Cratægi*, hvilka här vanligen nå en höjd af 8—12 alnar, med trädstam och krona. Sådant är utseendet af de flesta dylika platser jag besökte, således, med undantag dock af de nämnda trädens förekomst, äfven af Black-heath. Det för mig nya intrycket af en sådan buskvegetation blef för ingen del minskadt genom åsynen af de smärre växter, som äfven bidrogo att gifva heden sin egendomliga karakter. Ty utom de på alla sådana torra ställen i hela norra Europa lika allmänt förekommande, mötte jag här icke allenast en stor del af dem, som hos oss tillhöra blott de sydligaste landskaperna, såsom *Galium saxatile*, *Plantago Coronopus*, *Ornithopus perpusillus* (här i högsta grad ymnig), *Polygala depressa*, *Avena præcox* och *caryophyllacea*, *Alchemilla arvensis*, *Bellis perennis*, *Hypochaeris glabra*, *Koeleria cristata*, *Jasione montana* m. fl., utan äfven sådana, som i norden förekomma blott i de vestra delarne, t. ex. *Hypericum pulchrum* och *Teucrium Scorodonia* (hvilka begge funnos i största mängd, men ännu icke blommade), *Erica cinerea*, som öfverallt slingrade sig upp genom Ulexbuskarne och stundom med sina täcka blomklasar smyckade dem ända till ett par alnars höjd. Äfven förekom en och annan art, som vår Flora helt och hållet saknar, neml. *Trifolium (Trigonella) ornithopodioides*, som i små nedtryckta tufvor ofta klädde det torra gruset, sparsamt blandad med *Moenchia erecta*. I dikeskanter vid vägen härifrån till den lilla staden Charlton träffades *Fumaria capreolata* jemte *Hordeum murinum* och *pratense*.

Från Charlton tog jag af söderut på en väg, som mellan åkrar, ängar och betesmarker förde mig fram till byn Eltham. Hvad som under den tidigare delen af sommaren i så hög grad bidrager att gifva Englands fält ett täckare och vänligare utseende än våra, är utan tvifvel de oräkneliga häckar, som i alla rigtningar genomslingra landskapet och befria det från det torra, sterila utseende, som

vidlåder t. ex. våra Uplandsslätter; och för Botanisten äro; åtminstone vid de första excursionerna, dessa häckar desto mera välkomna, som mångenstädes han måste i och under dem söka göra sin hela skörd, då utom dem i de trädgårdslignande nejderna ofta icke finnes en fläck, som ej blifvit uppodlad och som således blott mera sällan kan rikta hans vextförråd. Sannt är väl, att, sedan de genom förnyade excursioner för mig förlorat nyhetens behag på samma gång som den friska saftiga vårgrönskan, jag fann dem och den förbrända marken invid dem ganska enformiga; men så hade jag icke ännu lärt känna dem, då jag vandrade mellan dem till Eltham. Här, likasom på nästan alla andra ställen, voro häckarne bildade af *Acer campestre*, till buskform eller låga, krypande träd tvingade *Alnus*, *Ilex*, *Crataegus*-, *Rosa*- och *Rubus*-arter, blandade med *Salix* i otaliga former; öfverallt höljda och sammanbundna af slingervexter, oftast af *Bryonia dioica*, *Tamus communis* och *Convolvulus sepium*. Stammarne af de i dem förekommande träd och marken nedom äro merändels klädda af *Murgröna* i täta mattor.

De vexter, jag nu dels i, dels nedanför häckarne dessutom anmärkte och insamlade, voro *Hypochaeris radicata*, *Trifolium fliforme*, *Ajuga reptans*, *Holcus lanatus*, *Stellaria holostea* m. fl.; på torrare ställen *Caucalis daucoides*, *Papaver Argemone* och *Rhoeas*, hvilken sedan näre allestädes syntes vara den kring London allmännaste arten i släktet. På ett låglänt ställe, der vägen vidgade sig till en slags beteshage, vexte *Carex vulpina*, *glauca* och *sylvatica* (de enda arter jag, såvidt jag kan erinra mig, varseblef i Londonstrakten), *Juncus glaucus*, *Scrophularia nodosa* och *Ehrharta* (*Anglorum*; är densamma som på continenten oftast kallas *aquatica*, hvaremot i England namnet *aquatica* gifves åt *S. Balbisii* Horn.) och unga stånd af *Dipsacus sylvestris*, som, nu knapt i knoppning, med sina stora motsatta hopvuxna blad med kroktaggig kant och ryggnerf, verkligen satte mig i förlägenhet, till dess jag längre fram på sommaren fann den bättre utbildad.

Närmare Woolwich vexte, på en liten af ännu ej blommande *Rubus*-snår uppfylld hed, i mängd den stora *Euphorbia amygdaloides*, samt i häckarne *Bromus sterilis*,

Veronica hederifolia, *Anthriscus vulgaris*, *Chærophyllum temulum*, *Geranium molle* och *dissectum*, *Papavera m. m.*

Mellan Woolwich och den ungefär 1 Eng. mil derifrån liggande byn Plumstead finnes en hed, som nu för det återstående af dagen sysselsatte mig. Hufvudkarakteren af denna hed, likasom af Blackheath, bestämdes af de oräkneliga *Ulex* och *Sarothamnus*-buskarne, hvartill likväl här tillkommo några af de förr nämnda träden, samt, utom en stor del af de för förra stället uppräknade örterna, åtskilliga andra af intresse, som jag först här observerade. I en liten dæld anträffades, på en öppen plats mellan buskarne, följande om hvarandra vexande: *Trifolium striatum*, *filiforme*, *subterraneum*, *scabrum*, *glomeratum*, *ornithopodioides* samt *Ornithopus perpusillus*, *Festuca Myurus*, *Bromus hordeaceus*, *Phleum Michellii* m. fl. — Midtuti *Ulex*-buskarne (om från dessas rot kan jag icke afgöra) förekom en storvext *Orobanche*, af hvilken i olika buskar jag trodde mig urskilja 2:ne former i afseende på fodrets nerver och kronans flikar, utan att dock kunna ännu rätt bestämma till hvilken eller hvilka arter de höra. Just nu började *Lonicera Periclymenum* och *Digitalis purpurea* öppna sina första blommor, under det *Hyacinthus non-scriptus* allmänt höll på att förlora sin sista.

På södra sidan begränsades denna hed af en liten skog eller park, hvars bryn hufvudsakligen bestod af *Carpinus Betulus*, *Pyrus communis* och *Pinus Larix*, mellan stammarne af hvilka träffades en rik gräsvext, der *Medicago maculata* frodades; det inre af skogen utgjordes af Rönn och *Castanea vulgaris*, under hvilka den af multnade löf bildade jordmånen saknade alla andra vexter, men kläddes i ofantliga lager af *Dicranum glaucum* och *Mnium hornum*. Dessa begge voro nästan de enda mossor, som på denna excursion anträffades; och i allmänhet anmärkte jag allestädes omkring London en utomordentlig fattigdom på mossor, hvartill visserligen bristen på tjenliga lokaler ofta syntes vara orsaken, ehuru dock detta icke kunde gälla för sådana, som vexa på murar eller trädstammar; ty af begge dessa slags lokaler funnos många tillräckligt passande, men på de förra träffades oföränderligt blott *Tortula muralis* och på de sednare, hvaraf i Londons parker funnos tusentals, lyckades jag

under hela sommaren aldrig finna mer än några få moss-
tufvor, och då merändels endast *Orthotrichum diaphanum*
och *Frullania dilatata*.

Natten tillbragtes i Woolwich, och Söndagsmor-
gonen (d. 3 Juni) forsattes på ångbåt färden till det unge-
fär 2 Sv. mil ännu längre ned efter floden belägna *Gravesend*. I trakten af denna stad återsågos många af före-
gående dagens fynd, hvilka nu ökades med följande längs
häckar och i sandbackar förekommande: *Salvia verbenacea*,
Ballota foetida, *Crepis virens*, *Cerastium viscosum*, *Medicago*
denticulata och *Mercurialis annua*. Vester om staden be-
finner sig ett stort kalkstensbrött, med en mängd, genom
stens brytande bildade klippor, som, numera öfvergifna,
blifvit öfverdragna af nästan ogenomträngliga snår af *Rosa*
och *Prunus spinosa*, midt ibland hvilka *Viburnum Lan-*
tana och *Ligustrum vulgare* anträffades, den förra med
halfmogna frukter, den sednare i full blomning. De yngre
kalkväggarne buro i alla springor *Parietaria erecta*, *Re-*
seda Luteola och *lutea*, och mellan klipporna frodades
Clematis Vitalba, som icke ännu var i blomning.

Bristande pappersförråd nödgade mig nu att afbryta
min vandring och vända om till Gravesend, der jag steg
ombord; och inom ett par timmar befann jag mig åter
i min bostad i London.

Den 4de Augusti företogs den andra af de ofvan-
nämnda excursionerna; denna gång i grefskapet Surrey
på Londons sydvästra och södra sida. Äfven nu lemnade
jag på ångbåt hufvudstaden, men gick i motsatt riktning
mot förra gången, eller uppföre floden och landsteg,
midt emot Chelsea, på södra stranden vid byn Battersea, i
afsigt att derifrån öfver de vextrikaste hedarne i denna
trakt vandra nedåt Epsom, och, om så kunde medhin-
nas, utsträcka färden ända till den för sin rika vextlighet
berömda Boxhill nära staden Dorking.

Den sträcka af Surrey, som midtför Chelsea från
Themsens strand utbreder sig 2—3 Engelska mil åt söder
samt längsefter floden, består af en bördig lergrund och
innehåller till största delen rika åkerfält, som innefattas
under den gemensamma benämningen Battersea-fields.

Hvad som här således kan tillfalla Botanisten är egentligen icke annat än åker-ogräs och ruderatvexter, hvaraf äro i Cooper's »Flora Metropolitana» för denna trakt en hel mängd sällsyntare uppräknade. Jag påträffade likväl under denna vandring endast ett mindre antal af dem t. ex. *Veronica polita*, *Erigeron canadensis*, *Silybum marianum*, *Diploaxis tenuifolia*, *Chenopodium murale* o. d. — I de gräsbeväxta flodstränderna funnos *Oenanthe cracata* och *Apium graveolens*, samt i gytthan nedom högvattensmärket *Scirpus triquetus* och *carinatus*. I kanten af en liten bäck nära Battersea-Rise träffades tillsammans 3 *Scrophulariæ*, neml. *nodosa*, *Ehrharti* och *aquatica* (*Balbisii* Horn.)

Sistnämnda by (Battersea-Rise) är belägen vid början af en hed, kallad Wandsworth common, hvilken, öfverfylld af *Ulex*-buskar och *Rubus*-snår med ett och annat enstaka träd, företedde samma anblick, som hedarne i Kent, ehuru den öfriga vegetationen var något afvikande. Här bestod en stor del buskar af äfven *Ulex nanus*, och icke såsom i Kent af *europæus* ensam. Utom de karakterer och det habituella yttre, som utmärka hvardera af dessa tvenne, före blomningen kanske icke så lätt skiljbara, arter, framställde de nu hvad som bäst karakteriserar dem såsom skiljda, nemligen att, då alltestädes *europæus* funnits blommande i Maj och början af Juni samt nu i början af Augusti bar mogna baljor, till och med ofta äfven hade släppt fröen, jag nu först träffade *nanus* i knopp eller just öppnande sina blommor. För öfrigt observerades här såsom allmänt förekommande *Anthemis nobilis* med sina välluktande blad, *Cirsium aculea*, *Ononis spinosa*, *Silene pratensis*, *Thymus Chamædrys* (som Engelsmännen alltid benämna *Th. Serpyllum*; den art vi åter mena med det sednare namnet såg jag aldrig i England), *Erva cinerea*, som ännu blommade lika rikt som vid sommarens början, *Hypericum pulchrum* m. fl., hvilka alla syntes tillhöra den torrare, grusiga delen af heden. Högst sparsamt anträffades *Hypericum elodes*.

Flera små dammar (ponds) eller snarare pölar finnas på denna hed, och i deras kanter vexte *Achillea Ptarmica*, och dels i sjelfva vattnet, dels på de genom dettas fallande torra bräddarne *Hydrocotyle vulgaris*, *Helosciadium*

inundatum och *Scirpus fluitans*. Längre ut blommade på botten *Stratiotes aloides*. Hvad som likväl gjorde mig mesta nöjet att få se, var den vackra *Villarsia nymphæoides* med sina på vattenytan simmande Menyanthes-lika, men gula och större, blommor, samt Nymphæa-lika rundade blad. Den fanns här i stor mängd, men säges vara i dessa dammar ursprungligen odlad; fullkomligt vildt växande såg jag den vid ett annat tillfälle i öfre delen af Themsen.

I byen Wandsworth träffades i diken *Sium nodiflorum* och *Oenanthe fistulosa*; och på de lågländta ängarne derbredvid syntes *Senecio aquaticus* vara den allmännaste vexten, likasom vid de torrare vägkanterna dess samslägting *erucifolius*. Putney heath och Wimbledon common, som dernäst genomvandrades, hade föga annat att erbjuda än hvad jag på föregående ställen under dagens lopp anträffat, och framställde i likhet med dem en anblick af torrhet och förbrändhet, helt olika den lifliga saftfulla grönska, bildad af de nu nästan spårlöst försvunna Trifolia och andra smärre örter, som några månader förut så behagligt täckte marken på dylika platser. De enda förut icke anmärkta fynd, som här gjordes, bestodo af *Hypericum androsæmum*, som med sina stora blommor framlyste ur buskarne i en af de närbelägna skogsdungarne, *Digitalis*, som icke ännu hade upphört att blomma, *Rosa spinosissima* Sm. (= *pimpinellifolia* L. Hn. Flora), *Erica Tetralix*, *Juncus squarrosus* och *effusus*.

Från denna trakt följdes stora vägen till Morden, utan att jag anmärkte någonting annat än *Epitobium hirsutum*, *Rumex glomeratus* (som i England, under namnet *acutus*, synes vara den allmännaste arten i diken vid vägkanterna) och *Dipsacus sylvestris*, som nu uppnått sin fulla höjd af 2—3 alnar och derutöfver, ehuru den stundom äfven träffas blott halfalnshög, men med lika stora blomhufvuden som vanligt.

Vid Mordenhall tillbragtes natten, och tidigt följande morgon gjorde jag en liten utvandring i närheten, då mellan stenarne i en gammal brygga anträffades *Linaria Cymbalaria* och *Sedum reflexum* (?), på trädstammar *Orthotrichum diaphanum*, i diken häromkring vexte ymnigt *Circæa Lutetiana* och *Pulicaria dysenterica*. Hela denna

trakt, isynnerhet omgifningarne längsefter vägen ned till byn Sutton äro de vackraste och mest verkligt landtliga jag någorstädes såg omkring London; ty huru berömdt än Kent är för sin naturskönhet och sitt landtliga behag (förmodligen isynnerhet i de inre och södra delarne, dem jag icke besökte), och ehuru jag vid mina första vandringar i dess norra del fann landskapet vackert genom sina, då ännu vårligt friska och gröna, häckar, så föreföllo likväl äfven dessa litet längre fram på sommaren temligen enformiga och fattiga, då hettan förbränt nästan all den vegetation, som frodats under dem, och de vallar, som uppburo dem, nu voro alldeles kala; icke heller kunde jag rätt förlika mig med de föremål, oförenliga med vårt begrepp om landtlighet, som i Kent beständigt framställde sig, såsom otaliga värdshus och krogar, positivspelare och fruktförsäljerskor i hvarannan korsväg o. s. v. — I Surrey deremot var allt annorlunda, alla dessa föremål saknades och den väg jag följde, ledde mig nära en Sveusk mil uppför och utför backar genom täcka löfträdsdungar och smärre skogar, hvilka genom sin skuggrikhet skyddat vegetationen närmast vägen från att dela samma öde, som på de öppna fälten. Flera intressanta vexter förekommo också här i de skuggiga sluttningarne af skogsbackarne; sådana voro *Picris hieracioides*, *Helminthia echinoides*, *Senecio aquaticus*, *Pulicaria dysenterica*, *Dipsacus sylvestris*, *Sison Amomum*, *Brachypodium gracile*, *Schoedonorus*-arter m. fl., mellan hvilka rika mattor af *Hypnum purum* och *alopecuroides* täckte marken. Längre fram, der vägen gick genom åkerfält, följdes dess kanter af *Nepeta Cataria*, *Verbena officinalis*, *Pastinaca sativa*, *Pyrethrum Parthenium* etc. I en liten skog nära Sutton anträffades knappt något annat än *Betonica officinalis*, som här alltid egde smärre och fattigare blomsamlingar än den hos oss plägar hafva.

Förbi Sutton går en jernvägsgren till det för sina kappridningar bekanta Epsom; jag begagnade mig nu deraf, och befann mig inom några minuter i Epsom. Den rymd af 3—4 Engelska mil, som derunder genomflögs, visade öfverallt kalkbrott, kullar och fält på kalkgrund, beklädda med massor af yppiga vexter med lysande blommor, be-

stående, såvidt jag hann uppfånga några skyntar af dem, till största delen af *Papavera* och *Cichorium Intybus*.

I Epsom uppehöll jag mig icke mera än som behöfdes för att passera genom staden, i hvars södra mera by-lik del gatornas sidor buro *Verbena*, *Agrimonia Eupatoria* och *Thrinicia hirta*; under häckarne, som kort derpå vidtogo, funnos endast *Rumex glomeratus*, *Brachypodium gracile* och *Festuca dumetorum*.

Helt nära intill staden ligger en hed af samma karakter och bärande hufvudsakligen samma vexter, som de förut besökta, hvartill nu kommo dessutom *Genista anglica* (i frukt), *Carduus tenuiflorus*, *Betonica*, *Rosa arvensis* och *Lotus major* Sm. (= *uliginosus* Schk.), hvilken midt igenom buskarne höjde sina stora blombufvuden på en ofta 2 alnar hög stjelk. Den enda intressanta mossan, som anträffades, var *Tortula lævipila* på stammen af *Populus nigra*.

Bortom byn Ashtead anträffades nära vägen ett gammalt igenlagdt kalkbrott, af anseelig vidd och djuplek, der både botten och de enstaka klipporna ej mindre än sjelfva gropens väggar voro öfverdragna af en yppig vextbeklädnad. Denna bildade än, i form af buskar och träd, såsom *Pyrus communis*, *Ligustrum*, *Viburnum* *Lantana* m. fl., täta snår, i hvilkas skugga *Arum maculatum* mögnade sin frukt, bland *Viola mirabilis*, än åter på sluttningarne en gräsmatta af *Koeleria cristata* (glauca finnes knappt i England), *Festuca aspera*, *Schoedonurus erectus* m. fl., som afbröts af *Thymus Chamædrys*, *Asperula cynanchica* (som här motsvarar vår *tinctoria*) och *Phyteuma orbiculare*. På den mer blottade kalken förekommo *Poterium Sanguisorba*, en form af *Lotus corniculatus*, med små, tjocka och säftiga blad, *Resedæ* m. m. Det rika utseendet af vextlighet härstädes förhöjdes af de massor af *Campanula Trachelium* och *glomerata*, *Hypericum hirsutum*, *persoratum*, *tetrapterum* (Engelsmännens *quadrangulum*), *Echium vulgare*, *Vicia tenuifolia*, *Heracleum Sphondylium* (här med alltid hvita, halstums vida blommor), *Centaurea nigra* och *Scabiosa* etc., som täckte botten af brottet. På eller bland *Trifolium repens* vexte *Orobanche elatior*, och på tistlar en annan quartershög art med lemningar efter synbarligen blå blommor. En tredje art af samma släkte, san-

nolikt *minor*, förekom utblommad temligen ymnigt i de torra, dammiga gräskanterna längs vägen till byu Leatherhead. Vid sistnämnda ställe vände jag om, inseende omöjligheten att, då dagen redan långt framskridit, kunna uppnå, ännu mindre uppehålla mig något vid den ännu sydligare trakten Boxhill; anlände till Epsom kl. 7, satt några minuter sednare i en af vagnarne på jernvägen och var före kl. 8 midt i London.

Linnés »Iter Dalecarlicum».

I de af A. Afzelius utgifne »Egenhändiga Anteckningar af Carl Linnæus om sig sjelf» finner man pag. 107 dessa radér: »Ingen hade vågat göra Linnæus sällskap till Lappland. Men nu, då han vid Pingsttiden (1734) reste till *Dalarne*, hade många Studenter lust att följa med honom; och de 7 af dem, han dertill utvalde, tilldelte han hvar och en sina göromål, så att» &c. Detta är den enda underrättelse vi äga om Linnés resa i *Dalarne*, tvifvelsutan i intet hänseende af mindre märkvärdighet, än hans öfriga; och då Mag. C. Hartman, som nyligen återkommit till fäderneslandet från sitt vistande i London, hvarunder han ägt tillfälle underkasta den Svenska delen af Linnés herbarium en noggran revision, behagat lemna oss några underrättelser om det bland de öfriga samlingarne förvarade Manuscriptet till *Dal-resan*, hafva vi trott oss göra våra läsare ett nöje med aftryckandet af några bitar derur. Sjelfva *Dagboken* är i folio, innehåller 176 sidor, till största delen skrifne af Linné sjelf, efter samma plan, som för de tryckte resorna; dess titel är:

Carolus Linnæus

P. S. R.

Iter Dalecarlicum

jussu & Impensis

Viri Generosissimi & Excellentissimi

Dni Nicolai Reuterholmi

Gubernatoris Provinciæ

Dalecarlicæ

institutum per

Dalecarlicam Sveciæ provinciam

» quoad orientalem

» » *alpinam*
 » » & *Occidentalem* partem
 Observationibus constans
Geographicis, Physicis
Mineralogicis, Botanicis, Zoologicis,
Domesticis & Oeconomicis
 quotidie collectis
 a Mensis julii die 3 ad Augusti d. 17.
 Anni 1734.

(Första sidan innehåller följande egenhändiga förord rörande resans plan, utsträckning, deltagarne i densamma o. s. v.: —).

L. B.

Sedan jag förleden sommar var af högvälborne Hr Landshöfding Reuterholm inviterad, att göra en resa genom Des province Öster- och Westerdalarne begaf jag mig till Fahlun, hvaräst jag i samma aldrig nogsamt Berömda Herrcs hus ähtnöt icke allenast alt hvad till ett *wist lefern tienade* (?), utan ock upbar et genereux restestipendium till samma resas fortsättiande. När nu blef kunnogt terminen till resan med des ändamål begofvo sig till mig någre af de utwaldaste och för studier mäst affecterade Studiosi från Upsala Aeademia, som med mig hade lust på sin egen depance göra compagnie. Jag altså tog deras hurtighet med tillbörlig tacksamhet emot, och på dett alt måtte gå ordenteliga inrättade af mina föllieslagare en form af Societet, med leges och statuta att oryggeliga hållas. E. gr.

C. Linnæus.	Smoland.	Præses <i>publice</i>	et privatim
Reinh. Näsman.	Dalekarl.	Geographus	— Pastor
Carl Clewberg.	Helsing.	Physicus	— Secretarius
Ingel: Fahlstedt.	Dalekarl.	Mineralogus	— Stallmäster
Claud. Sohlberg.	Dalekarl.	Botanicus	— Qvartermäster
Eric. Emporelius.	Dalek.	Zoologus	— Jägmäster
Petr. Hedenblad.	Dalek.	Domesticus	— Adjutant
Beniam. Sandel.	Americ.	Oeconomus	— Räntmäster

med detta föllie antogs resan d. 3 Juli 1734 från Fahlun genom österdalarne, siellen och vesterdalarne, *aller äht* (?) Biursås, Lexan, Rättvik, Ore, Orsa, Mora, Elfdahl, Serna, Fiell, Rörås i Norrige, Lima, Malung, Näs, Floda, Gagne, Ähl, slutade i Fahlun d. 17 Aug. e. a. — dagelig höllos observationer äfter största möglighet uti de materier som emellan Socios delta voro, hika gjorde resan lätt genom sina privata betjeningar. Här kan man se hur mycket är hemma i Landet obekant, och långt . . . , se hur hvar province har sin förmon; se hür hon kan rafineras; se hvad otrolig nyttia Sverige ega skulle om alla dess provincier således blefvo genomresta; se hur den ena provinsen står att hjelpa genom den andras bruk. Finner läsaren käruti något behag hembäres den tack som mig resan bestätt, utom hkn ingen resa blifvit; se i hoo ett mönster bland alla som studier älska, förstå, favoricera och med ett rent förnuft excellera och önska att . . . :

Den store Guden som har värden så obeskrifveligt inrättat, oss till des accolæ och Spectatores skapat och bevarat vare lof och tack för lyckligt öfverständens resa.

Dabam Fahlu Kongsgård
1734 Aug. 25.

Carl Linnæus.

(De efter Dagbokens slut anförda, under resan gjorda bekantskaper och bifogade anteckningar om dem:)

Biursås	Pastor	Lundvall	Hr.	Joh.	juvenis, Fidus.
Rättwik	Probst	Humbleus	Mag.	Olaus.	sublimis. 60 genarius.
	Bokhåller	Olof Larsson			simplex, mineralog.
Orsa	Pastor	Schedevin	Mag.	Dan.	Doctus, oeconom.
	Befalningsm.	Ol. Larsson			simpl., Bonus.
Mora	Probst	Emporelius	Mag.	Joh.	70 genarius
	Adjunctus	Westblad	Mag.	Tob.	Sibi sapiens.
Elfdahl	Pastor	Närman		Eric	hospitalis.
Serna	Pastor	Floræus	hr	Gabr.	adustus.
Rörås	Direct.	Bredahl	hr	hand.	humanissimus omnium.
Norveg.	Hyttskrifv.	Irrgens	hr	Hennig	Bonus & astutus.
	Öfverstigare	Bortgrevin	hr	Leonh.	Bonus, animus germanic.
Lima	Pastor	Gezelius			Phlegmat:
Transtrand	Comminist.	Dale	hr	Lars i Transtrand	curiosiss., pauperri- mus, abjectiss., Doctissimus.
Malung	Pastor	Harkman	M.	Vindikt	Phlegmat:
Näs	Pastor	Dicander	M.	Eric	Doctus. Sapiens.
Floda	Pastor	Rabenius	hr	Joh.	humaniss. Sapiens.
Gagne	Comminist,	Biörkman	hr	Sven	Bonus vir, non hospitalis
Åhl	Pastor	Lundberg	hr	Joh.	Simplex.

(Den vid Dalresans början utfärdade skämtsamma fullmagten finnes i slutet deraf, på ett af de sista oskrifna bladen).

Præses och Membra uti Reuterholmska Rese-Societeten öfver Dalarne, giörom med detta vårt öpne bref, allom som vederbör, kunnoget, det wij *Stalmästaren hr Ingel Fahlstedt*, i afseende på des anhängande och wist anlagde wetteuskaper, hafvöm till vårt ordinarie *Membrum Mineralologicum* antagit och constituerat; warandes han städse ömtänkt, att med all giörlig flit illustrera i sin profession till publici nytta och Landets heder, ställande sig societetens för detta gifna lag till hörsam återlefnad: gifvet

Fahluns Kongsg. 1734. jul. 2.

CARL
LINNÆUS

(Sig.)

C. Clewberg,
Secr. societ.

Fullmägt för Mineralogisten Ingel Fahlstedt.

(L. S.) Chartæ sigillatæ-afgiften betalt till kassan med 1 R:dr Specie.

Ben. Sandel,
Räntmäst.

III. Litteratur-öfversigt.

1. *Ueber die Hybridität der Weiden* &c. von F. Wimmer.

(Forts. fr. N:o 10—11.)

Frågan huruvida, på de sålunda anförda grunderna, man verkligen är berättigad att antaga tillvaron af hybrida former ibland Pilslägtet, är i sanning ytterst svår att besvara. Å den ena sidan tyckas alla möjliga skäl tala härför; hos få släkten synes naturen lemnat flere anledningar till en hopblandning af arterna, än i detta; uppträdande i oändliga massor, flätande den ena arten uti den andra sina grenar, blad och hängen, så att man ofta i en klunga har att utreda 4 till 5 species, och frodandes i trakter, der starka vindar, strida regnskurar och tusendetals bevingade flygdjur gemensamt samverka till spridandet af hanvexternas frömjöl på honståndens märken, för att, framalstrande nya individer, med de täcka

buskarne pryda annars ödsliga nejder, — är det ej stridande mot möjligheten, att alla de momenter till öfverflöd äro förhanden, hvilka betinga bastardbildningars framkomst. — Å den andra deremot hafva vi ej i sjelfva verket ännu några fullt direkta bevis för ett sådant förhållande; kulturen har, så vidt vi känna, ej ännu tagit något steg till lösandet af denna gåta; erfarenheten har deremot riktat oss med talrika prof på den gränslösa växling i alla delar, hvilken till och med samma individ kan under olika climatiinflytanden undergå*); och om vi ej ännu kunna tilltro oss att säga ett bestämdt nej! till detta nya sätt att förklara mellanformers uppkomst, så hafva vi dock lärt oss att vara ytterst samvetsgranna, på det vi ej genom någon omogen hypothes må uteslänga för oss det så angenäma tvånget att uppriktigt och flitigt observera och döma efter hvad vi se. — Således, långt ifrån att vi för vår del på något sätt skulle underkänna vare sig det vetenskapliga värdet eller den möjliga sanningen uti Prof. Wimmers hybriditets-åsiqt, eller söka genom absolut förnekande af dess verklighet hämma alla vidare undersökningar i detta vigtiga ämne, anse vi tvärtom densamma, såsom ärligt menad, till den grad förtjent af allas ompröfvande, att vi för dess skull vilje underkasta de hos oss såsom bastardbildningar förmodade pilformer en revision, och öppet uttala hvad vi om dem känna.

Vi sade »de hos oss förekommande»; ty vi tilltro oss ej fälla det ringaste omdöme om de Schlesiska formerna, i hvilkas bestämning vi med glädje gifva Prof. Wimmer auctoritet. I Schlesien är det neml. hufvudsakligen *S. purpurea* och *S. silesiaca*, som äro dessa hybriditets-makare, från hvilka vi äro förskonade. Till hvad

*) Så kunna vi, med anspråk på trovärdighet, bestyrka, att buskar, flyttade från vildmarken in i mera beredd jordmån och på mera för stormar och ohägn skyddade lokaler, genom stammens, barkens, bladens och hela utseendets totala förändring så afvikit från sin ursprungliga form, att man mera än en gång varit frestad att bestämma dem till nya arter. År efter år hafva de öfvergått från det ena till det andra könet; ja! arter med sessila märken hafva fått utdragna styli, och fria ståndare hafva sammanvuxit, och tvärtom! Sannerligen fordras det ej att noggrannt följa med naturens fria spel, för att vilja inskränka den inom lagar, dem vi stiftat!

grad den förre af dessa kan i afseende på bladform (bredd och spets) samt bladfärg (än rent grön, än blågrön, än purpurgrön!) variera, deraf hafva vi redan i Skåne en ringa försmak, och vi finna helt naturligt, att detta skulle allt ytterligare förtgå mot söder (derför torde det också ej förhålla sig så alldeles säkert med *S. Lambertiana* och *S. Helix!*). Att derjemte *S. silesiaca*, — som sannerligen sjelf bär det yppersta utseende af en komplett bastard; isynnerhet om man vid dess sida ställer hela *Capreæ*-gruppen och de af *bicolores*, som sluta i *S. laurina* — skall i detta sitt hemland, som skänkt henne sitt namn, vara polymorph och konstig, är lika naturligt; och den iakttagelsen, att af de hybrida former, dem Prof. Wimmer uppställt, 7 äro bildade af *S. purpurea* och 4 af *S. silesiaca*, är sannerligen ej utan sin betydelse. Men vi hvarken kunna eller vilja fälla något omdöme uti af oss okänd sak, och vi gå nu att i korthet yttra oss öfver de Nordiska hybriditeterna.

Salix versifolia Wbg uppföres såsom en sådan. Det är väl sant, att jag (Sal. Lapp. p. 64) yttrat mig hysa någon benägenhet för att såsom hybrid af *S. Lapponum* och *S. myrtilloides* anse denna art; men i betraktande af den stora ymnighet, hvarut densamma förekommer på flera ställen, stufdom utan spår af de förmodade föräldrarnes närvaro, ja till och med utom deras vanliga gränser (såsom vid Quickjock, der *S. myrtilloides* ej finnes!), ansåg och anser jag denna art ej såsom bastard af 2:ne arter, utan, om man hellre så vill, som en bastard af 2:ne grupper, d. ä. såsom en af dessa former, hvilka bevisa, att mellan de stora afdelningarne inom ett naturligt släkte det finnes länkar, antydningar till helhet, der vår uppfattning annars skulle se tomrum, som den rika naturen ej vet utaf. Antagandet af *S. versifolia* hybriditetsnatur strider emot Prof. Wimmers 1:a hybriditets-vilkor.

S. canescens Fr. är visserligen en lika polymorph som, uppriktigt sagdt, tvifvelaktig art. Utan att kunna uppgifva fullt constanta karakterer, hvarigenom dess skillnad från alla samsläktingar blefve tydlig, ja! utan att ens kunna säga hvaruti det för densamma karakteristiska egentligen ligger, tro vi dock ej att den är att anse såsom hybrid, ej ens enligt Prof. Wimmers 3:dje villkor; ty

då skulle den snarast vara en quadrappel-bastard, såsom ägande litet af *S. lapponum* jemte *S. Caprea*, *S. cinerea* och *S. aurita*. Det märkvärdiga är, att i de trakter, der någondera af dessa 4 är förherrskande, der närmar sig *S. canescens* mest till denna; så blir den närmast fjellen mest lik *S. lapponum*, likasom den vid Hernösand har utseendet af *S. aurita*, och midt emellan dessa skilda orter antager den habitus än af *S. Caprea*, än af *S. cinerea*, allteftersom endera af dessa är ymnigast. Mig förefaller det, som kunde man här rätt beqvämt blifva qvitt hybridets-masquen, genom att anse denna pil såsom den bildning hos hvardera af dessa fyra arter, hvarigenom de sinsemellan söka efterlikna hvarandra i *fjelltrakter*; ty i lågländer hafva *Caprea* en annan method, neml. hängena, hvarmed de verkställa detta utbyte af egendomlighet. — Emedlertid lämpar sig denna växt rätt väl efter hybridets-åsigt, och vi tro för litet på dess arträttighet, att vilja mycket strida för densamma.

S. finmarkica Willd. (ej Fr.) från Berliner-trädgården, hvaraf vi äga talrika exemplar, liknar till den grad den i något torrare skogar hos oss allmänna formen af *S. repens*, att den på intet sätt behöfver anses som hybriditet. *S. finmarkica* Fr. deremot — hvilken jag aldrig kunde återfinna i Lappland, oaktadt flitiga undersökningar på den fläck, der den varit tagen, men hvaraf jag sett några få exemplar — är visserligen en högst dubiös art; och skulle man ej anse det bäst att helt och hållet ignorera densamma, så tror jag den förklaringen vara närmast sanningen, att den är en glatt, på mycket fuktig lokal växande *S. versifolia*, hvilken till sitt yttre mest närmar sig *S. myrtilloides*. Först derigenom att Læstadius ansåg den såsom en form af *S. aurita* (β paludosa, fastän vi ej anmärkte *S. aurita* förr än 13 mil sydligare), uppkom den olyckliga tron på dess hybrida beskaffenhet. Just genom varsamheten i detta hänseende kunna vi bespara oss många svårigheter; ty af hvarje pil-art gifvas sannerligen flera besynnerligare former, än *S. finmarkica* synes mig vara af *S. versifolia*. Anmärkas bör ock, att *S. finmarkica* Fr. ej blifvit observerad på någon enda af de många lokaler i öfversta Westerbotten eller nedre Lappland, der både *S. versifolia* och *S. myrtilloides* förekomma ymnigt i säll-

skap med *S. aurita*. Det tyckes, som skulle med mera sannolikhet den hybrida formen uppträda hvarest de båda stamarterna frodas, än på en lokal, der den ena alldeles saknas. — Slutligen böra vi tillägga, att de exemplar, hvilka vi från Prof. Wimmer erhållit under namn af *S. finmarkica*, ej till alla delar äro identiska med de svenska, dem vi haft tillfälle se och hvaraf vi beskrifvit och afbildat tvenne former.

S. angustifolia Wulf. hafva vi redan förut i denna tidskrift (p. 45) visat ingalunda kunna anses såsom hybrid, alldenstund den i Köpinge-åns gamla, igenvallade strömfåra skjöt upp långt förr än *S. viminalis* ditplanterades. Detta historiska bevis torde vara tillräckligt, äfven om icke karakterer vore det, att gifva den värdighet af själfständig art.

S. undulata Ehrh. förekommer, såsom redan flerfaldiga gånger blifvit uppvisadt, fullkomligen vild så vid Upsala som Stockholm och flerstädes, utan att på någon enda af dessa lokaler *S. amygdalina* någonsin funnits. Dessutom kunna vi ej dölja, att dess hybrida natur synes oss ganska föga utpräglad, vare sig i karakterer eller habitus; hvad den af *S. viminalis* äger, är sannerligen obetydligt, och bladen, som visserligen hafva tycke af dem hos *S. amygdalina*, kunna lika väl påminna om *S. fragilis* eller ännu bättre *S. viridis*.

Medan vi komma att nämna *S. viridis*, böra vi yttra den förvåning vi ofta erfärit öfver att ej hafva sett denna förklarad i hybriditets-tillstånd. Få pilar låna sig derät så väl som denna, och fastän vi i det längsta vilja tro på dess arträttighet — bestyrkt ej allenast af karakterer och geographisk utbredning, utan ännu mera af den fullt analoga formserie den äger att uppvisa bredvid *S. fragilis* (med *S. decipiens*) och *S. alba* (med den här vid Stockholm nyss funna vackra formen *virescens*!) — så tilltro vi oss ej ännu ega tillräckliga vapen för att skydda den mot dem, som skulle önska att vindroera densamma en hustard-natur.

S. rubra Huds. förekommer hos oss ej annat än odlad och ganska sällan förvildad, hvarföre vi ex autopsia ej kunna yttra oss öfver dess hybrida egenskaper. För oss synas de dock nästan oantagliga, då man finner t. ex. hos Wahlenberg i dess *Flora Carpathorum* p. 316; detta yttrande »hab. ad fluvios et rivulos planitiesum montiumque ceteris omnibus ubique longe frequentior,» men ej med ett enda ord antydtt, att någondera af de supponerade stamarterna, *S. purpurea* och *S. viminalis*, förekomma inom detta gebiet!

S. lanceolata Fr. (hvilken vi ej kunna anse fullkomligt synonym med *S. aaminata*) anser Prof. Wimmer hafva uppkommit af *S. viminalis* o. *S. Caprea*. Så torde ej förhållandet vara hos oss. Det är i Skåne en bland de allra allmännaste arter, uppträder alltid i massa, emst på slättlandet, der *S. Caprea*, om den alls finnes nedanför den norra skogstrakten, är ganska sällsynt, åtminstone i sällskap med *S. lanceolata*. Att både *S. viminalis* o. *S. Caprea* väl fördraga det nordligare Sveriges klimat, men ej *S. lanceolata*, är kanske intet bevis för vår åsigt; men ställer man bredvid dylika förhållanden denna pilarts hela utseende och karakterer, torde dess arträtt blifva tydligare.

S. ambigua Ehrh. kan lika litet som de öfrige tydas som en bastardbildning. På de flesta lokaler uppträder den visserligen i närheten af *S. aurita* och *S. repens*; men vi kunde lätteligen uppräknade hundrade ställen, der vi samlat denna art, utan att hafva sett spår af *S. aurita*. Så är t. ex. förhållandet på Kullaberg i Skåne, der denna art intager ett betydligt vidsträckt, något torrt kärr! Väl öfverensstämmer den i växesättet med *S. repens*, men något derutinnan gemensamt med *S. aurita* hafva vi aldrig observerat; karakteren af »stylo brevissimum» får ej heller anses fullt konstant, likasom kapselskaftets längd betydligt varierar.

Beträffande slutligen *S. herbaceo-hastata* och *S. hastata* **Hyperborea*, så hafva vi ej uppgifvit dem såsom bestämda hybriditeter. Den förre är troligare en ovanligt frodig form af *S. herbacea* (sådan som Norges för luxurierande växtformer så gynnsamma fjelldalar alstrar den), som fått mera yttre likhet med *S. hastata* än med någon annan; den sednare åter, om hvilken helt afsigtslöst yttrades: »capsularum forma *S. amygdalinæ* similis,» är blott en ännu fristående, möjligen abnorm, afvikelse från *S. hastata*. *S. hastata-lanata* har jag ej heller framställt såsom hybrid. Att i subalpina trakter den för högfjellen egendomliga blad-ludenheten mycket förminskas och att i sydligare regioner den för de mera nordiska utmärkande gullgula fargen på hår &c. blir otydligare, är alltför vanligt, att utgöra skäl till något främmande beteckningssätt af former, hvilka äro underkastade denna förvandling. Deremot, då jag upptog *S. myrsinites-glauca* (p. 78), *glauca-nigricans* (p. 75) och *glauca-phylicifolia* (p. 47) såsom hybriditeter, trodde jag att de enstaka exemplar, jag af dessa påträffade, borde snarare såsom hybriditeter vill framtida undersökningar antecknas, än inblandas i de öfriga formföjderna, der de ej ägde någon lämplig plats.

Vi hafva sålunda helt korteligen sökt visa, att hos oss åtminstone pilarterna ej uppträda under så många hybriditets-former, som de möjligen annorstädes visa sig. Vi hafva utgått från den förutsättningen, att denna fråga ännu är oafgjord, och just derföre hafva vi för vår del velat lemna det bidrag, hvartill egne undersökningar hittills satt oss i stånd. Må man ej tro, att vi höra till dem, som förkasta utan pröfning och banlysa efter instinkt. I fråga om utransakandet af grunden till de vexlande fenomenerna i naturen anse vi ingen hypothes övärdig att pröfvas, allraminst någon åsigt fördömlig för det att den är ny. Nög förefaller det oss som skulle vi behöfva länge och i större vidsträckthet pröfva mera genomgripande teorier, innan vi deraf vilje draga säkra resultat; men vår tro är, att ännu aldrig segrade det osanna. Läran om hybriditets-alstrandet kan blifva farlig, om den af den oerfarne får handhafvas; all säkerhet i diagnostik, allt intresse af biologisk uppfattning, allt värde af insigt i det lefvandes samband med det oorganiska, blir då mer eller mindre förringadt och upplöst. Men den kan också möjligen, i åtskilliga fall, lemna viktiga bidrag till sanningens framletande; den kan, törkända, gifva nya uppslag åt en och annan fråga. Det är i ovissheten om hvad den framdeles skall komma att uträtta, vi velat med densamma jemnföra hvad vi nu vete; om resultaterna nu och allt framgent ej

falla väl ut för denna åsigt, så torde den komma att förklara mindre, än den nu synes lofvä. A—n.

2. Deutschlands Flora. Mit Abbildungen sämtlicher Gattungen und Untergattungen. Von Dr. **W. L. Petermann.** Leipzig 1846—1848. 4:o.

Vi vilje rekommendera detta arbete, icke såsom ett, der man finner ämnet på något originellt och grundligt sätt behandladt, utan för den planhsamling af släkten och undersläkten det innehåller. Sjelfva floran är uppställd efter De Candolleska systemet. Klasser, Ordningar och i synnerhet familjer äro på det allra omständligaste beskrifna (oftast ordagrant efter Endlicher's Genera), deremot äro öfver arterna blott schematiska uppställningar lemnade, så att väl karaktererna äro afsedde, men hvarken synonymer eller uppgifter om växternas geografiska utbredning meddelade. Sjelfva texten kan således ej annorlunda betraktas än såsom till för att upplysa de släktbestämningar, Förf. än ytterligare velat förtydliga genom tabbildningar. Dessa plancher, 8 i hvarje häfte, upptaga på en sida 8 släkten i fullständiga analyser, och för dem, hvilka ej äga tillgång till större planchverk, der ämnet är utförligare och noggrannare behandladt, utgör detta arbete en mycket brukbar hjälpreda vid studiet af släktkaraktererna. Hittills har arbetet med 10 häften framskridit till *Cupuliferæ*, och det lär komma att afslutas med ännu 2:ne. Priset på hvarje häfte är 1 R: 12 sk B:co, således mycket billigt. A—n.

Strödda Underrättelser.

H. K. H. Kronprinsen har till Botanicæ Docens vid Lunds Akademie utnämnt Phil. Mag. Hr N. O. Hammar.

Annons.

Fionde, Elfte och Tofte fasciklarne af *Herbarium Normale* önskas köpa, äfven mot 20 R:dr Rgs fascikeln. Underrättelse om köparen meddelar denna tidskrifts Utgifvare.

På **NYA BOTANISKA NOTISER**, som för nästkommande år fortsättas efter hittills följd plan, emottåges prenumeration å hel årgång, utgörande 16 tryckta ark jemte medföljande plancher och bilagor, med 2 R:dr B:co hos alla bokhandlare samt, med tillagdt postersvode, på alla postkontor i riket. — Utgifvaren, hvars adress förklarande är Nya Elementär-Skolan i Stockholm, förnyar sin anhållan till säderneslandets växtvänner, att genom bidrag af artiklar och notiser gifva tidskriften allt rikare och värdefullare innehåll.

